

Excavacions arqueològiques a Júlia Líbica (Llívia, la Cerdanya)

SÈRIE MONOGRÀFICA 20

Museu d'Arqueologia de Catalunya **Girona**

El volum 20 de la Sèrie Monogràfica del Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona recull diversos treballs arqueològics realitzats entre els anys 1974 i 1984 a Llívia, la *Julia Lybica* capital de la Ceretania romana i visigòtica. Aquests treballs, dirigits gairebé tots pel Dr. J. Padró, van ésser conseqüència en molts casos de descobertes propiciades per la realització d'obres de construcció. Per això es varen portar a terme a diferents indrets de la població, llocs d'habitació, zones artesanals, necròpolis, o al Camí Ral, important via de circulació amb llarga pervivència, probablement des d'època preromana. Amb això es van documentar importants restes del passat romà i medieval de la població, algunes de les quals, desgraciadament, avui desaparegudes. La monografia també inclou dos interessants estudis sobre els conjunts ceràmics romà i medieval, realitzats respectivament per J. Campillo i Luis M. González.

El Dr. **Josep Padró** és professor titular d'Història Antiga a la Universitat de Barcelona. Especialista en egiptologia i en arqueologia romana, va dirigir els treballs d'excavació al jaciment d'Heracleòpolis Magna durant molt temps i des del 1992 dirigeix les d'Oxirrinc, ambdues a Egipte. A Catalunya, ha realitzat diverses excavacions d'època ibèrica i romana, i ha treballat molt especialment a la comarca de la Cerdanya, de la qual és un profund coneixedor. El llibre ha comptat amb la col·laboració de diversos especialistes.

SÈRIE MONOGRÀFICA 20

Museu d'Arqueologia de Catalunya **Girona**

Excavacions arqueològiques a Júlia Líbica (Llívia, la Cerdanya)

Girona

Museu d'Arqueologia
de Catalunya

Generalitat
de Catalunya

Patronat Francesc Eiximenis
Organisme Autònom Local

BIBLIOTECA DE CATALUNYA, DADES CIP:

Padró i Parcerisa, Josep

Excavacions arqueològiques a Júlia Llibica (Llívia, la Cerdanya).
- (Sèrie monogràfica ; 20)

Referències bibliogràfiques

ISBN 84-393-5271-9

I. Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona II. Patronat Francesc Eiximenis III. Institut d'Estudis Ceretans IV. Títol V. Col·lecció: Sèrie monogràfica (Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona) ; 20 1. Excavacions arqueològiques - Llívia 2. Romans - Llívia 3. Llívia - Arqueologia
904 (467.1 Ce Llívia)

© De l'edició: Museu d'Arqueologia de Catalunya - Girona
De les fotografies i textos: Autors corresponents

COORDINACIÓ EDITORIAL: Teresa Carreras Rossell

DISSENY GRÀFIC: Josep M. Mir
Col·laboradors: Marta Bachs i Jaume Sellarés

IMPRESSIÓ: Gràfiques Alzamora, S.A.

CORRESPONDÈNCIA I INTERCANVIS: Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona
Pedret, 95 - 17007 Girona
Tel. +34 972 20 46 37
Fax +34 972 21 04 54
E-mail: girona@mac.es

ISBN: 84-393-5271-9

DIPÒSIT LEGAL: GI 1356-2000

EXCAVACIONS ARQUEOLÒGIQUES A JÚLIA LÍBICA (LLÍVIA, Cerdanya)

Girona, 2000

Josep Padró

Col·laboradors:

**Jordi Campillo, Luis M. González, Oswaldo Arteaga, Jordi Bolós, Ma. Aurora Martín,
Anna Ma. Roos**

*Als meus pares,
cerdans d'adopció*

Durant l'edició d'aquesta monografia ha mort el nostre bon amic, Sr. Salvador Torrent Massip, president de l'Institut d'Estudis Ceretans, al qual volem retre un sentit homenatge. El recordarem sempre per la seva dedicació a la salvaguarda del Patrimoni Ceretà, i per la seva entusiasta col·laboració en els Col·loquis Internacionals d'Arqueologia de Puigcerdà.

1. INTRODUCCIÓ

Josep Padró

L'antiga Llivia (Fig.1) ha atret l'atenció de gran nombre d'erudits i estudiosos de tota mena com a mínim des del Renaixement. Això és degut sobretot al fet que la localitat és mencionada per Ptolomeu amb el nom de *Iulia Libica*¹, així com a la tradició, que podria ser antiga, i que se sustenta en un pasatge de Sili Itàlic, que atribueix la seva fundació a Hèrcules Líbic². A aquestes dues aportacions de les fonts clàssiques cal afegir-ne una tercera que també ha atret tradicionalment l'atenció, i que és la distinció que fa Plini el Vell entre ceretans dits Julians, i ceretans dits Augustans³, cosa que no ha deixat de ser posada en relació amb el nom de Júlia Líbica i que ha suscitat les més variades i agosarades interpretacions. La localitat va ser novament esmentada en època visigoda, més concretament a la *Història de Wamba*⁴, on rep el nom de *Castrum Libyae*: aquesta és la primera menció de l'existència del Castell de Llivia que, havent-se sumat a la revolta d'Hilderic, duc de Narbona, i del general Paulus, va ser assaltat per les tropes del rei Wamba l'any 672, i féu inútil la resistència dels defensors del Castell, Araugiscle i el bisbe Jacint. Les cites d'època medieval sovintegen cada vegada més, començant amb el setge de Llivia per Abderraman l'any 732 i acabant amb la destrucció del Castell per ordre de Lluís XI de França l'any 1479. Entremig, Llivia havia estat la primera residència coneguda dels comtes de Cerdanya, com a mínim des de l'any 815 en temps del comte Frèdol, però va anar perdent a poc a poc aquesta preeminència, que va acabar passant definitivament a Puigcerdà l'any 1177⁵.

És interessant la precocitat amb què apareix la llegenda de la fundació de Llivia per Hèrcules Líbic a la localitat mateixa, car la tenim documentada ja a l'escut de la Vila que obre el *Llibre Ferrat* i que està datat de l'any 1476⁶. La figura d'Hèrcules apareixia, a més a més, associada a la de Juli Cèsar, ni més ni menys que a l'altar major barroc i al banc de l'Ajuntament de l'església parroquial, ambdós cremats durant la Guerra Civil l'any 1936⁷: d'aquesta manera quedaven associats els dos il·lustres fundadors de Llivia, ja que era obvi que només Cèsar li havia pogut donar el nom de Júlia Líbica.

Però la tradició erudita no es va quedar aquí, i a remolc dels pseudoconeixements històrics elaborats, o millor inventats, per determinats savis a partir del Renaixement, Llivia va anar adquirint una història fabulosa, farcida de sants, màrtirs i bisbes. Aquesta història de Llivia, espigolada per Pere Salsas l'any 1742 –de fonts diverses– a la Biblioteca Vaticana, va ser compilada per aquest erudit eclesiàstic fill de Llivia i va ser copiada el segle passat pel seu descendent Albert Salsas, en un manuscrit que ha arribat fins a nosaltres⁸.

El pes d'aquesta història fabulosa de Llivia ha estat sorprenentment gran entre autors fins i tot del segle XX. Malgrat que ja Marca, al segle XVII, havia iniciat una depuració de les fonts antigues referents a la zona del Pirineu⁹, crida l'atenció veure l'obstinació amb que reapareixen les faules referenciades en obres ben recents, sense cap mena de crítica històrica. Arribats a aquest punt, però, cal distingir entre els escrits de persones no especialistes en

1.- PTOLOMEU, *Geogr.* II, 6, 68.

2.- SILI ITÀLIC, 3, 357.

3.- PLINI EL VELL, *Nat. Hist.* III, 3, 23.

4.- 10 i 11.

5.- J. MARTÍ SANJAUME, *Dietari de Puigcerdà, amb sa vegueria de Cerdanya i sotsvegueria de Vall de Ribes*. Vol. I, Cerimonial, Prehistòria-1290, Ripoll, 1926, 109 i ss., passim, on es recullen molts d'aquests testimonis.

6.- C. BARAUT (ed.), *El Llibre Ferrat. Privilegis i ordenacions de la Vila de Llivia*. Llivia, 1985, 12, làm. 2.

7.- MARTÍ, *Dietari...*, op. cit., I, 76.

8.- P. SAHLINS, *La història fabulosa de Llivia, Sisè Quadern d'Informació Municipal*, Llivia, 1985, 99-103.

9.- P. DE MARCA, *Marca Hispanica, sive Limes Hispanicus*. Paris, 1688 (reimpressió a Barcelona l'any 1972).

Figura 1. Mapa de la Cerdanya, amb la localització de Llívia, a escala 1:50.000 (Servei Geogràfic de l'Exèrcit, full: Puigcerdà).

arqueologia o ciències afins, que malgrat tot han fet aportacions importants per al coneixement de Llivia i de la Cerdanya antigues, i els escrits sense cap valor històric que, curiosament, han proliferat de manera extraordinària fins als nostres dies. Els primers són obres escrites per erudits o aficionats que han fet una tasca real de substitució de la ciència arqueològica, que a Llivia no ha arribat fins fa ben pocs anys, i que, per tant, són ben dignes de ser tingudes en consideració¹⁰. Els segons són llibres més o menys ben presentats, escrits per persones sense cap mena de preparació històrica, que s'han limitat a copiar, i sovint a copiar malament tot el que ha caigut a les seves mans; com és obvi, el valor d'aquestes obres no solament és nul, sinó que són fins i tot contraproduents, i no mereixen ni tan sols ser citades. Assenyallem, a l'últim, que l'estudi de les fonts clàssiques sobre Llivia i sobre la Cerdanya ha estat reprès aquests darrers anys per Marc Mayer¹¹.

Un capítol a part és el format per les notícies de troballes d'època antiga al territori de Llivia, capítol que podem iniciar per l'apartat de l'epigrafia. Sobre l'epigrafia hem de començar per assenyalar que Llivia, ara per ara, no ha proporcionat cap inscripció, encara que això no l'ha lliurada de ser suposat lloc d'origen d'algunes inscripcions falses, que indubtablement servien per a il·lustrar-ne la història fabulosa de què ja hem parlat. Nogensmenys, sembla òbvia la relació de l'antiga ciutat dels ceretans amb l'ara d'Angostrina, descoberta l'any 1838, no solament per la proximitat del lloc de la seva troballa a Llivia –2.450 m– i al seu territori –només 500 metres–, sinó també per la seva proximitat als banys de les Escaldes, on hi havia unes termes romanes que es poden considerar com els principals banys de Llivia sense massa perill d'equivocar-nos.

L'epigrafia romana de la Cerdanya ha estat també revisada aquests darrers anys per Marc Mayer, Isabel Rodà i Georges Fabre, i actualment cal referir-se directament als seus treballs¹². Cal tenir en compte, també, que segons aquests mateixos autors un possible mil·liari romà podria procedir precisament del camí de Llivia a les Escaldes¹³; i també hem de fer esment del fet que, segons Manuel Anglada, la inscripció romana trobada a Puigcerdà hauria estat probablement recollida a Llivia i duta a Puigcerdà juntament amb molta altra pedra escainada, quan aquesta ciutat va ser fundada per Alfons el Cast l'any 1177¹⁴.

Pel que fa a les troballes numismàtiques, cal fer esment en primer lloc de l'esplet de monedes romanes trobades enterrades als camps del Puig del Castell, segons Jaume Martí –qui en va donar la primera notícia–, i que comprenia peces que anaven de Juli Cèsar a Septimi Sever¹⁵. Manuel Anglada, per la seva part, precisa que unes d'aquestes monedes van ser trobades en camps de conreu pròxims a Llivia, i les altres al peu de la muralla meridional del Castell, durant les excavacions fetes per l'arquitecte Sr. Freixa¹⁶. A aquestes, només podem afegir la troballa d'una moneda de la seca d'Arsaos, feta per Manuel Anglada a les seves excavacions a les Feixes de la Colomina¹⁷.

Per la resta, Manuel Anglada esmenta el petit museu que posseïen els Frères des Écoles Chrétiennes a Llivia, amb diverses peces arqueològiques trobades a la localitat, a començar pel lot de monedes esmentat. A més a més, sempre segons aquest autor, hi havia ceràmica sigil·lada, àmfores, un salomó de ceràmica vermella sense envernissar, amb el crismó, l'alfa i l'omega, i una lauda sepulcral de terra cuita, trobada a la falda del Castell¹⁸. Totes aquestes peces van desaparèixer l'any 1936.

11

10.- Entre les obres que cal citar per les seves importants aportacions, malgrat haver de ser utilitzades amb compte, podem enumerar les següents: MARTÍ, *Dietari*, op. cit., I; M. ANGLADA I FERRAN, *Vint-i-cinc anys a Llivia*. Biblioteca Selecta 332, Barcelona, 1962 (reimpresió a Andorra la Vella, 1986), 191 i ss.; M. DELCOR, Livia, ancienne capitale de la Cerdagne, de l'Antiquité à l'occupation arabe d'après les témoignages littéraires, *Bulletin de Littérature Ecclésiastique*, LXXIII, *Mélanges d'Histoire Religieuse offerts à Monseigneur Elie Griffe*, Tolosa, 1972, 171-182; M. DELCOR, La romanisation de la Cerdagne, *Cypselia* (I), *I Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, Girona, 1976, 145-154. Aquest autor ha recopilat les dues obres anteriors a M. DELCOR, *Estudis Històrics sobre la Cerdanya*, Col·lecció Tramuntana, XXIV, Barcelona, 1977, 15-51.

11.- M. MAYER, Algunes consideracions sobre les fonts clàssiques de la Cerdanya, a *4t Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, 1980. *Estat actual de la recerca arqueològica a l'Istme Pirinenc*. Homenatge al Dr. Miquel Oliva Prat. Puigcerdà, 1982, 221-224; M. MAYER, *Cerretani, quondam Tirynthia Castra*. Sobre Sil. Ital. 3, 357, 5è Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, 1982. *Hannibal Pyrenaeum Transgreditur*. XXII Centenari del Pas d'Anibal pel Pirineu, 218 a. JC- 1982 d. JC, Puigcerdà 1984, 197-199; M. MAYER i OLIVÉ, Les fonts literàries clàssiques sobre Llivia i la Cerdanya, *Cinquè Quadern d'Informació Municipal*, Llivia, 1984, 85-88; M. MAYER i OLIVÉ, Introducció. Llivia i la llegenda d'Hèrcules, *Sisè Quadern d'Informació Municipal*, cit., 11-12.

12.- M. MAYER, I. RODÀ, Epigrafia romana de la Cerdanya, a *4t CIAP*, cit., 239-246; G. FABRE, M. MAYER, I. RODÀ, *Inscriptions romaines de la Catalogne*, vol. III. Gérone, Paris, 1991, 175-178.

13.- MAYER, RODÀ, *4 CIAP op. cit.*, 243, 7, Fig. 4; FABRE, MAYER, RODÀ, *IRC*. III, 179.

14.- M. ANGLADA FERRAN, Julia Lybica-Roma, *Tramontane*, 390-391, Perpinyà, 1956, 228-229.

15.- MARTÍ, *Dietari*, op. cit., I, 78.

16.- ANGLADA, *Tramontane*, 390-391, op. cit., 229.

17.- M. ANGLADA FERRAN, Julia Lybica-Bébrices. Julia Lybica-Arsaos, *Tramontane*, 387, Perpinyà, 1956, 100; R. GRAU, Note sur des trouvailles de monnaies à légende ibère dans la région Bas-Languedoc-Roussillon, *VII Congreso Nacional de Arqueología*, Barcelona 1960, Saragossa, 1962, 310.

18.- ANGLADA, *Tramontane*, 390-391, op. cit., 229; ANGLADA, *Vint-i-cinc anys*, op. cit., 204-205.

La més singular de les troballes antigues fetes a Llívia, però, va ser un sarcòfag de marbre blanc, trobat a la Travessera del Carrer de Cereja, l'any 1936, en fer-hi una rasa per a instal·lar-hi el proveïment d'aigües. Manuel Anglada, que en dóna la notícia, diu que no el va veure, però que li van dir que no duia inscripcions, però que en canvi portava una ornamentació d'esses paral·leles, és a dir, que es tractava d'un sarcòfag paleocristià estrigil·lat. Aquesta peça excepcional de l'arqueologia de Llívia ha estat buscada posteriorment de manera infructuosa per diversos arqueòlegs, però les seves recerques estaven condemnades al fracàs: Anglada explica, amb horror, que el sarcòfag va ser trencat a cops de mall¹⁹.

En un altre ordre de coses, cal fer esment també del treball publicat per Ricardo Ruiz del Castillo a causa de les seves importants aportacions geogràfiques sobre Llívia, i especialment per la publicació d'un ortotopoplànol excepcional²⁰ (Fig. 2). Més recentment, encara s'han anat produint noves descobertes del tot fortuïtes. Entre elles, assenyalem la d'una interessant cista de pedra decorada amb un cap en relleu (Fig. 3).

Per la nostra part, vam començar les nostres recerques arqueològiques a Llívia l'any 1971, en col·laboració amb Anna Maria Ferran i amb Miquel Cura i comissionats pel delegat provincial de Belles Arts de Girona, Dr. Miquel Oliva. Les nostres gestions ens van dur a posar-nos en contacte amb el Sr. Joan Casanovas, que posseïa una interessant col·lecció de ceràmiques prehistòriques i romanes trobades, per ell mateix, a diversos indrets de Llívia. Per altra banda, el senyor Guillem Jordana, aficionat local que durant molts anys havia acompanyat Manuel Anglada en les seves prospeccions, ens va ensenyar els materials trobats per ambdós en el curs de les seves excavacions a Llívia, i ens en va donar totes les informacions. Amb aquestes dades es va poder presentar un balanç de la situació de la recerca arqueològica a Llívia al Congrés Arqueològic de Jaén de l'any 1971²¹. Però, al mateix temps i orientats per les indicacions del senyor Jordana, es van obrir dos sondejors arqueològics, un al cim del Castell i l'altre al vessant de la muntanya, rere

l'església parroquial, a l'indret dit Feixes de La Colomina.

El sondeig de dalt del Castell va ser obert a la part més alta de la muntanya, dins de la petita fortalesa quadrangular que la corona i molt a prop d'una cisterna que hi ha dins del seu recinte i que podria ser romana. Aquí, Anglada i Jordana havien obert un sondeig que encara era ben visible, i al costat seu vam obrir el nostre. Aquest tall va profunditzar entre dues parets interiors del Castell, fins a 1,95 metres de la superfície, i s'hi va trobar un potent nivell superficial -I A-, un clar nivell d'incendi que es correspon al moment de la destrucció del castell al segle XV -I B-, un nivell de reompliment amb abundants pedres i ceràmiques grises medievals, datable cap als segles XIV o XV -nivell II- i, a l'últim, un nivell sobre la roca amb algun fragment de ceràmica vidriada, datable entre els segles XIII o XIV. D'aquests treballs es va publicar una ressenya prou completa l'any 1977²².

A les Feixes de la Colomina Anglada també s'hi havia excavat, trobant-hi entre d'altres materials protohistòrics interessants, la moneda de la seca d'Arsaos, a més d'una important col·lecció de ceràmiques modelades a mà. El nostre sondeig va profunditzar 50 cm des de la superfície, i es va trobar un primer nivell superficial, barrejat, i un segon nivell ja protohistòric, amb materials datables dins l'edat del Ferro, però sense estructures constructives. També d'aquest sondeig, així com dels materials trobats per Anglada i Jordana, es va publicar un informe²³.

De la campanya de salvament feta per Miquel Oliva al Camí Ral l'any 1974, aquest arqueòleg en va presentar una comunicació al 1r Col·loqui d'Arqueologia de Puigcerdà que va tenir lloc el mateix any²⁴, mentre que els resultats de la nostra excavació al mateix indret l'any 1975 ja van ser utilitzats a l'estudi de síntesi sobre els ceretans, presentat en col·laboració amb Pere Campmajó al 2n Col·loqui de Puigcerdà de l'any 1976²⁵.

Un avanç de les excavacions i treballs de la campanya de 1979 es va presentar al 4t Col·loqui de Puigcerdà, celebrat l'any 1980²⁶, mentre que les memòries provisionals de les campanyes de 1982²⁷ i de 1983²⁸ han estat publicades per l'Ajuntament de Llívia.

19.- ANGLADA, *Tramontane*, 390-391, *op. cit.*, 229; ANGLADA, *Vint-i-cinc anys, op. cit.*, 206.

20.- Servei Geogràfic de l'Exèrcit.

21.- J. PADRÓ i PARCERISA, A.M. FERRAN i RAMIS, Estado actual de la Arqueología en el enclave de Llívia, *XII Congreso Nacional de Arqueología, Jaén, 1971*, Saragossa, 1973. 865-874.

22.- J. PADRÓ, A. Ma. FERRAN, M. CURA, Treballs arqueològics a Llívia, *Cypsela II*, Girona, 1977, 233-246, especialment 240-244 per a les nostres excavacions al Castell.

23.- PADRÓ, FERRAN, CURA, *Cypsela II, op. cit.*, 238-242.

24.- M. OLIVA i PRAT, Troballes romanes a Llívia, *Cypsela (I)*, I CIAP, *cit.*, 136-140.

25.- P. CAMPMAJÓ, J. PADRÓ, Els Ceretans, *2n Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, 1976. Els pobles pre-romans del Pirineu*. Puigcerdà, 1978, 189-210. De la troballa del mosaic es va donar, a més a més, una primera notícia a: Mosaicos romanos cerca de Llívia (Cerdanya), *Información Arqueológica*, 18, Barcelona, 1985, 182.

26.- J. PADRÓ, Recerques arqueològiques a Llívia (la Cerdanya), *4t CIAP, cit.*, 225-234.

27.- J. PADRÓ i PARCERISA, Treballs realitzats al jaciment arqueològic de Llívia en la campanya de 1982, *4t Quadern d'Informació Municipal*, Llívia, 1983, 51-52.

28.- J. PADRÓ, Memòria provisional dels treballs arqueològics realitzats a Llívia durant la campanya de 1983, *Sè QIM, cit.*, 53-59.

Figura 2. Ortopictoplànol de l'enclavament de Llivia, a escala 1:15.000 (Servei Geogràfic de l'Exèrcit, segons Ruiz del Castillo).

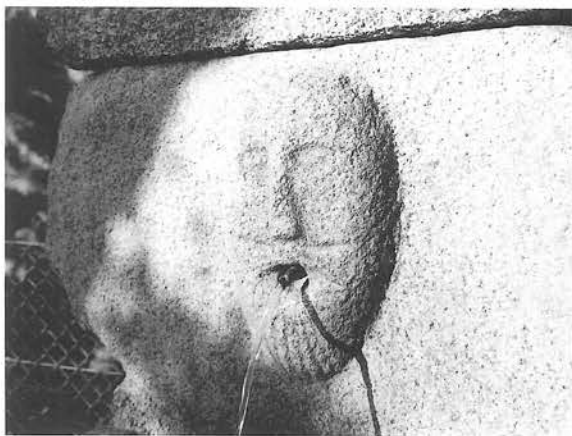

Figura 3. Cista de pedra decorada amb un cap en relleu, adaptada com a font davant de l'església parroquial.

Només queden per assenyalar els diversos estats de la qüestió que, sobre Llivia, s'han anat redactant en diversos moments²⁹ (Fig. 4).

Un treball com aquest no hagués estat possible sense l'ajut de múltiples persones i institucions i, en

primer lloc, totes aquelles que amb el seu treball personal o amb els permisos pertinents han col·laborat als treballs de camp. Totes elles ja estan mencionades al lloc corresponent, però volem des d'aquí donar-los les gràcies de manera explícita. A més a més, hi ha també una llarga llista de persones que, en un moment o altre, també han col·laborat amb la nostra feina. A continuació en donem una llista, ordenada alfabèticament, tot confiant no descuidar-nos ningú: Ramon Abellonet, Ramon Álvarez, Oswaldo Arteaga, Josep Bech, Joan Blanqué(†), Jordi Bolòs, Helena Borràs, Sebastià Bosom, Jordi Campillo, Joan Casanovas, Miquel Cura, Manuel Fernández-Miranda(†), Anna Maria Ferran, Pere Font, Roger Giral(†), Luis M. González, Josep Guitart, Manuel Hernández, Guillem Jordana, M. Aurora Martín, Josefina Martínez, Marc Mayer, Oriol Mercadal, Jesús Montesinos, Antoni Moreno, Miquel Oliva(†), Concepció Piedrafita, Núria Rafel, Mercè Roca, Anna Maria Roos, Ricardo Ruiz del Castillo, Enric Sanmartí, Joan Sanmartí, Valentí Surià, Ramon Ten, Salvador Torrent, Francesc Tuset, Josep de la Vega, Josep Vinyet i Elisenda Vives.

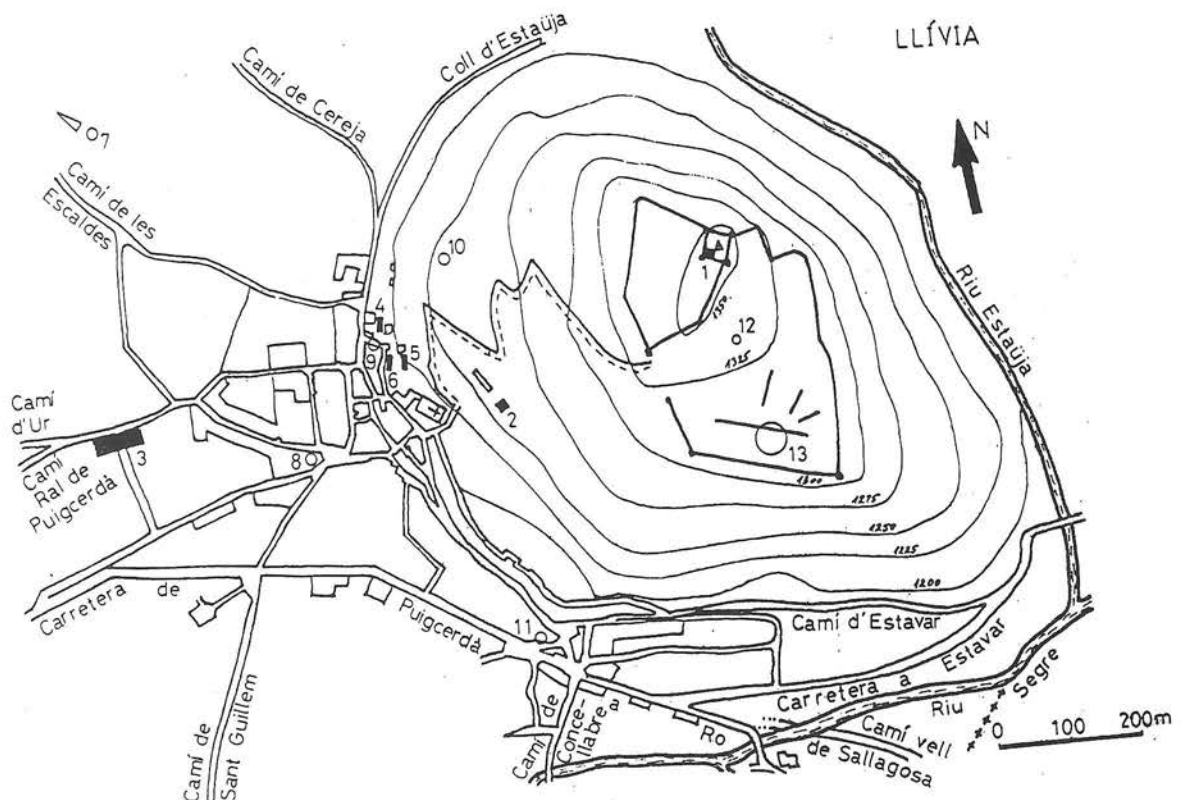

Figura 4. Mapa arqueològic de Llivia.

29.- J. PADRÓ, Llivia (Iulia Livia o Libica), Les excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys, *Excavacions arqueològiques a Catalunya*, 1, Barcelona, 1982, 355-357; J. PADRÓ, La romanització de la Cerdanya, 8è Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, 1988. *La Romanització del Pirineu. Homenatge al Prof. Dr. Miquel Tarradell i Mateu*. Puigcerdà, 1990, 53-57; J. PADRÓ i PÀR-CERISA, C. PUIGFERRAT i OLIVA, M. DELCOR, J. CAMPILLO i QUINTANA, J. BOLÒS i MASCLANS, Llivia. Castell i Vila de Llivia, *Catalunya Romànica*, vol. VII, La Cerdanya. *El Conflent*. Barcelona, 1995, 175-180.

2. TREBALLS ARQUEOLÒGICS

Josep Padró

CAMPANYA D'URGÈNCIA DE 1974

CAMÍ RAL

El mes de juny de 1974 hom va iniciar a Llivia unes obres, a la sortida de la vila pel Camí Ral de Puigcerdà, en un sector que forma com una mena de carena ístmica que s'allarga en direcció sud-oest. En aprofundir els fonaments d'una casa van posar al descobert un pou revestit de pedra. Aquesta descoberta no s'hauria produït si no hagués estat per l'acció de les màquines excavadores, car es va fer en un lloc on fins aleshores no s'hi havia sospitat res (Fig. 5).

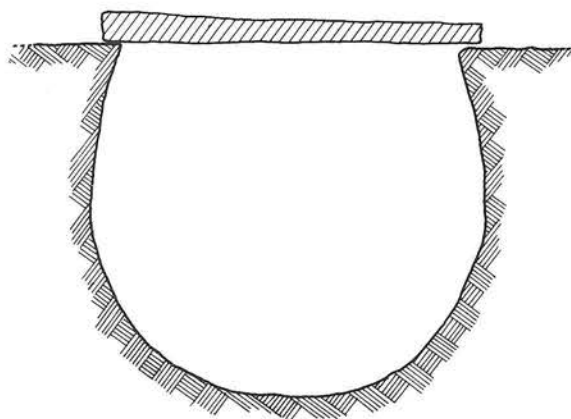

Figura 5. Croquis de la sitja del Camí Ral, 1974: tall 1 (segons Oliva).

L'excavadora, doncs, va esvorellar una sitja, dins de la qual el dia 20 de juny van aparèixer tres vasos sencers de ceràmica comuna romana (Fig. 6), juntament amb altres dos fragments.

Immediatament després de tenir referència d'aquesta troballa fortuïta a Llivia, per l'intermediari dels aleshores senyors alcalde i secretari de l'Ajuntament, Srs. Ramon Abellonet i Josep Bech

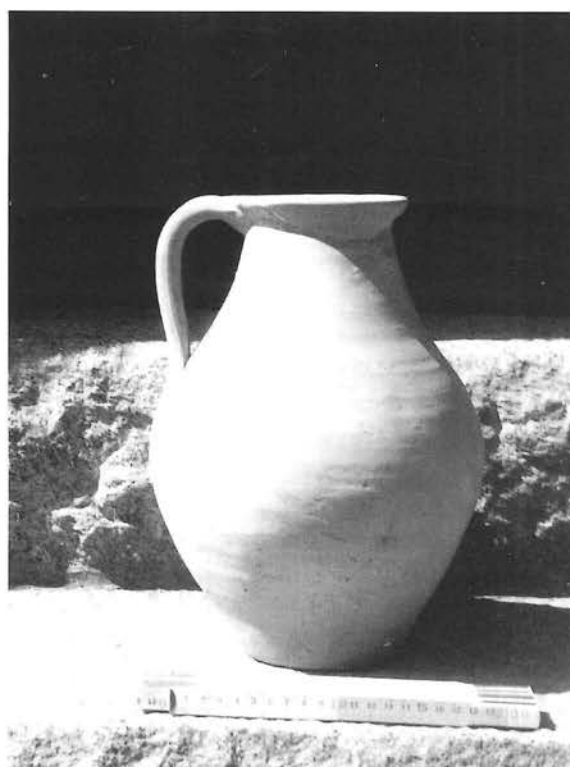

Figura 6. Vaso ceràmic aparegut al Camí Ral l'any 1974.

Cros, el Servei d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona, encapçalat pel seu director, el Dr. Miquel Oliva, es va desplaçar a la Vila de Llivia per tal de fer-se càrrec de les descobertes i de realitzar una ràpida campanya d'urgència. Aquesta va tenir lloc el dia 27 del mateix mes de juny, gràcies a l'autorització del propietari, el Sr. Joan Junoy.

La intervenció del Dr. Oliva va permetre localitzar un paviment d'època romana, per sota d'un estrat de terra negra (carbó). El paviment d'*opus signinum* estava limitat encara a l'est per les restes d'un mur i havia estat destruït al sud i a l'oest per les obres de construcció de la mateixa cava que també havia seccionat la sitja, així com per la rampa d'accés al

garatge de la mateixa casa. Pel costat nord, el paviment romà estava afrontat al Camí Ral (Figs. 7-8).

Com a ceràmica fina va aparèixer un fragment de *terra sigillata*, i també cal assenyalar la presència d'un gran nombre d'*imbrices* i de *tegulae*, així com alguna tessella. El paviment estava construït sobre la terra verge.

El Dr. Oliva va poder veure encara la sitja seccionada que estava situada a uns 10 metres al sud de l'indret on va localitzar el paviment i en va dibuixar un croquis. A l'últim, totes aquestes troballes van ser portades a Girona, on es va procedir a la restauració dels vasos sencers, els quals van ser retornats tot seguit a Llivia per tal de ser exposats al Museu de la Farmàcia, juntament amb altres materials ceràmics recollits a les obres esmentades pel Sr. Bech Cros.

Poc després, al mes de setembre, va tenir lloc el 1r Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, al qual el Dr. Oliva va presentar una comunicació sobre les troballes de Llivia. En aquesta, aquest malaguanyat investigador (que va morir poc després en accident de circulació) ja va posar èmfasi en el fet que aquestes troballes romanes de Llivia van ser

efectuades no al cim del Castell, sinó a baix, al subsòl de l'actual vila de Llivia.

A efectes d'unificar l'inventari de les troballes, hem decidit en aquesta memòria designar la sitja com a Tall 1, i l'excavació d'urgència del Dr. Oliva com a Tall 2 (Fig. 9).

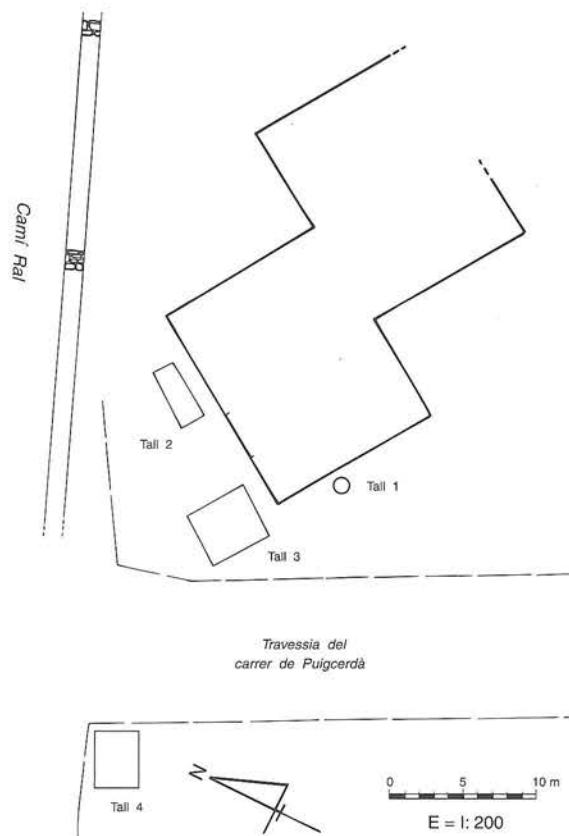

Figura 9. Plànol general del Camí Ral.

CAMPANYA DE 1975

CAMÍ RAL

La campanya d'excavacions de 1975 va tenir lloc entre els dies 15 i 17 d'agost. Comissionat per la Sra. Aurora Martín, nova directora del Servei d'Investigacions Arqueològiques de Girona, amb aquesta campanya em vaig proposar continuar els treballs començats pel Dr. Oliva l'any abans. La campanya va comptar amb la col·laboració de l'Equip de Recerques Ceretanes, representat pels senyors Pere Font, Antoni Moreno, Isidre Munt, Albert Formentí, Pere Valiente i Jesús González, així com amb la del Sr. Roger Giral. Per a realitzar els treballs vaig comptar també amb l'autorització del propietari, Sr. Joan Junoy, així com amb l'assistència de l'Ajuntament de la vila de Llivia, representat

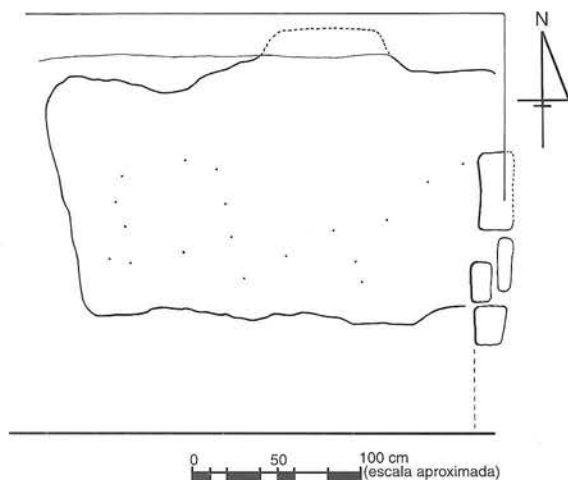

Figura 7. Planta del Camí Ral, 1974: tall 2 (segons Oliva).

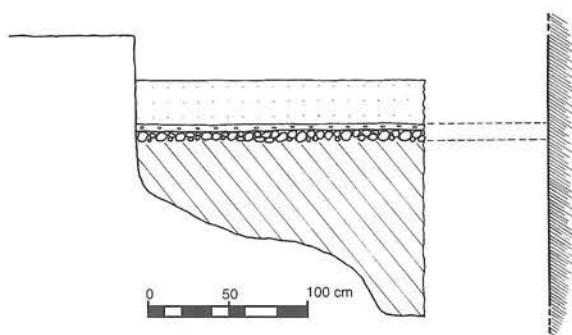

Figura 8. Secció del Camí Ral, 1974: tall 2 (segons Oliva).

pels Srs. Ramon Abellonet i Josep Bech, respectivament l'alcalde i el secretari.

En el curs d'aquesta campanya vam obrir dues cales al voltant de l'indret on havia aparegut la sitja de l'any anterior i, per tant, en direcció sud respecte del Camí Ral. Aquestes dues cales van ser, però, absolutament estèrils i van servir com a mínim per a demostrar que el jaciment arqueològic no s'estén en aquesta direcció.

La més interessant va ser la cala oberta en el triangle que quedava entre la rampa d'accés al garatge de la casa, la paret de la casa mateixa i la Travessia del Carrer de Puigcerdà, cala que en aquesta memòria anomenem Tall 3. La cala es trobava, per tant, immediatament al sud-oest del Tall 2, excavat l'any 1974 pel Dr. Oliva, del qual només el separaven uns 5,5 metres, pels quals hom havia obert la rampa esmentada d'accés al garatge, amb la consegüent destrucció integral de les restes arqueològiques que hi havia.

El Tall 3 estava format majoritàriament per un nivell de terra vegetal remogut per efecte de l'arada, amb bocins de teules romanes i de ceràmiques vidriades modernes. A 27 cm de la superfície va aparèixer un paviment d'*opus signinum* ben conservat cap al centre i el nord del tall; mal conservat, en canvi, per l'acció de l'arada als angles est i sud del tall.

El tall va adquirir finalment forma rectangular, de 4,5 per 4 metres, amb els angles orientats cap als punts cardinals. Una paret de pedra seca, apareguda a la mateixa fondària que el paviment esmentat i que seguia aproximadament la direcció nord-sud, dividia el tall gairebé en diagonal i separava l'estança amb el paviment d'*opus signinum*, a l'oest, d'una altra estança que quedava a l'est del mur. El mur feia, a més a més, un angle en el seu extrem sud i girava cap a l'est. En l'angle que conformava hi havia una pedra rodona més gran que les altres, aplanada i perfectament treballada per sobre i per sota, que probablement va ser reutilitzada en aquest indret i que originàriament podia ser una base o tambor de pilastra o columna. Pel que fa al paviment d'*opus signinum*, un cop net vam poder observar que estava fet amb pedres de colors i fins i tot amb bocins de pissarra.

Dintre de l'habitació delimitada per l'angle interior de la paret que hem descrit, va aparèixer, a 37 cm de la superfície, un altre paviment fet de tesselles de pedra sense morter (Fig. 10). L'excavació d'aquesta estança provista de mosaic va proporcionar varies teules i, sobretot, dos fragments (que enganxen) de ceràmica feta a mà, decorada amb incisions mostrant motius en ziga-zagues i amb un cordó aplicat. Cap al costat nord d'aquesta habitació va aparèixer encara un nivell intacte de terra molt compactada i rogenca, amb nombrosos fragments de teules i ossos, per sota de la qual apareixia el

Figura 10. Camí Ral, tall 3, campanya de 1975. Detall del mosaic.

mosaic tessel·lat. En procedir a la seva neteja ens vam adonar que estava fet de tesselles blanques (pedres que podrien no ser del país) entre les quals n'hi havia de negres, probablement de pissarra, intercalades marcant els angles d'una quadrícula. Aquest mosaic era extraordinàriament feble, ja que no estava cimentat i les tesselles estaven col·locades només sobre la terra, que s'estovava amb l'aigua. El mosaic, que estava bastant fet malbé, es perdia, a més a més, en direcció a la rampa del garatge (Fig. 11).

L'amenaça de pluja va ser constant els dies que va durar l'excavació, i posà especialment en perill la integritat del mosaic, de manera que vam avisar tot seguit el Servei d'Arqueologia de la Diputació de Girona de la descoberta. Així, un equip del Servei, encapçalat per la seva directora, la Sra. Aurora Martín, es va traslladar a Llívia per tal d'extreure el delicat paviment, acció que es va haver d'abandonar a causa de la pluja, que no va permetre el treball dels tècnics. Per la nostra part, vam intentar convèncer els propietaris que un mosaic romà a la porta de casa seva no solament no posava en perill de cap manera l'edifici, sinó que fins i tot el dignificava i el singularitzava. Tot, però, va ser inútil, ja que quan vam visitar de nou el lloc, aquest ja havia estat enjardinat, les restes

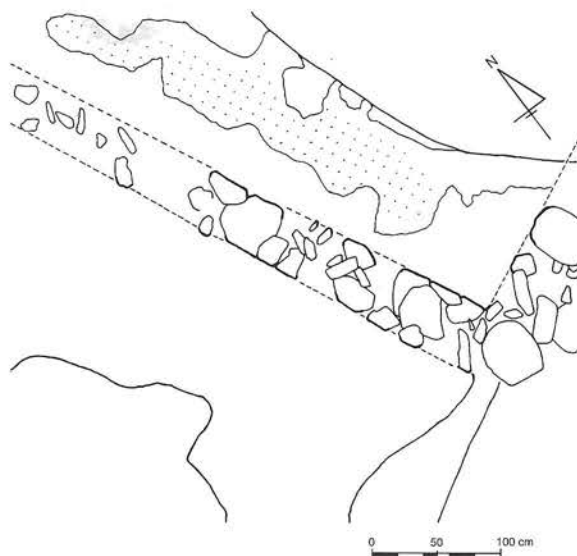

Figura 11. Planta del Camí Ral, 1975: tall 3.

romanes havien desaparegut i un pi assenyalava el lloc exacte on hi havien hagut les construccions romanes. Començava així el calvari de les restes romanes de Llívia.

En resum, quedava clar després d'aquestes campanyes que la Llívia romana calia buscar-la al mateix lloc on es troba l'actual, al peu del Puig del Castell que la protegeix dels freds vents del nord, al costat del gual del Segre transitable encara avui en dia, estenent-se per la plana, relativament elevada respecte al riu, que es troba precisament a l'oest i al sud-oest de l'actual poble. Pel que fa als sondeigs de l'any 1975, van demostrar que les restes romanes en aquest sector es trobaven només als encontorns del Camí Ral i no lluny d'aquest. El mosaic geomètric localitzat, amb tesselles blanques i negres, encara que en molt mal estat de conservació oferia l'interès primordial no només de ser el primer mosaic descobert en ple Pirineu, a uns 1.200 m s.n.m., sinó també de demostrar un cert luxe, totalment inesperat per a nosaltres en aquell moment, entre els habitants de la Llívia romana. A l'últim, assenyalem que els avatars posteriors d'aquestes restes no han estat més que un primer advertiment del que aniria passant amb totes les restes arqueològiques que hem anat excavant a Llívia: tots els acords amb el propietari per a la seva conservació van resultar nuls, i davant la nostra sorpresa les restes no van trigar a desaparèixer totalment; la rampa d'accés al garatge va ser ampliada, es va construir un mur, es va cobrir tot el seu interior amb gespa i es va eixamplar el carrer. Només alguns fragments del paviment d'*opus signinum* i algunes tesselles van ser

recuperades *in extremis* per membres de l'Equip de Recerques Ceretanes.

CAMPANYA DE 1979

CAMÍ RAL

A partir de 1975, el ritme d'edificació de blocs d'apartaments a ambdós costats del Camí Ral es va accelerar tant que l'estiu de 1979 es va decidir realitzar una excavació de més amplària al mateix sector del Camí Ral. El punt elegit va ser un terreny proper al lloc on s'havien produït les troballes anteriors, que només quedava separat per un carrer modern, perpendicular al Camí Ral. El propietari d'aquest terreny, el Sr. Pere Isern, ens va facilitar les tasques, car no tenia intenció d'edificar-hi, de moment. També vam comptar amb l'aprovació i col·laboració de l'Ajuntament de Llívia, representat pel seu batlle Valentí Surià, així com amb l'ajut eficaç del recentment creat Institut d'Estudis Ceretans. Però, sobretot, la campanya va ser possible gràcies a la col·laboració personal dels Srs. Josep Padró Patau, Conxa Piedrafita, Ceferino Piedrafita, Pere Font, Josep Vicens, Francesc Riverola, Antoni Moreno, Xavier Riverola, Marià Borgonyà, Valentí Cosp, Ramon Borgoña i Lluís Fisas.

La campanya d'excavacions va anar del 30 de juliol al 13 d'agost de 1979 i els treballs es van localitzar just a l'angle format pel Camí Ral i el modern carrer que separa aquesta excavació de les anteriors troballes, a l'oest i a poc més de 10 metres de distància d'aquestes i a 3 m del mateix Camí Ral. El tall obert, que anomenarem Tall 4, va tenir forma rectangular, i mesurava 3,5 m en direcció nord-sud i 4 metres en direcció est-oest (Figs. 12-21).

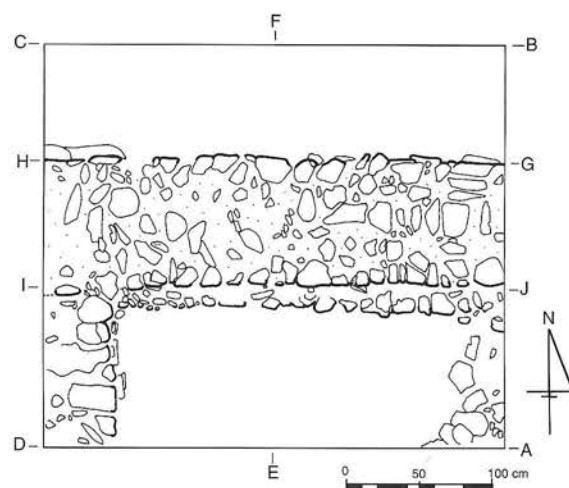

Figura 12. Planta general del Camí Ral, 1979: tall 4.

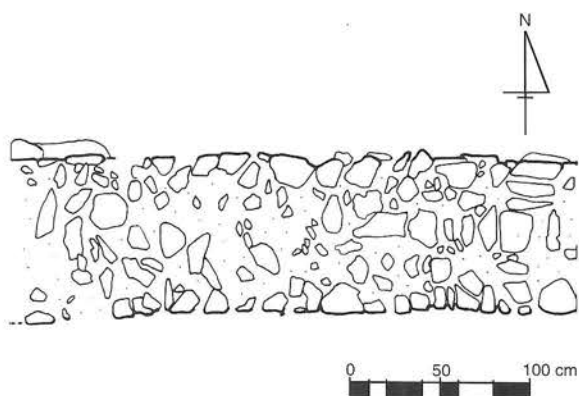

Figura 13. Camí Ral, 1979: tall 4, planta 1.

Figura 14. Camí Ral, 1979: tall 4, planta 2.

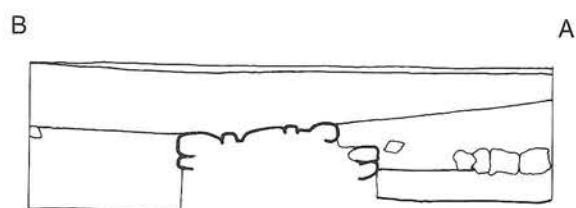

Figura 15. Camí Ral, 1979: tall 4, secció 1.

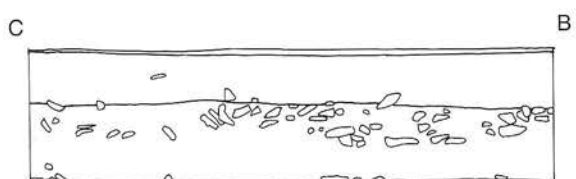

Figura 16. Camí Ral, 1979: tall 4, secció 2.

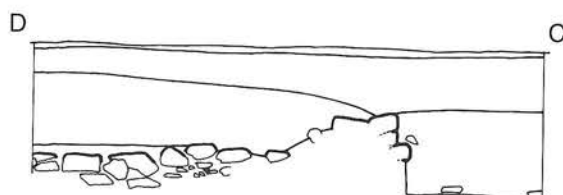

Figura 17. Camí Ral, 1979: tall 4, secció 3.

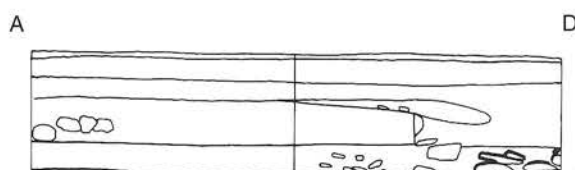

Figura 18. Camí Ral, 1979: tall 4, secció 4.

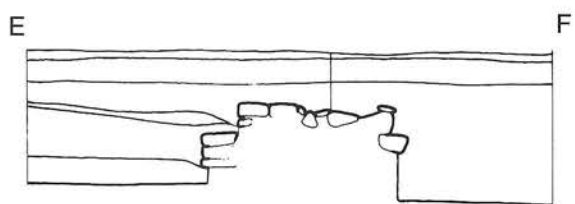

Figura 19. Camí Ral, 1979: tall 4, secció 5.

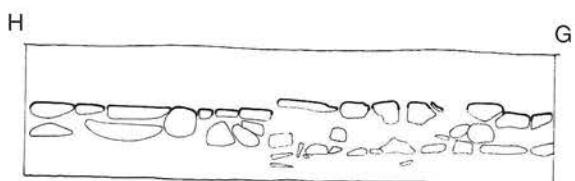

Figura 20. Camí Ral, 1979: tall 4, secció 6.

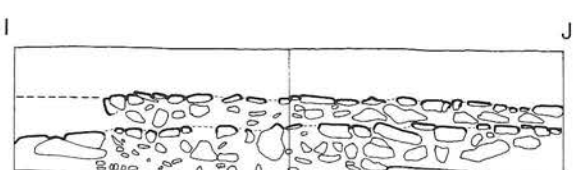

Figura 21. Camí Ral, 1979: tall 4, secció 7.

Tall 4

El tall 4 del Camí Ral va proporcionar la següent estratigrafia:

Nivell I

Terra negra, remoguda per acció de l'arada, amb material barrejat antic i modern, entre el qual destaca abundant material romà.

Nivell II

Terra rogenca, a què correspon una paret de pedra que fa una mica més d'un metre d'ampla i que segueix la direcció est-oest. De fet, aquesta paret paral·lela al Camí Ral és probablement la façana d'un edifici al mateix Camí Ral, de la vora del qual només en dista uns 4 m. La terra és molt dura i s'hi troben moltes pedres, algunes de les quals estan treballades, restes probables de l'enderrocament de la paret. Que es tracta d'un nivell d'enderroc ho demostren també nombroses teules caigudes, així com tovots, rajoles i abundants fragments de carbó vegetal, procedent segurament de les bigues de fusta del sostre. Cal assenyalar, així mateix, que les pedres caigudes surten barrejades amb morter fet de calç i sorra, i que no corresponen a cap paviment, sinó que era el que lligava les pedres del mur. Al costat sud del mur, és a dir, a l'interior de l'edifici que aquest sustentava, va aparèixer ceràmica comuna romana, així com algun fragment de *terra sigillata* i d'altres materials, encara que més aviat escassos. Pel costat nord del mur, és a dir, a l'exterior de l'edifici, les grans pedres de l'enderroc són més abundants, com també el morter que les lligava, rajols ben conservats, fragments de teules planes i rodones i fusta carbonitzada. A més d'aquest abundant material d'obra, va aparèixer ceràmica (algun fragment de *terra sigillata*), tot i que més escassa i, sobretot, abundants ossos, segurament deixalles alimentàries, cosa que ens va fer refermar en la nostra opinió que la grossa paret localitzada donava al carrer (l'actual Camí Ral) on haurien estat llençades aquestes deixalles. Assenyaïem, a l'últim, que tot al llarg de la paret pel seu costat sud apareix una mena de banquetta de pedra, que potser era un altre mur anterior, a sobre del qual es va construir el que hem anat descrivint.

Nivell III

Detectat només al sud del gran mur EW. Present sota un apilament de pedres trobat a l'angle sud-est del tall: compost per terra negra molt compactada i amb petites pedres. Contenia ceràmica a mà, espatulada, bruniada i amb perfils en "S". Per sota de les pedres de l'angle sud-est, que segurament formaven part d'una llar de foc, la terra sortia molt compacta i cremada, amb ceràmica feta a mà molt grossa pertanyent a grans recipients, que també

semblava cremada; també hi va aparèixer algun fragment de ceràmica ibèrica oxidada. Aquest nivell reposa directament sobre el terreny verge, que està format per graves i fins i tot sorra, i és absolutament estèril. Al nivell 3 correspon, així mateix, una paret localitzada a l'angle sud-oest del tall, construïda en direcció nord-sud i que es perd sota la gran paret est-oest del Nivell 2, i arriba a una major profunditat que aquest i és clarament més antiga.

En resum, doncs, l'excavació del Tall 4 del Camí Ral ens va proporcionar evidències de dos moments d'ocupació successius però clarament diferenciats, ambdós comptant amb estructures constructives: un de més antic, datable *grasso modo* a la segona edat del Ferro, i un segon que les sigil·lades permeten datar en el segle I de la nostra era, i que ha de ser contemporani de les estructures excavades als Talls 2 i 3 del Camí Ral (Fig. 22).

Figura 22. Campanya de 1979: tall 4. Aspecte de la necròpolis de Cal Meranges.

Un cop finalitzades les excavacions al Tall 4 el propietari les ha cobert, però no ha construït en aquest indret, de manera que podem raonablement esperar que en aquest sector el jaciment arqueològic quedi preservat. D'altra banda, poc després de la nostra campanya, unes obres per posar canonades al Camí Ral van per-

metre descobrir nous murs més a l'est de les anteriors excavacions, juntament amb algun fragment de *terra sigillata*. Aquestes obres van ser vigilades per membres de l'Institut d'Estudis Ceretans que, a més, van situar en el plànol els murs apareguts. En no haver pogut, per la nostra part, veure aquests treballs, no podem malauradament donar més detalls sobre les estructures trobades i sobre la seva cronologia.

CAL MERANGES

A la part alta del poble, adjacent a la rectoria i molt a prop de l'església parroquial, al costat de les cases més velles de Llivia i pujant ja les primeres rampes de la muntanya del Castell, hi ha l'antic solar de cal Meranges i cal Doctor, on es trobaven els edificis del Convent dels Germans de la Doctrina Cristiana. Al subsòl d'aquest hi havia una necròpolis d'inhumació, amb tombes fetes de lloses de pedra; la seva existència era coneguda ja feia anys³⁰ (Fig. 23).

L'any 1978 es van iniciar obres en aquest solar, de considerables dimensions, per a construir-hi una

urbanització. Els primers treballs van consistir a enderrocar els edificis del Convent i a desmuntar el terreny, i va quedar la necròpolis al descobert, sobretot gràcies a un tall fet de nord a sud i que va seccionar moltes de les tombes. Durant l'any 1979, però, les obres van quedar aturades, de manera que es va aprofitar l'avinentsa per a netejar el tall del terreny en què es veien les tombes, situat al sector de Cal Meranges (Fig. 22). Aquests treballs van durar del 16 al 17 d'agost de 1979, i vam comptar amb la col·laboració d'Elisenda Vives, Enmanuel Vigneron, Conxa Piedrafita, Josep Padró Patau, Antoni Moreno, Francesc Riverola i Anna Maria García, aquests últims membres de l'Institut d'Estudis Ceretans.

La neteja va permetre identificar tota una sèrie de tombes (o com a mínim de punts on apareixien restes humanes) de les quals donem tot seguit una descripció mínima. Cal recordar que no vam excavar la necròpolis, de manera que només podem descriure el que vam veure amb la neteja del tall. La descripció va de sud a nord:

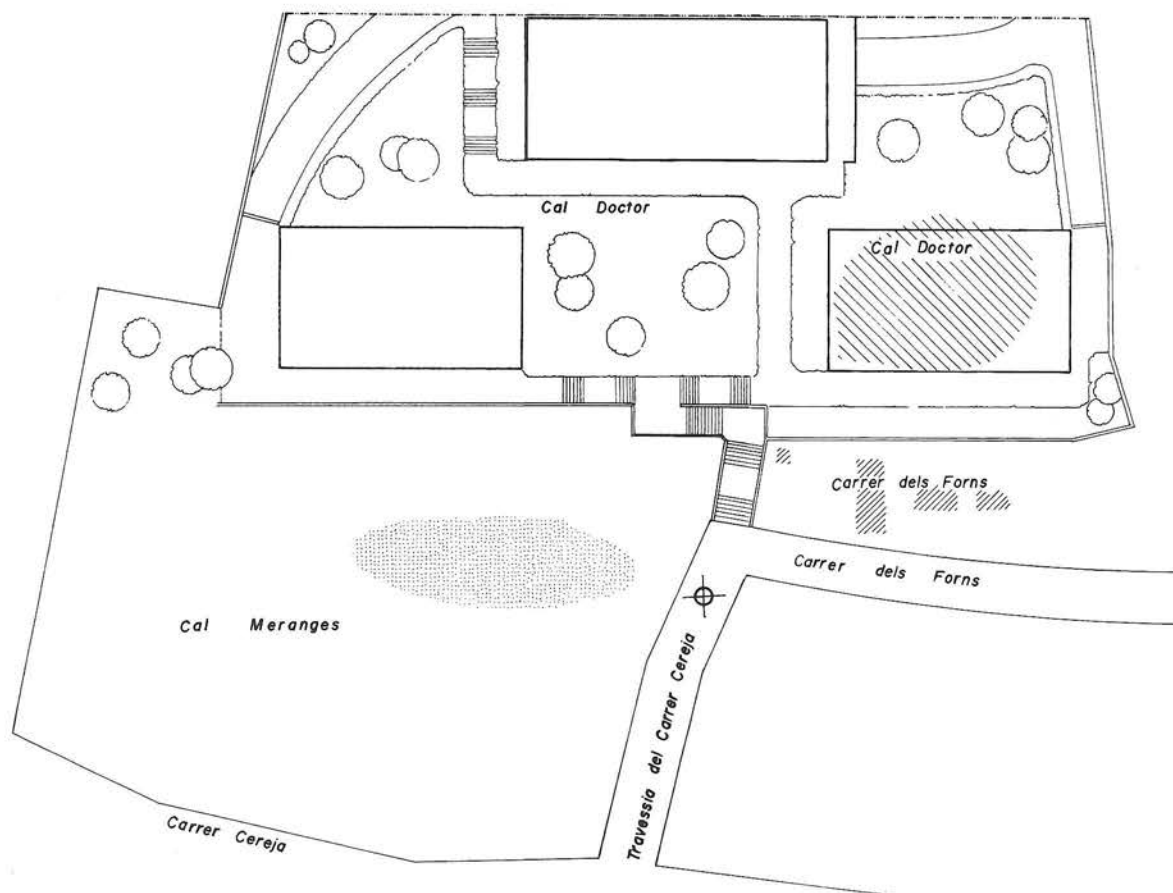

Figura 23. Plànol general de Cal Doctor i Cal Meranges.

30.- PADRÓ, FERRAN, CURA, *Cypsela* II, op. cit., 238.

1. Fragment de crani barrejat dins d'un mur, sense material arqueològic.
2. Tomba *in situ* al nord de la 3; part superior d'un individu, ben conservat, tapat amb lloses. La tomba contenia una base de ceràmica campaniana, així com algun altre fragment ceràmic (Fig. 24).
3. Es trobava just a sobre de la 1; restes d'un individu barrejades també amb el mur.
4. Tomba amb el crani molt a l'exterior del tall, raó per la qual va ser netejada per l'Elisenda Vives (Fig. 24). Així, es va veure com el crani reposava sobre una llosa plana que li feia de coixí, i que el cadàver tenia les cames cap al sud-est. La tomba va proporcionar alguns fragments ceràmics, entre els quals destaquen un bocí de *terra sigillata* i un tros de ferro, potser un ganivet a jutjar per les seves dimensions, que estava al costat del crani.

Figura 24. Campanya de 1979: Cal Meranges, detalls de la tomba 2 i de la tomba 4.

5. Individu *in situ* de qui es veia el crani protegit per lloses. Sense ceràmica. Es trobava al nord de la Tomba 4.
 6. Os il·líac d'un individu, protegit també per lloses; la tomba ha proporcionat ceràmica antiga, tals com una vora campaniana i un fragment d'àmfora.
 7. Cames d'un individu *in situ* protegit per lloses; sense material.
 8. Aglomeració d'ossos de fauna; no es tractava de cap tomba.
 9. Cista de lloses intacta, on hi havia enterrats com a mínim dos individus, un adult i un nen, dels quals es veien les cames. La tomba estava al costat de la 8 i de la 10.
 10. Cista annexa a la 9, amb un enllosat; s'hi veia un crani.
 11. Al nord i per sota de la 10; s'hi veien només alguns ossos. Al costat sud hi havia fragments ceràmics.
 12. Oossos humans penjats sobre el tall.
 13. Costelles i una clavícula sota una llosa de coberta de la cista.
 14. Estava just a sobre de la 13; hom veia les tíbies i peronés d'algun individu.
 15. Cista de lloses de la qual sobresortien dues cames. Just per sobre d'aquesta cista hi havia abundant material arqueològic antic: teules romanes i fragments de vidre.
 16. Restes de dues cames amb una mica de ceràmica.
 17. Fragment de crani aïllat.
- Fins aquí, les tombes deixades al descobert pel gran tall de les màquines excavadores per a preparar el terreny de les futures edificacions. Però, a més a més, vam poder veure dues tombes més no afectades pel tall del terreny:
18. Cista completa, que ja havíem vist plena uns anys abans en una galeria subterrània sota l'edifici del Convent, i que quan la vam tornar a localitzar havia estat buidada recentment; no obstant això, encara s'hi veien força ossos *in situ*³¹.
 19. Restes humanes *in situ* al costat de la 18; també hi havia un fragment de ceràmica a mà.
- Les tombes 18 i 19 eren al costat de les primeres tombes descrites, cap al sud de la necròpolis, i les vam poder veure, ja que l'antiga galeria subterrània del Convent va quedar tallada per les obres de demolició. La neteja del tall va permetre apreciar que cap al costat nord, on s'acabaven les tombes apareixia un mur seccionat, entre les pedres del qual hi havia ceràmica comuna romana, bocins d'àmfora i de teules romanes. Pel damunt d'aquest sector, aprofitant que el terreny havia estat desmuntat, una exploració superficial va proporcionar abundant material antropològic i arqueològic, entre el qual hi havia un fragment de ceràmica a torn pintada, probablement ibèrica, i una vora de *terra sigillata* clara. Evidentment, el sector corresponia a l'emplaçament d'un habitatge, construït al costat de la necròpolis. D'altra banda, la prospecció de la plataforma superior al tall, per damunt de les tombes, va pro-

31.- És la tomba de què parla PADRÓ, FERRAN, CURA, *Cypselia II*, op. cit., 238, núm. 1.

porcionar, entre d'altres ceràmiques, algun fragment de campaniana i una nansa de ceràmica gris.

Per tal de verificar l'estratigrafia del jaciment de Cal Meranges deixada al descobert pel tall del terreny, es va netejar el sector situat entre les tombes 9 i 10, ben visibles i conservades. L'estratigrafia pot resumir-se de la següent manera:

Nivell I

De color fosc, pràcticament estèril, format per terra superposada.

Nivell II

De color rogenc, on es troben la major part de tombes i de materials ceràmics antics, tals com ceràmica a mà, sigil·lades i campanianes.

Nivell III

De color gris, amb moltes pedres i alguna tomba.

Nivell IV

De color groc, estèril; és la terra verge.

Cal afegir encara algun comentari a aquesta estratigrafia: així, per exemple, constatar que totes les tombes es troben en els nivells 2 i 3, però sobretot al 2. També cal constatar que tots aquests nivells estaven intactes, i que a aquests pertanyien clarament les tombes i les ceràmiques, aquestes totes antigues sense excepció, ja que no va aparèixer cap fragment de ceràmica medieval a la zona. Afegim que, just al damunt de la tomba 9, apareixia algun bocí de ceràmica i una teula romana. A l'últim, destaquem que el nivell 2 era absent de la zona d'hàbitat del nord del jaciment.

Amb aquestes dades es poden extreure algunes conclusions provisionals sobre el jaciment de Cal Meranges. Així, una edificació va ser construïda cap al nord en algun moment de l'Antiguitat, construcció que va seguir essent utilitzada com a lloc d'habitació en època romana. Aquesta ocupació es correspon amb el nivell 3, i assenyalava una freqüentació generalitzada de la zona. Posteriorment, i sense que de moment poguéssim precisar més, una gran necròpolis es va anar estenent per la major part del jaciment i degué tenir una certa perduració temporal, ja que les tombes es troben a diferents profunditats, entre els nivells 2 i, sobretot, el 3. La cronologia d'aquesta necròpolis no podia de moment ser precisada, encara que la troballa d'un sarcòfag estrigil·lat l'any 1936 en aquesta mateixa zona³² permetia pensar que la necròpolis, com a mínim, hagués començat al final de l'Antiguitat.

D'altra banda, dos murs de la zona de Cal Meranges ens van cridar l'atenció: en primer lloc, un mur ciclo-

pi situat al nord-est, reaprofitat com a paret moderna; en segon lloc, un mur d'*opus spicatum* situat al sud, prop de la porta d'entrada al Convent.

La riquesa del jaciment ens va fer planejar per a la campanya de l'any següent la seva excavació sistemàtica, cosa que hauria de permetre sens dubte precisar, confirmar o invalidar les conclusions provisionals. Malauradament, les investigacions arqueològiques de Llivia estaven a punt d'entrar a l'etapa més negra de la seva història.

CAMPANYA DE 1980

PREÀMBUL

La intenció inicial, per a la campanya d'aquest any, era excavar la necròpolis i l'hàbitat de Cal Meranges. Per primera vegada, la Subdirecció General de Excavaciones Arqueológicas del Ministerio de Cultura va concedir una subvenció oficial per a dur a terme les excavacions de Llivia. Malgrat això, i de manera inopinada, van començar amb gran intensitat les obres d'edificació de diversos blocs d'apartaments a l'antic solar dels Germans de la Doctrina Cristiana. Davant d'aquest fet, la Subdirecció General de Excavaciones Arqueológicas va aconseguir, momentàniament, aturar les obres, i el Servei d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona va poder realitzar una campanya d'urgència pel mes de març de 1980, dirigida per la Sra. Aurora Martín, cap de l'esmentat Servei.

CAL MERANGES

Aurora Martín

Aquesta finca, situada dins la població de Llivia, ha sofert uns desmunts per a l'edificació d'alguns grups d'apartaments, amb els quals ha quedat atalussada. A la zona més baixa, en el tall del darrer talús i a uns 2 m sobre el nivell en aquell moment del terra, es veien algunes restes humanes, de manera que el Servei d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona va ser avisat per a realitzar una prospecció del lloc.

Visitat l'indret, es van realitzar dues cales que han posat de manifest que el lloc és una necròpolis tardoromana (Fig. 25-27).

Donada la situació de les tombes respecte al pendent de la muntanya, sembla que un sector important de la necròpolis va ser destruït en fer els desmunts de la part més baixa del solar. La zona, a més a més, està afectada també per construccions de

32.- ANGLADA, *Tramontane*, 390-391, op. cit., 229; ANGLADA, *Vint-i-cinc anys*, op. cit., 206; PADRÓ, FERRAN, CURA, *Cypselia II*, op. cit., 238.

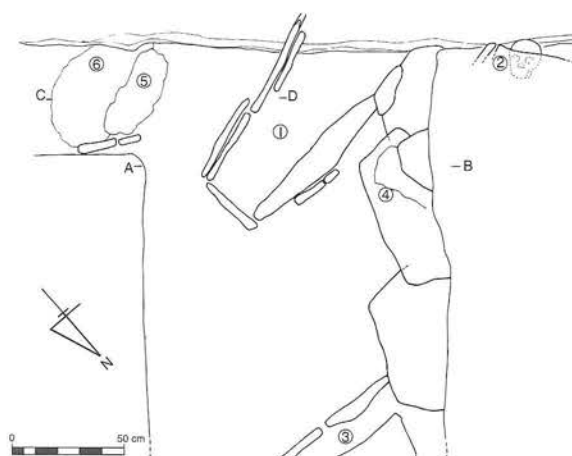

Figura 25. Cal Meranges: planta 1980 (segons Martín).

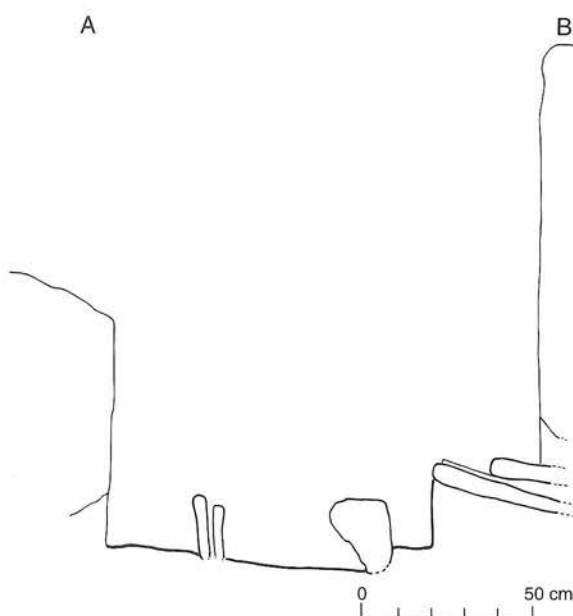

Figura 26. Cal Meranges: secció 1, 1980 (segons Martín).

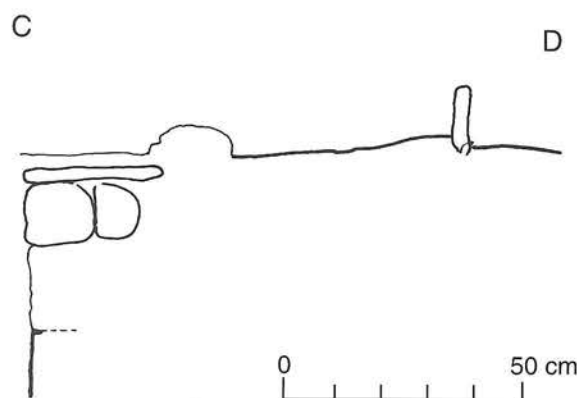

Figura 27. Cal Meranges: secció 2, 1980 (segons Martín).

murs d'època moderna, segurament relacionats amb el Convent dels Germans que va existir.

Els enterraments estan constituïts per foses de forma allargada, més estretes pel costat dels peus, folrades amb lloses de pedra pissarra i cobertes també amb el mateix tipus de material. Els individus estaven inhumats estesos, en posició decúbit supí. L'orientació dels enterraments era d'oest a est.

Les sepultures no tenien cap mena d'aixovar i les troballes de ceràmica a tota la zona van ser molt pobres. Es va trobar una nansa d'àmfora romana amb engalba blanca, molt erosionada, dos fragments de *terra sigillata* clara tardana i diversos fragments de ceràmica comuna, informes.

Prop d'un dels enterraments es van trobar les restes d'una llar d'estructura complexa. L'exterior estava format per una mena de cubeta de terra cuita vermellosa, dura, i a dintre hi havia una capa de rierencs bastant grossos i a sobre d'ells lloses de pissarra. Per damunt hi havia una capa de terra cremada. Sembla que pot haver tingut una utilització ritual.

CAL DOCTOR

El dia 4 d'abril del mateix any 1980, després d'una visita a l'antic solar del Convent dels Germans de la Doctrina Cristiana, per tal d'examinar l'estat de conservació de la necròpolis de cistes, així com l'estat del terreny, trasbalsat a causa dels grans moviments de terres que les obres d'edificació hi estaven ocasionant, es va constatar la presència d'abundantíssim material arqueològic en un sector que estava essent terraplanat amb vistes a la seva immediata edificació. Aquest sector és el més proper de l'esmentat solar a l'església parroquial de la vila, en què mai s'havia sospitat anteriorment l'existència de restes arqueològiques. El material, sobretot ceràmic, es localitzava amb extrema abundància pels voltants d'unes taques negres del sòl, que evidentment eren encara *in situ*. Les taques i el material eren més abundants com més al sud d'aquest sector, en direcció a la propera església parroquial, i semblaven perdre's per dessota el mur de separació amb l'hort de la rectoria.

El dia següent es va continuar la prospecció, vigilant l'actuació d'una màquina excavadora que prosseguia l'explanació del sector, rebaixant-ne el nivell. Davant el perill de destrucció sistemàtica del jaciment, amb l'ajut de membres de l'Institut d'Estudis Ceretans, encapçalats pel senyor Pere Font, tot el que es va poder fer va ser prospeccionar de forma exhaustiva el sector, movent-nos amb evident perill per a la nostra integritat física al mateix temps que la màquina excavadora, i recollint una gran quantitat de material arqueològic d'excepcional importància com veurem, tant directament del sòl com dels munts de terra remoguda per la màquina. Aquests treballs de

prospecció i recollida de materials arqueològics, treballs estrictes de salvament –els únics, però, que hem pogut dur a terme davant la destrucció premeditada i sistemàtica del jaciment que s'estava duent a terme davant dels nostres propis ulls–, es van haver de fer, doncs, en condicions molt dolentes, i es van acabar el dia següent, 7 d'abril. Els materials recollits van quedar sota la custòdia de l'Institut d'Estudis Ceretans.

Aquests rapidíssims treballs, però, van permetre com a mínim fer-nos una idea general del jaciment, caracteritzat per les taques fosques del terreny. No vam poder observar, en canvi, cap estructura de pedra, però això no vol dir que no haguessin existit. Amb aquestes dades vam interpretar en un primer moment el jaciment situat al sector denominat de Cal Doctor com un nucli de fons de cabanes; l'estudi dels materials recollits, però, ens fa postular també la possibilitat que el jaciment destruït a Llivia fos una necròpolis d'incineració amb una cronologia àmplia que aniria des de la 1a Edat del Ferro, com a mínim, fins al segle I aC.

El material arqueològic recollit va ser molt abundant, tenint en compte les pèssimes condicions en què va haver de ser recollit, i molt variat, cosa que dóna una idea de l'excepcional importància que per a la història de Llivia i de la Cerdanya tenia el jaciment de Cal Doctor, així com de les magnituds del desastre arqueològic; un resum d'aquest material ens dóna els següents resultats:

- Abundant ceràmica modelada a mà, de molt bona qualitat, color negre i brunyit molt brillant, sense decoració; perfils en "S", sense carenes pronunciades; vores planes sense bisell; sembla tractar-se de ceràmica que té una àmplia perduració entre l'edat del Bronze i l'època romana; alguns tipus d'aquesta ceràmica, amb idèntiques característiques tècniques, semblen imitar formes d'importació, en concret de la ceràmica campaniana.
- Ceràmica a mà decorada amb cordons, mugrons, incisions, etc., moltes vegades brunyida i d'excel·lent qualitat.
- Fragments de ceràmica a torn; alguns grisos, altres de tipus ibèric; altres, per fi, pertanyents a àmfores.
- 2 fragments de ceràmica grega, del taller de Roses.
- Fragments d'àmfora púnica, els primers que coneixem procedents de la Cerdanya.
- Alguns fragments de *terra sigillata*, excepcionalment aretina i sudgàlica, i potser algun de clara.
- Teules planes romanes.
- Un fragment de paviment de terra cuita.
- Una fusaiola de ceràmica, decorada.
- Un gran molí barquiforme de granit, molt ben conservat.
- Un fragment de bronze o coure, decorat.

- Restes humanes, especialment dents.
- Abundants ossos de fauna, restes de menjar.
- Carbó vegetal.
- Ceràmiques modernes, vidriades o no.

En resum, a Cal Doctor hi podria haver hagut una necròpolis d'incineració entre la 1a i la 2a Edat del Ferro, que hauria durat fins a època romana i la posició dels enterraments quedaria assenyalada sobre el terreny per les taques negres superficials, a les quals es concentraven especialment les troballes de carbó i de ceràmica, aquesta encara molt abundant i encara *in situ* en el moment de la destrucció del jaciment. No obstant això, els darrers estudis dels materials ens impedeixen descartar la possibilitat que es tracti d'un nucli d'habitació de fons de cabanes, com s'havia apuntat en un primer moment.

CARRER DELS FORNS

En un punt immediat a la necròpolis de Cal Doctor, però en una zona de terreny molt més baixa, i al costat del Carrer dels Forns, en emprendre l'Ajuntament de Llivia les obres de construcció d'un magatzem el mes de maig de 1980, van aparèixer importants estructures i restes arqueològiques. Per fortuna, l'operari, que estava rebaixant el nivell general del terreny, era en Gabriel Jordà, que ja havia ajudat el Dr. Oliva en la seva campanya al Camí Ral l'any 1974, cosa que li va permetre fer-se càrrec tot seguit de la importància arqueològica de la troballa, feta una vegada més de manera ben feliça. El solar en qüestió havia estat l'hort dels Germans de la Doctrina Cristiana, i havia passat a propietat municipal. El Servei d'Investigacions Arqueològiques de Girona va enviar tot seguit la Sra. Mercè Ferré, la qual va realitzar entre el 3 i el 5 de juny de 1980 una ràpida campanya d'urgència al Carrer dels Forns, comptant amb la col·laboració de l'Ajuntament de la Vila de Llivia, representat pel seu alcalde, el Sr. Valentí Surià, així com pel seu secretari, el Sr. Josep Vinyet. A més a més, la Sra. Ferré va comptar amb l'ajut material del propi Sr. Jordà. El pla d'actuació va consistir a ampliar el forat de comprovació fet pel Sr. Jordà, i que va denominar Tall 1.

Tall 1

Aquest va ser obert a la part central del solar, i va adquirir forma aproximadament rectangular, d'uns 4,10 m en direcció nord-sud, per uns 3,60 en direcció est-oest, i s'hi podien distingir tres estrats:

Nivell I

De reompliment, compost de terres flonges i fosques, amb fragments de pissarra i ceràmica vidriada moderna.

Nivell II

Format per terres fosques i en alguna zona cremades; hi van aparèixer una moneda de bronze i fragments de sigil·lada sudgà·lica, juntament amb gran quantitat de ceràmica medieval fumada i encara alguns fragments decorats que podrien ser paleo-cristians, així com teules romanes. També van aparèixer restes de murs, formats per una sola filada de pedres i alguns parcialment destruïts.

Nivell III

Estrat de terres de color més clar que va aparèixer per sota dels murs de l'estrat 2; contenia ceràmica romana del tipus sigil·lada sudgà·lica, fragments d'àmfora, peces de color gris i rosat, teules i restes de fauna. També hi havia restes d'un enterrament d'inhumació i una sitja.

A més a més, aprofitant el desmunt del terreny fet per la màquina a tot el solar i que, retirant la gran potència de les terres sobreposades de l'hort, havia deixat pràcticament a la superfície els nivells arqueològics, l'equip del Servei d'Investigacions Arqueològiques de Girona va procedir a una exploració superficial de tot el solar del Carrer dels Forns, essent potser els resultats més significatius d'aquesta exploració la troballa de terres cremades i de restes de carbons feta a diversos indrets del NE i de l'est del solar, així com d'algun fragment deformat per la cuita del forn de ceràmica grisa medieval, cosa que indicava la presència d'un o més forns ceràmics en aquest indret i que feia pensar que el nom actual del carrer podria conservar encara el record en la seva presència d'aquests vells forns ceràmics medievals.

EPÍLEG

Les importants descobertes del Carrer dels Forns van determinar que l'Ajuntament de Llívia decidís paralitzar les obres que havia iniciat en el solar en qüestió, esperant la continuació de les actuacions arqueològiques iniciades en aquell indret. En canvi, les obres de Cal Meranges no van arribar mai a paralitzar-se del tot, i fins i tot l'ordre de paralització dictada per la Subdirecció General de Arqueología del Ministerio de Cultura va arribar a ser anulada, no havent servit de res una altra ordre ulterior exigint que les obres no afectessin el jaciment arqueològic, cosa a més a més impossible, ja que tot el solar era jaciment arqueològic.

En aquestes condicions, ens va ser impossible realitzar l'excavació *in extenso* que havíem projectat a Cal Meranges, ja que fins i tot l'accés al solar ens va ser denegat i només vam poder assistir, impotents una vegada més, a la destrucció del jaciment.

Els treballs provisionals que vaig conduir el 1979, i els conduïts per la Sra. Aurora Martín el 1980 han

resultat, doncs, malauradament definitius. A manca de possibilitats de comprovació, només ens queda la d'hipotetitzar que la tomba excavada per la Sra. Martín es correspon probablement amb la que es va designar amb el "número 4" l'any abans.

CAMPANYA DE 1982

CARRER DELS FORNS

(Amb la col·laboració de Oswaldo Arteaga i Anna Ma. Roos)

L'any 1981 es va produir el traspàs de competències arqueològiques de l'Estat central a la Generalitat de Catalunya, i amb aquest el Ministeri de Cultura va traspasar també l'expedient de declaració de monument arqueològic incoat per tràmit d'urgència, a favor del jaciment romà de Llívia. En conseqüència, el director general del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya, amb sol·licitud prèvia per part nostra, em va nomenar director de les excavacions de Llívia conjuntament amb Aurora Martín, i foren assumits els treballs dins els programes arqueològics del Servei d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona. No obstant això, i per causes del tot alienes a la nostra voluntat, les excavacions van romandre aturades durant tot l'any, de manera que no ens va ser possible fer res del que havíem programat, com ja havia estat el cas durant l'any 1980. El més positiu va ser, però, que vam poder posar-nos d'acord amb l'Ajuntament de Llívia, gràcies als bons oficis del Sr. Ramon Abellonet, regidor, i a la bona voluntat dels Srs. Valentí Surià i Josep Vinyet, respectivament alcalde i secretari, per tal de programar, per a l'any 1982, l'excavació del solar del carrer dels Forns. D'aquesta manera, finalment, durant l'any 1982, vam poder reprendre les excavacions regulars a Llívia.

Renovat, efectivament, el permís d'excavació a nom nostre, i assumits els treballs d'investigació pel mateix Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, les excavacions al carrer dels Forns (Fig. 28) es van iniciar el 14 d'agost de 1982 i van durar fins el dia 28 del mateix mes, comptant amb la col·laboració del Dr. Oswaldo Arteaga i d'Anna Ma. Roos, ambdós investigadors de l'Institut Arqueològic Alemany de Madrid. Així mateix, hom va comptar amb l'ajut i col·laboració de l'Ajuntament de Llívia, propietari del terreny, i del Patronat del Museu Municipal, els quals van sufragar una part de les despeses. A les excavacions hi van participar els obrers següents: Gabriel Jordà, Joaquim Vinyet, Joan García, Josep Ma. Delgado, Vicenç Viayna, Vicenç Formentí i Abel Díaz.

L'objectiu principal d'aquesta campanya d'excavacions va ser l'obtenció d'un tall estratigràfic trans-

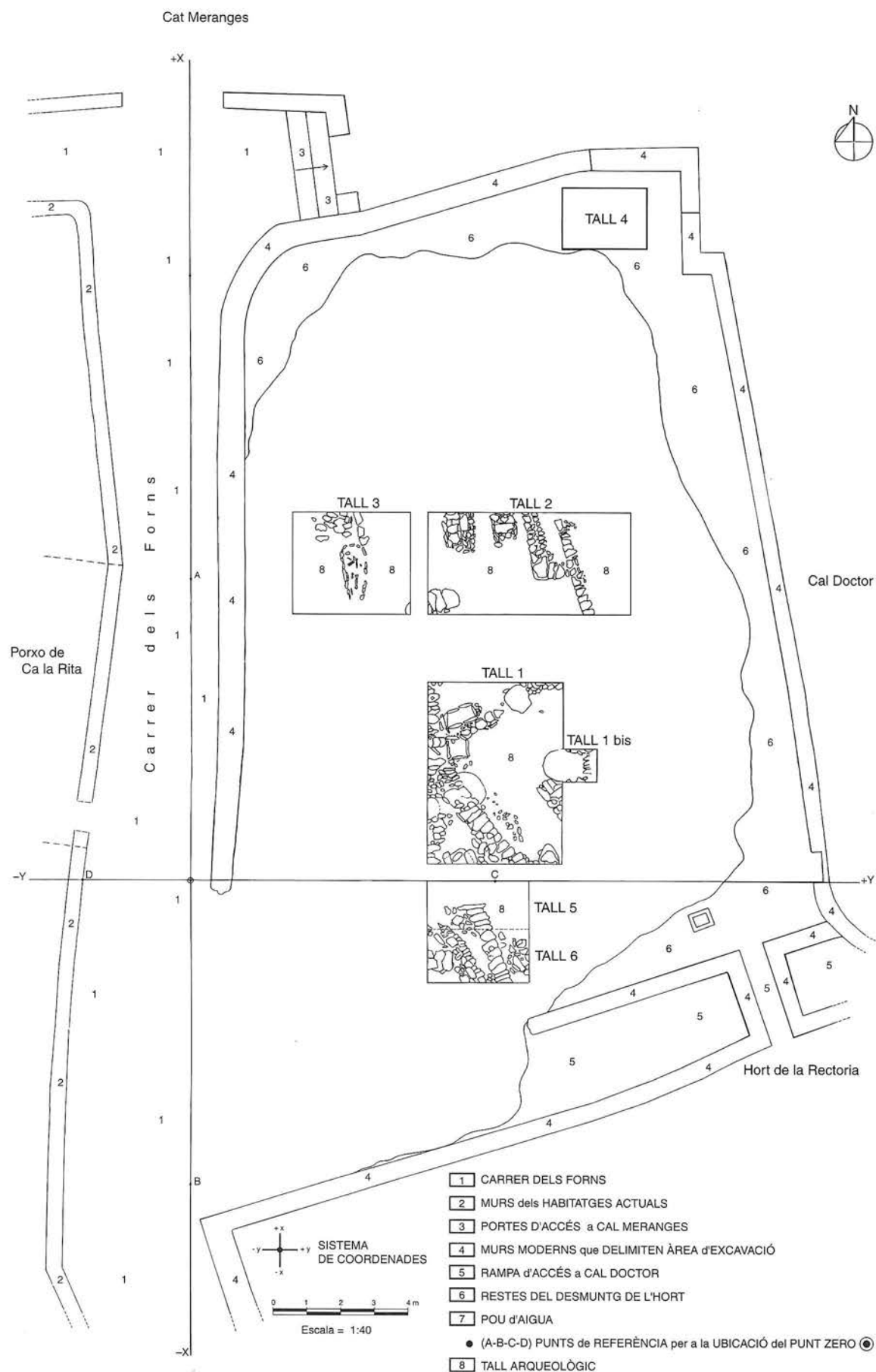

Figura 28. Carrer dels Forns, 1982-83: planta general.

versal del jaciment (Fig. 29). En conseqüència, i després d'haver netejat superficialment el terreny, amb l'ajut d'una pala mecànica de les deixalles que s'hi havien anat acumulant en dos anys, i després d'haver-hi instal·lat un sistema de coordenades i de cotes de profunditat a partir d'un punt zero relatiu situat a 2,50 m sobre el sòl de l'excavació, vam pla-

nificar la situació del tall 2; aquest tall es va obrir 2 metres al nord del tall 1, obert el 1980 per Mercè Ferré, i li vam donar forma rectangular, amb 6 metres en direcció EO, i 3 m en direcció NS (Figs. 30-35).

Tall 2

L'estratigrafia del tall 2 va proporcionar un nivell superior de color marró clar, per sota del qual i a partir de la cota de profunditat 2,50 va aparèixer un nivell de terres marronoses fosques, dins del qual aflorava un mur en sentit NO-SE que travessava el tall. A aquest mur se n'afegia un altre per la seva cara oest, que formava com una mena de contrafort rectangular des de la meitat del tall i en direcció nord (Fig. 29). Aquesta construcció estava associada amb abundant material ceràmic, especialment amb pastes i superfícies grises, amb cordons plans i alguns de decorats; alguns fragments estaven deformats i passats de forn (cocció). També apareixien fragments de ceràmiques vidriades, encara que en escassa quantitat si els comparem amb l'abundància de les ceràmiques grises.

Aquest nivell profunditzava fins a la cota -3,20, que es corresponia amb l'anivellament del sòl per davant i a l'oest de les construccions, l'última filada de pedres de les quals es trobava també a aquesta profunditat. Assenyalem que amb la terra fosca d'aquest nivell s'intercalaven petits sectors de terres groguenques, però tots ells presentaven els mateixos tipus de materials ceràmics. Com a nota d'especial interès cal ressaltar que a l'angle format pel S del contrafort i l'O del mur transversal, van aparèixer abundants materials que pertanyen a la fase de destrucció d'aquestes construccions, ja que es trobaven per sota de moltes pedres caigudes procedents del seu enderrocament. Entre aquests materials, destaquen les ceràmiques grises, decorades i sense decorar, així com les ceràmiques vidriades. També es van trobar en aquest nivell, ossos de fauna, ferros i abundants rebutjos de forn.

Figura 29. Carrer dels Forns, campanya de 1982: vista general dels talls 2 i 3. Detall de les construccions aparegudes al tall 2.

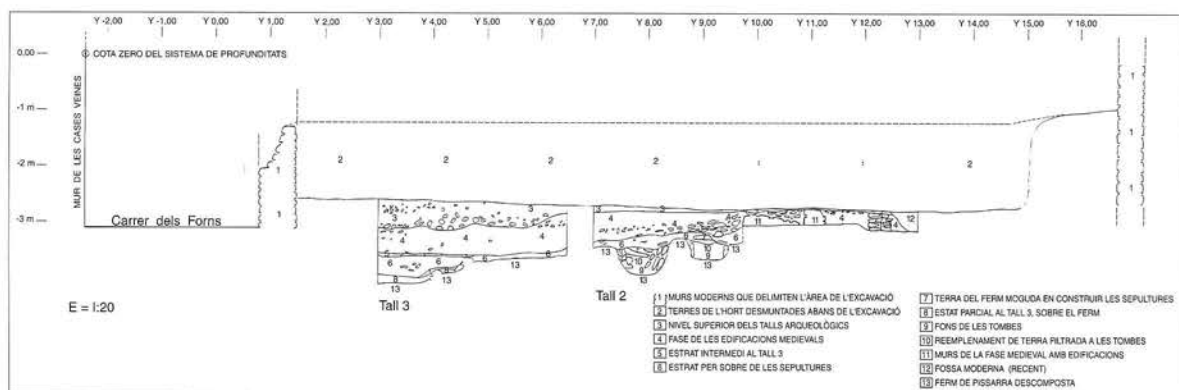

Figura 30. Carrer dels Forns, 1982: perfil nord.

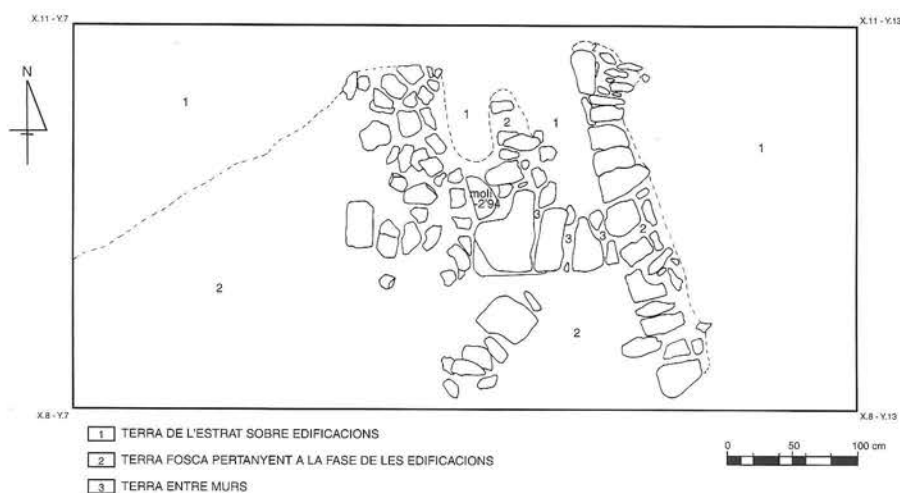

Figura 31. Carrer dels Forns, 1982: tall 2, planta 1.

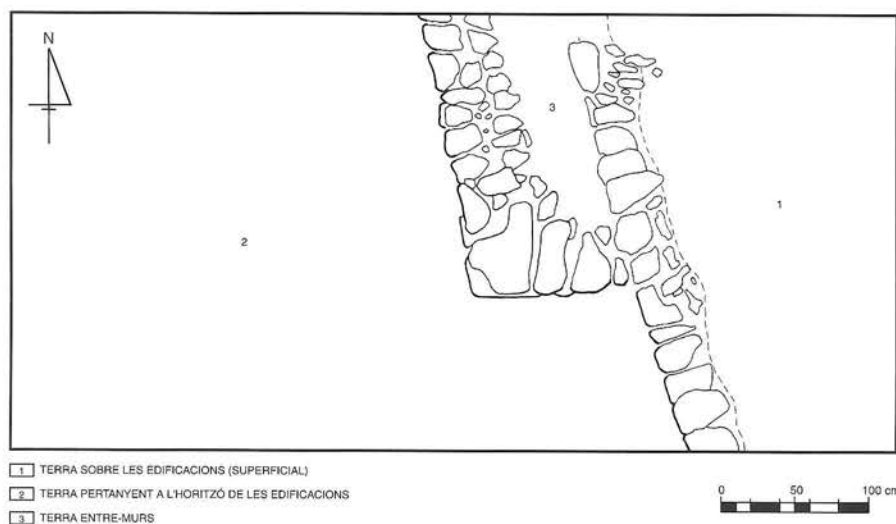

Figura 32. Carrer dels Forns, 1982: tall 2, planta 2.

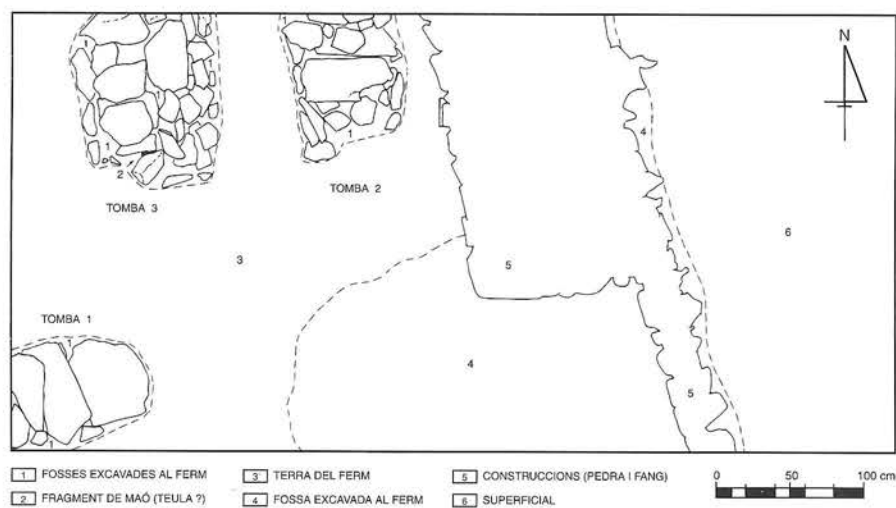

Figura 33. Carrer dels Forns, 1982: tall 2, planta 3.

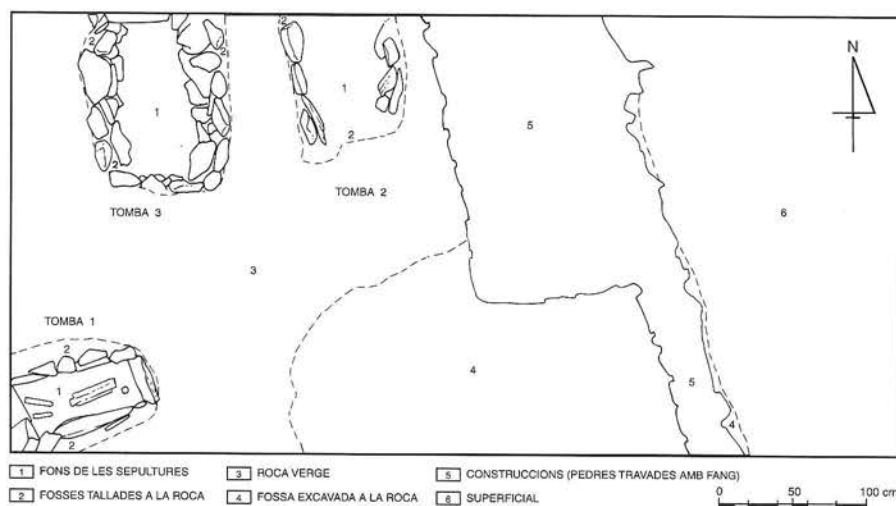

Figura 34. Carrer dels Forns, 1982: tall 2, planta 4.

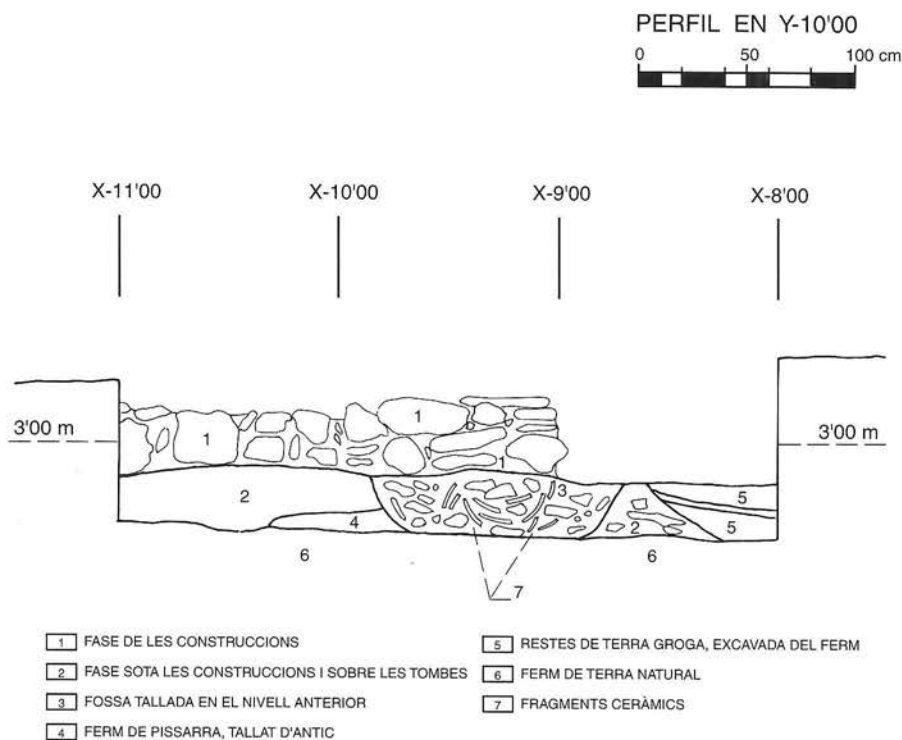

Figura 35. Carrer dels Forns, 1982: tall 2, perfil.

Per sota d'aquest nivell, i de les construccions, apareixia una terra groguenca absolutament estèril, resultat de la descomposició de la roca natural, de pissarra, excepte al sud del contrafort, on vam localitzar un gran pou, excavat a la roca natural i reomplert amb terra fosca i abundants fragments ceràmics grisos i vidriats. Per tant, podem dir que en algun moment indeterminat va ser excavat aquest pou a la roca verge, per raons que ens són desconegudes. Posteriorment, el pou va ser omplert amb ceràmiques grises i vidriades, i immediatament a sobre es van construir els murs de les construccions que s'hi sobreposen. Assenyalem, encara,

que en un petit forat, a l'oest del contrafort, va ser trobat un vas trencat, però, encara *in situ*.

En continuar l'excavació del tall 2, vam decidir deixar com a testimoni tota la part del tall a l'E del mur, de manera que vam seguir profunditzant només a l'oest. Aquí, vam excavar un nivell de terra marró fosca, amb poc material arqueològic, nivell que alhora es sobreposava a la terra groguenca de la roca natural, així com a les lloses de coberta de tres tombes de cista, semblants a les que ja coneixíem de la propera necròpolis de Cal Meranges (Fig. 36). La tomba 1 va aparèixer a l'angle SO del tall 2, i quedava parcialment amagada sota el perfil oest.

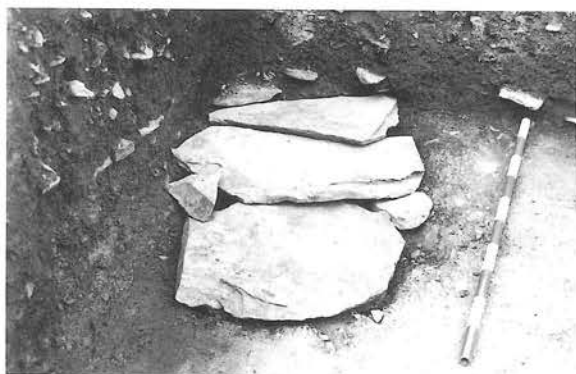

Figura 36. Carrer dels Forns, campanya de 1982: aspecte del tall 2. Detall de la tomba 1 al tall 2.

Es tractava d'una fossa amb les parets revestides de pedres planes clavades a terra. La forma de la caixa estava ben feta, s'estrenyia progressivament en direcció als peus i estava coberta per grans lloses planes que feien de tapadora recolzant-se en les pedres verticals clavades a terra (Fig. 36). Al seu interior van aparèixer els ossos, mal conservats, de les cames d'un individu enterrat amb els peus al NE, i el cap, per tant, al SO: les dues tíbies superposades i els talons van permetre determinar que l'individu va ser inhumat de costat, amb la cara al N. L'alçada màxima de les lloses de coberta d'aquesta tomba es trobava a la cota -3,52.

Les altres dues tombes presentaven una orientació amb els peus al SE, és a dir, perpendicular a la de la tomba 1; totes dues quedaven parcialment ocultes sota el perfil N del tall 2 (Fig. 37). La tomba 2 presentava un sistema constructiu semblant al de la 1, i d'ella, només sobresortien a la secció, els ossos de les cames. L'alçada màxima de la seva coberta es trobava a la cota -3,35. La tomba 3, en canvi, situada a l'oest de la 2, estava construïda amb pedres de petita mida que formaven un mur adosat a les parets de la fossa excavada a la roca natural. Alhora, la coberta d'aquesta tomba estava formada també per pedres petites que havien caigut dins de la fossa, cosa que fa pensar que la caixa originàriament devia disposar d'una tapa de fusta, sobre la qual es van col·locar les pedres. A l'interior d'aquesta tomba no vam trobar ossos. La cota màxima de la seva coberta es trobava a -3,52.

Un cop finalitzada l'excavació del tall 2 es van poder establir les següents conclusions:

Nivell I

No podem considerar aquest nivell superficial, ja que cal recordar que per sobre havia tingut la terra sobreposada de l'hort, la qual havia estat retirada per les màquines abans de començar les excavacions.

Figura 37. Carrer dels Forns, campanya de 1982, tall 2: detall de la tomba 2. Detall de la tomba 3.

Nivell II

Associat a les edificacions localitzades a l'est, que presentava ceràmiques d'aspecte baixmedieval.

Nivell III

Amb ceràmiques escadusseres grises d'aspecte també medieval, encara que evidentment més antigues i tècnicament més rudimentàries que les del nivell II.

Nivell IV

L'existència d'una necròpolis amb tombes excavades a la roca natural quan aquesta era encara a la vista; es tractava d'un vessant amb poc pendent de la muntanya del Castell, que va ser aprofitat com a lloc d'enterrament.

És sorprenent la total inexistència d'un nivell romà, malgrat la proximitat al tall 1, on sí que n'hi havia.

Un cop abandonada la necròpolis es va anar formant a sobre el nivell III, cobrint-se les tombes per les terres fosques d'aquest nivell, que de forma erosiva, van anar caient de sectors més elevats del mateix vessant de la muntanya. Això vol dir que no hi pot haver un període de temps excessiu entre l'abandonament de la necròpolis i la formació del nivell III. Tenint en compte que les tombes no tenien cap mena de dipòsit funerari, aquesta observació és l'ú-

nica que pot aproximar-nos, relativament, a la seva cronologia.

Pel que fa a les construccions del nivell II, recordem la seva associació amb abundants rebutjos de forn de ceràmiques grises. Això fa pensar que les esmentades construccions devien estar en relació directa amb els forns terrissers on es fabricava la ceràmica grisa. Sobre això, cal recordar que els forns ceràmics necessiten normalment de construccions annexes, donada la complexitat de les seves activitats. Les edificacions descobertes devien formar part, per tant, de les instal·lacions d'algun d'aquests tallers ceràmics.

Una altra qüestió plantejada és la de la continuïtat entre les ceràmiques grises i vidriades dels nivells III i II; sobre aquest tema hi tornarem en fer l'estudi dels materials medievals del jaciment.

Sigui com sigui, era evident que les funcions d'utilització del terreny van canviar amb el pas del temps. Així, al començament la necròpolis ocupava aquesta part del vessant de la muntanya. Aquest cementiri no podia ser gaire allunyat d'algun lloc de culte i, en canvi, hauria de ser més o menys allunyat de qualsevol lloc d'hàbitat.

Passat un cert temps, des d'un lloc més enlairat de la muntanya del Castell, van caure les terres fosques que es van dipositar sobre les tombes. El lloc d'hàbitat era, doncs, en aquell moment més amunt, i la necròpolis estava ja descuidada, si no abandonada. Un cop ocultes les tombes, i amb el vessant cobert de terres fosques que contenien fragments ceràmics, així com restes de cuina tals com ossos de porc, d'ovicàprids, de bòvids i també d'èquids, es va instal·lar al mateix indret una terrisseria que va continuar produint ceràmiques locals, evolució de les d'època precedent.

A l'últim, l'existència de bòvids, ovis, èquids i suïds representa una dada important de cara al coneixement de l'economia domèstica del lloc, essent interessant de ressaltar el consum de suïds domèstics (porcs) dins la dieta alimentària de la població, cosa que la diferència dels hàbits musulmans; l'interès d'aquesta observació radica sobretot en la dificultat de situar en el temps i amb precisió les corresponents etapes de la vida de Llúvia.

Per tal de completar la secció transversal del jaciment i d'aclarir els problemes estratigràfics plantejats amb l'excavació del tall 2, vam decidir obrir el tall 3; en realitat, una prolongació del tall 2 en sentit oest, deixant un testimoni entre ambdós, de mig metre. El tall 3 va tenir 3,5 metres en direcció EO, i 3 metres en direcció NS (Figs. 38 i 39).

L'excavació del tall 3 va revelar que el nivell I, format per terra de color amarronat, té més potència aquí que al tall 2, evidentment a causa del pendent del vessant de la muntanya. Com en el tall 2, aquí també apareix material molt barrejat, medieval i modern, així com moltes pedres caigudes, procedents probable-

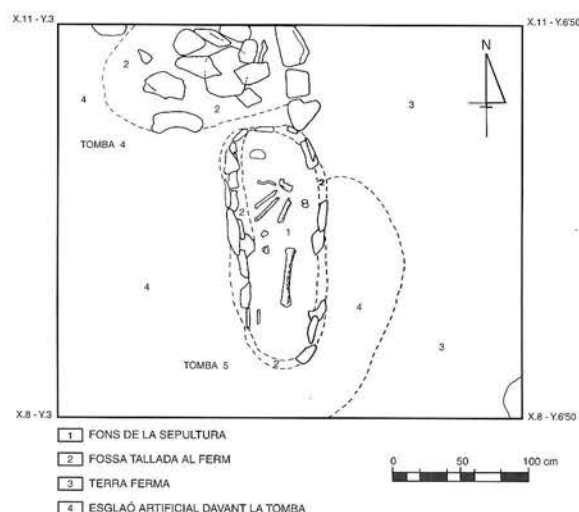

Figura 38. Carrer dels Forns, 1982: tall 3, planta.

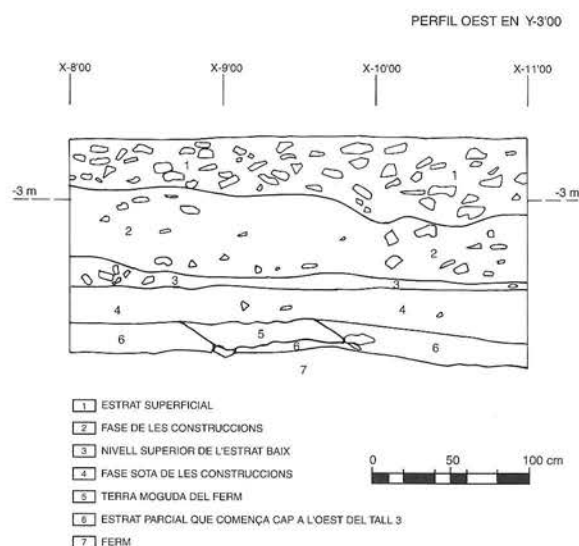

Figura 39. Carrer dels Forns, 1982: tall 3, perfil oest.

ment de l'enderrocament de les edificacions del tall 2. Per sota d'aquestes pedres i del nivell I, van aparèixer les terres fosques del nivell II, relacionades al tall 2 amb les edificacions del costat est, i amb les mateixes ceràmiques medievals d'aquell. La profundització de les terres d'aquest nivell, que van des de la cota -3,25 fins a la -3,65, va permetre comprovar que al tall 3 no hi havia construccions com tampoc no n'hi havia a la part oest del tall 2. Per tant, es va fer evident que les edificacions medievals del tall 2 no comprenien la totalitat de l'àrea excavable. Aquesta constatació semblava demostrar, per tant, que els edificis no formaven part d'una zona urbanitzada plenament, sinó més aviat d'un sector industrial, presumiblement dedicat a la producció ceràmica i relativament allunyat de la resta de la població.

D'altra banda, la gran profunditat del nivell II, aquí més que no pas al tall 2, va demostrar que aquestes terres, en relació amb les edificacions, guanyaven potència, a mesura que queien cap a l'oest. De manera que, més a l'oest, devien contenir-se en topiar amb quelcom, de forma que no seguien caient pel pendent, sinó que es van anar aixecant tendint a reomplir-la. Aquest obstacle situat més avall estava constituït probablement per altres edificacions que, com a mínim, havien d'assolir la cota -3,60, i que probablement van desaparèixer en construir les cases modernes de l'altre costat del carrer dels Forns, ja que aquestes han tallat fins i tot la roca natural en ser construïdes.

Tall 3

També al tall 3 vam poder excavar les terres negres del nivell III, disposades directament sobre la roca de pissarra groguenca natural; les terres d'aquest nivell al tall 3 es trobaven fins a la cota -4,15, i van proporcionar, especialment, ceràmiques grises, comunes, un fragment de ceràmica vidriada i ossos d'animals. Per sota del nivell III van aparèixer les tombes 4 i 5 (Fig. 40), així com la llosa de coberta de la capçalera de la tomba 1, a l'angle SE del tall. La suposada tomba 4 no presentava ossos humans, i sí només unes taques cremades, com si s'hi hagués fet foc abans de col·locar-hi les pedres que la tapaven. No estem, doncs, segurs que es tracti realment d'una tomba. Sembla que les restes d'una altra tomba

molt desfeta es trobaven a l'angle NE, amb els ossos al perfil.

A l'últim, la tomba 5 es situava al bell mig del tall 3, i a la vora d'un abrupte desnivell de la roca natural, que aquí conforma una mena de graó. Es tractava d'una fossa de 1,80 metres de llargària, amb una amplada màxima al N de 75 cm i al S de 45 cm. No tenia lloses ni pedres de coberta, i només estava reforçada per parets de pedres petites adossades a la roca. Sobre el terra de la tomba, que era la roca mateixa, estava dipositat el cadàver: una petita elevació, a l'alçada del cap, li feia de coixí, cosa que demostra que el cadàver no va ser enterrat dins d'una caixa de fusta, sinó que va ser dipositat directament a terra. D'altra banda, aquesta mena de coixí rocós ens posa en relació el ritual funerari d'aquesta tomba amb la que vam descobrir i netejar l'any 1979 a Cal Meranges. Com totes les altres, aquesta tomba tampoc tenia cap mena de dipòsit funerari. El cadàver estava orientat amb el cap al NO i els peus al SE estès en posició decúbit supí, i amb la mà dreta sobre el pit. De totes maneres, els ossos estaven molt mal conservats i no va ser possible determinar la posició del braç esquerre.

CAMPANYA DE 1983

CARRER DELS FORNS

(Amb la col·laboració de Jordi Bolós)

33

Figura 40. Carrer dels Forns, campanya de 1982, tall 3: tomba 4. Tomba 5.

La campanya de 1983 va tenir lloc entre el 4 i el 16 de juliol, i va comptar amb la col·laboració de Jordi Bolós Masclans, professor de la Universitat de Barcelona. Així mateix, vam comptar amb un grup d'estudiants de la mateixa Universitat, integrat pels Srs. Luis Manuel González Ortega, Esther Hachuel Fernández, Trinitat Montero Blanco, María José Orobitg Dellà, Esther Pons Mellado i Tomàs Portillo Plaza, així com amb l'ajut dels Srs. Agustí Blanxer Bonet, Carles Palmero Luna i Gabriel Jordà Puig, tots ells de Llívia. També vam utilitzar en aquesta campanya els serveis d'obres i el d'una pala mecànica. El Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya, després d'una visita del Dr. Josep Guitart, aleshores el cap, va mantenir les excavacions dins del seu propi programa de recerques, i l'Ajuntament de Llívia va renovar el permís com a propietari del terreny, i proporcionà també tot el recolzament logístic necessari a través del Patronat del Museu Municipal.

L'objectiu d'aquesta campanya era prosseguir l'exploració del jaciment del Carrer dels Forns, mirant de localitzar els nivells romans apareguts l'any 1980, però no vistos l'any 1982, i mirant de localitzar també algun dels forns de ceràmica medieval que, creïem, no podien ser gaire lluny.

Precisament amb aquest darrer objectiu vam obrir el tall 4, a 7,5 metres al nord del tall 2, i a l'extrem NE

del solar excavable, on unes taques cendroses del terreny feien pensar que hi podia haver un dels esmentats forns (Fig. 41). El tall feia exactament 1,80 metres en sentit NS, i 2,50 metres en sentit EO. D'aquesta manera vam incloure dins els límits

Figura 41. Carrer dels Forns, campanya de 1983: tall 4. Tall 5/6.

del tall 4 també una part del nivell original de l'hort, desmuntat l'any 1980 amb una pala mecànica i conservat només als perfils N i E del tall, molt a prop de les parets mateixes del solar. Així, vam aconseguir veure, com a mínim a un indret, l'estratigrafia total primitiva de l'hort abans del dràstic desmunt de terres que va patir prèviament al començament de les actuacions arqueològiques (Figs. 42-43).

Només una estreta franja, al llarg dels perfils nord i est del tall 4 posseïa, doncs, encara el nivell superficial, les cotes del qual abans de començar-ne l'excavació oscil·laven entre els -0,255 m i els -0,835 metres de profunditat respecte del punt zero, fixat l'any 1982. La major part de la superfície del tall presentava un nivell molt més baix, que es corresponia al nivell general del solar.

Tall 4

L'excavació i, sobretot, l'estudi dels perfils nord i est del tall ens va proporcionar la següent estratigrafia:

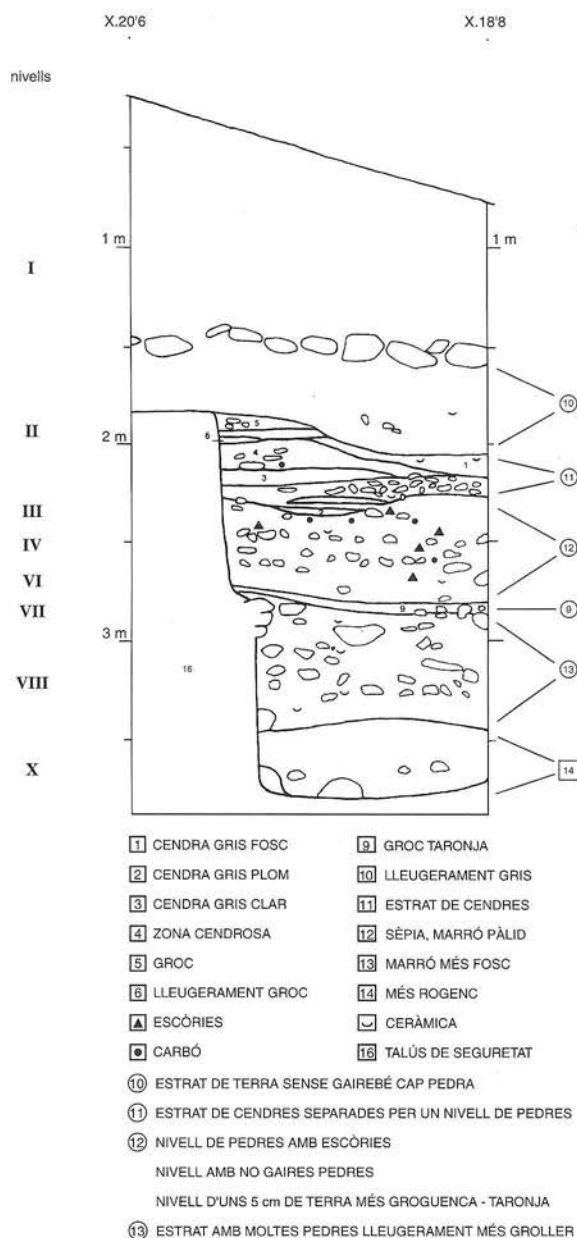

Figura 42. Carrer dels Forns, 1983: tall 4, perfil est.

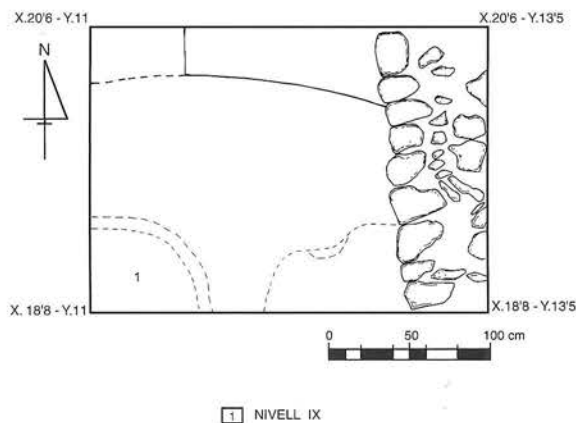

Figura 43. Carrer dels Forns, 1983: tall 4, planta.

Nivell I

Superficial, que descansava al perfil E sobre un llosat relativament ben fet, que formava un paviment; aquest llosat era a la cota -1,455 metres de profunditat, i en contacte amb ell hi havia alguns fragments ceràmics. La terra era groguenca.

Nivell II

De terres marronoses que cobreixen, a l'est, successivament una capa groguenca-vermellosa, molt corbada (potser la part superior d'una volta de forn), una capa de cendres intenses, una capa de pedres, una segona capa de cendres i, finalment, una capa de terres molt dures amb algun fragment ceràmic.

Al perfil nord teníem la capa de terres vermelloses-groguenques, però, més potent que a l'est, i per sota la capa de pedres i una capa de cendres, que es correspon a la segona capa de cendres del perfil est. Tot plegat podria correspondre a les rodalies d'un forn ceràmic que, malauradament però, no va aparèixer. La cota inferior d'aquest nivell es trobava a -2,155 m.

Nivell III

De terra marronosa sota la capa de cendres, amb pedres i algun fragment ceràmic, el qual baixava fins a la cota -2,505 i amb el qual vam arribar al nivell general del tall 4 i de tot el solar.

Nivell IV

Excavat ja a tota l'extensió del tall 4, era un nivell terrós, de terra groguenca molt dura, amb pedres i escòries, però que no va donar gairebé res. Profunditzava fins a la cota -2,785.

Nivell V

Constituit per un nucli de cendres, amb ceràmiques cremades, aparegut a l'angle SO del tall 4; anava de les cotes -2,755 fins a la -2,97.

Nivell VI

Separat parcialment del nivell IV pel nivell V, però molt semblant a aquell per les seves característiques físiques. Format per terra de color groguenca, molt dura i barrejada amb pedres, encara que presentant alguna bossada irregular de terra més tova. Va proporcionar poc material, però cal destacar-ne un fragment de ceràmica a mà, decorat amb incisions, a més d'altres materials ceràmics i ossos. Anava des de la cota -2,785 fins a la -3,345.

Nivell VIII

De terra grisa, pedregosa (però de pedres petites) i dura, separada del nivell VI per una capa molt fina de terra groguenca, estèril –nivell VII–. El nivell VIII posseïa força pendent i baixava fins a la cota -3,5.

Nivell IX

Es tractava d'una bossa de terra verdosa i molt fina, apareguda a l'angle SO del tall, amb material relativament abundant. Anava de la cota -3,555 a la cota -3,645.

Nivell X

Nivell general al tall, de terra marronosa, amb poques pedres i poc material, que baixava per sota del nivell VIII fins a la cota -3,77. Aquest nivell descansava ja sobre la terra verge, i en un forat sobre seu va aparèixer un bocí de ceràmica campaniana, així com diversos fragments de ceràmica a mà.

D'altra banda, i amb l'objectiu de descobrir els esmunyedissos nivells romans, descoberts el 1980 al tall 1, però no tornats a veure després, vam decidir obrir el tall 5, a mig metre al sud del tall 1 esmentat. El tall 5 originàriament tenia 3 metres en sentit EO i 1,5 metres en sentit NS.

Nogensmenys, el seu interès estratigràfic ben aviat ens va decidir a obrir immediatament al sud el tall 6, que un cop unit a l'anterior sense deixar testimonis va donar el tall 5/6 (Fig. 41), perfectament quadrat i amb 3 metres de costat (Figs. 44-49).

Talls 5/6. Estratigrafia**Nivell I**

De terra marró fosc, amb poc material i barrejat, entre les cotes -2,435 i -3,015.

Nivell II

De terra grisa, pertanyent a la baixa edat mitjana, situat entre les cotes -3,015 i -3,425. A aquest correspon un pou obert al perfil E del tall, reomplert de pedres i ceràmica medieval, així com de terra negra; aquest pou profunditzava fins a la cota -4,005 tallant els estrats inferiors, i segurament va ser utilitzat com a abocador de ceràmica. Cal assenyalar, també, que un foc de l'angle NE del tall corresponia a la base del nivell II.

Nivell III

De terra marró fosca, relacionat íntimament amb un mur medieval. El nivell III correspon, doncs, al moment d'habitació d'un edifici medieval, un mur del qual és visible al centre del tall anant en direcció NO-SE; aquest mur es perd sota el perfil sud del tall, però en canvi no arriba fins al perfil nord. El nivell III només era visible al perfil sud, així com al testimoni que suportava el mur medieval de què estem parlant, de manera que podem arribar a la conclusió que l'edifici era a l'oest del mur en qüestió, i que la zona habitada corresponent al nivell III es dirigeix del mur al perfil sud del tall, i es perd més enllà d'aquest perfil. A aquest nivell pertanyen també algunes restes de focs del perfil sud, així com de l'angle NO, així com abundants pedres i material

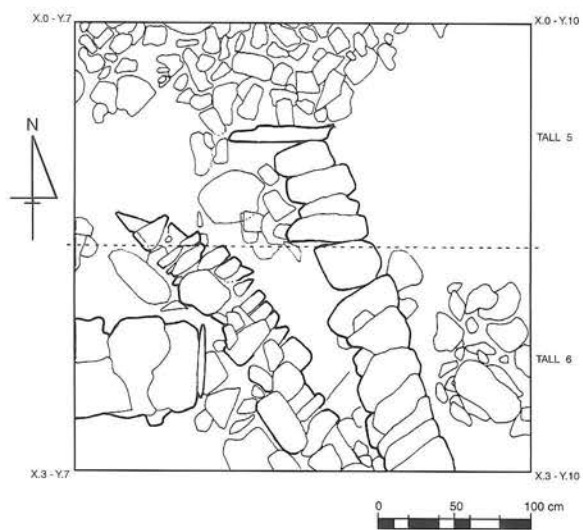

Figura 44. Carrer dels Forns, 1983: tall 5/6, planta general.

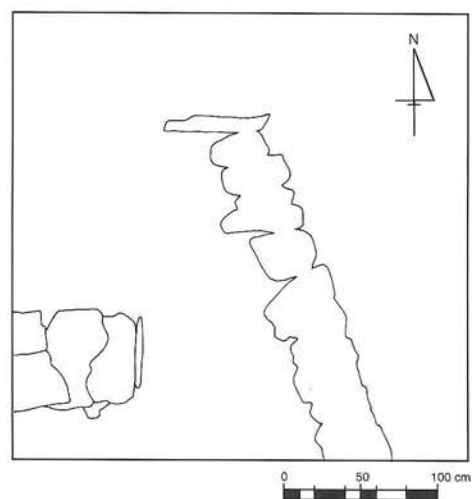

Figura 46. Carrer dels Forns, 1983: tall 5/6, planta 2.

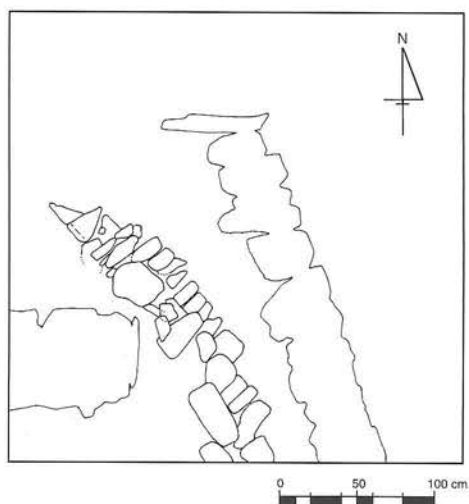

Figura 45. Carrer dels Forns, 1983: tall 5/6, planta 1.

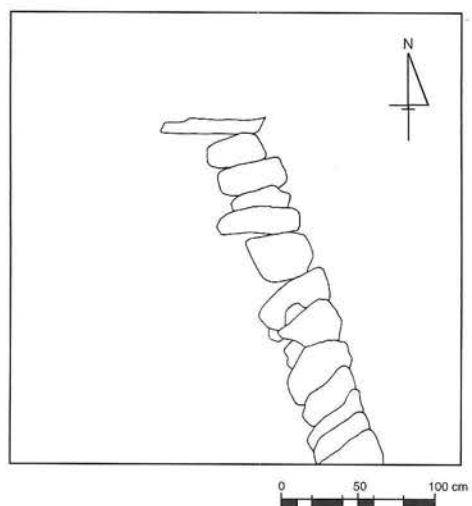

Figura 47. Carrer dels Forns, 1983: tall 5/6, planta 3.

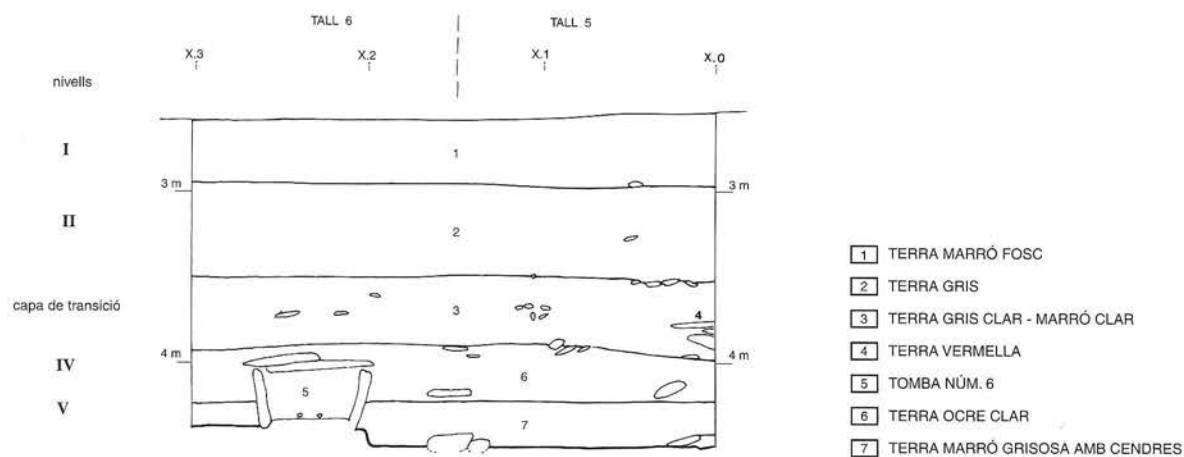

Figura 48. Carrer dels Forns, 1983: tall 5/6, perfil oest.

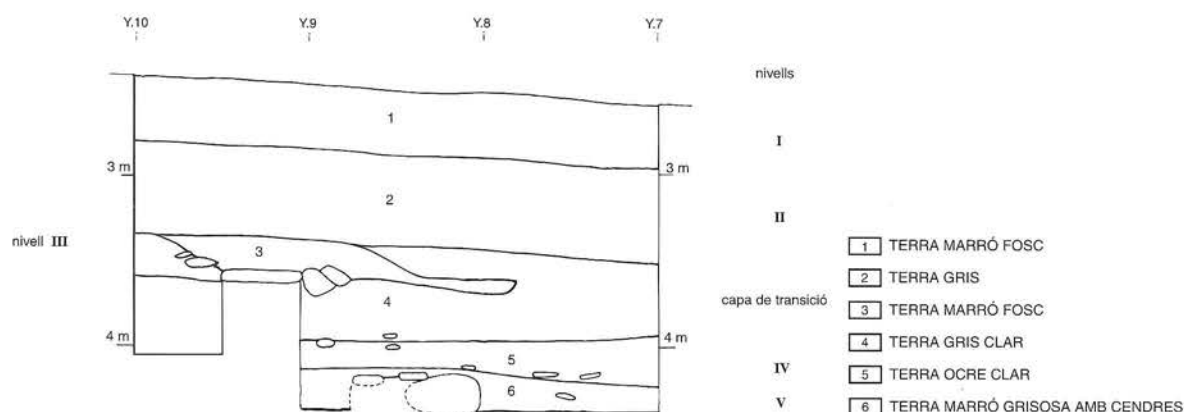

Figura 49. Carrer dels Forns, 1983: tall 6, perfil sud.

ceràmica medieval, encara que no gaire abundant. El nivell III profunditzava fins a la cota -3,71.

Capa de transició

Mal definida, entre els nivells III i IV, de terra marró, amb materials ceràmics tardoromans i medievals, ubicada entre les cotes -3,71 i -3,96.

Tomba 6

Caixa feta de lloses de pedra, apareguda al perfil oest del tall, i a prop de l'angle SO; era una tomba molt semblant a les descobertes l'any 1982, orientada en sentit OE i coberta amb lloses planes, la més alta de les quals era a la cota -3,94. La tomba, que només contenia ossos mal conservats, era clarament anterior a la construcció del mur medieval del nivell III i s'introduïa dins el nivell IV (romà), per anar a encaixar-se entre les pedres d'un mur (també romà) que correspon al nivell V.

Nivell IV

De terra marró clara; li correspon l'enderrocament de construccions romanes, testimoni per nombroses pedres caigudes, per sobre de les quals passa sempre el nivell IV. Aquest nivell conté majoritàriament material romà de l'Alt Imperi, encara que cal recordar que també conté la intrusió de la tomba medieval núm. 6, la qual ja era enterrada en formar-se el nivell III. El nivell IV és general a tot el tall 5/6, però resulta significatiu que en el perfil est del tall comença a més altura fins i tot que el mur medieval del nivell III; sobtadament, però, en arribar a l'angle SE, i també en el perfil sud en el moment d'arribar on hi ha el mur medieval, el nivell IV perd altura per deixar lloc precisament al nivell III.

Queda clar, per tant, que aquest va ser excavat dins les terres del nivell IV, per tal d'edificar-hi la construcció a què correspon el mur. El nivell IV profunditzava fins a la cota -4,2.

Nivell V

Directament sobre la terra verge, de terra marró fosca, però amb una capa contínua de terra negra. Aquest nivell conté material romà, fins i tot d'època republicana, i comprèn un mur, un potent nivell d'incendi i restes d'enderroc. El mur segueix la direcció NO-SE i es perd sota el perfil sud, però no arriba al perfil O del tall. Remarquem que sobre aquest mur cavalca la tomba núm. 6. Aquest nivell profunditza fins a la cota -4,5 (Fig. 50).

L'interès d'aquesta estratigrafia, la confiança d'haver trobat per fi nivells romans i el mal estat en què es trobava el tall 1 després de tres anys de la seva excavació, ens van decidir a netejar-lo i a estudiar els seus perfils i les seves estructures, per tal de poder fer-ne un estudi arqueològic més acurat (Figs. 51-58). D'aquesta manera vam també ampliar el tall 1 donant-li unes mides de 5,5 metres en sentit NS i de 4 metres en direcció EO. No obstant això, l'aparició d'un pou al perfil E ens va obligar a fer una petita ampliació d'un metre quadrat, que vam ano-

37

Figura 50. Carrer dels Forns, campanya de 1983: tall 5/6: detall de les construccions i de la tomba 6.

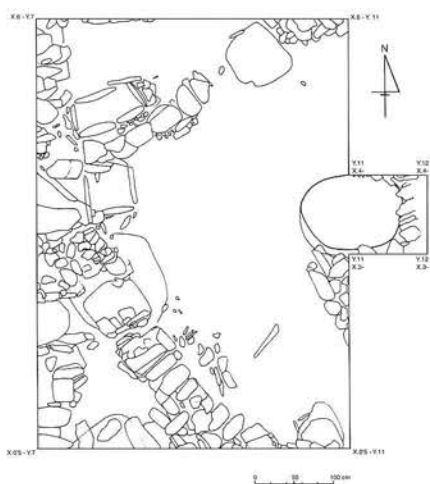

Figura 51. Carrer dels Forns, 1983: tall 1, planta general.

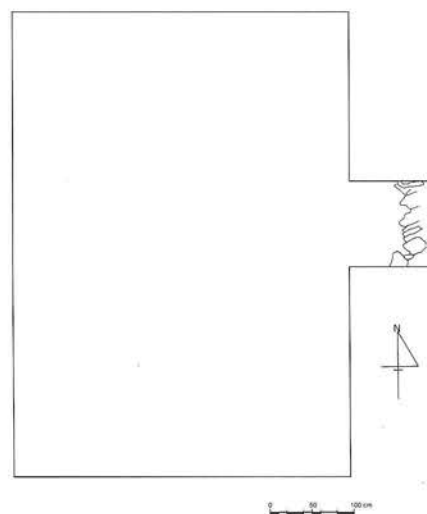

Figura 52. Carrer dels Forns, 1983: tall 1, planta 1.

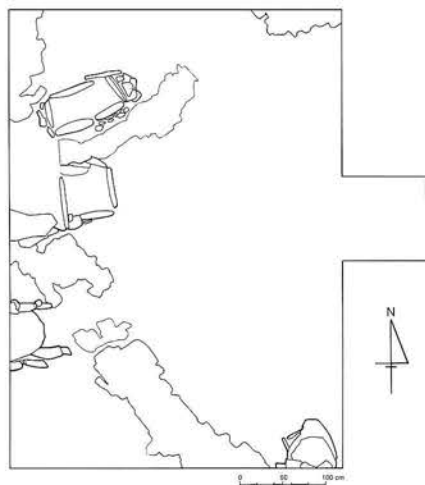

Figura 53. Carrer dels Forns, 1983: tall 1, planta 2.

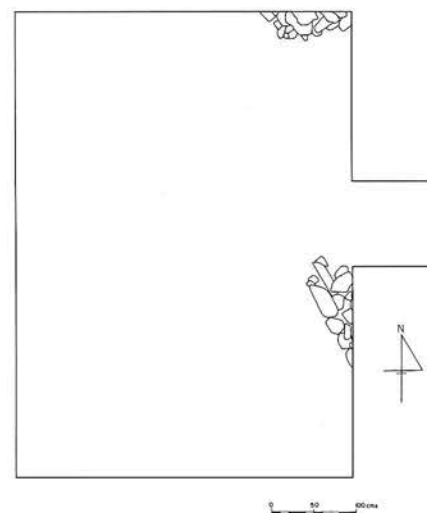

Figura 54. Carrer dels Forns, 1983: tall 1, planta 3.

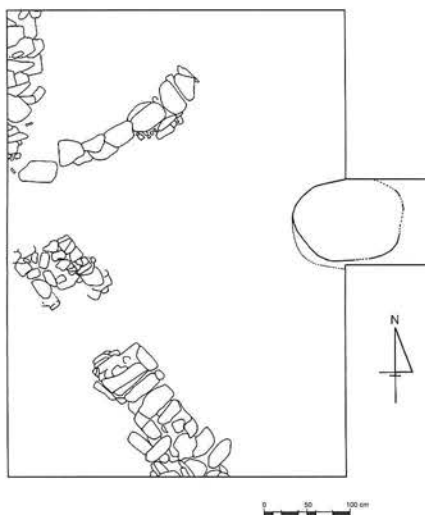

Figura 55. Carrer dels Forns, 1983: tall 1, planta 4.

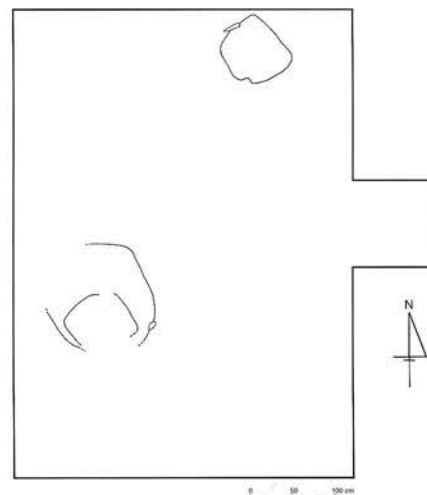

Figura 56. Carrer dels Forns, 1983: tall 1, planta 5.

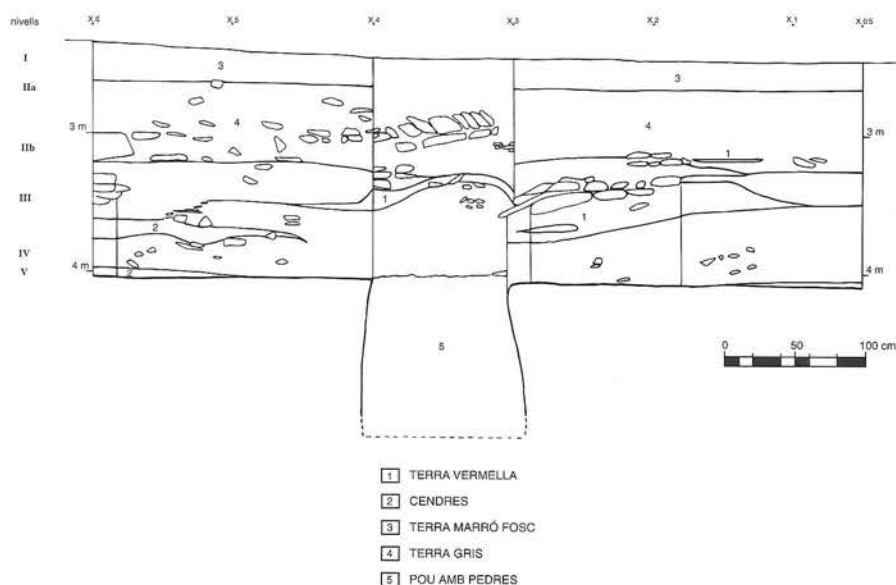

Figura 57. Carrer dels Forns, 1983: tall 1, perfil est.

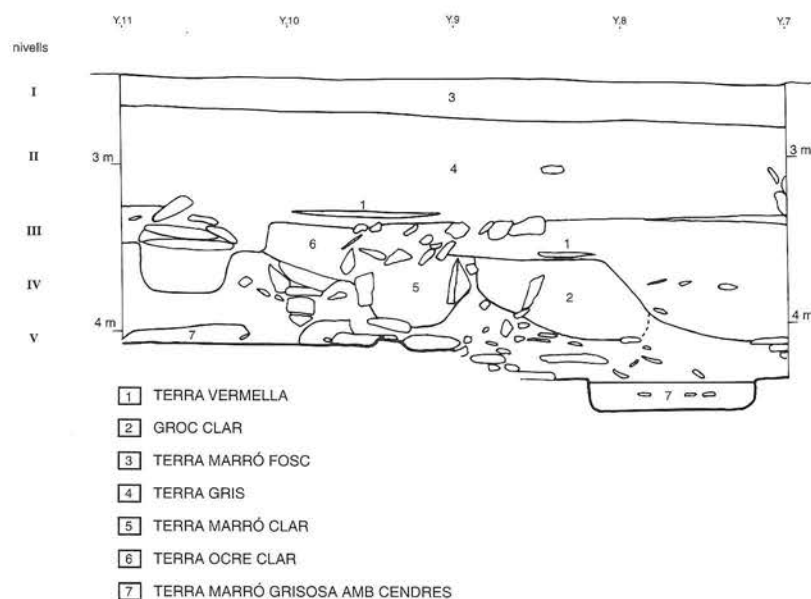

Figura 58. Carrer dels Forns, 1983: tall 1, perfil sud.

menar tall 1 bis. Pel que fa a la resta, assenyallem que només els angles NE i SO van donar alguns nivells i materials encara *in situ*; tota la resta estava, evidentment, molt barrejada (Fig. 59). L'estudi dels perfils del tall 1 ens va proporcionar la següent estratigrafia:

Tall 1

Nivell I

Que correspon al nivell I del tall 5/6.

Nivell II

Medieval, al qual correspon una paret molt rústega apareguda al tall 1 bis, potser d'*opus spicatum*;

aquesta paret sembla que es correspon amb les aparegudes l'any passat al tall 2. És un nivell de terres grises que es correspon també al nivell II del tall 5/6. Teòricament l'hem subdividit en IIA i IIB.

Nivell III

Romà imperial, que sembla revestir diferents coloracions segons els sectors: marró, groc, etc. Aquest nivell es sobreposa a l'enderrocament de murs més antics i li corresponen diverses estructures arquitectòniques sobre les quals descansen les tombes medievals de cista fetes amb lloses, núm. 7 –al nord– i 8 –al perfil oest–.

Al nivell III o al IV correspon també un *dolium* que estava col·locat cobrint el pou del perfil E i del tall 1

Figura 59. Carrer dels Forns, campanya de 1983: tall 5/6. Vista general dels talls 1 i 5/6. Vista general del tall 1 des del SO.

bis, sobre el qual van sortir nombroses teules romanes que havien format el sostre.

El nivell III del tall 1 és datat a l'Alt Imperi, més concretament als segles II i III de la nostra era.

Nivell IV

Romà, amb materials de començaments de l'Alt Imperi. És un nivell de terra marró fosca, estratificat als perfils entre les cotes -3,95 i -4,115, sempre sobre les cendres de l'incendi que cobreix el nivell V. De fet, aquest nivell correspon a la reutilització, en una etapa immediatament posterior, de les construccions erigides durant la fase del nivell V que van ser destruïdes per un incendi molt poc després de la seva erecció.

Nivell V

Romà amb materials de temps del final de la República. Com l'anterior, és un nivell general al tall 1. És un nivell de terra marró, estratificat entre les cotes -4,115 i -4,24.

Li corresponen estructures arquitectòniques construïdes directament sobre la roca aplanada i absolutament horitzontal. Li correspon també un incendi i la ulterior destrucció de les esmentades estructures, amb cendres i teules directament sobre la roca. A aquest nivell podria pertànyer el pou del perfil E i del tall 1 bis, tapat pel *dolium* abans ja esmentat, i amb pedres, el qual va proporcionar interessants mate-

rials i, entre ells, ceràmica ibèrica pintada. Aquest pou, pràcticament circular, i de 1,30 metres de diàmetre màxim, estava retallat a la roca, i el vam buidar fins baixar a la cota -5,045, moment en què vam parar a causa de les nombroses pedres, del fang i de l'absència de troballes. El nivell IV del tall 1 es correspon exactament amb el nivell V del tall 5/6. La neteja del sector nord del tall 1, tancat per un mur en sentit NE-SO perpendicular a un altre potent mur que travessa en diagonal el tall, ens va permetre comprovar l'absència de materials romans al nord; això explica que el jaciment romà s'acaba precisament aquí, prop del testimoni entre els talls 1 i 2, i justifica que en el tall 2 ja no apareguessin nivells romans, tal com sorprenentment vam poder constatar l'any 1982.

Adossada a l'esmentat mur transversal del sector nord del tall 1, va aparèixer una altra tomba de lloses petita, la núm. 9. Assenyalem, per acabar, que oberts a la superfície aplanada de la roca verge van aparèixer els fons de dues sitges tallades a la roca; la més meridional estava parcialment reomplerta per les pedres del potent mur diagonal del centre del tall, construït directament sobre la roca. Aquestes sitges podrien haver format part d'un camp de sitges preromà, inutilitzat en produir-se el primer establiment romà-republicà que va aplanar acuradament la roca verge per tal d'aixecar-hi les seves construccions (Figs. 60-62).

En aquesta campanya de 1983 encara vam obrir un sondeig de 4 x 2,5 metres al camp dit "Darrere el Terrer", situat immediatament al sud de Cal Doctor, del qual només està separat per una paret de tanca. L'objectiu d'aquest sondeig, realitzat gràcies al permís del Sr. Salvador Barnola, era comprovar la possible extensió en aquesta direcció del jaciment preromà descobert i destruït el 1980 a Cal Doctor. El sondeig, però, va resultar del tot estèril. En canvi, una mica més al sud del nostre sondeig, i prop de l'església parroquial, al lloc dit l'Hort de la Falona, el 1987 noves obres de construcció van destruir un important jaciment romà. Per sort, uns aficionats locals van poder recollir part dels materials arqueològics apareguts, que han pogut ser estudiats pel Sr. Jordi Campillo amb la col·laboració de la Sra. Helena Borràs. El Sr. Campillo, al seu torn, ens ha informat d'aquest fet.

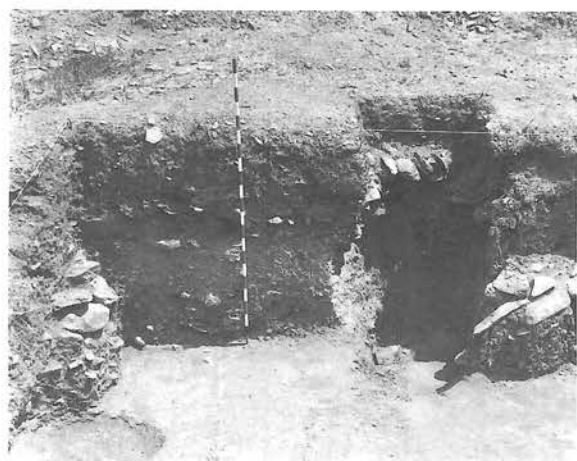

Figura 60. Carrer dels Forns, campanya de 1983, tall 1: detall de les construccions de l'angle SE. Detall del pou i del perfil est.

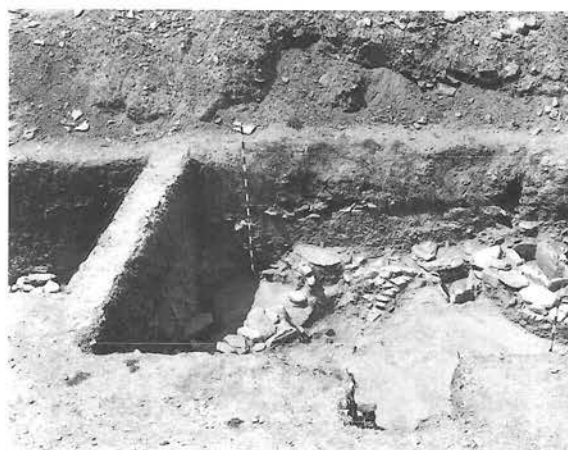

Figura 61. Carrer dels Forns, campanya de 1983, tall 1: vista general des de l'est. Detall de les construccions, de la tomba i del fons de sitja de l'angle SO.

Figura 62. Carrer dels Forns, campanya de 1983, tall 1: detalls de les construccions, dels fons de sitja i de les tombes del sector NO.

41

CAMPANYA DE 1984

INTRODUCCIÓ

Un cop comprovat l'interès de les restes arqueològiques i la relativa espectacularitat de les estructures arquitectòniques antigues i medievals localitzades al Carrer dels Forns, les nostres gestions durant el període 1983-1984 van anar encaminades a convèncer tant al Departament de Cultura de la Generalitat com a l'Ajuntament de Llívia de la necessitat de preservar-les i de conservar-les visibles, com a testimoni del més antic poblament de la vila. Això es va traduir en la visita de diverses autoritats competents al jaciment, inclosa la del president del Parlament de Catalunya, l'historiador Miquel Coll i Alentorn, així com en la declaració de zona arqueològica del solar, acord pres per l'Ajuntament de Llívia.

En aquestes condicions, i davant l'expectativa raonable que la zona arqueològica del Carrer dels Forns seria estudiable exhaustivament en un futur que creïem immediat, i que les restes arquitectòniques desenterrades serien aleshores consolidades per a garantir-ne la conservació, no vam creure convenient seguir obrint sondejors en el solar. La importància de les seves restes ja havia quedat demostrada, i no ens semblava convenient seguir desenterrant unes estructures la preservació de les quals en les degudes condicions encara no podíem assegurar. Com que el jaciment anava a ser conservat, era millor esperar.

Per tant, un cop renovat el permís d'excavació i el suport econòmic del Departament de Cultura, vam decidir dedicar la campanya de 1984 a comprovar l'extensió del jaciment romà del Carrer dels Forns en direcció sud, vist que en direcció nord s'acabava al nord del tall 1. Amb aquest objectiu vam obtenir el permís del Sr. Rector, Mn. Pere Cañada, per tal d'excavar dins de la rectoria, en un indret al sud del jaciment del Carrer dels Forns i al nord (i molt a prop) de l'església parroquial, al costat mateix del vell cementiri de la població. En aquesta campanya vam comptar amb la col·laboració dels estudiants Luis M. González, Tomàs Torrent, Tomàs Portillo, Maria José Orobitg, Trinitat Montero, Esther Pons, Joaquim García Rosselló i Immaculada Fernández Turiel, així com amb la del Sr. Gabriel Jordà. La campanya va tenir lloc del 20 al 27 d'agost.

Les expectatives sobre les possibilitats arqueològiques de la rectoria no van respondre, però, a la realitat: els dos talls que hi vam excavar només van presentar nivells remenats, si no estèrils. Cap rastre, doncs, del jaciment romà localitzat al Carrer dels Forns que, òbviament, no té continuïtat en direcció sud. El fet d'haver aïllat aquest jaciment ens va demostrar, de totes maneres, que les troballes d'estructures arquitectòniques romanes fetes fins ara a Llivia no tenen continuïtat urbanística; contràriament al que havíem pensat en algun moment, fins ara tot el que s'ha localitzat tant al Camí Ral com al nord de Cal Meranges, com al Carrer dels Forns, no són més que vil·les romanes més o menys pròximes les unes de les altres, però sense arribar a presentar una estructura urbana. Si aquesta existeix, caldrà buscar-la en un altre indret.

PUJADA D'EN BERNET

Precisament això és el que vam intentar fer en vista dels nuls resultats obtinguts a la rectoria.

La Pujada d'en Bernet és un indret que es troba a l'esquerra del Segre, al costat del camí de Consellabre, i domina des d'una certa alçada el riu i la vila de Llivia, que queda ja a l'altre costat. Aquí, les fotos aèries mostren l'existència d'unes miste-

rioses línies paral·leles que segueixen aproximadament la direcció NS. Aquestes línies paral·leles estan separades per una distància regular de 27,75 metres, i pel costat que dóna al riu, just on comença el desnivell del terreny que baixa abruptament en direcció al Segre, les línies en qüestió estan unides entre elles per un seguit de semicercles que dibuixen una mena d'absis (Fig. 63).

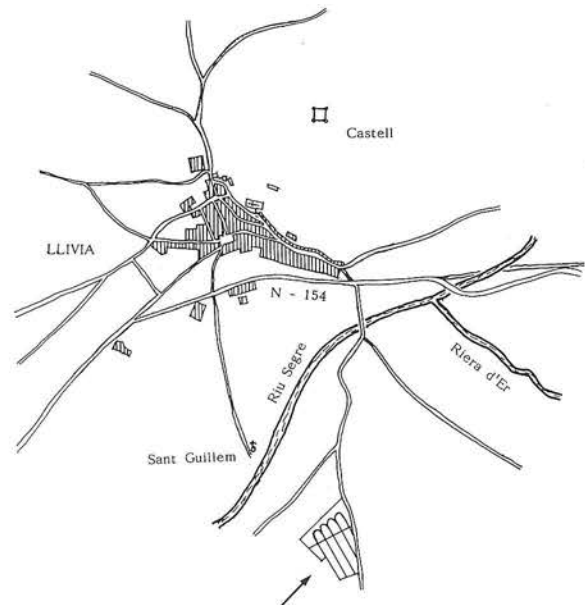

Figura 63. Pujada d'en Bernet, 1984: croquis de situació.

La Pujada d'en Bernet dóna pas a una gran plana que rep el nom de Pla de Forques, pel centre de la qual passa l'antic Camí Ral de Gorguja a Onzès i, en definitiva, de Sallagossa a Puigcerdà; camí absolutament rectilini que, creiem, respon al traçat de l'antiga via romana. El Pla de Forques ofereix, a més, un terreny teòricament idoni per a un establiment urbà romà, de manera que vam decidir intentar l'excavació de les misterioses estructures soterrades de la Pujada d'en Bernet, amb l'esperança que responguessin a alguna important construcció romana.

Obtingut el permís del propietari, en Lluís Barrier, vam obrir fins a quatre talls a l'indret, sense que ens fos possible, però, obtenir resultats, ja que tot seguit ens apareixia un nivell d'aigua subterrània que ens impedia seguir profunditzant. En tot cas, tampoc la Pujada d'en Bernet va respondre a les expectatives que hi havíem dipositat en vista de les fotografies aèries.

AQUÈDUCTE DEL PONT DEL CARRASSUT

Feia un cert temps que teníem notícia de l'existència d'un petit aquèducte al nord de Llivia, al costat de la

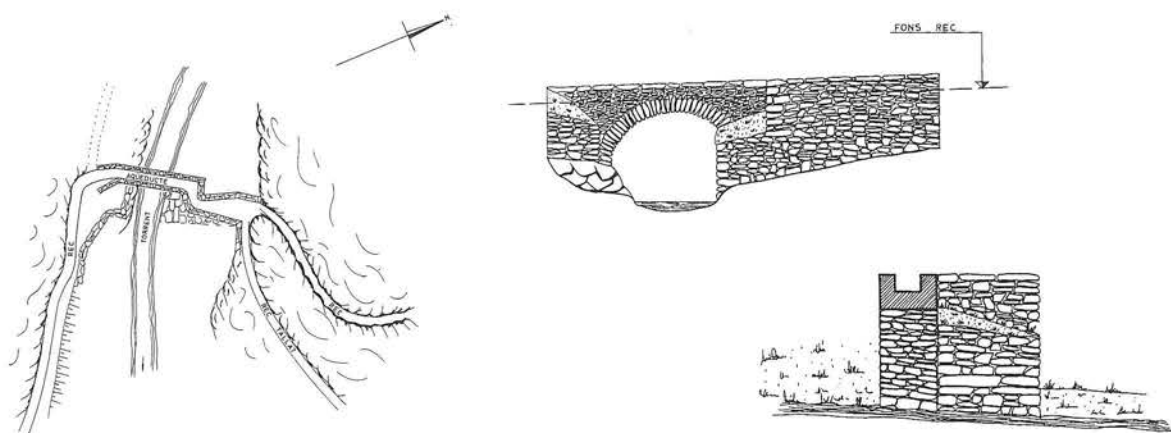

Figura 64. Aqueducte de Llívia, 1984, "el Pont del Carrassut": planta, façana i secció. (Topografia: D. Jesús Montesinos Alegre).

Font del Ferro, a 1,5 km en línia recta de la població. La notícia ens havia estat confirmada per la Sra. Eulàlia Morral i el Sr. Domènec Miquel. La petita construcció és certament exòtica, però una primera inspecció ocular ens va dur a l'opinió que no reunia cap de les característiques que hom atribueix habitualment a un aqueducte romà, i especialment la monumentalitat. Nogensmenys, l'escàs èxit dels nostres sondeigs de l'any 1984 a Llívia ens van fer decidir a intentar el seu estudi, amb l'esperança d'arribar a aclarir els dubtes subsistents (Fig. 64).

Així, i comptant amb la col·laboració de la professora Concepció Piedrafita a més de la dels estudiants ja esmentats, vam procedir a netejar la conducció d'aigua de l'aqueducte. El més interessant va ser observar la presència, encara *in situ*, d'un fragment de morter del revestiment originari del terra i de la paret, que feia un ressalt a l'angle per tal de reforçar-lo i d'evitar filtracions. Originàriament, doncs, tota la canal hauria estat revestida de morter, i els angles inferiors havien disposat de l'esmentat ressalt, característica aquesta que sembla fer de l'aqueducte de Llívia una construcció romana. Les seves característiques tècniques serien degudes a les seves petites dimensions, al fet d'haver d'utilitzar per a la seva edificació la pedra local (pissarra), que es talla en lloses petites, i al fet d'haver sofert indubtablement nombroses reparacions posteriors per tal de poder-lo seguir utilitzant. De totes maneres, aquestes característiques tècniques són pràcticament idèntiques a les que presenta l'aqueducte romà de Pineda; aquest, però, més llarg³³.

L'aqueducte, d'un sol ull, va ser construït per salvar el Torrent del Tudó (Fig. 65). El rec que hi conduïa

l'aigua, encara ben visible, surt de la Riera de les Valls, i després de passar per l'aqueducte (Fig. 66) s'interromp sobtadament uns metres més enllà, sense que existeixin senyals que mai hagués estat continuat. Sobre això és interessant assenyalar que un home gran de Llívia que tenia terres en aquell indret, en Joan Blanqué i Grau, de ca l'Astorc, nascut el 1905, ens va comentar que quan era petit el seu avi li havia explicat que tota la vida havia vist allà l'aqueducte i que no sabia qui l'havia fet; però, sobretot, tampoc sabia per què l'havien fet, ja que en interrompre's el rec tan aviat només servia per a regar unes feixes que hi havia allà a prop, cosa que, evidentment, no justificava l'envergadura de la construcció. Contra aquest testimoni tenim, en canvi, el de Guillem Jordana, que ens ha assegurat taxativa-

Figura 65. Aqueducte del Pont del Carrassut: vista general.

33.- F. PRAT i PUIG, *L'Aqueducte romà de Pineda*, Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans, VII, Barcelona, 1936.

Figura 66. Aqüeducte del Pont del Carrassut, campanya de 1984: detall de la neteja de la conducció d'aigua.

ment que l'aqüeducte va ser construït a començaments de segle precisament pel tal Carrassut, un propietari de la contrada, per tal de poder regar les seves feixes. La nostra opinió, un cop examinat un mapa topogràfic, és que el rec va ser projectat per

dur aigua del Riudalls a Llívia, i que la construcció de l'aqüeducte era necessària per tal de salvar la cota del Coll d'Estaüja, al qual el rec hauria d'arribar contornejant la Roca Canal. El rec, però, no va ser mai acabat i l'aqüeducte va romandre a la pràctica sense una veritable utilitat. Costa, però, d'imaginar qui va poder projectar i realitzar una obra d'aquesta mena a la Cerdanya, i més si tenim en compte la contradicció dels dos testimoniatges orals esmentats, que no estan d'acord a l'hora de precisar si l'aqüeducte ja devia existir tot al llarg del segle XIX o si és tot just una obra del segle XX. Aquestes contradiccions poden ser degudes al fet que l'aqüeducte té empremtes evidents de refeccions modernes, com uns tirants de ferro que subjecten les pedres de la part inferior del seu arc, cosa que indica òbviament que una estructura arquitectònica més antiga pot haver estat reaprofitada en temps més moderns. Caldrà, sens dubte, realitzar un estudi més acurat del monument per poder decidir de manera definitiva si va ser o no obra romana. Si així fos, es tractaria del monument més conspicu deixat pels romans a Llívia.

EPÍLEG

Les expectatives de preservació per a la futura recerca del jaciment del Carrer dels Forns no es van aconseguir. Anys de gestions i d'entrevistes amb les autoritats competents no van servir de res. Actualment, al solar hi ha un magatzem municipal.

3. CONCLUSIONS GENERALS

Josep Padró

Els 6 talls oberts al jaciment del Carrer dels Forns entre 1980 i 1983, amb les seves corresponents estratigrafies, ens han proporcionat la seqüència cultural més important que posseïm fins ara de l'arqueologia de Llívia. D'una forma o d'una altra, és possible relacionar la resta de jaciments explorats o excavats amb aquesta seqüència, de manera que començarem aquestes conclusions amb la seva descripció.

CARRER DELS FORNS 1

És un camp de sitges arrasat per l'establiment romà. Li podrien correspondre alguns materials a mà, a vegades amb decoració incisa de tipus ceretà, així com fragments de campaniana; tot plegat, trobats de forma esporàdica, però sempre sobre la terra verge.

CARRER DELS FORNS 2

És una primera fase romana, moment de construcció d'unes importants estructures arquitectòniques directament sobre la terra verge, que hauria estat curosament aplanada prèviament, arrasant el camp de sitges que hi havia. Al costat de les construccions es va obrir un pou, amb tota seguretat per a extreure'n aigua, molt abundosa en el subsòl. Es tracta d'una fase breu, però general als talls 1, 5 i 6, que es clou amb un incendi general. Els materials segurs que hi podem atribuir són ceràmiques de vernís negre (conegudes com presigil·lades) i roig, així com ceràmica ibèrica pintada del tipus *kalathoi*. Tot plegat, ens permet parlar d'un establiment de finals de temps republicans, datable a la segona meitat del segle I aC. Cal destacar, finalment, dos trets que ens semblen importantíssims: a) es tracta d'un establiment colonial romà pur, idèntic a qualsevol establiment contemporani de la costa, sense cap presència d'elements de la cultura material ceretana; b) l'assentament romà s'acaba al nord del

Tall 1 i no presenta cap mena d'estructura ni de pre-ocupació defensiva.

CARRER DELS FORNS 3

Es tracta d'una segona fase romana que se sobreposa a la capa d'incendi mencionada anteriorment i que reutilitza les mateixes estructures constructives de la fase 2. Correspon a un nivell potent, general als talls 1, 5 i 6, i li podem atribuir essencialment nombrosos fragments de *terra sigillata*, especialment sudgàliques i hispàniques, moltes decorades. A aquesta fase li correspon també un *dolium*, instal·lat sobre el pou de la fase anterior que prèviament havia estat inutilitzat i reomplert de pedres; el *dolium*, esclafat, tenia el sostre de l'habitatge ensorrat al damunt, manifestat per una capa amb nombroses teules. Aquesta fase pot datar-se bé a començaments de l'Alt Imperi, entorn del segle I dC.

CARRER DELS FORNS 4

És una tercera fase romana, manifestada en un potent estrat existent, però, només en alguns sectors del tall 1, i totalment inexistent als talls 5 i 6. Li podem atribuir noves estructures arquitectòniques que se sobreposen a les anteriors, així com peces de *terra sigillata* clara antigues, que han aparegut molt senceres. Es tracta encara d'una fase de l'Alt Imperi, datable entre els segles II i III dC. El fet de no ser una fase general a tots els talls excavats demostra que es va registrar una clara reducció de la zona d'hàbitat en el pas de la fase 3 a la 4. Després de la fase 4, el sector del Carrer dels Forns va ser abandonat, probablement de manera progressiva (recorrem l'aparició d'un únic fragment de sigil·lada clara D al tall 5/6), de manera que l'extinció de la vida d'aquest sector de la Llívia romana sembla haver-se produït de manera gradual, sense violències, fins al seu total abandonament com a lloc d'hàbitat.

CARRER DELS FORNS 5

És una fase de necròpolis, constituïda per tombes d'inhumació generalment en caixes fetes de lloses de pedra, construïdes directament entre les runes dels murs romans, ja abandonats, quan existeixen, i en cas contrari excavades a la roca verge. Es tracta d'una extensa necròpolis, detectada pràcticament a tots els talls del Carrer dels Fornes (excepte el 4), i que arriba fins a Cal Meranges en direcció nord. Això implica que la necròpolis té una llargària en direcció NS de no menys de 50 metres, pertanyents a la qual s'han identificat no menys de 27 tombes sobre el terreny. Aquesta necròpolis implica també la proximitat d'un lloc de culte al qual anava lligada, i que seria la més primitiva església de Llívia de la qual podem conèixer l'existència. La seva datació és imprecisa a causa de la total absència de dipòsits funeraris; només podem assegurar que les tombes van ser construïdes quan ja les edificacions romanes estaven enrunades (probablement després del segle IV) i que la necròpolis ja era en desús i les tombes eren del tot invisibles quan a l'època medieval es van construir els primers habitatges al damunt. Probablement, a la necròpolis li escau una datació altomedieval, però potser el seu origen sigui encara tardoromà o paleocristià, si recordem la troballa fortuïta, l'any 1936, d'un sarcòfag de marbre estrigil·lat; aquesta troballa va tenir lloc a la Travessia del Carrer de Cereja, en un punt immediat, per tant, a la necròpolis, amb la qual ha d'estar necessàriament relacionat. És possible, en conseqüència, que calgui atribuir a aquesta fase alguns escadussers fragments de ceràmiques sigil·lades estampillades, recollits aquí i allà.

CARRER DELS FORNS 6

És una primera fase d'habitació medieval, un cop abandonada la necròpolis i colgades les seves tombes. Aquesta fase només és present en alguns sectors dels talls 1, 5 i 6, i li corresponen murs i fogars. Li corresponen ceràmiques vidriades i grises, aquestes de tècnica més primitiva que les de la fase anterior. Com a hipòtesi de treball, potser es podria relacionar la reutilització d'aquest sector com a lloc d'habitació després d'uns quants segles amb l'autorització atorgada per Jaume I als habitants de Llívia l'any 1257 perquè tornessin a bastir els seus habitatges al peu del Puig del Castell.

CARRER DELS FORNS 7

És un segon nivell medieval d'habitació, general als talls 1, 2, 5 i 6, al qual corresponen restes de murs i pous reomplerts de ceràmica; entre aquesta, cal destacar els nombrosos fragments deformes, de cocció reduïda, que justifiquen la hipòtesi que aquesta fase és contemporània a l'existència d'un forn ceràmic, que no es pot trobar lluny (potser als encontorns del tall 4), però que no ha estat localitzat. La fase es caracteritza, en tot cas, per les abundants ceràmiques grises de bona cocció, semblants a les aparegudes a les nostres excavacions de l'any 1971 dins del Castell de Llívia, circumstància que ens permet datar la fase 7 del Carrer dels Fornes no gaire lluny dels segles XIV o XV.

Esquema estratigràfic del carrer dels Fornes

L'equivalència dels nivells del tall 4 amb les diferents fases no és segura.

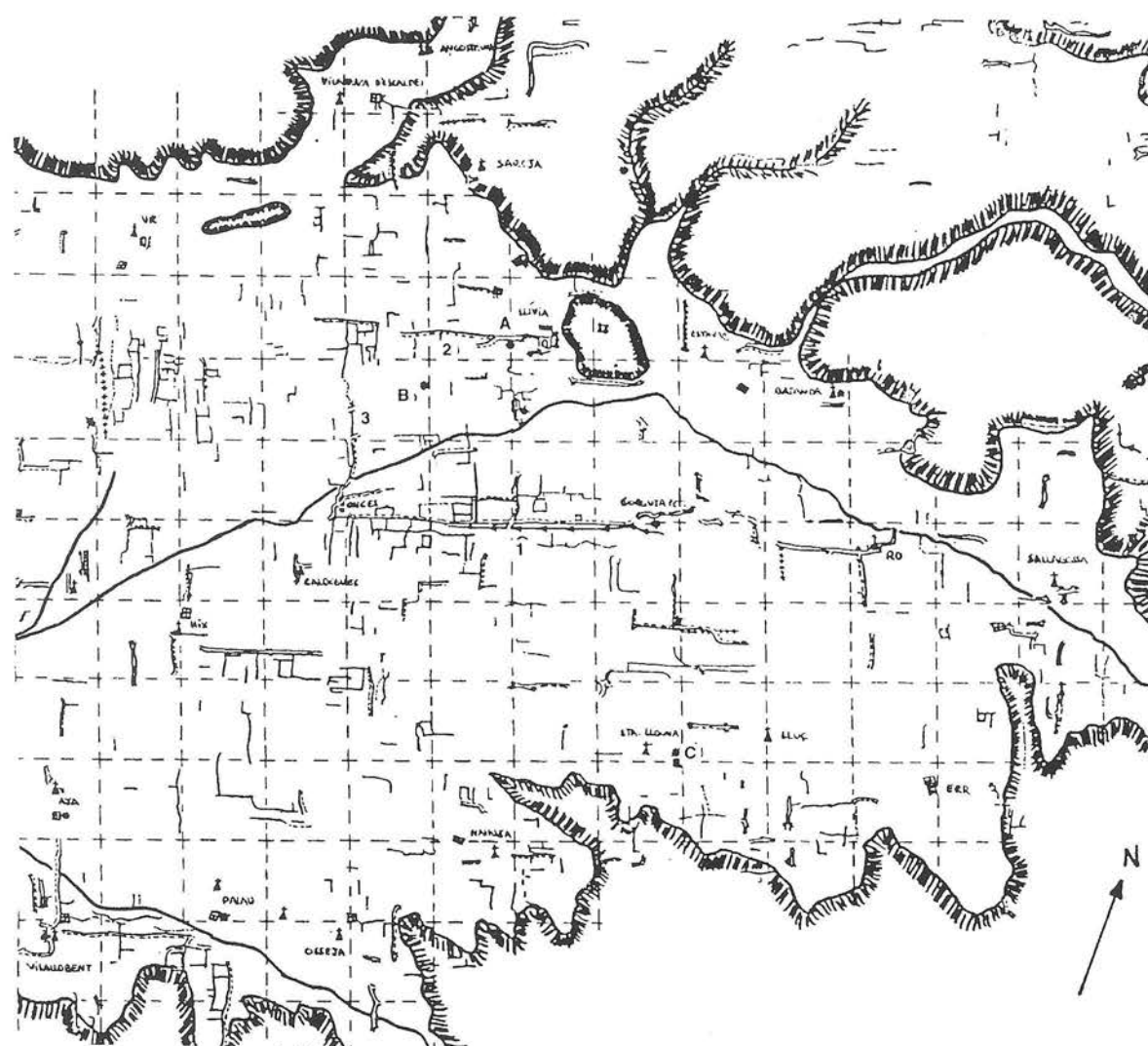
Fases	Talls			
	1	2 i 3	4	5/6
7	II A	II	II - V (?)	II
6	II B	III	—	III
5	Tombes 7-9	IV (tombes 1-5)	—	Tomba 6
4	III	—	—	—
3	IV	—	—	IV
2	V	—	—	V
1	Sitges 1-2	—	VI - X (?)	—

La vil·la romana del Carrer dels Fornes, juntament amb la del Camí Ral de Puigcerdà i amb altres de les quals hem pogut recollir notícies més o menys confoses, totes elles semblen provar que l'emplaçament actual de Llívia no estava ocupat durant l'antiguitat romana per una ciutat, però sí per un grup especialment dens de *villae* relativament properes entre elles. És possible, doncs, pensar que l'antiga Júlia Líbica (o Júlia Lívica) no tingués pròpiament una estructura urbana, sinó que estigués formada per aquest grup de vil·les, potser sota un punt de comandament o de vigilància que estaria situat al Castell³⁴. De la presumpta ocupació romana del Castell de Llívia només ens quedaria el testimoni de la cisterna, si realment fos romana;

34.- ANGLADA, *Tramontane*, 390-391, cit., 227, testimonia que en una àrea compresa des del peu del Castell fins a la "Pedra Dreta" (a 1 km de Llívia) i fins a la Creu de Toret (a uns 500 m) han aparegut "restes de fonaments, pedres escairades i parets, trobades *in situ* junt amb terrissa i fragments de probable *terra sigillata*". Aquest testimoniatge, de primera mà i del qual no tenim raons per a dubtar-ne, demostra l'enorme extensió que va arribar a assolir el territori ocupat per aquestes *villae*.

nogensmenys, recordem que també tenim el testimoni de la seva existència en temps del rei visigot Wamba, quan és mencionat amb el nom de *Castrum Libyae*; si el Castell existia i estava ocupat a l'època visigòtica, res no impedeix que també ho fos a l'època romana. D'altra banda, els recents treballs d'Olesti sobre la centuriació de la Cerdanya³⁵ han deixat ben palès que la zona central estricta del poble, pels voltants de l'església parroquial i l'ajuntament, està orientada segons l'eix de la centuriació, i que el mateix succeeix amb els murs romans localitzats als diversos sectors excavats. Mancats de més dades arqueològiques,

aquest autor considera suficientment significatives aquestes coincidències per a establir l'existència d'una relació prou segura entre la centuriació dels voltants de Llivia i la possible ordenació del nucli urbà romà (Fig. 67). Això és tot el que, per ara, sabem de la Llivia romana des del punt de vista arqueològic. La seva importància, però, ens és assegurada pel fet de ser l'única ciutat romana coneguda de ple Pirineu, pel fet de ser el centre d'una important implantació rural a la Cerdanya que cada vegada més ens està revelant la seva autèntica envergadura, i encara pel fet de controlar una via que travessava un important pas pirinenc

47

Figura 67. Restitució de la centuriació de la zona de Llivia (segons Olesti). 1, *Decumanus* Once-Gorguja Petita; 2, Camí Ral-camí d'Ur; 3, *Cardo* fossilitzat en límits parcel·laris; A, Estructures romanes camí Ral; B, Pedra Dreta; C, Troballes Sta. Llocaia.

35.- O. OLESTI i VILA, La Cerdanya en època antiga: romanització i actuació cadastral, *Estudios de la Antigüedad*, 6/7, Bellaterra, 1993, 148-150, Fig. 4 (p. 144).

que, a més a més, feia de frontera entre les províncies hispanes i les gal·les.

Les vil·les romanes de Llúvia van ser les successors, en la seva implantació, d'uns establiments pre-romans en plana o a mitja pendent, que hem localitzat i sondejat al Camí Ral, a Cal Doctor, i encara a les Feixes de la Colomina (on vam excavar l'any 1971). Aquests establiments indígenes ceretans poden ser datats globalment en la 2a Edat del Ferro, gràcies a les ceràmiques d'importació que hi han estat localitzades, entre elles les primeres ceràmiques gregues descobertes a la Cerdanya.

De totes les restes immobles descobertes fins ara de la Llúvia ceretana i romana, avui en dia no es pot veure res. Manuel Anglada i Ferran, antic secretari de Llúvia i el principal aficionat local a l'arqueologia que ha tingut la població, ja es lamentava l'any 1956 de no haver pogut veure el sarcòfag de marbre blanc descobert l'any 1936. Anglada feia servir aquestes paraules premonitòries: "Mes, és inútil de fer suposicions *et horresco referens*, fou trencat a cops de mall, reduït a pedres, per fer-ne una paret!. *Ad perpetuam rei memoriam*". Però tant la veu del Sr. Anglada com la nostra 'no ha estat fins ara més que una *vox clamantis in deserto*, perquè *aures habent et non audient*'.

4. ANNEXOS

ESTUDI DE LA CERÀMICA DE LA FÀCIES ROMANA DE LLÍVIA

Jordi Campillo i Quintana

INTRODUCCIÓ

La publicació d'aquests materials representa una fita important per a l'arqueologia d'època romana de la comarca, ja que per primera vegada es publica de manera sistemàtica tot el conjunt de materials del primer jaciment estrictament romà localitzat a la Cerdanya³⁶.

Per a dur a terme aquest estudi hem cregut oportú diferenciar dues zones o jaciments:

CARRER DELS FORNS

Format per tres sectors: carrer dels Forns –pròpiament dit–, cal Meranges i cal Doctor. Cal fer esment, però, que en aquesta mateixa zona, al lloc anomenat l'Hort de la Falona, i com a conseqüència de la realització d'unes fonamentacions l'any 1987, van aparèixer importants restes arqueològiques d'època romana que es podrien afegir a les trobades al carrer dels Forns.

CAMÍ RAL

EL CARRER DELS FORNS

1) Nivells i materials

En principi, val a dir que l'estudi del material antic –entenem materials romans– se centra en els talls 1, 4, 5 i 6, mentre que en els talls 2 i 3 tan sols es documenta un nivell d'habitació medieval i un de necròpolis.

1 a) El tall 1

Recordem que aquest tall va ser excavat durant una campanya de salvament que va tenir lloc l'any 1980,

i que durant el 1983 es va procedir a la neteja i diferenciació dels nivells arqueològics, amb el resultat següent:

a) *Un nivell superficial* (capa 1 de l'inventari).

b) *Una segona capa –3–*, corresponent a una subdivisió de la capa 2, formada per peces de singular interès. Va ser localitzada a l'angle nord-est del tall i es trobava força intacta. Es van poder recollir sigil·lades hispàniques possiblement de fabricació local i de tallers indeterminats, ceràmica de cuina africana, ceràmica grollera reduïda, algun fragment d'àmfora, sigil·lada sudgàl·lica, de parets fines, d'engalba blanca i pintura roja. Observem com aquesta capa és força homogènia. La seva datació l'obtindríem a partir de la sigil·lada hispànica i la ceràmica africana de cuina.

c) *La tercera capa –2–* és molt heterogènia quant al material. Es caracteritza, sobretot, per un ampli repertori de sigil·lades sudgàl·liques (TSS), un dels fragments de pseudocampaniana C emporitana, ceràmiques comunes, alguna sigil·lada hispànica (TSS) i per abundant ceràmica grisa-negra medieval. El fet de l'aparició d'aquest volum de ceràmica medieval respon, segurament, a un procés de contaminació dels nivells del s. I dC per capes superiors, molt més modernes, i motivat pels tres anys d'intempèrie a què va estar sotmès el tall 1.

d) *Les següents capes –3 i 4–* també es mostraven remogudes. Malgrat això, eren força significatives quant al volum i qualitat dels materials, especialment la capa 3, amb un fragment de pseudocampaniana C emporitana, produccions de pasta micàcia i vernís negre de la zona narbonesa, sigil·lades sudgàl·liques, alguna sigil·lada hispànica, ceràmiques d'engalba blanca i pintura roja –constatem a la capa 4, subdivisió de la capa 3, una olla sencera

³⁶.- Vull agrair la col·laboració dels següents investigadors a l'hora de classificar els diferents materials: Xavier Aquilué, Lurdes Burés, Jaume Buxeda, Miguel Ángel Cau, María José Conde, Oriol Mercadal, Michel Passelac, Enric Sanmartí i Joaquim Tremoleda.

A Helena Borràs i Manel Figuera, que van realitzar les correccions ortogràfiques del text.

I, molt especialment, a Jaume Buxeda i Miguel Ángel Cau, que van tenir la gentilesa de fer una relectura del text i d'apuntar tot un seguit d'oportunes observacions.

d'aquest mateix tipus— i, fins i tot, un rebuig de forn de grisa medieval.

e) La capa -4-, composta per terres de color rogenc i situada a l'angle nord-est del tall, estava intacta, i així es denota en la homogeneïtat dels materials que hem pogut documentar: una àmplia representació de sigil·lades sudgàl·liques, una marmorata, ceràmica de parets fines, d'engalba blanca i pintura roja, una àmfora bètica i un sol fragment de TSH com a materials més destacats. Per a aquesta capa proposem una datació del segle I dC.

f) Les capes 5, 6 i 7 es corresponen amb els nivells IV i V dels talls 5 i 6. Els dos primers es troben separats per una fina capa de cendres i es mostren força remoguts, fet que impossibilita donar una datació molt precisa. La capa superior 5 no ofereix gaire material: un informe de ceràmica de pasta micàcia i vernís negre, sigil·lades sudgàl·liques, un peu de TSH fabricat al taller d'Abella, una clara A i algun fragment de ceràmica comuna oxidada i de grisa medieval.

A la capa immediatament per sota del nivell de cendres -6-, apareixen sigil·lades sudgàl·liques, alguna d'hispanica, comuna romana i dues vores de cuina africana, entre d'altres.

g) A l'últim, la capa inferior -7- correspon a un nivell de freqüentació del s. I dC, on trobem un *dolium* i important material constructiu, essencialment teules. Tanmateix, veiem com el material es mostra, cronològicament, molt homogeni: ceràmica d'engalba blanca i pintura roja, un plat de roig intern pompeïà, TSS, àmfora bètica i comuna romana.

h) Un cop aixecat el *dolium* de la capa 7 es va poder apreciar com estava amortitzant un pou, l'excavació del qual va permetre identificar una nova capa -8-, i poder veure que es tractava del reblliment del pou.

i) Les capes BI i BII estan en relació amb els nivells I i II localitzats en el procés d'obertura d'un petit espai quadrangular a l'est del tall, i que tenia per objectiu excavar un *dolium* que es trobava en aquesta zona, mentre que el nivell L correspon a recollides de material fora de context.

I b) El tall 4

Situat al nord del tall 2, s'hi arriben a diferenciar fins a deu nivells, tot ells amb molt poc material. En conjunt observem, per als nivells superficials, la presència de ceràmica medieval (grises), mentre que als nivells inferiors es documenten ceràmiques ibèriques, comunes d'engalba blanca i, fins i tot, algun fragment de campaniana A i ceràmica a mà.

I c) Els talls 5 i 6

Tenien per objectiu cercar els nivells romans que van aparèixer al tall 1 i es localitzaven al sud d'aquest. L'estratigrafia va donar la següent seqüència:

a) *Nivell I o superficial* (capes 1, 2, 3): capa de terres molt orgàniques i amb material molt divers, d'on sobresurten en quantitat les ceràmiques grises medievals, vidriades modernes —blava catalana— i petits fragments de *terra sigillata hispanica* i campaniana B.

b) *Nivells II i III*, medievals (capes 4 i 5): es troben en relació amb un mur de pedra, un pou i restes de combustió. El material està representat, majoritàriament, per ceràmiques grises medievals.

c) *Els nivells de transició* (capes 6 i 7): són els nivells que se situen entre el III i IV, és a dir, entre el moment medieval i el romà. Apareixen amb més claredat en el tall 6. Es caracteritzen per la presència de materials romans —alguns d'ells tardans—, però encara s'hi observa una forta representació de materials medievals, sobretot de grises.

d) *Nivells IV i V*, romans (capes 8, 9, 10 i 11): ambdós es posen en relació amb una fase romana d'enferrocament i d'incendi; al segon, també s'associen les restes d'un mur que s'assenta directament sobre la roca de base. Hi localitzem un ampli repertori de ceràmiques africanes de cuina, de *terra sigillata hispanica*, i de forma residual d'algunes produccions romanes més antigues: parets fines, campaniana B, etc.

I d) Cal Doctor

Aquest jaciment, situat molt a prop del carrer dels Forns, va ser totalment destruït, i els materials que ens hi han arribat —producte d'una recollida superficial— es troben fora de context estratigràfic. Principalment, es tracta de ceràmiques a mà —bàsicament, contenidors, olles i plats— i d'algunes d'importació: taller de Roses, sigil·lades itàliques, àmfores punicoebusitanes, parets fines i algun fragment de campaniana B (Figs. 57-63).

II) Els materials³⁷

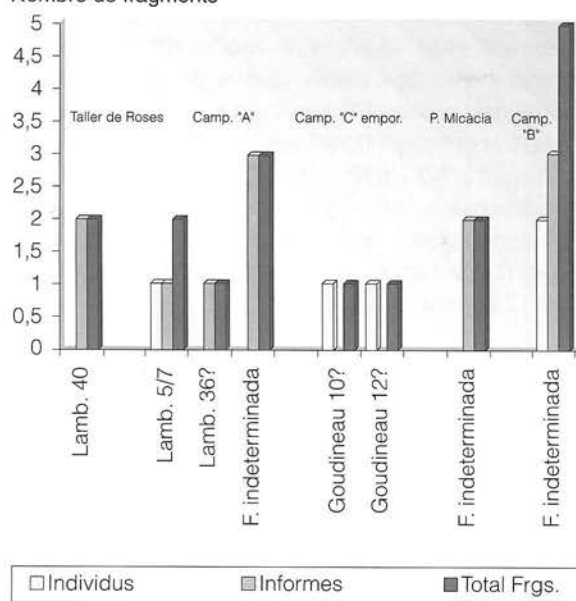
II a) Ceràmiques de vernís negre

El primer dels grups ceràmics estudiats, les ceràmiques de vernís negre, resulta, quantitativament, poc significatiu. Tot i així, en tenim dues peces de singular interès per la seva raresa i per les connotacions precises sobre la seva cronologia. Ambdues formen part del grup de materials reconeguts, en primera instància per N. Lamboglia, amb el nom de pseudo-campaniana C emporitana³⁸ i, posteriorment, mati-

37.- El nombre d'individus ha estat determinat a partir dels fragments amb forma, bàsicament, vores, bases.

38.- LAMBOGLIA, N. (1955), Bolli ampuritani su campana, C. *Rivista di Studi Liguri*, XXI, 1. Bordighera.

Nombre de fragments

sats per E. Sanmartí sobre materials emporitans: "La pretendida producción de Campaniense C ampuritana defendida por N. Lamboglia no es más que una imitación en pasta gris y barniz negro de la sigillata aretina, por lo cual no es de extrañar que la imitación presente estampillas alfabéticas de la misma manera que las presentan los prototipos imitados"³⁹. Es tracta, doncs, de produccions de vernís negre i pasta grisa, originàries d'algun lloc del golf de Roses i fabricades, aproximadament, entre l'any 30 i el 15 aC. Són, bàsicament, imitacions primerenques del repertori de la ceràmica aretina, però, en vernís negre.

La primera de les dues peces que tenim, de la qual tan sols conservem un fragment de peu, correspondria, possiblement, a una forma 12 de Goudineau. El seu fons està decorat amb espais puntillats, tres cercles concèntrics i compta amb una cartel·la excèntrica, rectangular, amb angles arrodonits, a l'interior de la qual s'emmarquen les grafies P. KANE (Fig. 90, núm. 8). En aquest sentit, hem de dir que aquest antropònim només ha estat localitzat a Empúries i podria correspondre a P. KANE (ius) TERTIVS, un terrisser de possible origen hispànic⁴⁰.

De la segona peça que tenim, una vora del mateix tipus ceràmic que l'anterior, podem dir, malgrat que sigui un fragment molt petit, que podria tractar-se d'una imitació de la forma 10 de Goudineau (Fig. 91, núm. 3), del grup de formes precoces.

Aquests dos individus representen l'11,76 % de les ceràmiques de vernís negre.

Hi observem, també, la presència de dues ceràmiques del taller de Roses (forma 40 de Lamboglia), amb una cronologia bastant més elevada que el període del qual tractem, sense que puguem parlar d'intrusions –en tot cas hauríem d'assenyalar que provenen de la zona de cal Doctor, on constatem ocupacions anteriors–. Els dos fragments suposen un 11,76% del total (Fig. 83, núm. 1).

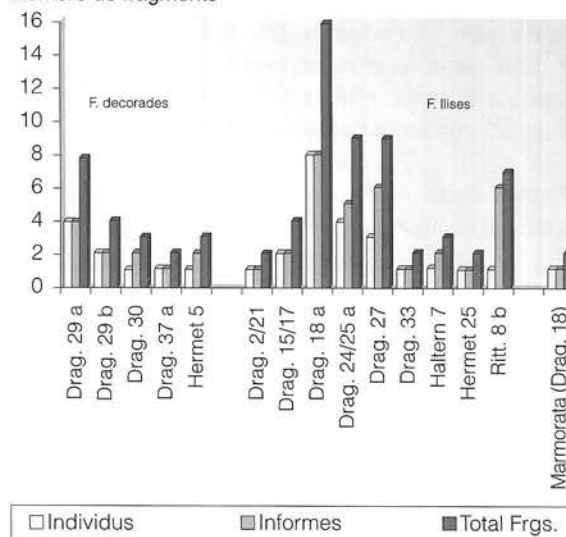
Respecte a la ceràmica campaniana A, hem d'apuntar que les dues formes que s'han pogut classificar han estat la 5/7 (Fig. 76, núm. 3) i 36 de Lamboglia corresponents a la fase més tardana d'aquesta producció,⁴¹ i s'emmarcarien en els primers moments d'ocupació romana del jaciment. Representen el 35,29% del total dels fragments de vernís negre.

A l'últim, constatem la presència de dues produccions de les quals ens ha estat impossible de determinar-ne cap forma: la campaniana B i les ceràmiques de pasta micàcia i vernís negre, que sumen el 29,41% i l'11,76, respectivament.

Per cloure aquest apartat ens fem ressò d'una original peça de vernís negre: una possible urna de què només tenim un bocí de carena i de la qual no hem estat capaços de trobar-ne un sol paral·lel. Es tracta d'un fragment de pasta marronosa recoberta per una consistent capa de vernís negre brillant i que presenta dues estampilles, una semicircular i l'altra cruciforme, immediatament per sota de la carena (Fig. 94, núm. 1).

II b) La terra sigillata sudgàlica

Nombre de fragments

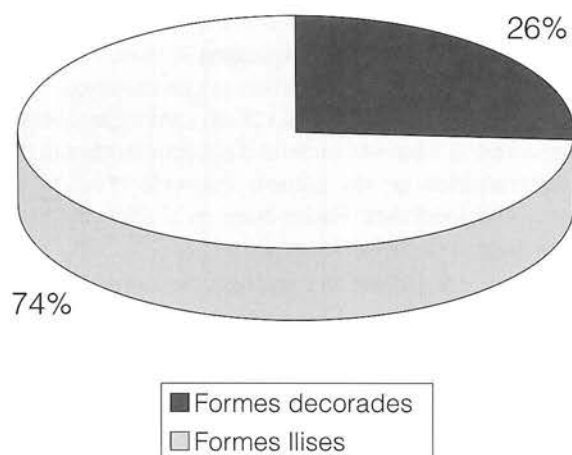

39.- SANMARTÍ, E. (1975B), Nota acerca de una imitación de la sigillata aretina detectada en Emporion, *Empúries*, 36-37, 251-261.

40.- ROCA, M. en premsa, A propósito de ciertas formas en T.S.H., fabricadas en el centro de producción de los Villares de Andújar (Jaén). *Cuadernos de prehistoria y arqueología de la Universidad de Granada*.

41.- DDAA (1993), *Dictionnaire des céramiques antiques en Méditerranée nord-occidentale*. (VIIème s.av.n.e.- VIIème s.de n.e. Provence, Languedoc, Ampurdan). Lattara, 6, Lattes.

La TSS presenta un total de 76 fragments, un nombre força elevat si tenim en compte les característiques reduïdes de l'excavació i els percentatges d'altres produccions ceràmiques com ara la TSH amb 29 fragments, o bé de la TSI, de la qual tan sols posem una presència testimonial.

Formes decorades

Representen el 26% del total de la TSS. En tenim 5 formes amb els següents percentatges: la forma més atestada és la Dragendorff 29 en les seves dues variants, A i B (Fig. 93, núm. 3 i Fig. 102, núm. 1), amb un percentatge del 60%; en segon lloc, comptem amb les formes Drag. 30 (Fig. 91, núm. 2) i Hermet 5, amb el 15% per a totes dues, i la menys representada de totes les documentades és la Drag. 37A, amb el 10% del total dels fragments (Fig. 93, núm. 1). Quant a individus, n'hi ha 6 per a les dues formes de Drag. 29 i un per a cadascuna de les restants.

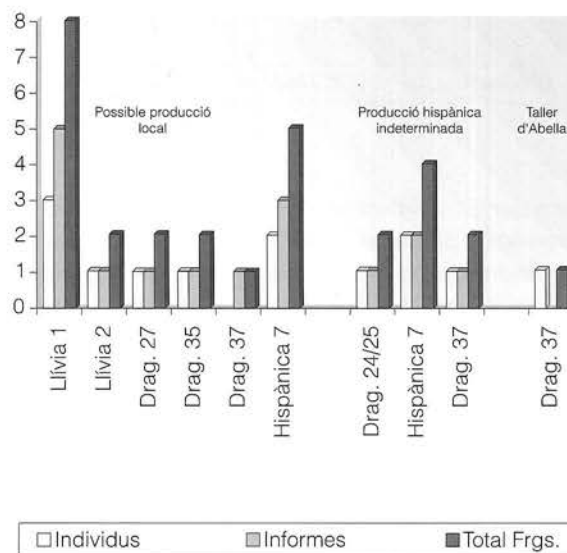
Formes llises

Suposen gairebé les tres quarts parts del total de la TSS, un 74%. Hi figuren un total de 10 formes, de les quals la més representada és la Drag. 18 amb un total de 6 individus (Fig. 93, núm. 4; Fig. 94, núm. 9 i Fig. 99, núm. 3), en un percentatge del 28,57%; en segon lloc, les formes Drag. 24-25a (Fig. 91, núm. 1 i Fig. 92, núm. 6) i Drag. 27, que sumen el 16,07% cadascuna. A continuació, la forma més atestada és la Ritt. 8b, amb un 12,5% del total, encara que només ens ha estat possible d'identificar-ne un sol individu. La Drag. 15/17 (Fig. 92, núm. 2) representa el 7,14%, i pel que suposa a la resta del repertori de TSS, tenen una presència estrictament testimonial les formes: Haltern 7 amb el 5,35%, Drag. 2/21, Drag. 33, i Hermet 25, amb el 3,58% del total per a cadascuna d'elles. A l'últim, cal destacar la presència de dos fragments de *marmorata*, un material molt poc freqüent.

Tal com hem vist, a Llivia comptem amb un repertori de TSS bastant típic. Els exemplars documentats són els més atestats a molts altres jaciments romans a territori català. Quatre de les cinc formes llises més representades, com a mínim pel que respecta al nombre d'individus, són dos plats (Drag. 18 i Drag. 15/17) i dues copes (Drag. 27 i Drag. 24/25) i, observem, com aquestes quatre formes les podem englobar en dos jocs que van essent admesos: d'una banda, la 18 amb la 27, i de l'altra, la 15/17 amb la 24/25.

II c) La terra sigillata hispànica

Nombre de fragments

Dintre del grup de la TSH comptabilitzem un total de 29 fragments.

Hem diferenciat tres blocs de TSH: un, possiblement local, l'hispanica de tallers indeterminats i les produccions del taller d'Abella.

Les produccions locals

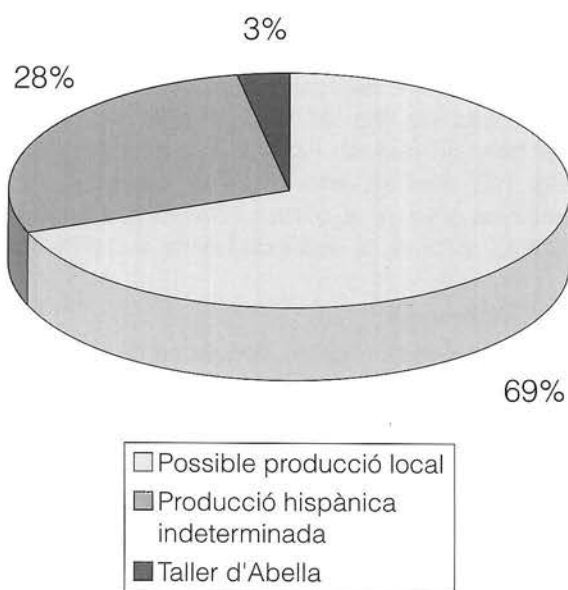
Pel que fa al repertori formal, cal diferenciar-hi dos grups: d'una banda, les còpies, és a dir, reproduccions de formes del repertori hispanica –la forma Hispanica 7 (Fig. 90, núm. 2 i Fig. 94, núm. 3), la Drag. 37, 35 (Fig. 90, núm. 3) o la 27 (Fig. 90, núm. 4)–, i les pròpiament locals. D'aquestes, comptem amb un mínim de dues formes que no corresponen a cap de les conegudes, i que nosaltres hem passat a anomenar Llivia 1 i Llivia 2. La primera d'elles, Llivia 1, (Fig. 100, núm. 1) té una certa similitud formal amb les formes 44 o, fins i tot, amb la 37 de Dragendorff, però, sens dubte, no la podem atribuir a cap de les dues. Es tracta d'un bol carenat amb

llavi arrodonit lleugerament reentrant amb un baquetó per sota del qual s'inicia la carena; desconeixem, pel caràcter fragmentari, com es resoliria el fons de la peça; tot i així, ens aveseu a pensar que seria de peu anular.

D'altra banda, hi observem la presència d'una segona forma, Lívia 2 (Fig. 100, núm. 4). Aquesta peça, de la qual només tenim un fragment relativament petit de vora amb carena, mostra com a característica principal un llavi horitzontal i pla, lleugerament exvasat amb una carena i, tal com passa amb el cas anterior, desconeixem com en seria el peu o la base.

Val a dir que també comptem amb nombrosos fragments informes, alguns d'ells amb elements decoratius, essencialment baquetons, que s'emmarcarien dins d'aquesta producció.

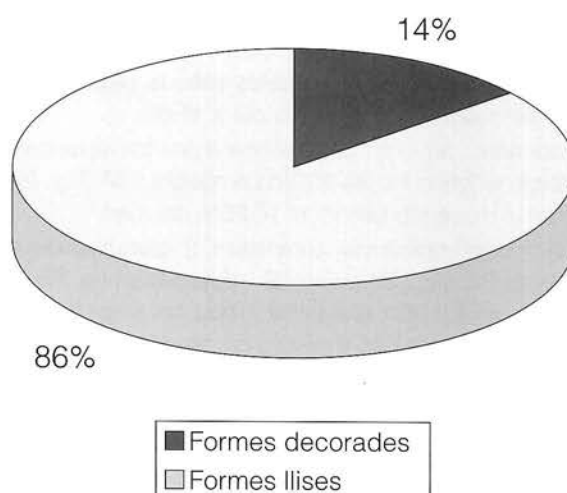
Estadísticament, podem observar com les produccions, versemblantment locals, representen el gruix de la producció de TSH localitzada al jaciment del carrer dels Forns amb un 69% i un total de 8 individus, enfront el 28% i 4 individus de la TSH procedent d'altres tallers peninsulars no determinats, mentre que el material procedent del taller d'Abella, del qual tan sols trobem un individu, representa un 3% del total.

Respecte a les formes, dintre del grup de possible fabricació local, la més representada, tant pel nombre de fragments com d'individus, és la forma Lívia 1, seguida de la forma 7 d'Hispanica. També hi constatem les formes Lívia 2, Drag. 27, 35 i 37.

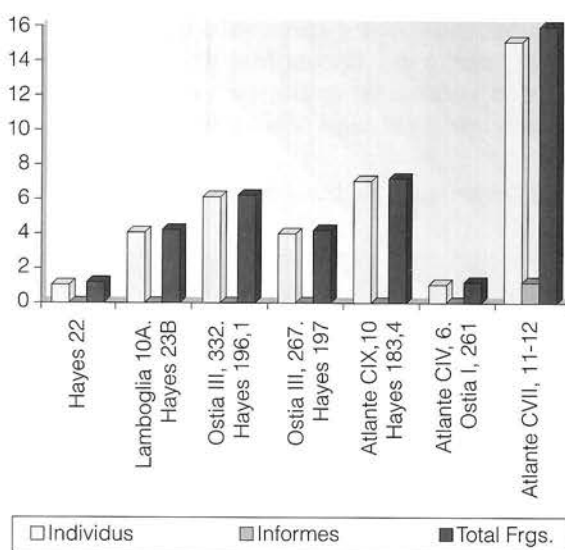
Sobre el conjunt de la TSH de tallers indeterminats, la forma 7 és la més freqüent, amb menor presència de les formes Drag. 24/25 i Drag. 37.

A l'últim, remarcuem la presència del material del taller d'Abella –al Solsonès–, on només trobem un individu de la forma Drag. 37.

Pel que fa a les formes decorades, dels tres conjunts que ens ha estat possible diferenciar, només està representada la forma Drag. 37. La TSH decorada suposa el 14% del conjunt, enfront del 86% de les formes llises.

II d) La ceràmica africana de cuina

El conjunt de les ceràmiques de cuina africana el formen un total de 39 fragments.

Les formes més abundants, igual que succeeix en altres jaciments, són compostes per les cassoles Hayes 183 (Fig. 100, núm. 2) –amb el 17,94%–, 197 (Fig. 100, núm. 6) –amb el 10,25%–, i el plat/tapadora Hayes 196 (Fig. 100, núm. 5) –amb el 15,38%–. La cronologia d'aquestes ceràmiques és força àmplia, i va des de finals del segle I dC fins al final de la segona meitat del segle III dC, per a les formes 196 i 197, i els inicis del s. IV, per a la forma 183. En aquest

mateix context, caldria situar els escassos fragments de ceràmica de taula africana, Clares A –formes Hayes 8b i Hayes 16– datables entre la segona meitat del segle II dC i els inicis del s. III dC.

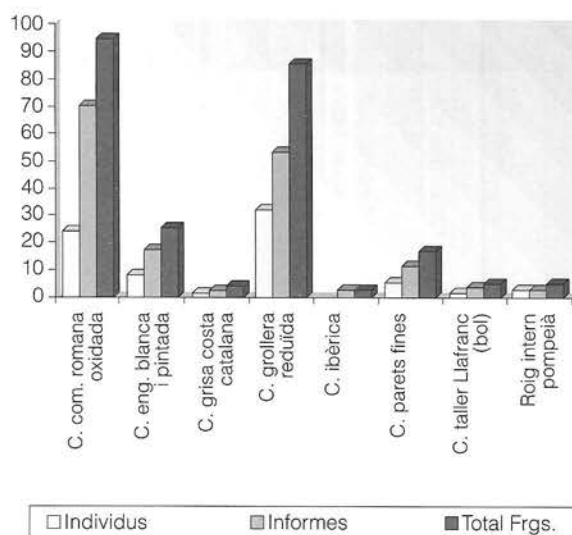
Tanmateix, advertim la presència d'una forma bastant típica, la forma Hayes 23B o Lamboglia 10A (Fig. 92, núm. 1), que representa el 10,25% del total.

En menor presència constatem 2 plats/tapadora, Hayes 22 (Fig. 98, núm. 5) –datables entre l'últim quart del s. I dC i la segona meitat del segle II dC– i la forma Atlante CIV, 6 que es pot situar, cronològicament, entre la segona meitat del s. II dC i els inicis del s. V dC. Cadascuna suposa el 2,56% del total de la producció de les ceràmiques de cuina africana.

A l'últim, destacaríem de manera important una forma poc freqüent, l'Atlante CVII, Fig. 11 o 12 (Fig. 98, núm. 3 i 4) que representa el 41,02% del total. Es tracta d'una cassola de cronologia indeterminada, tot i que les formes més properes se situarien entre la segona meitat del s. IV i la primera del V dC. Aquests són els materials amb una cronologia més moderna del carrer dels Forns, als quals caldria afegir, sens dubte, els escassos fragments informes de *terra sigillata* africana D (Fig. 99, núm. 5).

En definitiva, podem confirmar que l'arribada dels primers productes africans a l'assentament lliuenc no es produïren abans d'època flàvia o, àdhuc, antoniniana, mentre que la data final d'aquestes produccions la podríem fer arribar, com a mínim, fins a la segona meitat del segle IV o els inicis del segle V.

II e) Ceràmiques de taula o cuina

Dintre d'aquesta classificació, donem cabuda a un bloc de produccions molt heterogeni on s'inclou el gruix de ceràmiques de taula o cuina.

La quantitat més important recollida correspon a la ceràmica comuna oxidada, amb el 40,34% del total,

dintre de la qual destaquen bàsicament les gerres, algunes amb la vora trilobulada i d'altres amb vores de secció triangular; també trobem fragments de nansa de secció elíptica. En aquest grup destaquem la presència d'un fragment de morter (Fig. 102, núm. 6).

Molt nombrosa resulta també la ceràmica grollera reduïda que representa el 36,78% del conjunt. D'aquesta producció, fàcilment distingible per la seva pasta de color negre, desgredant micaci i estar generalment brunyida o espatulada a la seva paret externa, en constatem dues formes: les olles de vora exvasada i cos globular (Fig. 91, núm. 6; Fig. 96, núm. 7 i Fig. 98, núm. 1), els plats fondos i algun bol o gibrella (Fig. 101, núm. 4 i Fig. 98, núm. 2). En aquest grup, a més, caldria incloure-hi dues vores de *dolia* (Fig. 97, núm. 3 i 4 i Fig. 102, núm. 5).

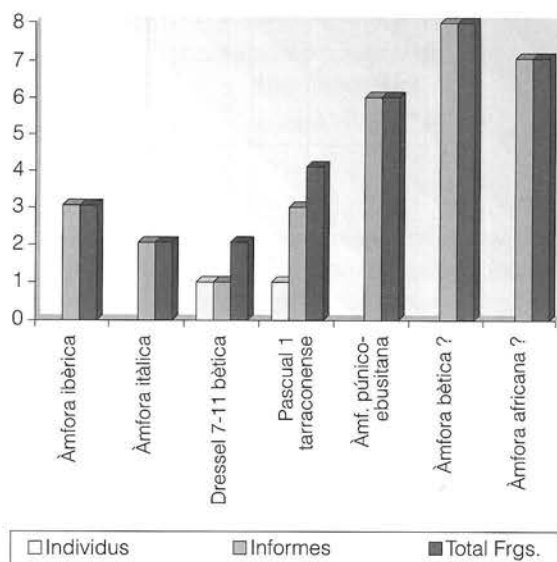
En tercer lloc, centra la nostra atenció una producció força interessant. Es tracta de les ceràmiques d'engalba blanca i pintura de color roig. Aquesta producció representa el 10,72% del total. Més endavant, a l'apartat de produccions locals, es fa un estudi més aprofundit d'aquest grup ceràmic.

Seguidament, trobem les ceràmiques de parets fines que suposen el 6,86% (Fig. 94, núm. 4 i 6).

La resta de produccions tenen una presència purament testimonial, ja que en cap dels casos el seu percentatge supera el 2%. Dins d'aquestes veiem les ceràmiques de roig intern pompeïà –forma Goudineau 15– (Fig. 97, núm. 2) i les ceràmiques del taller de Llafranc –el típic bol amb baquetó– (Fig. 102, núm. 4), amb un 1,71% cadascuna. La ceràmica grisa de la costa catalana representa un 1,28% i, a l'últim, la ceràmica ibèrica, el 0,85%.

II f) Les àmfores

Com es pot veure al gràfic, poques conclusions significatives es poden extreure referents al transport

de mercaderies, a partir de l'estudi de les àmfores. El material se'ns presenta majoritàriament informe, fet que impossibilita, fins i tot, determinar la procedència dels fragments.

Tan sols podem classificar amb certesa dues formes: una Dressel 7/11 bètica i una forma Pascual 1 procedent de la Tarraconense (Fig. 94, núm. 2). Pel que fa a la resta, tot són fragments informes en un total de 30. Per a les àmfores ibèriques, el percentatge és del 9,37%; per a les àmfores itàliques, del 6,25%, igual que per a les bètiques. La forma Pascual 1 representa el 12,5%; les àmfores punico-ebusitanes el 18,75%. Les dues últimes produccions, de les quals ni tan sols podem estar segurs de la procedència, són les més representades: les àmfores bètiques, en general, amb un 25%, i les africanes, amb el 21,87%.

A aquest reduït material caldria afegir, sens dubte, àmfores bètiques i tarragoneses Dressel 7/11, així com Dressel 2/4 i Pascual 1, que van aparèixer al jaciment de l'Hort de la Falona o, fins i tot, una àmfora Dressel 20A trobada al vessant del castell. Ambdues troballes, de ben segur, estarien relacionades amb el nostre jaciment⁴². Amb tot això, observem la importació de vi, oli i salaons, bàsicament, de la Bètica i la Tarraconense, cosa que denota intercanvis comercials.

II g) Produccions locals?

L'anàlisi de la ceràmica ens ha permès d'observar la presència de, com a mínim, dues produccions a torn, de les quals no trobem paral·lels enlloc. Aquest fet ens ha dut a suposar l'existència de produccions locals. Ara bé, actualment, no tenim estudis que permetin caracteritzar aquest possible taller local i, per tant, l'única informació que podem aportar en favor de la nostra tesi es basa en criteris de tipus negatiu. És a dir, que les peces no apareixen i, per tant, no són conegudes en altres jaciments catalans de la mateixa època.

La primera d'aquestes produccions la definim com a ceràmiques d'engalba blanca i pintura roja. Són ceràmiques de pasta clara –beix o rosada–, de tacte farinós i recobertes per una fina capa d'engalba blanca, sobre de la qual trobem motius decoratius força diversos, però essencialment geomètrics: reticulats, cruciformes, cabelleres, dents de llop –motiu únicament documentat a la vora de la peça– (Fig. 90, núm. 7 i Fig. 97, núm. 1, 5 i 6) i, fins i tot, algun escacat. En alguns casos, s'intueix que la decoració podria anar entre espais metopats (Fig. 97, núm. 6). Anecdòticament, direm que algu-

nes de les decoracions recorden les que es realitzaven sobre els *Kalathoi* ibèrics de la zona emporitana.

Respecte a les formes, poca cosa podem dir, ja que en la seva majoria, es tracta de fragments informes. No obstant això, en reconeixem una forma gairebé sencera –una olla de cos globular, i segurament de fons pla i vora plana bisellada (Fig. 94, núm. 5)– i diverses vores que recorden les dels *Kalathoi* d'època ibèrica (Fig. 90, núm. 5, 6, 7 i Fig. 92, núm. 4). En la mateixa línia, observem com la majoria d'informes mostren unes parets molt verticals, fet que denota que ens trobaríem davant formes força cilíndriques (Fig. 97, núm. 5, 6 i Fig. 90, núm. 6).

Cronològicament, caldria situar aquestes produccions en les primeres fases del jaciment. En aquest sentit, recordem que al jaciment de l'Hort de la Falona apareix un fragment en un context que aniria des de l'últim terç del s. I aC, i que sembla que no superaria el tercer quart de l'I de la nostra era⁴³.

Tot i les indagacions realitzades sobre aquests materials, ens ha estat impossible de trobar paral·lels, amb la qual cosa ens avensem a pensar que es tracta d'alguna producció local.

La segona d'elles es refereix a possibles imitacions de la TSH. Les seves característiques principals són: una argila de color marronós o rosat de desgreixant molt fi i depurat, amb un vernís que pot anar de tons marrons a d'altres més vermellorsos o taronjats, molt poc adherit, i que a resultes d'això es desprèn amb molta facilitat. Un estudi superficial de la pasta confirmava que no es tractava de produccions de tallers coneguts de les valls de l'Ebre i del Duero, ni d'altres més propers a la comarca com el d'Abella, del qual, val a dir, en tenim una representació⁴⁴ (Fig. 102, núm. 3).

Pel que fa a la cronologia, tot i no tenir els materials en contextos precisos i ben aïllats, observem com acompanyen freqüentment ceràmiques de cuina africana –formes Hayes 23B, 183, 196 i 197–, que són les produccions més voluminoses i factibles de datar, en la seva majoria, entre la primera meitat del segle II dC i la segona meitat del III dC. De manera residual apareixen amb formes més recents del repertori de cuina africana –Atlante CVII, 11-12– datables entre la segona meitat del s. IV i mitjan V dC. Així, doncs, podem dir que aquesta producció, la data inicial de la qual desconeixem, seria vigent al segle II i, versemblantment, durant gran part del segle III dC per, potser, desaparèixer durant la primera meitat de la quarta centúria. Podem aportar noves proves en favor d'aquesta cronologia, ja que trobem paral·lels d'aquesta producció que formen part d'aixovars funeraris en dues necròpolis: el jaciment del pla de Prats

42.- CAMPILLO, J. (1995), El moment altimperial a Iulia Lybica; el jaciment de l'Hort de la Falona. VI CIAP. IEC, Puigcerdà.

43.- CAMPILLO, J. (1995), *op. cit.*

44.- Aquesta primera anàlisi va ser realitzada pels Srs. Jaume Buxeda i Miguel Ángel Cau, als quals vull agrair la deferència.

(Prats, la Cerdanya), en un context de la segona meitat del segle II dC⁴⁵, i el jaciment del Roc d'Esperança (Alp, la Cerdanya), necròpolis d'inhumació de la segona meitat del III, primera del IV dC⁴⁶.

Pel que fa a l'existència de tallers, no ha de resultar estrany que un possible *municipium* romà, com podia ser Iulia Lybica⁴⁷, estigués proveït, amb intenció de satisfer les necessitats locals, d'un o potser diversos tallers terrissers que oferien a la gent de la contrada la possibilitat d'adquirir més fàcilment ceràmiques de gran èxit arreu de l'imperi.

En aquest aspecte no podem obviar la tradició terrissaire de Llívia ni dels seus voltants. En forma d'apunt direm que estudis recents sobre terrissers d'època moderna i contemporània mostren una intensa activitat ceràmica a la comarca i, en especial, en dues poblacions: Bellver i Sallagosa⁴⁸. Aquesta última població centra la nostra atenció, ja que compleix amb diversos dels condicionants bàsics per a la ubicació de forns, segons alguns investigadors⁴⁹: presència dels elements naturals (argiles, fusta i aigua) –fet que corrobora l'existència de terrissers en època moderna–, bones comunicacions –connectada directament a la via romana que uniria la vall de la Tet amb la del Segre⁵⁰, necessàriament, principal eix viari de la comarca–, i propera a un molt probable nucli urbà i, per tant, potencial mercat: Iulia Lybica. No obstant això, tampoc podem descartar que d'existir un taller, aquest es trobés a l'interior del *municipium*, ja que, fins i tot, s'han localitzat en el mateix jaciment del carrer dels Forns restes de rebuigs ceràmics d'època medieval, i tant la documentació d'època moderna com la mateixa toponímia del carrer denoten l'existència d'activitats vinculades amb el món de la ceràmica, com a mínim, durant època medieval i moderna.

Malgrat tot, però, això no deixa de ser una mera suposició i no podem confirmar que ens trobem davant d'una veritable producció local mentre no localitzem els forns que es van encarregar de fabricar aquestes ceràmiques.

EL CAMÍ RAL

Poc volum i força fragmentari és el material exhumat en les successives campanyes d'excavació d'aquesta zona. A resultes d'això hem cregut inneces-

sari realitzar gràfics amb els diferents tipus de produccions, tal com havíem fet al carrer dels Forns. No succeeix igual, però, quant a estructures constructives, ja que ofereix una riquesa extraordinària, fins al punt de documentar el primer mosaic romà aparegut al Pirineu, associades al qual surten destacables restes arquitectòniques.

Retornant al tema dels materials, el conjunt el formen: 6 fragments de TSS amb formes típiques i ja documentades al carrer dels Forns –Drag. 18 (Fig. 70, núm. 1), 24/25, 29B, 30, i Ritt. 8 (Fig. 74, núm. 3)–, dues àmfores –una possible Dressel 1C (Fig. 69, núm. 2) i una Dressel 7-11 bètica–, tres gerres senceres i dues més conservades parcialment de ceràmica comuna romana que formaven part del reblliment d'una sitja (Fig. 68, núm. 1 a 5), a més d'una vora de morter, d'algun fragment de clara A, de ceràmica ibèrica pintada (Fig. 70, núm. 2 i Fig. 73, núm. 5 i 8), grises de la costa catalana (Fig. 73, núm. 7) i de ceràmica a mà decorada (Fig. 69, núm. 4 i 6; Fig. 71, núm. 1 i 2; Fig. 72, núm. 2; Fig. 73, núm. 3 i 4).

A l'últim, cal destacar en aquesta zona una troballa força peculiar, la ceràmica d'importació amb una datació més antiga. Es tracta d'una vora de ceràmica àtica de vernís negre, forma L.42 *Castulo Cup* datable entre la segona meitat del V i el primer quart del IV aC (Fig. 69, núm. 3).

La informació que extraïem del material és necessàriament minsa; malgrat tot, però, sí permet confirmar, d'una banda, l'existència d'assentament romà i, de l'altra, la contemporaneïtat de les dues zones excavades, com a mínim, durant el segle I dC.

CONSIDERACIONS FINALS

La primera puntualització que cal fer a la llum dels materials és significar la importància del jaciment i la qualitat del material exhumat, que confirmen el que fa anys ja s'havia apuntat: l'existència d'un assentament romà *pur*⁵¹, de característiques similars als que podem trobar arreu del territori català.

A primer cop d'ull veiem com el material més antic correspon al jaciment de cal Doctor que, val a dir, respon a patrons propis dels assentaments indígenes del territori ceretà –situats als vessants inferiors de muntanya o en ocasions encastellats– i caracteritzats

45.- PADRÓ, et alii (1989), Excavacions al jaciment romà del pla de Prats (Prats de Cerdanya). *Excavacions arqueològiques d'urgència a les comarques de Lleida*. Barcelona, 133-161.

46.- O. MERCADAL, S. ALIAGA (1991), L'hàbitat i la necròpolis del Roc d'Esperança (Alp, la Cerdanya). *Ceretania* 1, Perpinyà, 61-83.

47.- M. TARRADELL (1978), *Les ciutats romanes dels Països Catalans*. Barcelona.

48.- J. SANTANACH, J. POUS, M. SUÑOL, S. VIGO (1992), L'obra de terra cuita a la Cerdanya i al Barridà, 1a part. *Butlletí Informatiu de Ceràmica*, 51, Barcelona.

49.- L.C. JUAN (1984-85), Los alfares de cerámica sigillata en la Península Ibérica. *Revista de Arqueología*, 44-45, Madrid.

50.- J. PADRÓ (1984a), Les vies de comunicació romanes al Pirineu català. *5è Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, IEC, Llívia, 61-87.

51.- J. PADRÓ (1984b), Memòria provisional dels treballs arqueològics realitzats a Llívia durant la campanya de 1983. *5è Quadern d'Informació Municipal*, Llívia, 53-59.

per una cultura material on la ceràmica a mà ocupa el lloc principal enfront una presència estrictament testimonial de ceràmiques a torn i/o d'importació. L'intent d'oferir una datació per al conjunt resulta força difícil, ja que hem d'afegir, al fet que es tracta de materials sense context, la poca variabilitat formal que presenta al llarg del temps el mobiliari protohistòric de les poblacions ceretanes, així com la mancança d'excavacions i d'estudis ceramològics d'aquest període. No ens queda més remei que recórrer a materials d'importació per contextualitzar el gruix de materials. En aquest cas, tenim tres peces, una vora de ceràmica àtica L.42 *Castulo Cup* datable del 450-375 aC que, juntament amb dos fragments del taller de Roses L.40 -300-225 aC-, són els elements d'importació més antics localitzats a ambdues zones -camí Ral i carrer dels Forns-, que els hauríem de relacionar amb el moment d'ocupació d'un possible poblat autòcton situat al vessant del puig de Llivia. No seria d'estranyar, tampoc, que es tractés d'un assentament molt antic, de l'edat del ferro o, àdhuc, anterior. Pel que fa a la datació més antiga dels materials corresponents a la faciès romana de Llivia, no sembla anar més enllà de l'últim terç del s. I aC, moment en què caldria situar l'establiment del nucli romà; a partir de llavors l'ocupació es perllongarà durant, com a mínim, la quarta centúria de la nostra era, moment en què la zona d'hàbitat s'abandona i deixa pas a una necròpolis. El conjunt del material ens mostra per primera vegada la presència d'elements característics de la cultura material romana i que, fins aleshores, no havien estat documentats a la Cerdanya -les pseudocampanianes C emporitanes, les ceràmiques de pasta

micàcia de la zona narbonesa, les marmorates, ceràmiques de roig intern pompeïà, etc.- o, en el millor dels casos, escassíssims -la *terra sigillata* sudgàlica i hispànica, ceràmiques de cuina africana, ceràmiques comunes romanes en general, etc.- i que per primera vegada apareixen formant el gruix de la producció ceràmica. Aquest fet palesa la realitat d'una cultura molt diferent de l'autòctona, la romana.

Quant a les relacions comercials, poques coses podem aportar al que s'ha dit en publicacions anteriors. Certifiquem l'existència de relacions comercials, segurament amb zones costaneres, des de temps força antics, com a mínim al segle V aC, i potser lligats a activitats ramaderes⁵².

Els lligams comercials es veuran reforçats, necessàriament, amb l'arribada de contingents romans a la contrada, amb un *modus vivendi* diferent del que, sens dubte, tenien els ceretans i que ha de comportar rutes d'abastiment per als productes a què són acostumats els nouvinguts.

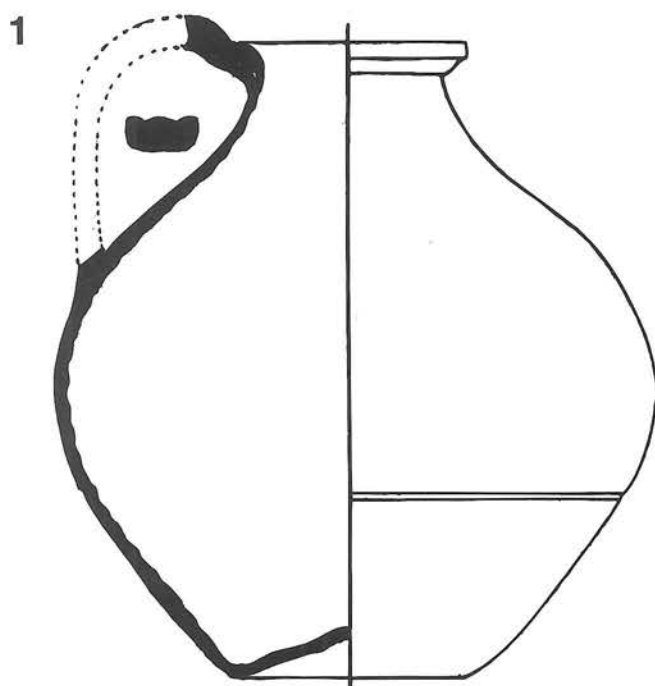
Tot i no ser molt significatiu el material amfòric del jaciment, el que sí observem és la seva variada procedència. Hi tenim des de salaons i olis de la Bètica fins a vins de la Tarraconesa o, fins i tot, itàlics. També la vaixela de taula mostra un origen divers i en moltes ocasions llunyà -la península itàlica, la Bètica, el nord d'Àfrica, etc. Arribats en aquest punt, hem de posar de relleu la importància que tindrien ports com ara Ruscino, Narbo o Emporiae, que actuarien com a centres redistribuidors dels productes arribats d'arreu de l'imperi i des d'on es canalitzaria seguint les valls fluvials, especialment la del Tet i la de l'Aude, l'utilitatge que documentem a Llivia⁵³. Potser, també, les antigues vies ramaderes que connecten la Cerdanya amb les zones costaneres podrien, certament, encarrilar el flux de productes⁵⁴.

52.- P. CAMPMAYÓ, J. PADRÓ (1978), Els Ceretans. *2n Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, IEC, Puigcerdà, 189-210.

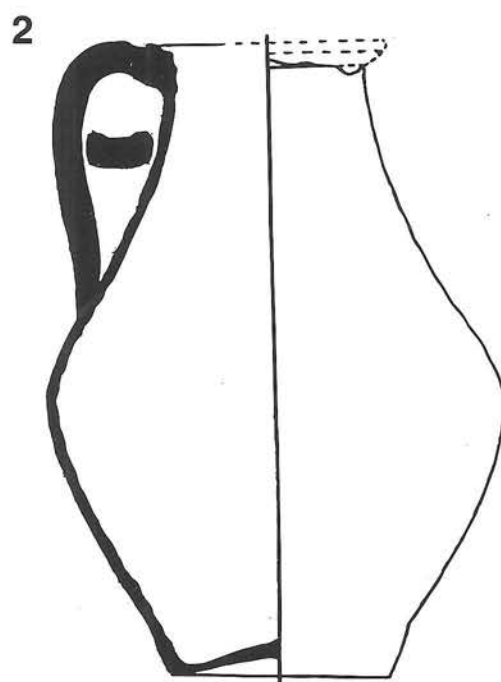
53.- J. CAMPILLO, O. MERCADAL, en premsa, El paper de la Cerdanya en les relacions transpirinenques en època antiga. *Congrés Hispania i Roma. Homenatge al Dr. P. de Palol*, Girona.

54.- Bibliografia complementària consultada per fer aquest estudi:

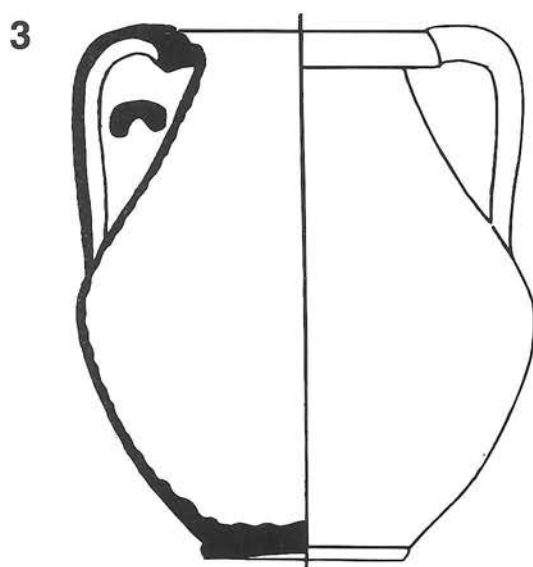
X. AQUILUÉ (1985). Algunas consideraciones sobre el comercio africano. Tres facies características de la cerámica común africana de época alto-imperial. *Rev. Empúries*, 47. Barcelona. C. ARANEGUI (1985). Las jarritas bicónicas de tipo ampuritano. Cerámicas gregues i hel·lenístiques a la Península Ibérica. *Monografies Emporitanes* VII, 101-113. Barcelona. J. CAMPILLO, H. BORRAS (en premsa). Noves dades sobre l'ulia Lybica a partir de la revisió dels materials. (Llivia, la Cerdanya). *Cypsela* XI. CIAG, Girona. P. CAMPMAYÓ (1983). *Le site protohistorique de Llo. CEPIC*. Perpinyà. J. CASAS, P. CASTANYER, J.M. NOLLA, J. TREMOLEDA (1991). *Cerámiques comunes i de producció local d'època romana. I Materials augustals i altoimperials a les comarques orientals de Girona*. CIAG. Sèrie monogràfica, 12. Girona. M.J. CONDE (1992). Les productions de *kálathoi* d'Empúries i la seva difusió mediterrània (ss. II-I aC). *Cypsela* IX. CIAG, Girona. DDAA (1981). *Atlante delle Forme ceramiche*. Enciclopedia dell'Arte Antica Classica e Orientale, I. Rome. DDAA (1968). Ostia I. *Studi Miscellanei*, 13. Rome. DDAA (1973). Ostia III. *Studi Miscellanei*, 21. Rome. DDAA (1977). Ostia IV. *Studi Miscellanei*, 23. Rome. M. DELCOR (1977). *Estudis històrics sobre la Cerdanya*. Ed. Barcino. Barcelona. J.W. HAYES (1972). *Late Roman Pottery*. Londres. N. LAMBOGLIA (1941). Terra Sigillata Chiara. *Rivista di Studi Liguri*, XXIV. Bordighera. N. LAMBOGLIA (1952). Per una classificazione preliminare della ceramica campana. *Atti del I Congresso di Studi Liguri*. Bordighera. 139-206. N. LAMBOGLIA (1963). Nuove osservazioni sulla terra sigillata chiara C. *Rivista di Studi Liguri*, XXIX. Bordighera. A. MARTÍN (1981). Treballs arqueològics realitzats a Llivia pel Servei d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona. *2n Quadern d'Informació Municipal*. Llivia, 49-50. F. MAYET (1975). *Les céramiques a parois fines dans la Péninsule ibérique*. Paris. M. MAYER, I. RODA (1982). Epigrafia romana de la Cerdanya. *4t Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Homenatge al Dr. Miquel Oliva*. IEC, Puigcerdà, 239-246. M. MAYER, I. RODA (1989). in J. PADRÓ, T. MONTERO, E. PONS, Excavacions al jaciment romà del Pla de Prats (Prats de Cerdanya). *Excavacions arqueològiques d'urgència a les comarques de Lleida*. 133-Barcelona, 161. M. MAYER, I. RODA (1990). El Pirineu català en època romana. Alguns problemes pendents. *8è Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*. IEC Puigcerdà, 227-235. O. MERCADAL, S. ALJAGA, J. CAMPILLO, P. VALIENTE (1995). Noves interpretacions sobre el poblament humà a la Cerdanya (4.000 aC-s. IX dC). X CIAP. IEC, Puigcerdà. O. OLESTI (1990). *La Cerdanya en època antiga. Romanització i actuació cadastral*. Tesis de Llicenciatura. Inèdita. J. PADRÓ, A.M. FERRAN (1973). Estado actual de la arqueología en el enclave de Llivia. *CNA XII*, Saragossa, 856-874. J. PADRÓ, M. CURA, A.M. FERRAN (1978). Treballs arqueològics a Llivia. *Cypsela* II. CIAG, Girona, 233-246. J. PADRÓ (1982). Recerques arqueològiques a Llivia (la Cerdanya). *4t Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Homenatge al Dr. Miquel Oliva*. 225-234. IEC Puigcerdà. J. PADRÓ (1986). Els pobles indígenes de l'interior de Catalunya durant la Protohistòria. *Protohistòria Catalana*. 6è Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, IEC Puigcerdà, 311. J. PADRÓ, C. PIEDRAFITA (1987). Les étapes du contrôle des Pyrénées par Rome. *Latomus*. Tome XLVI, F. 2. Brussel-les. J. PADRÓ (1990). La romanització de la Cerdanya. *8è Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*. IEC Puigcerdà, 53-61. M. PASSELAC (1986A). Les premiers ateliers du sud de la France. La terre sigillée gallo-romaine. Lieux de production du Haut-Empire: Implantations, produits, relations. *DAF 6*. Paris, 35-38. M. PASSELAC (1986B). Le centre de production de Bram. *DAF 6*. Paris, 48-51. M. PASSELAC, M.R. SABRIÉ (1986B). Le centre de production de Narbonne. *DAF 6*. Paris, 52-55. SANMARTÍ, E. (1978). La cerámica campaniense de Ampurias y Rhode. *Monografies Emporitanes*, IV. Vol. II. Barcelona.

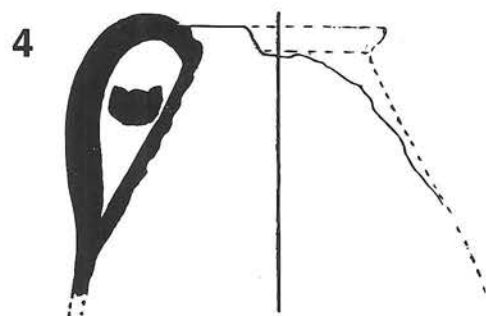
CR.74.1.1.

CR.74.1.2.

CR.74.1.3.

CR.74.1.4.

CR.74.1.5.

5

Figura 68. Camí Ral, campanya de 1974. 1-5, Gerres de ceràmica comuna romana.

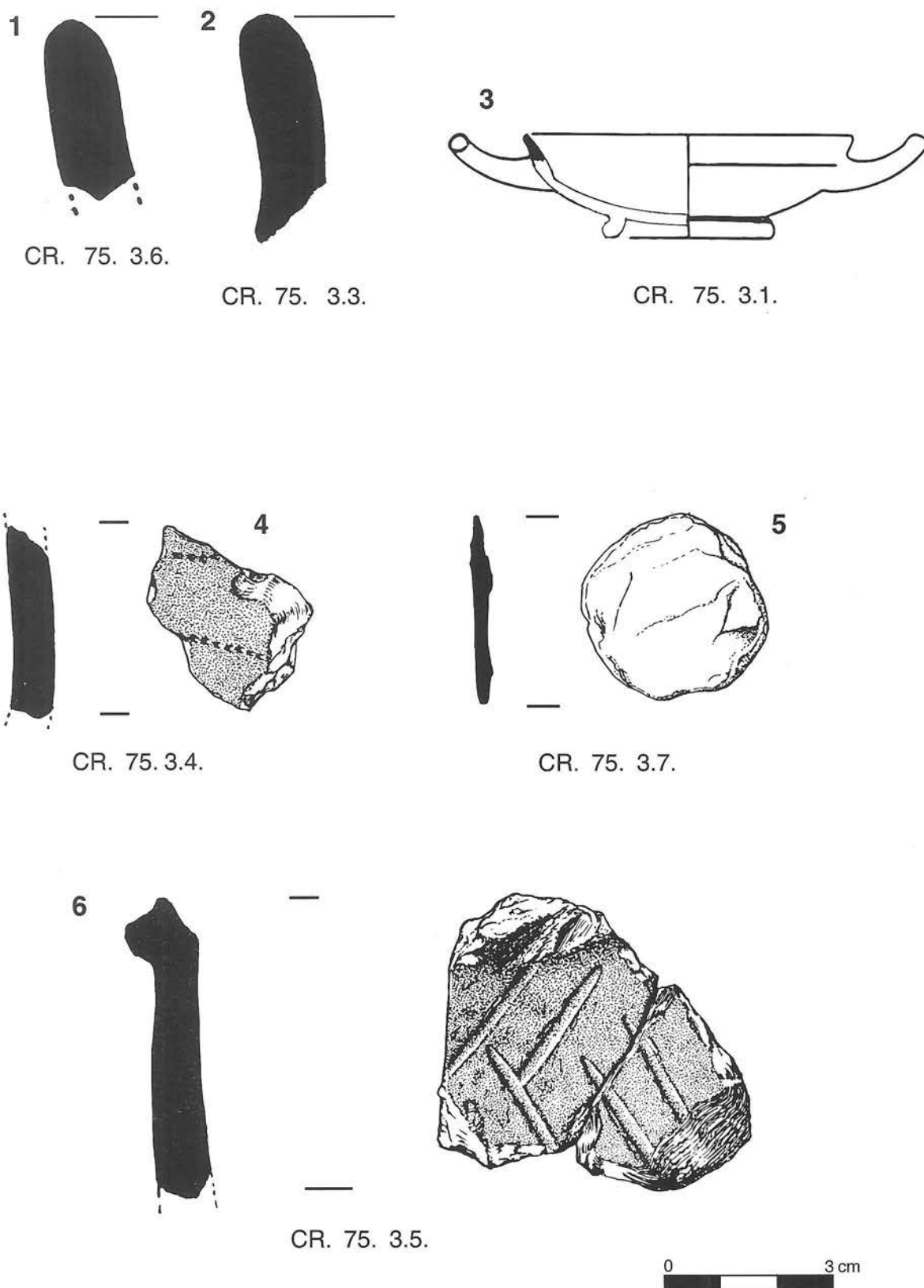
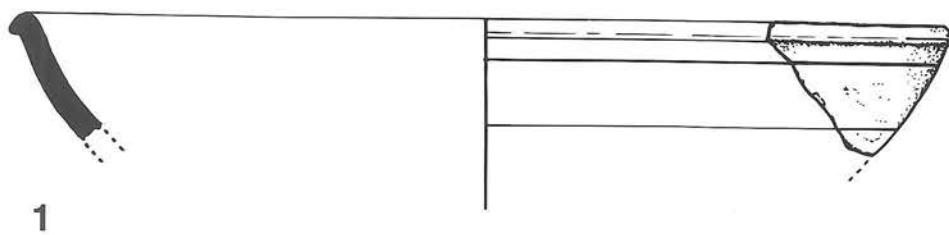
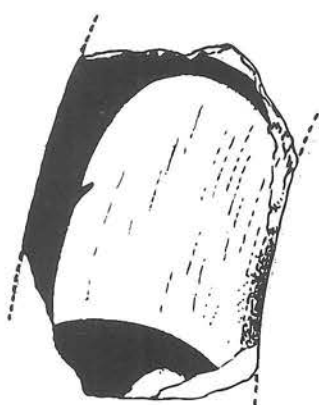

Figura 69. Camí Ral, campanya de 1975. 1, C. indeterminada; 2, Àmfora itàlica; 3, Ceràmica àtica; 4 i 6, C. a mà; 5, Retall lític.

1

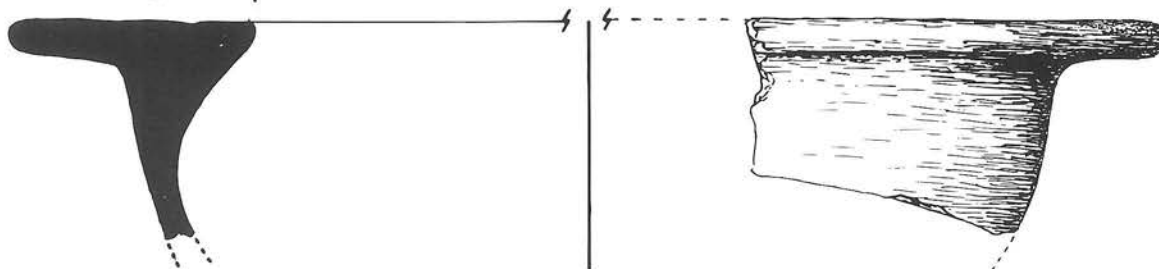
CR.4. 1.1.1.

2

CR.4. 1.1.3.

0 3 cm

3

CR.4. 1.2.1.

4

CR.4. 1.2.2.

5

CR.4. 1.2.3.

Figura 70. Camí Ral, campanya de 1979. 1, TSS; 2, C. ibèrica pintada; 3, 4 i 5, C. a mà.

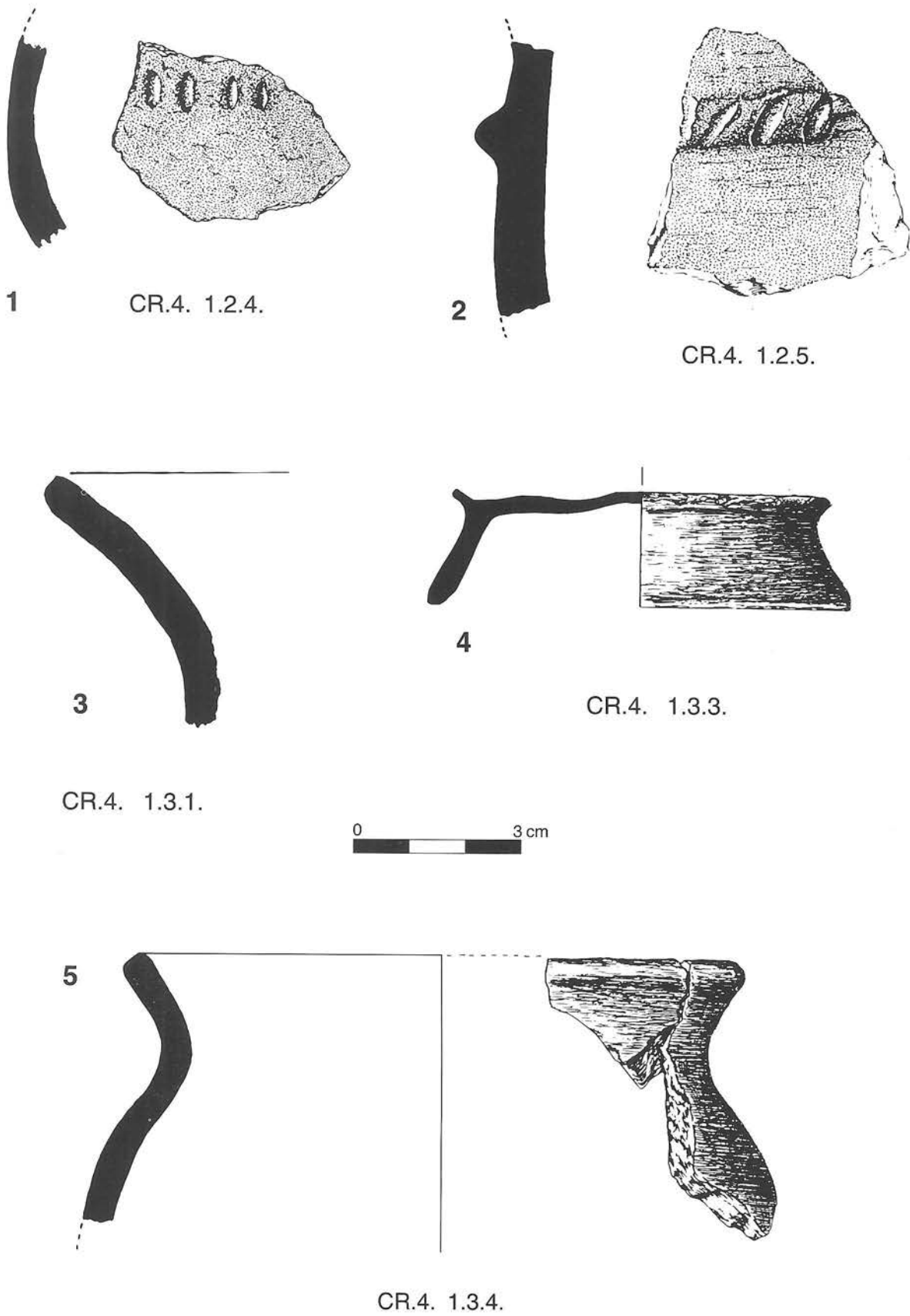
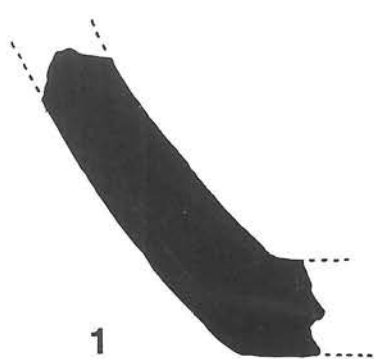

Figura 71. Camí Ral, campanya de 1979. 1-5, C. a mà.

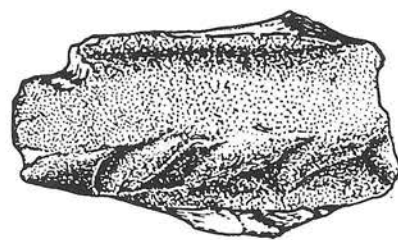
1

CR.4. 2.1.2.

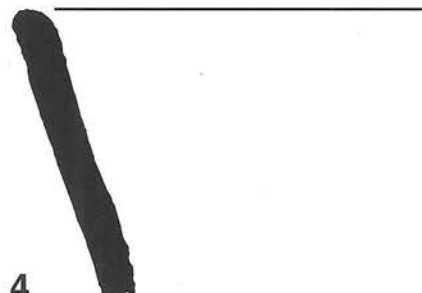
2

CR.4. 2.1.3.

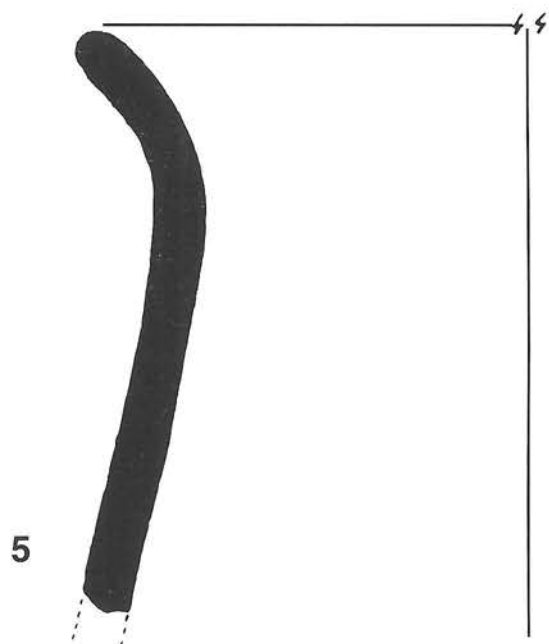
3

CR.4. 2.2.2.

4

CR.4. 2.2.4.

5

CR.4. 2.2.3.

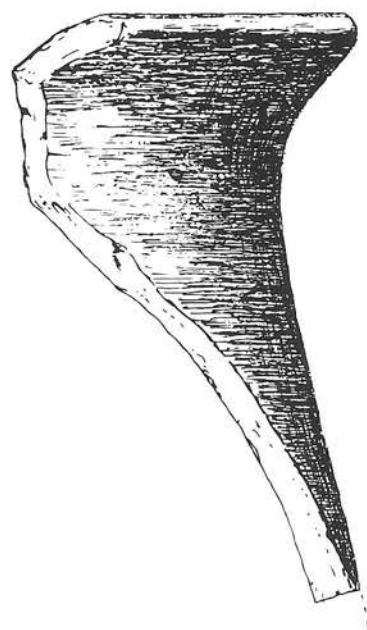
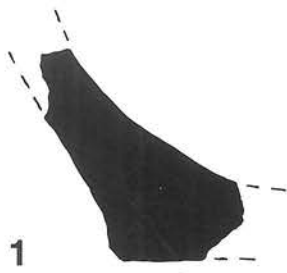

Figura 72. Camí Ral, campanya de 1979. 1-5, C. a mà.

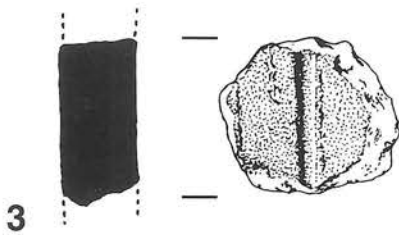
1

CR.4. 2.2.9.

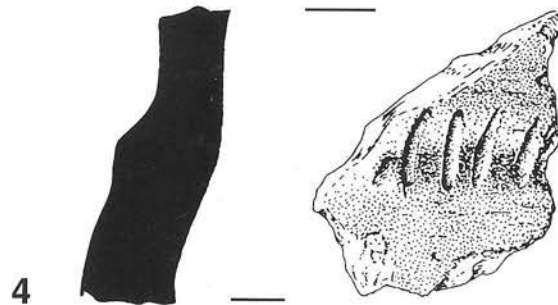
2

CR.4 2.2.10.

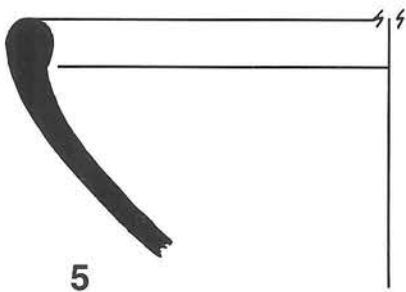
3

CR.4. 2.2.11.

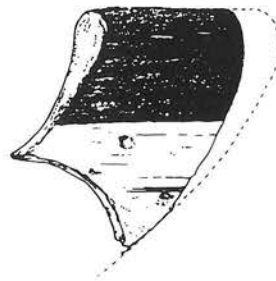
4

CR.4. 2.2.12.

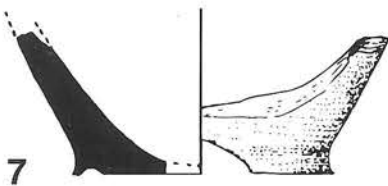
5

CR.4. 2.2.15.

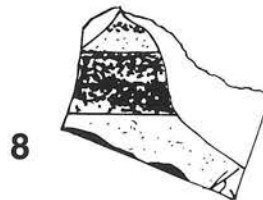
6

CR.4. 2.2.13.

7

CR.4. 2.2.17.

8

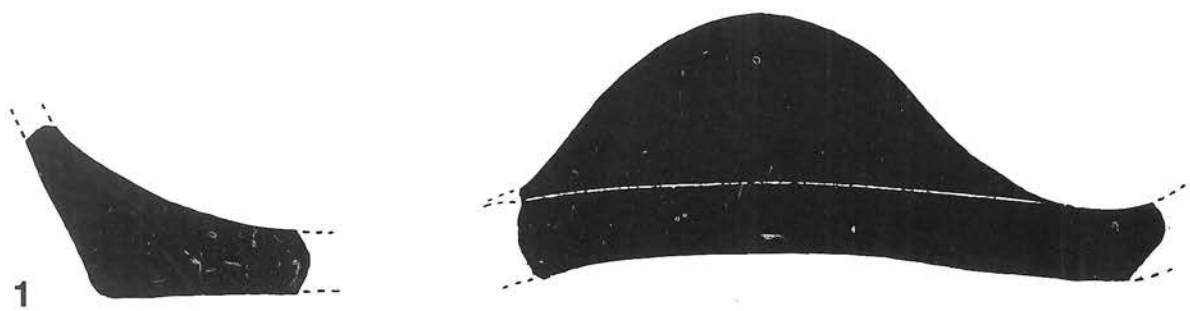
CR.4. 2.2.18.

9

CR.4. 2.2.19.

Figura 73. Camí Ral, campanya de 1979. 1-4, C. a mà; 5 i 8, C. ibèrica pintada; 6, C. de parets fines; 7, C. grisa de la costa catalana; 9, Tija d'un clau de ferro.

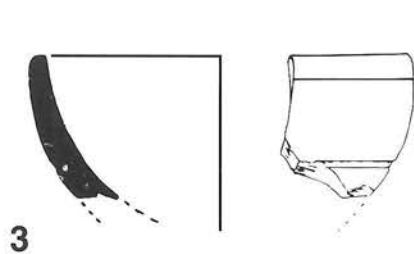

1

CR.4. 2.3.2.

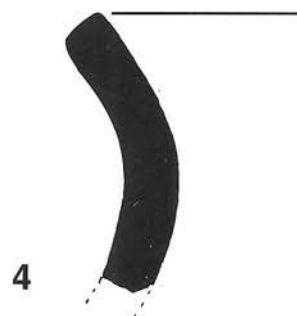
CR.4. 2.3.3.

2

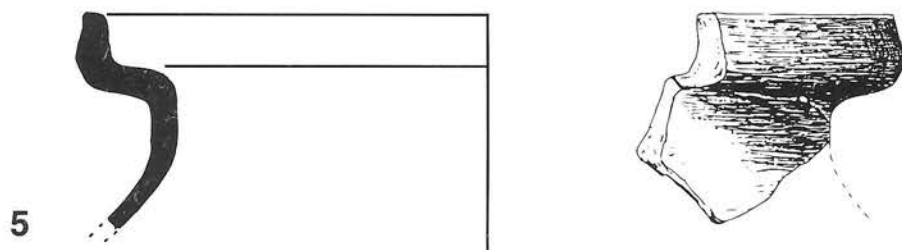
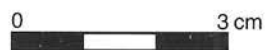
3

CR.4. 3.2.1.

4

CR.4. 3.2.3.

5

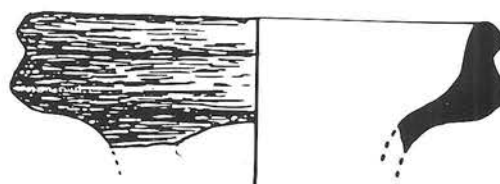
CR.4. 3.2.2.

Figura 74. Camí Ral, campanya de 1979. 1, 2 i 4, C. a mà; 3, TSS; 5, C. comuna romana.

1

CR.4. 4.2.2.

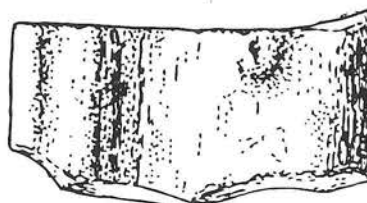

2

CR.4. 4.2.3.

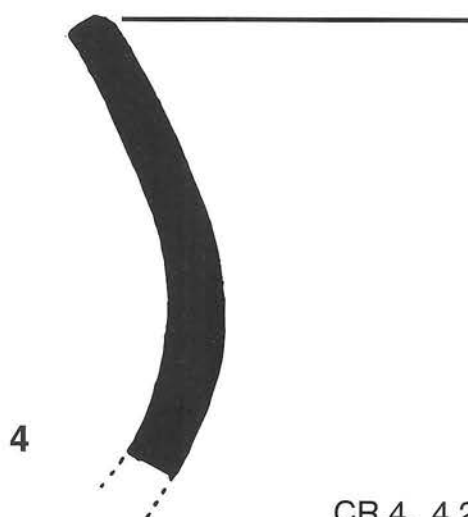

3

CR.4. 4.2.4.

67

4

CR.4. 4.2.7.

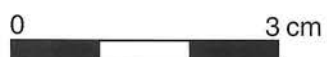
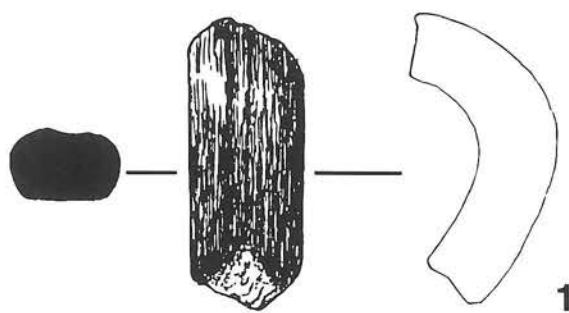

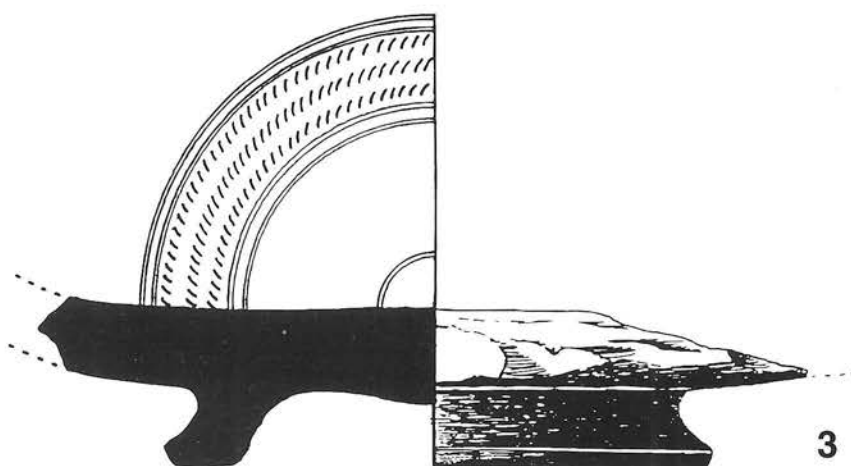
Figura 75. Camí Ral, campanya de 1979. 1 i 2, C. comuna romana; 3, C. indeterminada; 4, C. a mà.

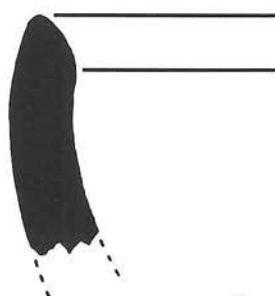
LL.79. n.t.1

LL.79. n.t.2.

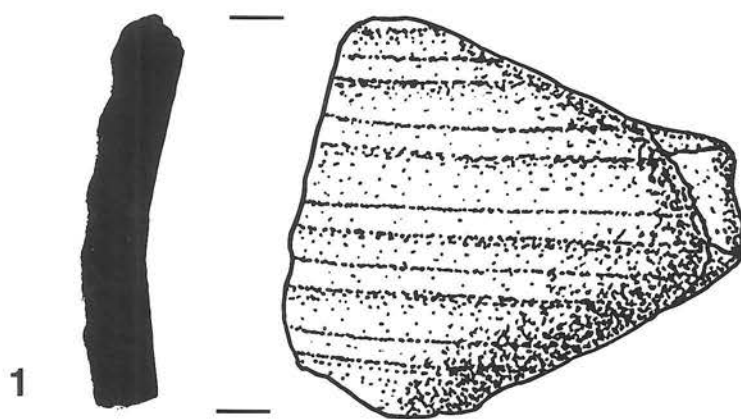
LL.79. n.t.3.

LL.79. n.t.19.1.

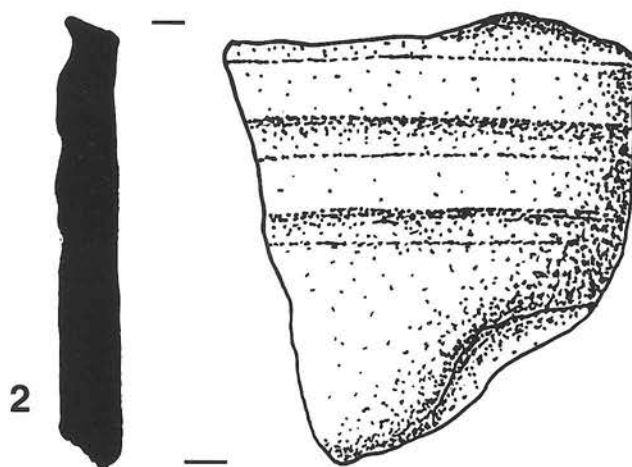

Figura 76. Cal Meranges, campanya de 1979. 1, C. grisa de la costa catalana; 2, C. engalba blanca i pintura roja; 3, C. campaniana A; 4, C. a mà.

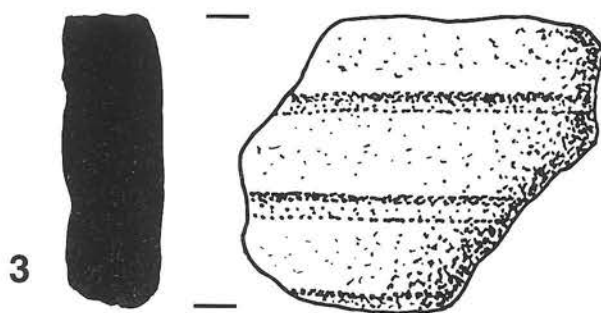
1

CD: a. 1.

2

CD. a. 2.

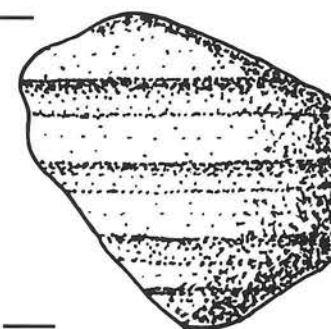

3

CD. a. 3.

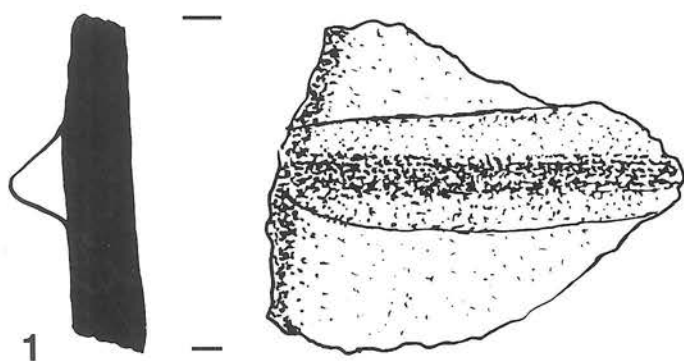

4

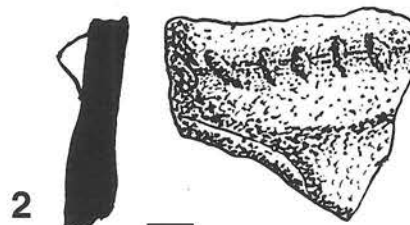

CD. a. 4.

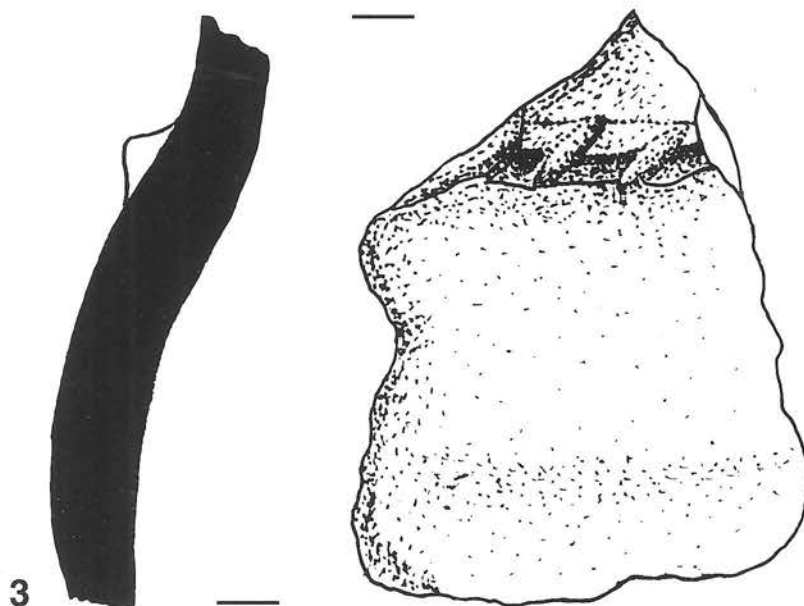
Figura 77. Cal Doctor, campanya de 1980. 1-4, Àmfora punicoebusitana.

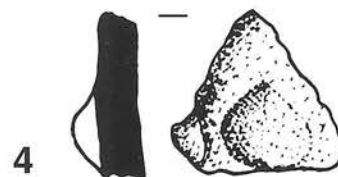
CD.D. 1

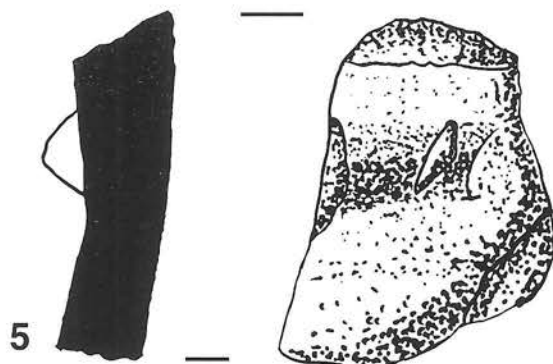
CD.D. 3.

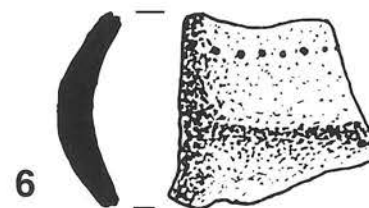
CD.D. 2

CD.D. 8.

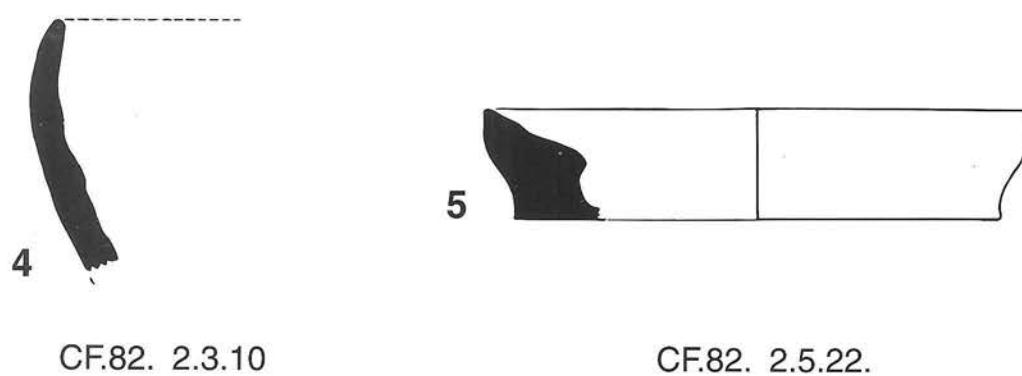
CD.D. 4.

CD.D. 15.

Figura 78. Cal Doctor, campanya de 1980. 1-6, C. a mà decorada.

CF.82. 2.1.14.

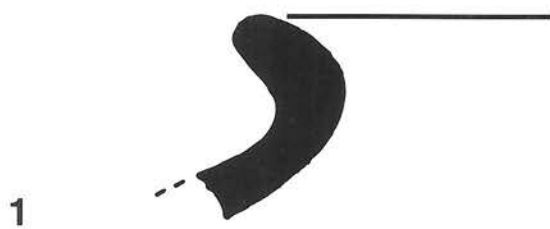

CF.82. 2.5.23.

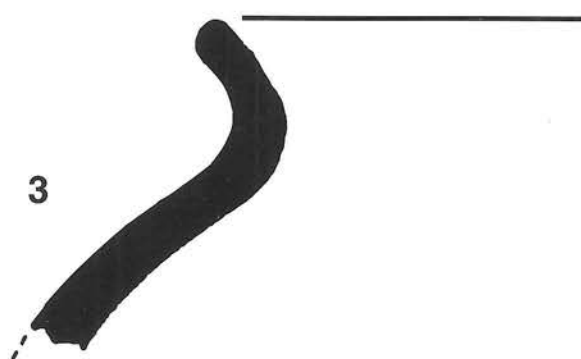

CF.82. 2.3.1.

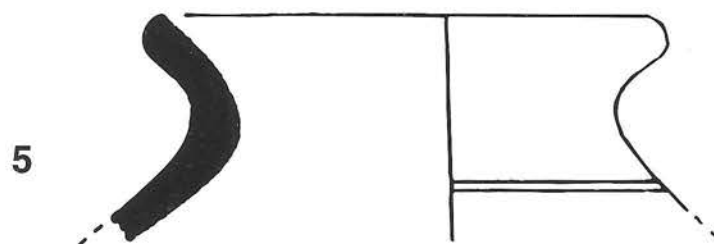
Figura 87. Carrer dels Forns, campanya de 1982. 1-8, C. grisa-negra medieval.

CF.82. 3.5.14.

CF.82. 3.5.21.

CF.82. 3.6.12.

Figura 88. Carrer dels Forns, campanya de 1982. 1-5, C. grisa-negra medieval.

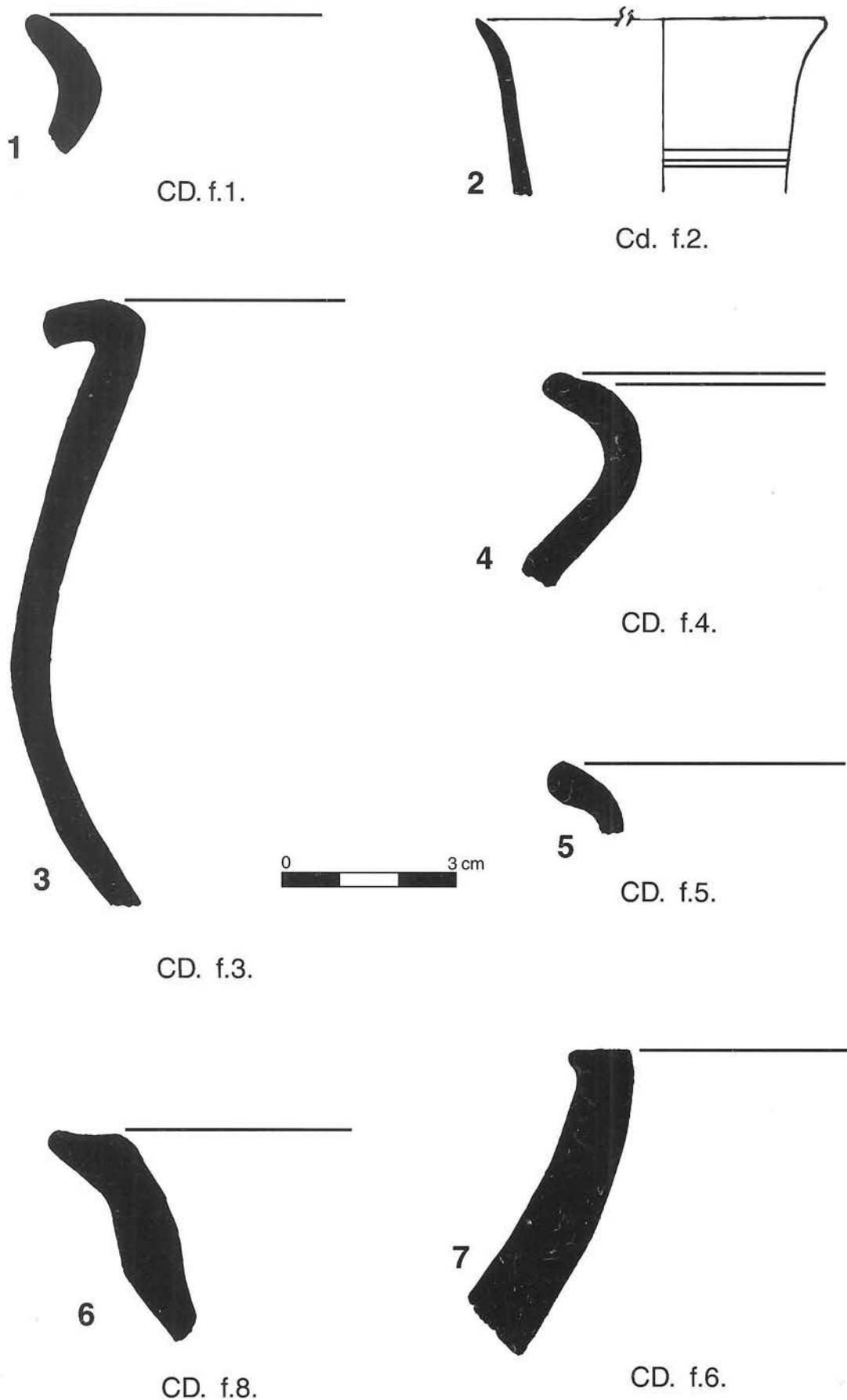

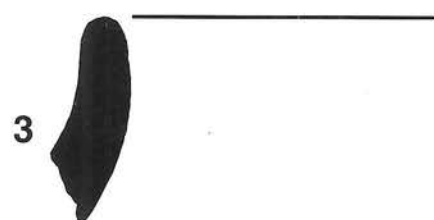
Figura 79. Cal Doctor, campanya de 1980. 1, 2, 4, 5, 6 i 7, C. a mà; 3, C. grisa-negra medieval.

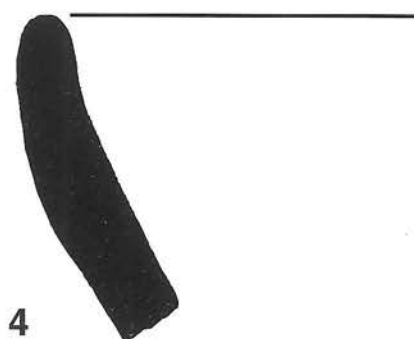
CD. f.9.

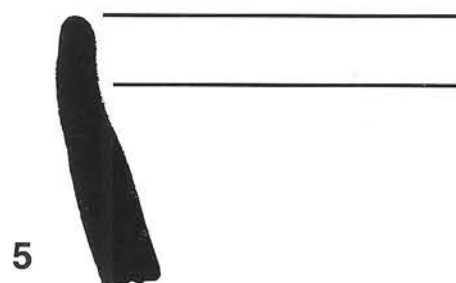
CD. f.12.

CD. f.15.

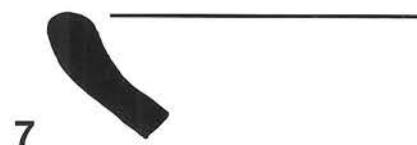
CD. f.16.

CD. f.17.

CD. f.18.

CD. f.19.

Figura 80. Cal Doctor, campanya de 1980. 1-7, C. a mà.

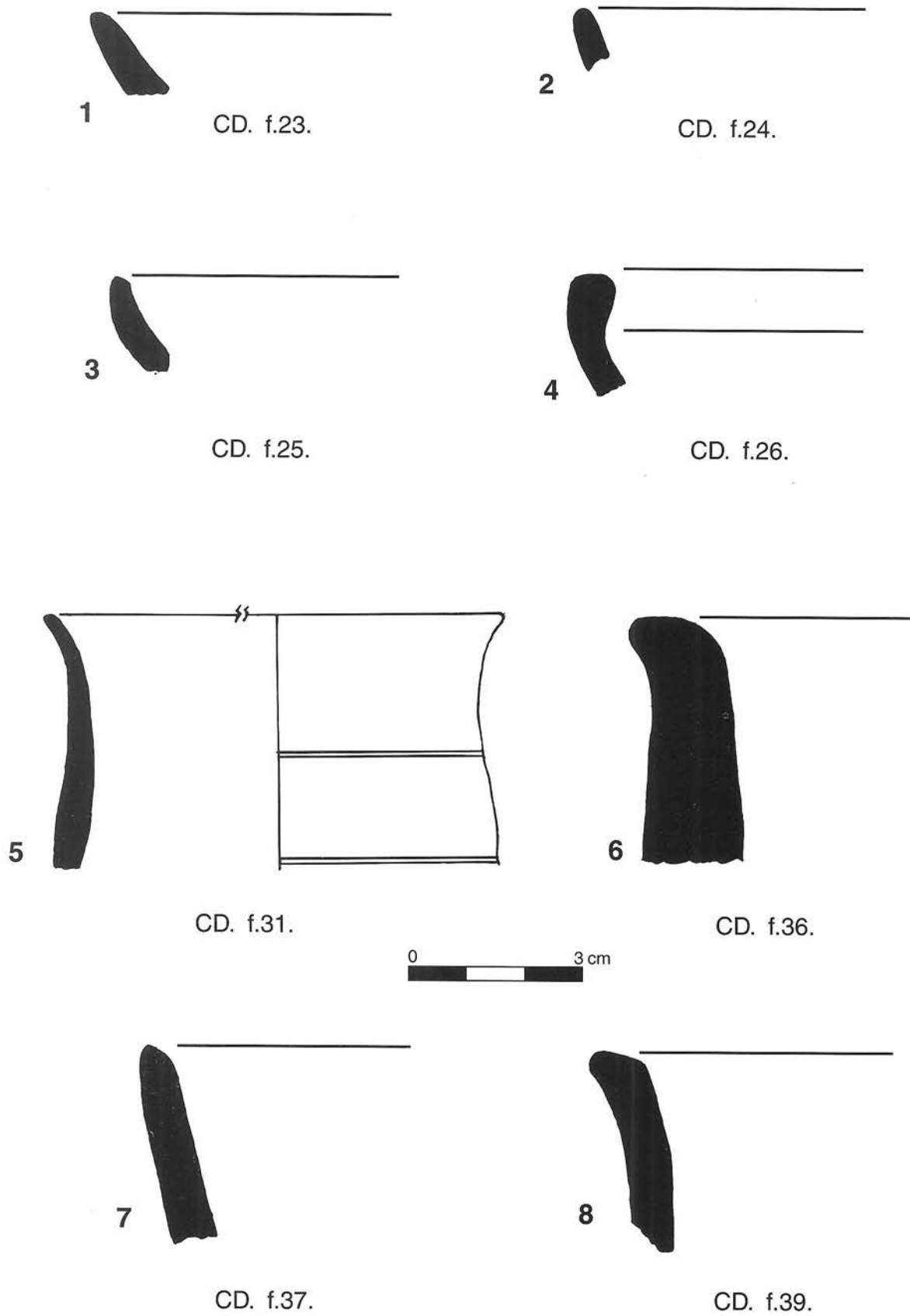

Figura 81. Cal Doctor, campanya de 1980. 1-8, C. a mã.

1

CD. f.38.

2

CD. f. 40.

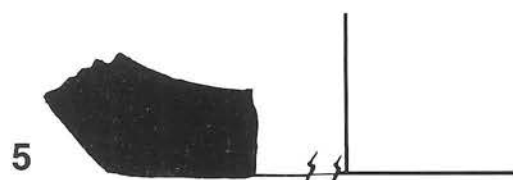
3

CD. f.41.

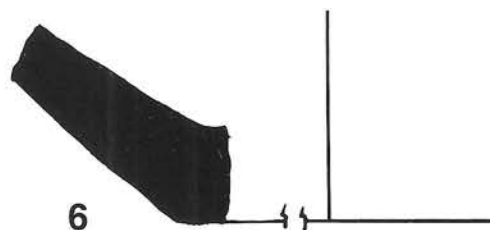
4

CD. f.44.

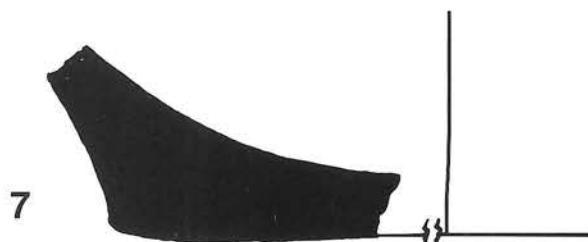
5

CD. f.45.

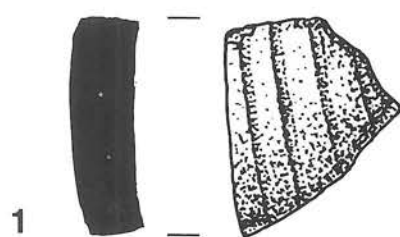
6

CD. f.46.

7

CD. f.47.

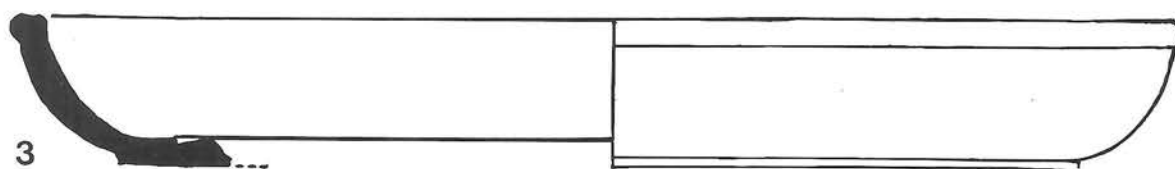
1

CD. t. 1

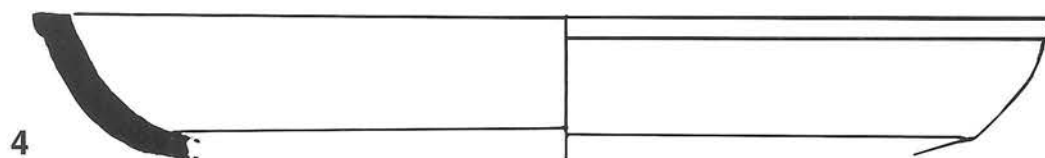
2

CD. t. 17.

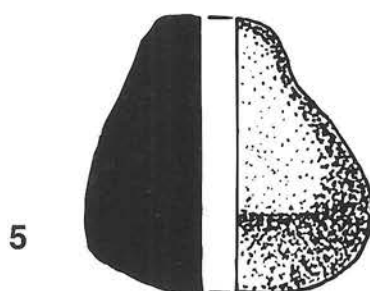
3

CD. t. 18.

4

CD. t. 19.

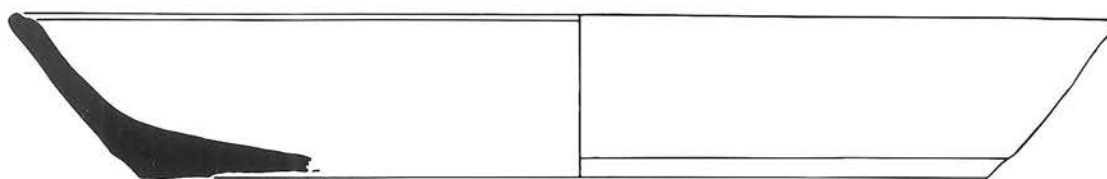

5

CD. x. 3.

0 3 cm

Figura 83. Cal Doctor, campanya de 1980. 1, C. del taller de Roses; 2, C. africana de cuina; 3, TSi; 4, TSS; 5, Objecte lític indeterminat.

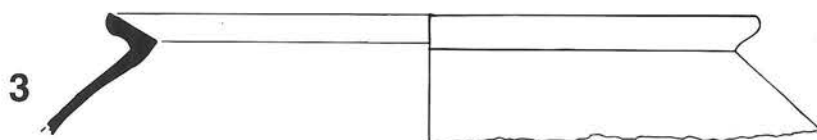
1

CF.82. 2. ① 1.

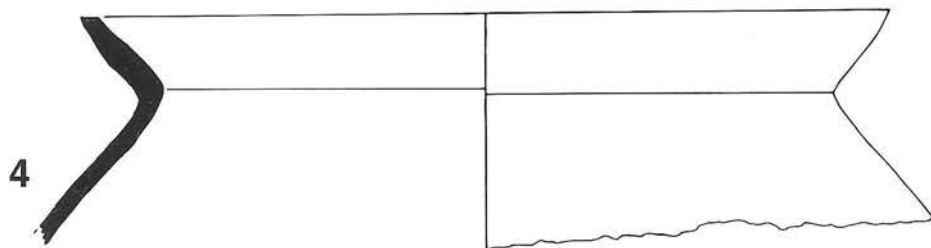
2

CF.82. 2.1.7.

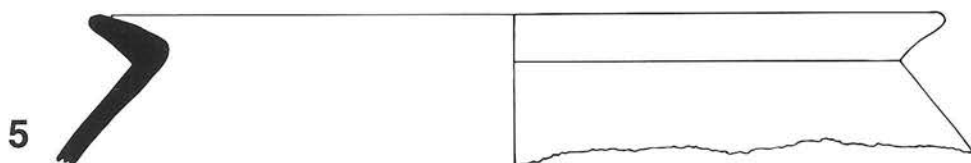
3

CF.82. 2.1.8.

4

CF.82. 2.3.2.

5

CF.82. 2. ⑤ 2.

Figura 84. Carrer dels Forns, campanya de 1982. 1-5, C. grisa-negra medieval.

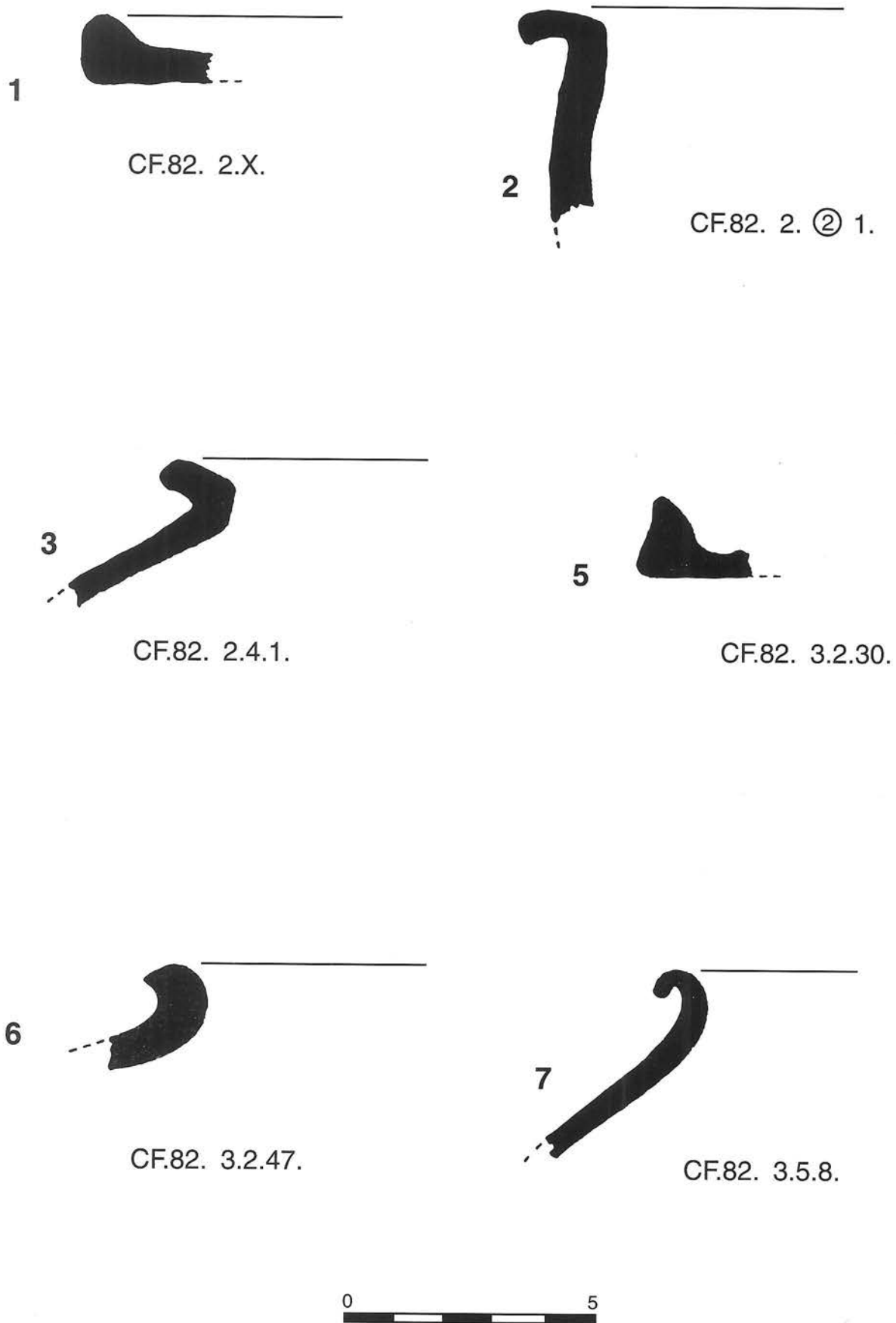
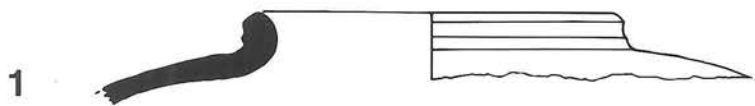
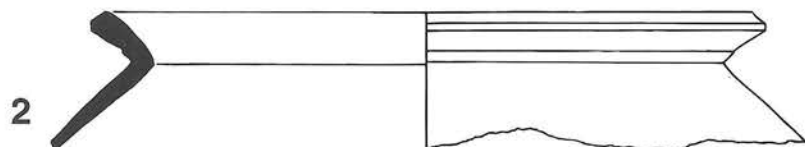

Figura 85. Carrer dels Forns, campanya de 1982. 1-7, C. grisa-negra medieval.

CF.82. 2.5.16.

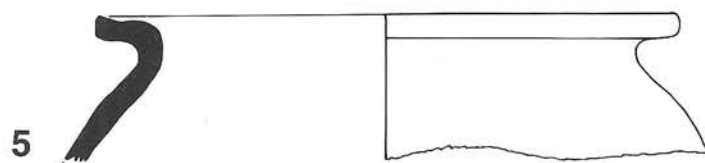
Cf.82. 2.6.42.

CF.82. 3.5.7.

CF.82. 3.5.9.

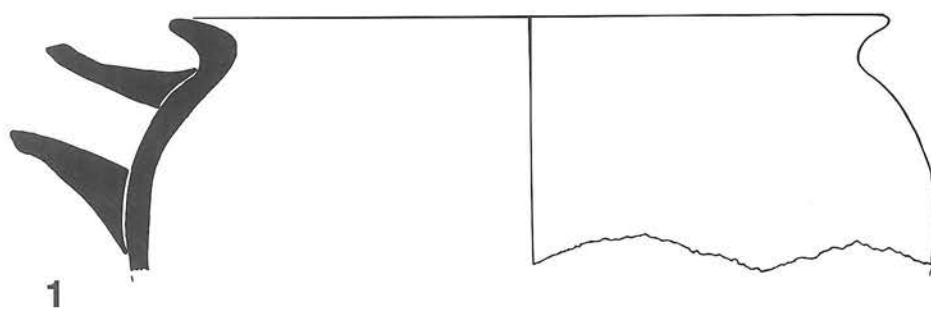

CF.82. 3.7.12

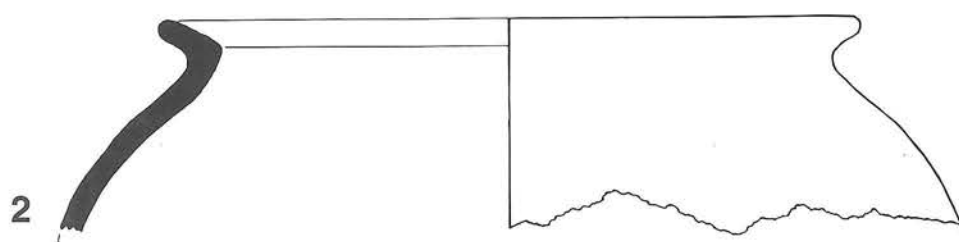

CF.82. 3.7.20

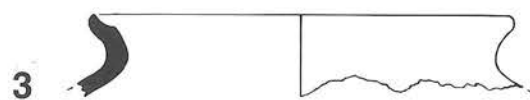
Figura 86. Carrer dels Forns, campanya de 1982. 1-6, C. grisa-negra-medieval.

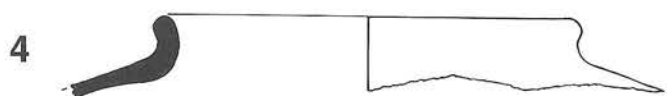
CF.82. 3.7.3.

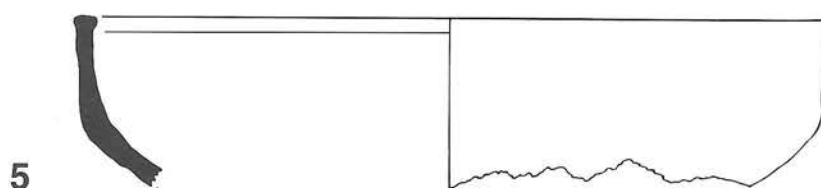
CF.82. 3.5.17.

CF.82. 3.6.5.

CF.82. 3.4.9.

CF.82. 3.6.3.

Figura 89. Carrer dels Forns, campanya de 1982. 1-5, C. grisa-negra medieval.

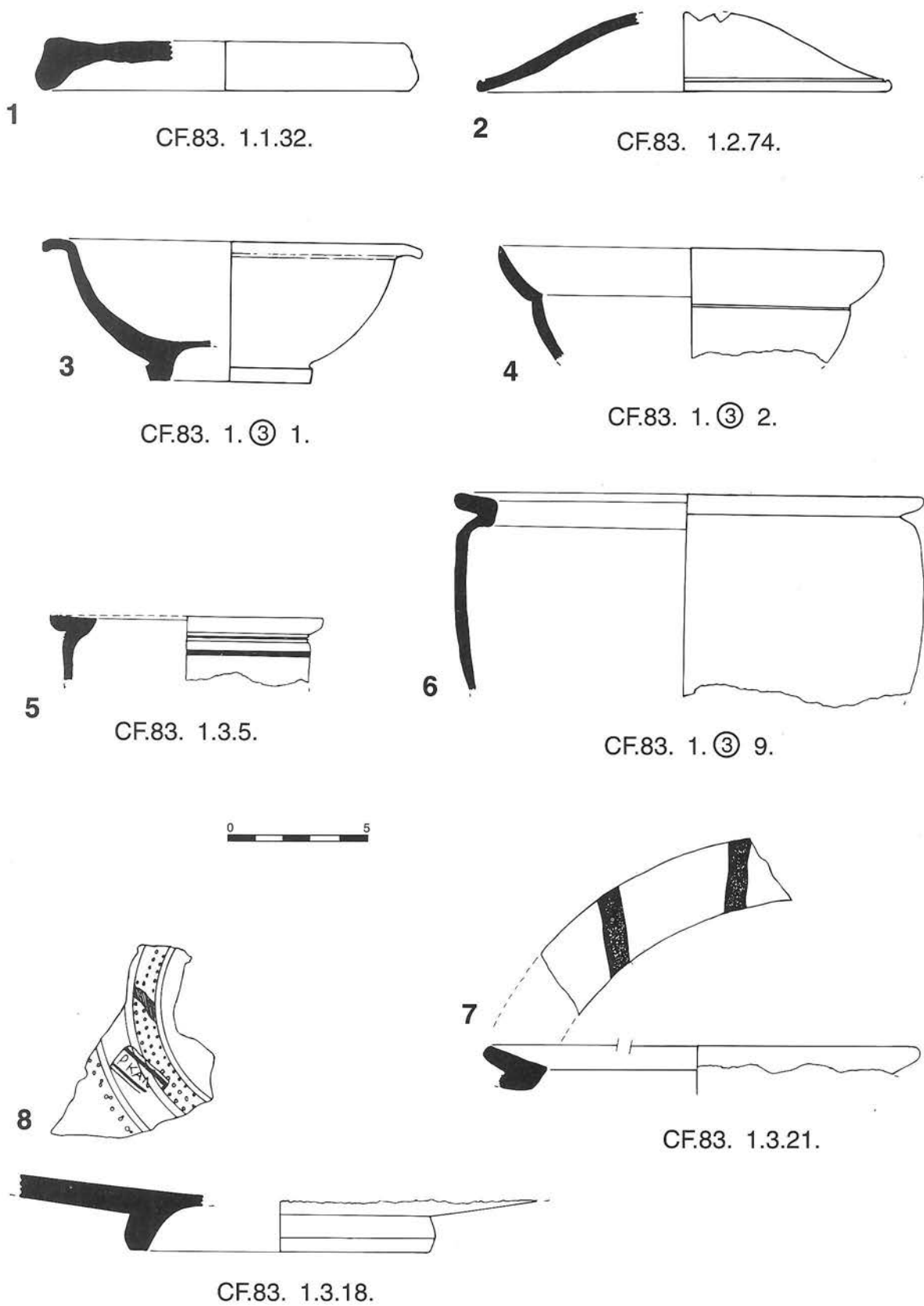

Figura 90. Carrer dels Forns, campanya de 1983. 1, C. grisa-negra medieval; 2, 3 i 4, TSH (taller local); 5, 6 i 7, C. engal-ba blanca i pintura roja; 8, C. pseudocampaniana C emporitana.

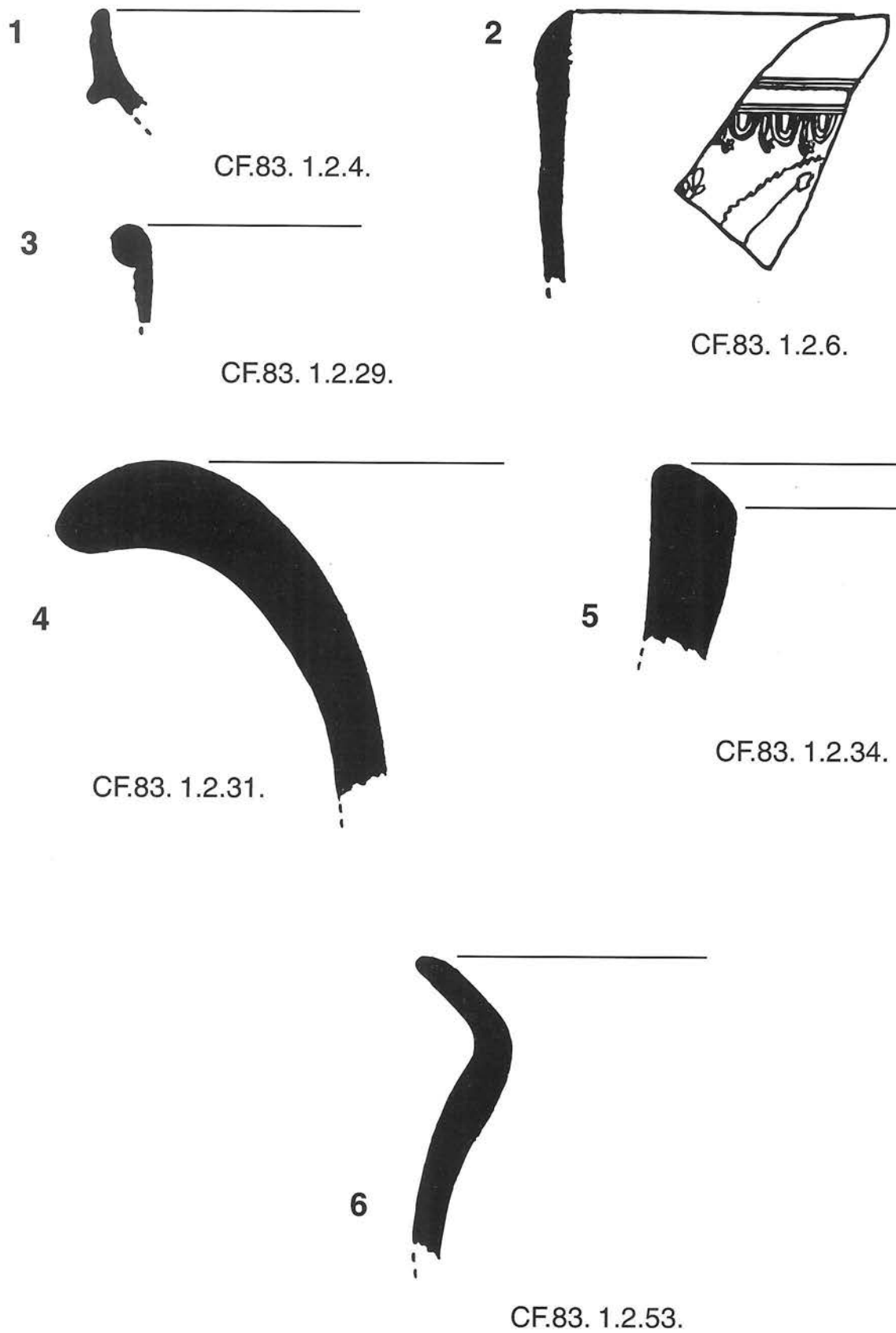

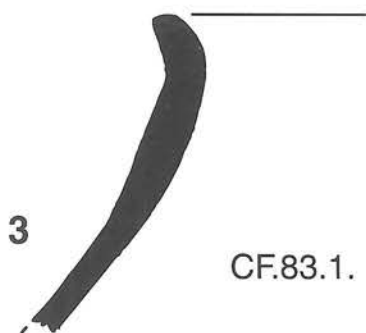
Figura 91. Carrer dels Forns, campanya de 1983. 1 i 2, TSS; 3, C. pseudocampaniana C emporitana; 4, C. comuna romana; 5 i 6, C. grollera reduïda.

CF.83.1. ③ 3.

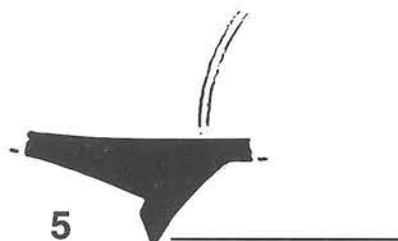
CF.83.1. ③ 7.

CF.83.1. 3. 15.

CF.83.1. ③ 16.

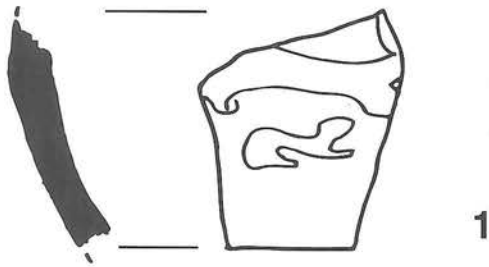
CF.83. 1.3.22.

CF.83. 1.3.24.

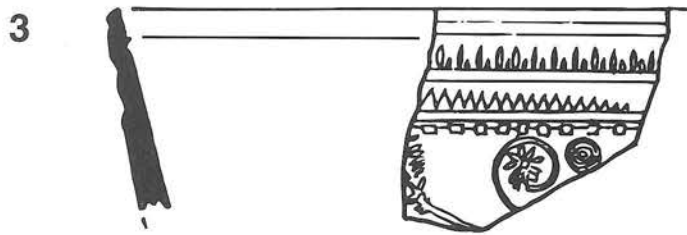
Figura 92. Carrer dels Forns, campanya de 1983. 1, C. de cuina africana; 2, 5 i 6, TSS; 3, C. grollera reduïda; 4, C. engalba blanca i pintura roja.

CF.83. 1.3.44.

CF.83. 1.3.48.

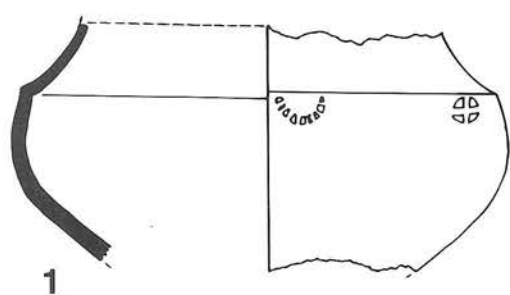
CF.83. 1.4.1.

CF.83. 1.4.2.

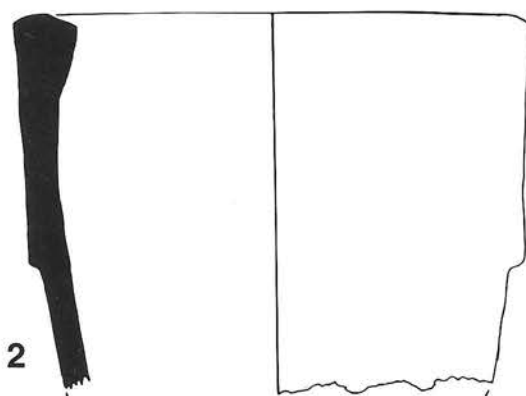

Figura 93. Carrer dels Forns, campanya de 1983. 1, 3 i 4, TSS; 2, C. de cuina africana.

1

CF.83. 1. ③ 10.

2

CF.83. 1.3.28.

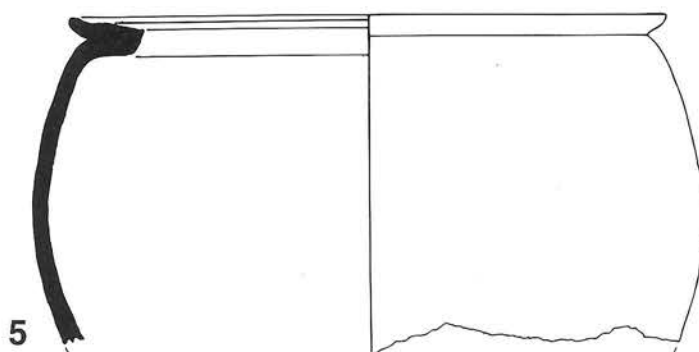
3

CF.83. 1.4.19

4

CF.83. 1.4.41.

5

CF.83. 1. ④ 2.

6

CF.83. 1.4.22

7

CF.83. 1.4.30.

8

CF.83. 1.5.2.

9

CF.83. 1.5.3.

10

CF.83. 1.6.3.

Figura 94. Carrer dels Forns, campanya de 1983. 1, C. indeterminada; 2, Àmfora tarraconense; 3, TSH (taller local); 4 i 6, C. de parets fines; 5, C. d'engalba blanca i pintura roja; 7, C. grollera reduïda; 8, 9 i 10 - TSS.

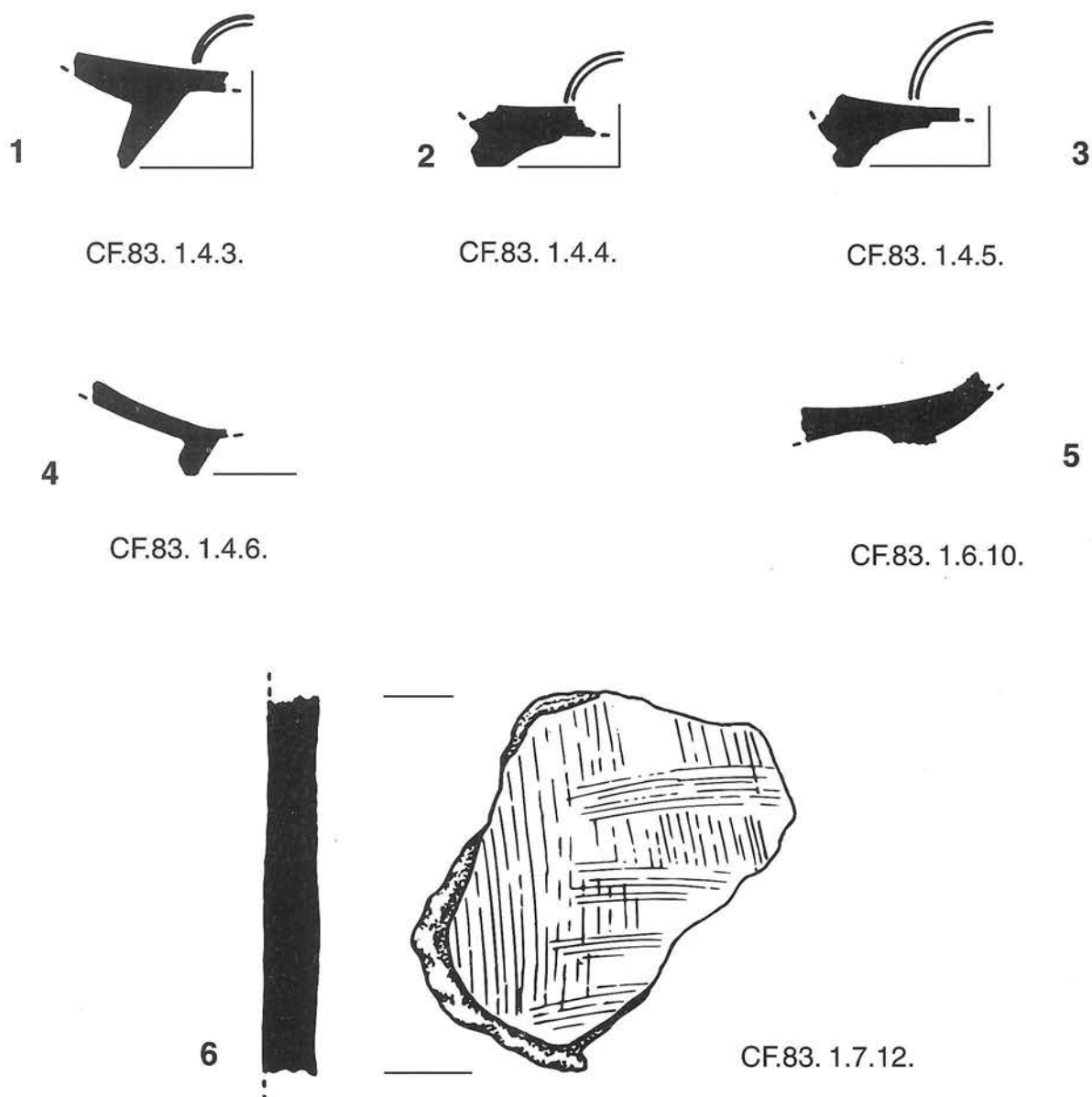

Figura 95. Carrer dels Forns, campanya de 1983; 1, 2, 3 i 4, TSS; 5, C. grisa de la costa catalana; 6, C. grollera reduïda.

1

CF.83. 1.6.6.

2

CF.83.5/6.11.52

3

CF.83.5/6.11.7c.

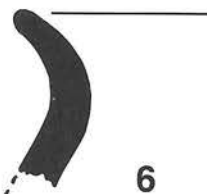
4

CF.83. 6.7.6.

5

CF.83.5.8.11.

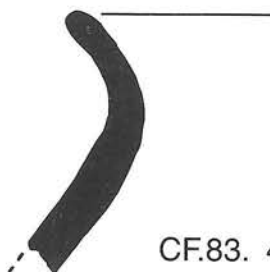
6

CF.83.6.5.5.

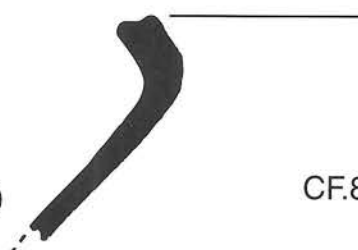
7

CF.83.5/6.11.22.

8

CF.83. 4.P.11.

9

CF.83.5/6.P.3.

Figura 96. Carrer dels Forns, campanya de 1983. 1, 8 i 9, C. indeterminada; 2 i 6, C. grisa-negra medieval; 3, 5 i 7, C. grollera reduïda; 4, TSH (taller local).

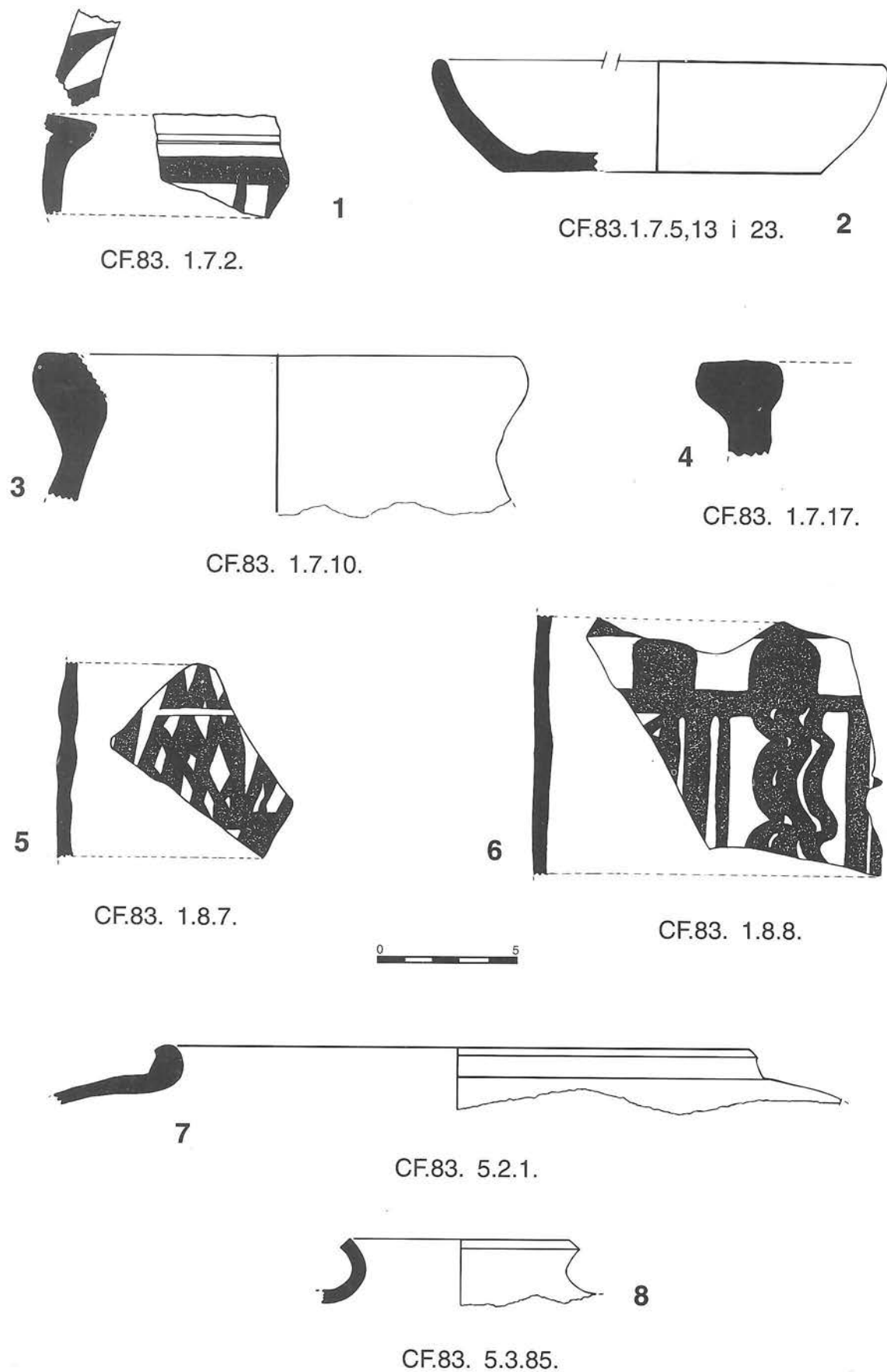
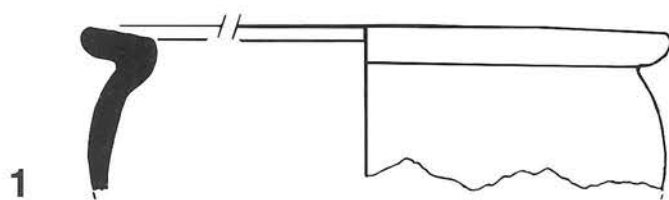
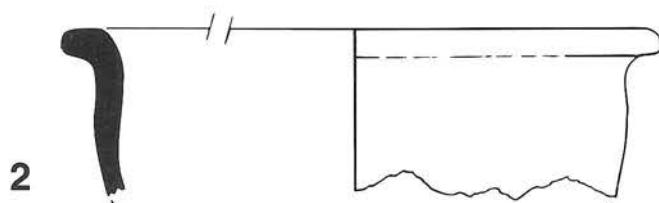

Figura 97. Carrer dels Forns, campanya de 1983. 1, 5 i 6, C. engalba blanca i pintura roja; 3, Roig intern pompejà; 3 i 4, Dolia; 7 i 8, C. grisa-negra medieval.

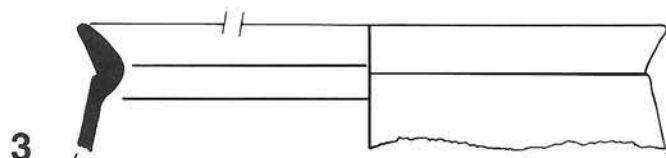
1

CF.83. 5.6.2b

2

CF.83. 5.6.4b.

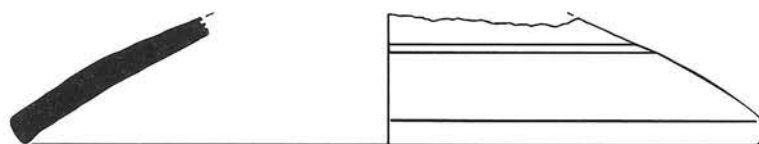
3

CF.83. 5.8.5b.

4

CF.83. 5.8.7.

5

CF.83. 5.8.1b.

6

CF.83. 5.8.17.

Figura 98. Carrer dels Forns, campanya de 1983. 1 i 2, C. grollera reduïda; 3, 4 i 5, C. africana de cuina; 6, TSS.

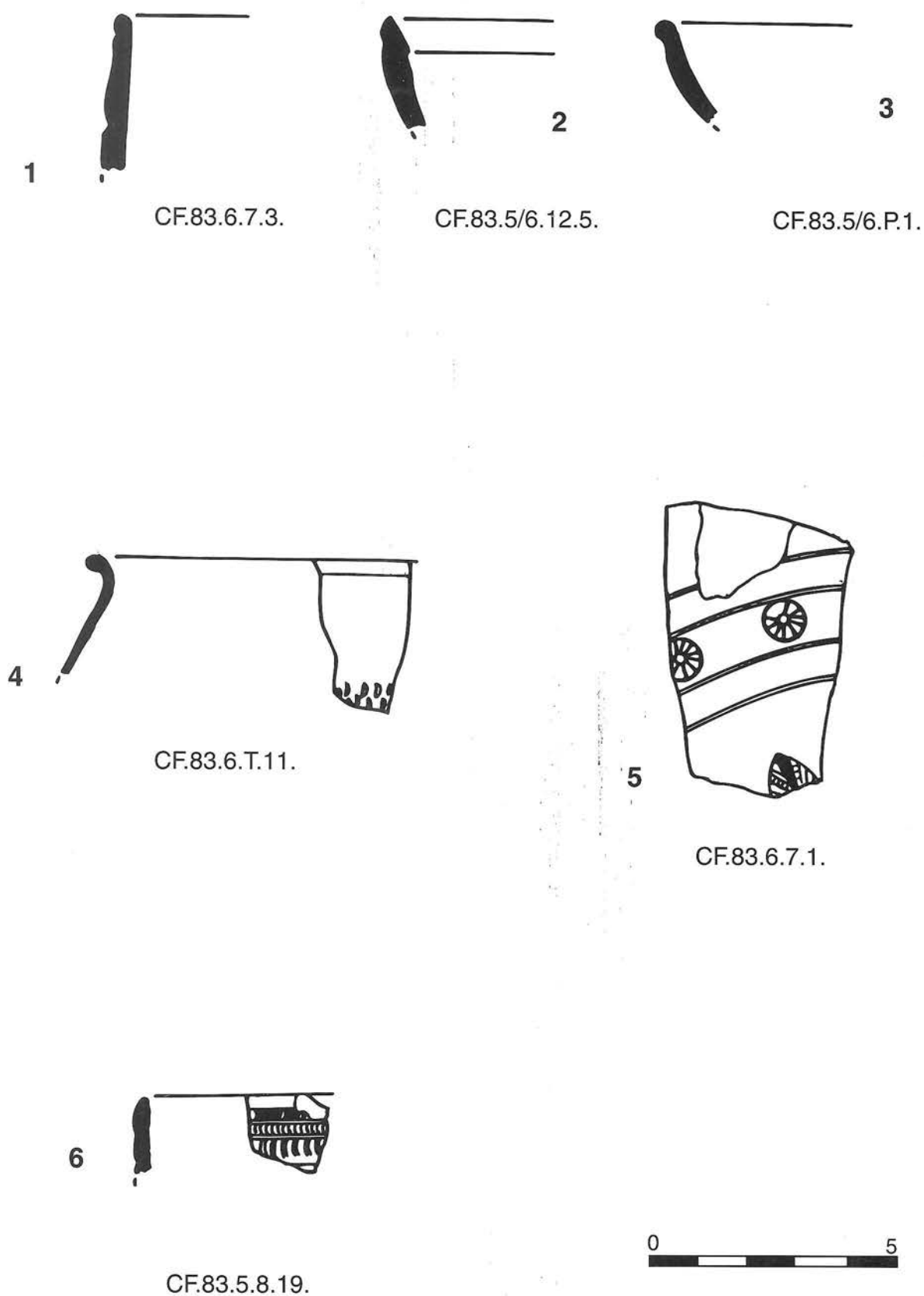
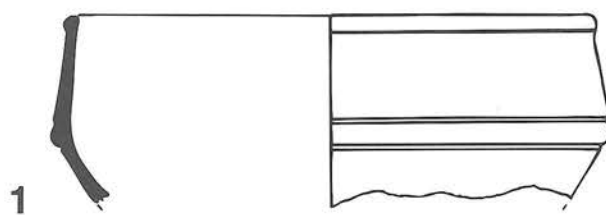

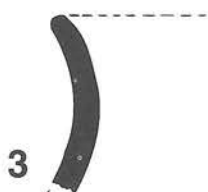
Figura 99. Carrer dels Forns, campanya de 1983. 1, TSH (taller local); 2, C. grollera reduïda; 3 i 6, TSS; 4, C. de parets fines; 5, TSC D.

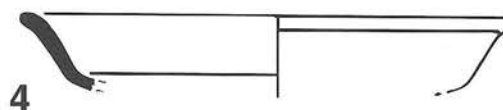
CF.83. 5/6.11.1c

CF.83. 5/6.11.4.

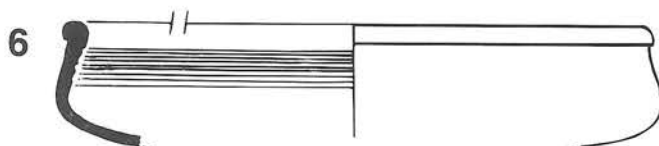
CF.83. 5/6.11.8c.

CF.83. 5/6.11.20.

CF.83. 5/6.11.34.

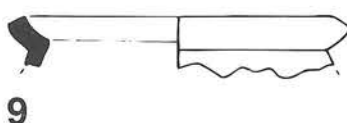
CF.83. 5/6.11.45.

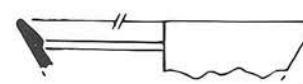
CF.83. 5/6.11.54.

CF.83. 5/6.12.11.

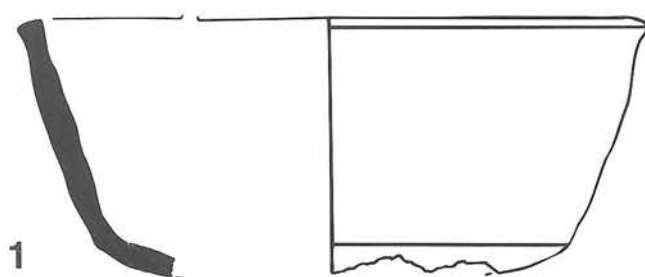

CF.83. 5/6.12.15.

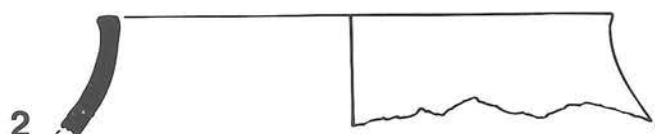

CF.83. 5/6.12.18

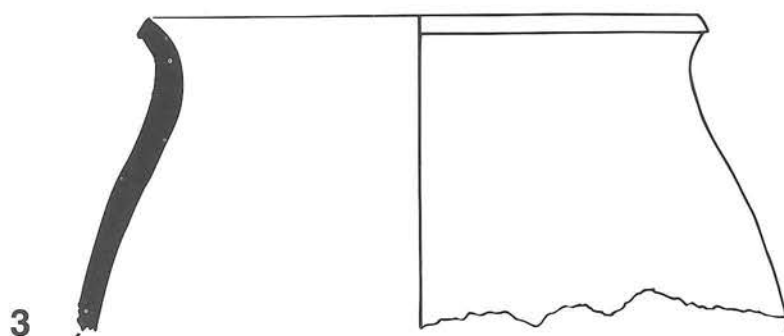
Figura 100. Carrer dels Forns, campanya de 1983. 1 i 4, TSH (taller local); 2, 5 i 6, C. africana de cuina; 3 i 7, C. gro-llera reduïda; 8, C. pseudocampaniana C emporitana?; 9, C. indeterminada; 10, C. campaniana B.

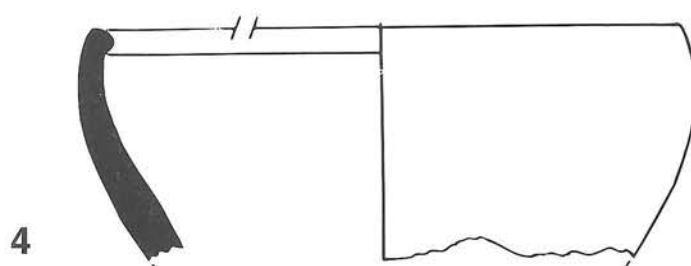
CF.83. 6.3.21.

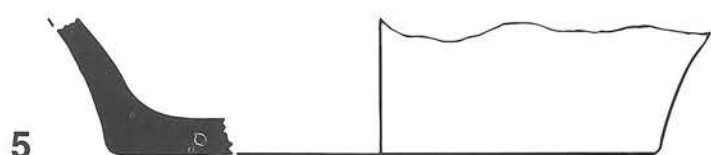
CF.83. 6.4.4.

CF.83. 6.5.6.

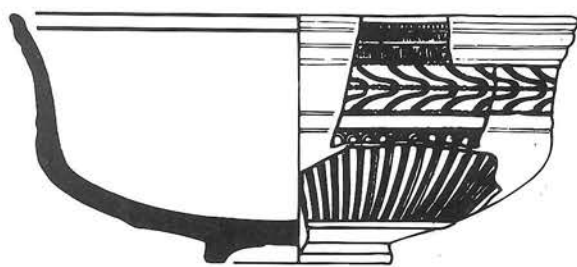

CF.83. 6.7.24/25.

CF.83. 6.7.32.

Figura 101. Carrer dels Forns, campanya de 1983. 1, 2 i 3, C. grisa-negra medieval; 4 i 5, C. grollera reduïda.

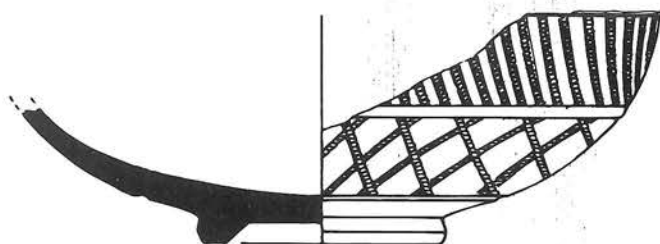
CF.83.1.2.7.

1

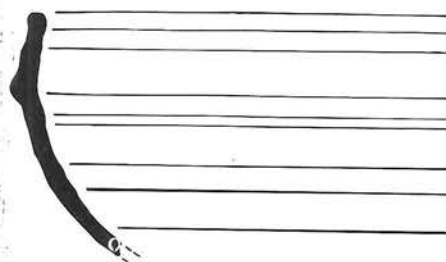
CF.83. 1.4.18.

2

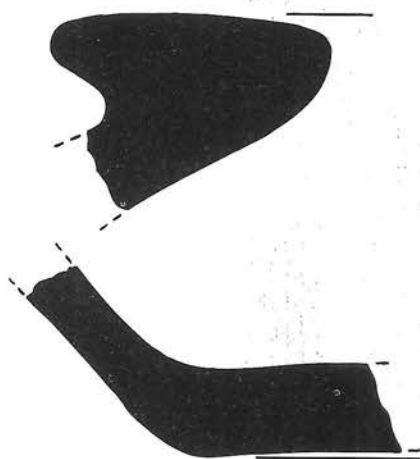
CF.83.1.3.47.

3

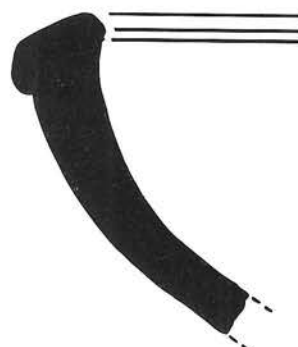
CF.83.1.4.20.

4

CF.83.1.7.1.

5

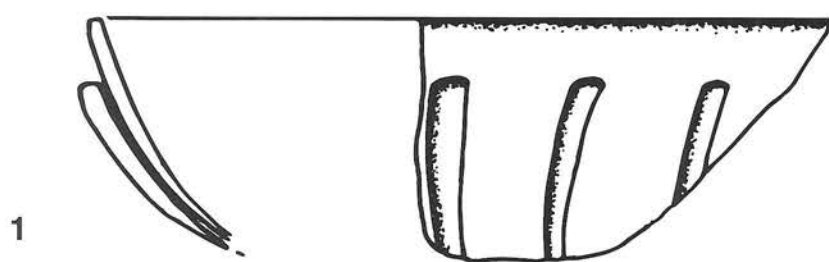

CF.83.4. ① 2.

6

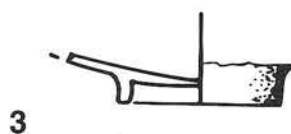
Figura 102. Carrer dels Forns, campanya de 1983. 1, TSS; 2, Marmorata; 3, TSH Taller Abella; 4, Taller de Llafranc; 5, Dolium; 6, Morter.

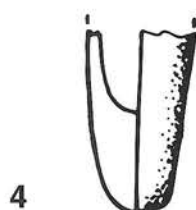
CF.83. 1. ⑤ 1.

CF.83. 1.1.48.

CF.83. 1.2.10.

CF.83. 5/6.P.S. ?

Figura 103. Carrer dels Forns, campanya de 1983. 1-4, fragments de vidre.

ESTUDI TIPOLÒGIC DE LA CERÀMICA MEDIEVAL DEL CARRER DELS FORNS

Luis M. González

En 1980, arran de les obres realitzades per la construcció d'un aparcament en el Carrer dels Fornes, es van localitzar diverses estructures arqueològiques, la qual cosa va determinar l'actuació del Servei d'Investigacions Arqueològiques de la Diputació de Girona. Aquesta campanya d'urgència va donar com a resultat la constatació de dos nivells culturals ben caracteritzats: un de romà i l'altre medieval, on indicis com la presència de fragments ceràmics deformats per excés de cocció i restes de rebutjos ceràmics van fer pensar en la possible existència d'un forn dedicat a la cocció ceràmica.

En 1982, sota la direcció dels professors O. Arteaga, Josep Padró i A.M. Roos, es van reprendre els treballs arqueològics. Es van obrir dos nous talls, 2 i 3, amb l'objectiu d'arribar a un millor coneixement de la seqüència arqueològica existent en aquesta zona. Els resultats assolits es resumeixen de la següent manera⁵⁵.

Tall 2 i 3

Es van documentar quatre nivells o fases:

- Nivell superficial: terres remogudes producte del desmunt de l'hort que cobria inicialment l'excavació.
- Fase II: en el Tall II es van localitzar dos murs paral·lels, als quals s'ha d'associar abundant material faunístic i ceràmic.
- Fase III: estrats de reompliment, sota el nivell de freqüentació associable als murs.
- Fase IV: fase denominada "dels enterraments", ja que van aparèixer cinc tombes excavades a la roca mare (pissarres en descomposició).

En 1983 van prosseguir els treballs, amb l'obertura de tres nous talls, 4, 5, i 6, que van connectar les fases localitzades el 1982 amb les fases romanes⁵⁶. En un principi, els estudis efectuats a partir dels resultats d'aquestes successives campanyes s'han centrat primordialment en les fases culturals roma-

nes, deixant al marge les fases de cronologia posterior. No obstant això, resultava evident que la vida del jaciment no s'interrompia amb la desaparició de les fases romanes, sinó que existien estructures d'enterrament, d'hàbitat i, per què no, de producció, amb els seus corresponents materials, d'època posterior.

Com a punt de partida, vam creure necessària la realització d'un estudi del material ceràmic existent, amb la finalitat d'obtenir, d'acord amb la possible evolució tipològica o tècnica, una seqüència que ens servís per a la seva aplicació en previsible campanyes d'excavació. El sector que més s'adequava a les nostres pretensions era el format pels talls 2 i 3, excavats en 1982.

Amb els indicis que teníem sobre la possible existència d'un forn i, per tant, la suposició que això podria implicar la producció (si també existia un taller) amb una cocció de les peces amb un comú denominador tecnicomorfològic, vam decidir realitzar un estudi detallat del material exhumat, centrat principalment en:

1. Caracterització dels diferents tractaments tècnics en el procés d'elaboració de les peces i en la seva cocció.
2. Classificació de les peces d'acord amb les seves característiques morfològiques i funcionals.

Apartat 1

En aquest apartat, el procés va consistir en una anàlisi visual dels fragments on els aspectes a observar eren els següents:

- Cocció: ambient i qualitat.
- Desgreixant: gènesi, mida, quantitat.
- Estructura de la pasta.
- Acabats.

D'aquesta manera han estat classificats, a grans trets, els set tipus de pastes, en funció de la variabilitat dels diferents trets definitoris sotmesos a

55.- Informació obtinguda del diari d'excavacions pertanyent a la campanya, facilitat pel Dr. J. Padró.

56.- Campanya realitzada sota la direcció dels Drs. J. Padró i J. Bolós.

observació. D'aquests set tipus, solament dos d'ells tenen la suficient entitat quantitativa com per poder extreure conclusions acceptables. Els passem a denominar Producció 1 i Producció 2.

Producció 1

Ceràmica realitzada a torn. L'ambient de cocció inicial és oxidant; després, en realitzar la segona fase de cocció, en ambient ja reductor, el seu efecte afecta amb major o menor incidència l'interior de la pasta, i aquesta queda, en general, amb un nucli de color marró-vermellós, i les superfícies externes i internes de color marró fosc o gris fosc.

De vegades, en aquest nucli de color vermellós trobem zones més enfosquides, gairebé negres, amb tota seguretat a causa de l'existència de matèria orgànica entre els components de la pasta.

Els materials emprats com a desgreixant consisteixen en grans de mida mitjana inferior als 0,5 mm, bàsicament de pissarra, i una menor representació de grans, d'aquesta mateixa mida, de quars i de mica. Volumètricament (i aquest apartat s'haurà de definir millor), no és molt abundant, si bé comparativament, ho és més que en les peces de la Producció 2.

La utilització d'aquest desgreixant metamòrfic (pissarra) sembla que és el factor que dificulta el procés de reducció de la peça en tractar-se de partícules que confereixen a la pasta un grau mínim de permeabilitat. La grossària dels fragments oscil·la, en general, entre els 4 i els 5 mm.

Les superfícies són d'un tacte rugós, sobretot a l'interior de la peça; estan ennegrides, tant interiorment com exterior.

Producció 2

Ceràmica realitzada a torn. Cocció d'ambient reductor. El color de la pasta és gris, en distint grau cromàtic, de més clar a més fosc. La cocció reductora arriba sense problemes fins a l'interior de la peça, la qual cosa li dona una homogeneïtat característica.

La pasta està composta per partícules argiloses ben seleccionades. A modus de desgreixant, s'empren pocs elements des del punt de vista volumètric, essent aquest de quars principalment, i de mica d'una mida mitjana inferior a 0,5 mm de diàmetre, si bé rarament apareixen grans de quars d'1 mm.

La grossària dels fragments oscil·la entre els 4 i els 5 mm.

A la part externa, les superfícies són rugoses, si bé no tant com les de la Producció 1, i de color gris fosc, sempre més fosc que el de la pasta. A la part interna, les superfícies són també rugoses, i el color sempre és més fosc que el de la pasta, però més clar que el de les superfícies externes.

Les restes, tant de rebutjos ceràmics, com per peces deformades per excés de cocció, són sem-

pre associables a aquest tipus de pastes, per la qual cosa creiem que al forn es van coure els materials que presenten aquestes característiques tècniques.

Estratigràficament, les produccions descrites es distribueixen de la següent manera: la Producció 2 la trobem com a component únic dels estrats de la Fase II, la més recent; la producció 1 apareix als estrats de la part inferior de la Fase III, directament a sobre dels enterraments.

En els estrats superiors de la Fase III, que podríem considerar de transició, trobem les dues produccions, i predomina, no obstant això, la Producció 2. (60,5 %).

Apartat 2

Classificació tipològica: si no es compta, com és el nostre cas d'un nombre acceptable de peces completes, resulta difícil la confecció d'una tipologia exhaustiva, on els diferents tipus quedin definits amb el major nombre de característiques individualitzants possible. Així, tenim nombrosos fragments de vora, que únicament ens permeten intuir el total de la peça, i pocs fragments que representin quelcom més que una vora.

Malgrat tot això, i tenint en compte per altres treballs l'escassa variació tipològica apreciable en aquest tipus de ceràmica comuna medieval, hem classificat els uns i els altres dintre d'un esquema previ, constituït per set tipus, definint cadascun d'ells per una forma i una funció, aspecte aquest, sempre difícil de valorar.

– Tipus I (Fig. 104, 105 i 106): Producció 1: 119 frgs., Producció 2: 86 frgs.

Són formes tancades (diàmetre de la boca inferior a la del cos), bitroncocòniques, amb el llavi exvasat. Els diàmetres oscil·len entre els 15 i els 22 cm, i l'alçada (per a l'única peça que tenim completa) és de 19,5 cm. Pot funcionar com a contenidor de líquids o sòlids, o per a coure aliments.

– Tipus II (Fig. 106): Producció 1: 8 frgs., Producció 2: 2 frgs.

Formes tancades, amb la vora tendint a la posició vertical, enganxada directament amb el cos. Són formes globulars, amb la panxa gairebé horitzontal. Els diàmetres de la boca oscil·len entre els 10 i 15 cm. A causa de la poca amplada de la boca, respecte a les del tipus 1, poden funcionar perfectament com a contenidors de líquids, si bé no es descarten altres possibilitats.

– Tipus III (Fig. 107): Producció 2: 1 frg.

Forma oberta, de boca ampla (19 cm), relativament profunda. Parets corbes, que arriben a ser verticals, a l'extrem del llavi.

– Tipus IV (Fig. 107): Producció 1: 2 frgs.

Forma oberta de boca ampla (31 i 21 cm); menys profunda que l'anterior. Parets rectilínies lleugera-

TIPUS I

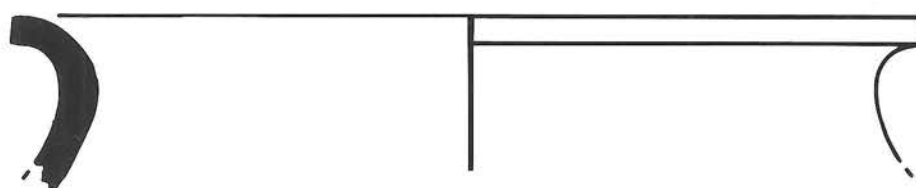
CF.82. 3.5.21

1.1.1.

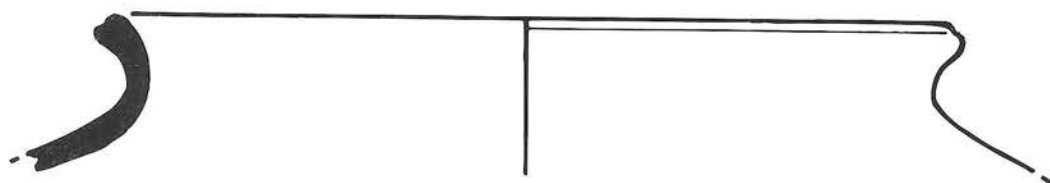
CF.83. 5.3.85

1.1.3

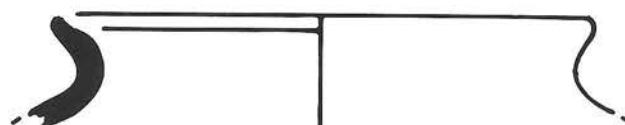
CF.82. 3.5.4.

1.1.4

CF.82. 3.5.7

1.1.5

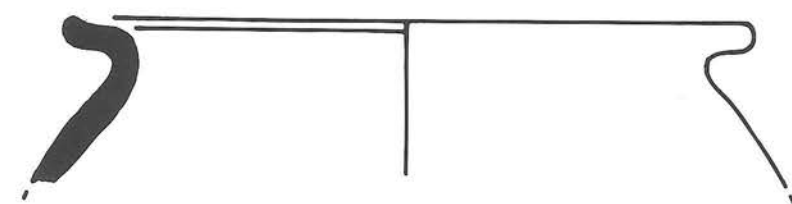
CF.82. 3.6.5

1.1.6

Figura 104. Carrer dels Forns, estudi tipològic de la ceràmica grisa-negra medieval.

TIPUS I

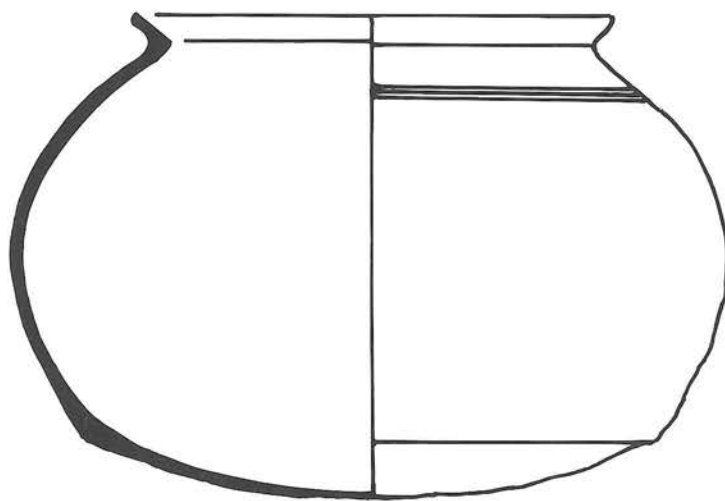
CF.82. 3.7.12

1.2.1

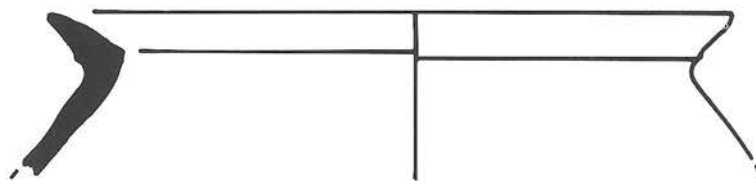
CF.82. 3.5.8

1.3.1

CF.82. 2. ⑤ 1.

2.1.1

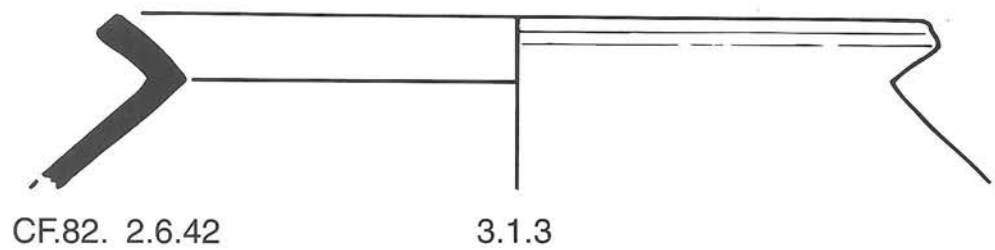
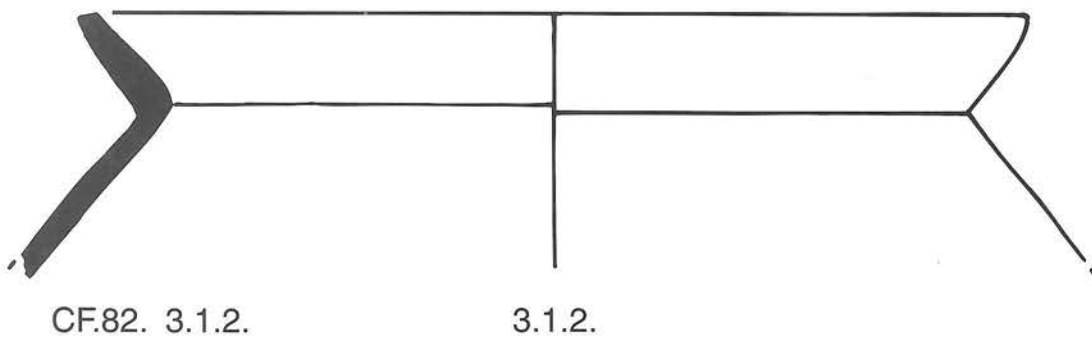
CF.82. 2.3.6

3.1.1

Figura 105. Carrer dels Forns, estudi tipològic de la ceràmica grisa-negra medieval.

TIPUS I

101

TIPUS II

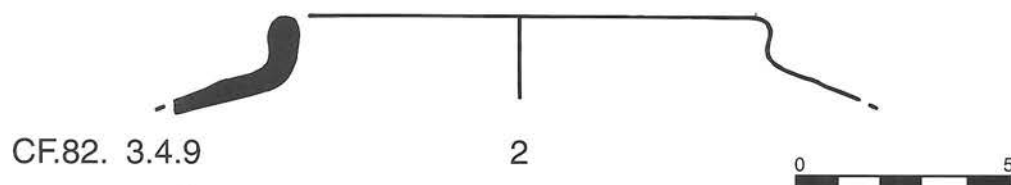
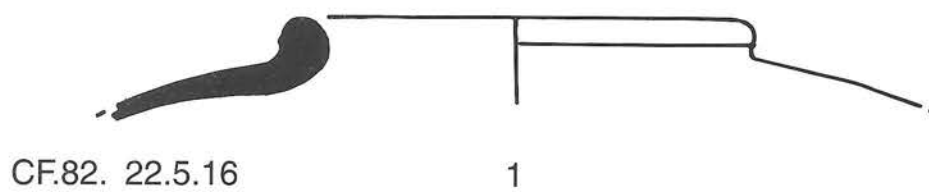
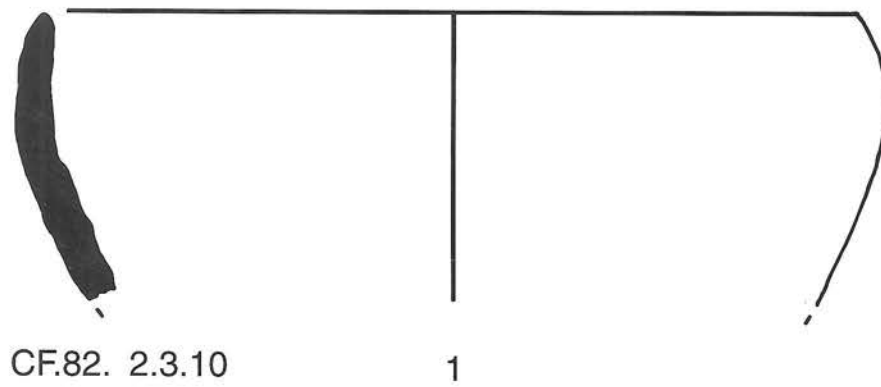

Figura 106. Carrer dels Forns, estudi tipològic de la ceràmica grisa-negra medieval.

TIPUS III

TIPUS IV

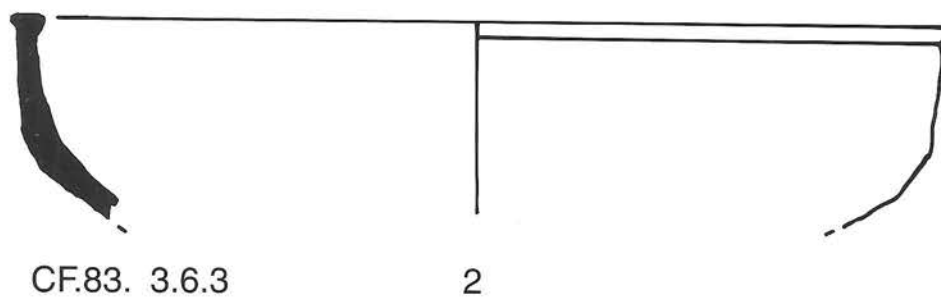
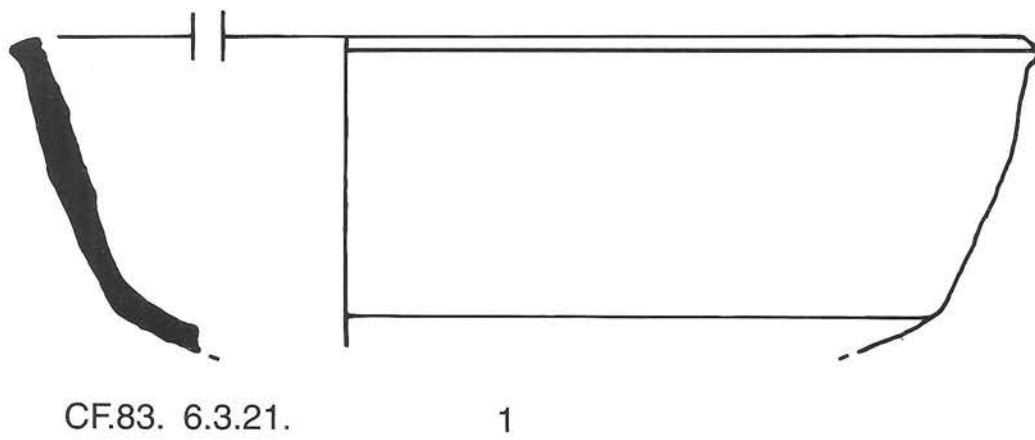

Figura 107. Carrer dels Forns, estudi tipològic de la ceràmica grisa-negra medieval.

ment inclinades vers l'exterior, en un cas; rectilínia gairebé vertical, en l'altre. El fons segurament pla, o lleugerament còncav. Possiblement, peça destinada al servei dels aliments.

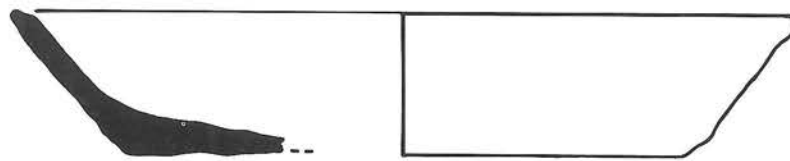
– Tipus V (Fig. 108): Producció 2: 1 frg.

Forma oberta, de boca ampla (23 cm) i poca profunditat (3,8 cm); paret rectilínia, lleugerament inclinada vers l'exterior. Fons pla. Emprat segurament pel consum d'aliments.

– Tipus VI (Fig. 108): Producció 1: 2 frgs., Producció 2: 3 frgs.

Formes obertes, de fons pla i de parets verticals molt curtes. El diàmetre oscil·la entre els 13 i els 17 cm. En altres jaciments aquests tipus de peces posseeixen moltes vegades una petita nansa interna o un botó; són interpretats com elements que compleixen una funció de tapadora. En aquest cas, i pels diàmetres que tenen, també encaixarien

TIPUS V

CF.82. 2. ① 1.

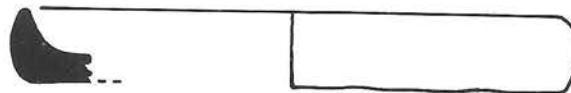
1

TIPUS VI

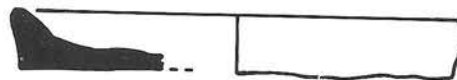
CF.82. 2.1.14

1

CF.82. 2.3.1

2

CF.83. 1.1.32

3

TIPUS VII

CF.82. 2.5.22

1

Figura 108. Carrer dels Forns, estudi tipològic de la ceràmica grisa-negra medieval.

perfectament amb les vores de les peces dels tipus I i II.

– Tipus VII (Fig. 108): Producció 2: 1 frg.

Forma oberta de fons pla, parets corbes inclinades vers l'exterior. Les parets són amples, i en la part interna, la forma còncava fa pensar que aquesta peça podria tenir una funció, com en molts conjunts materials pertanyents a d'altres, d'època i geografia diversa, de suport, que serviria per mantenir l'equilibri de les peces amb fons convex, inestables per aquesta mateixa raó. Aquesta funció la pot realitzar una vegada la peça està cuita, és a dir, en una zona d'hàbitat, en un magatzem..., o bé pot ser una eina

de treball del terrisser, ja sigui com a suport de les peces per centrar-les en el torn, fixada sobre la roda de tornejat, i mantenint en equilibri, les peces que aquest fa girar.

Quantitativament, el nombre de peces documentades com pertanyents al Tipus 1 és molt superior a la resta dels tipus (205 enfront un total de 225). Per aquesta raó, vam decidir fer-ne un estudi més acurat, fent una descripció i classificació tipogràfica de les vores⁵⁷ (ja que és la zona que més representació i variabilitat té), d'acord amb els següents criteris morfològics (Veure aplicació, en les nomenclatures de les peces de la làmina 1):

Quadre I (Fig. 109)

Primer dígit (unió vora-coll):

1. Zona externa: corbada còncava

Zona interna: corbada convexa

2. Zona externa: corbada còncava

Zona interna: rectilínia obliqua

3. Zona externa: rectilínia obliqua

Zona interna: rectilínia obliqua

Segon dígit (unió llavi-vora):

1. Rectilínia obliqua

2. Rectilínia horitzontal

3. Corbada tancada

Tercer dígit (llavi):

1. Arrodonit convex

2. Pla horitzontal rectilini

3. Oblic rectilini

4. Vertical rectilini

5. Arrodonit còncav

6. Bisellat, per a la col·locació de la tapadora

Figura 109. Carrer dels Forns, estudi tipològic de la ceràmica grisa-negra medieval.

⁵⁷.- La base d'aquesta nomenclatura ha estat presa de l'article de A. Llanos Ortíz, i J.I. Vegas: Ensayo de un método para el estudio y clasificación tipológica de la cerámica, *Estudios de Arqueología Alavesa*, tomo VI, Vitoria 1974.

L'objectiu primordial de l'establiment d'aquesta classificació més detallada radica en la comprovació de l'existència possible d'una variació morfològica entre les dues produccions ceràmiques citades anteriorment. Veiem, doncs, quina és la distribució de les diferents formes dintre de les dues produccions:

Quadre II

Distribució per formes de les produccions 1 i 2:

Formes	Producció 1	Producció 2
1.1.1	70	13
1.1.3	2	0
1.1.4	6	1
1.1.5	9	1
1.2.1	5	0
1.3.1	1	0
2.1.1	14	25
3.1.1	9	37
3.1.2	1	6
3.1.3	1	3

Les formes més representades, com es pot apreciar al quadre II, són la 1.1.1, la 2.1.1 i la 3.1.1, i en varia el número quantitatiu de la seva representació, segons es tracti d'una producció o d'una altra. Així, la Producció 1, la més antiga, té per preferència la forma 1.1.1 (58,82%) i similars, 1.1.3 (1,7%), 1.1.4 (5,04%) i 1.1.5 (7,56%). No obstant això, les altres formes també hi tenen els seus representants, encara que amb poca quantitat.

En la Producció 2, en observar la preferència per una forma o una altra, la situació és oposada a la vista anteriorment; la forma 3.1.1 (43,02%) i similars, 3.1.2 (6,97%) i 3.1.3 (3,48%), són les més freqüents, malgrat que les diferències amb la resta de les formes que integren la producció no siguin tan marcades, forma 2.1.1 (29,06%) i forma 1.1.1 (15,11%), tal com hem vist en la Producció 1. De totes maneres, si tenim en compte els dissenys formals als quals es refereixen aquestes nomenclatures, i recordem la major antiguitat de la Producció 1, en comparació amb la 2, podríem afirmar que existeix una evolució en el temps que, incidint sobre les produccions aquí estudiades, faria que passessin de tenir uns perfils sinuosos a la zona d'unió llavi-coll i cos, a tenir uns perfils caracteritzats per les línies rectes més marcades. Tindríem una evolució morfològica que es pot explicar en el quadre següent:

Quadre III

El fet que es tracti d'una evolució morfològica, i no d'un canvi tipològic brusc, determina que dins dels conjunts materials de les dues produccions, la presència d'una forma concreta no exclou, ni molt menys, que tinguem una representació més o menys important de la resta de les formes. Així, el percentatge tipogràfic establert en el conjunt material d'una producció ens permetrà conèixer la fase relativa de dita producció davant la qual ens trobem.

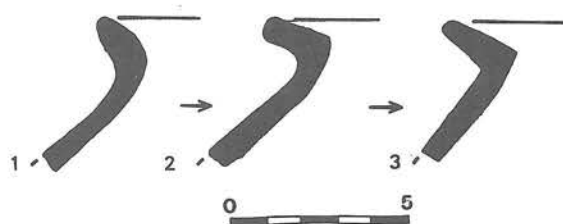

Figura 110. Carrer dels Forns, estudi tipològic de la ceràmica grisa-negra medieval.

CONSIDERACIONS FINALS

Per tot el que hem vist a les pàgines anteriors, queda clara l'existència de dues produccions, diferenciades a partir d'un criteri cronològic i unes característiques tècniques i tipogràfiques (bàsicament en el Tipus 1 que, com va quedar dit, ha estat l'únic que ha permès la possibilitat de poder apreciar l'existència d'una evolució morfològica). Ara bé, una de les finalitats de tota tipologia és la de situar els seus diferents components en un marc temporal absolut el més ajustat possible. De moment, considerant els escassos indicis arqueològics factibles d'oferir alguna garantia, amb els que comptem, estem satisfets amb els resultats obtinguts en aquest treball.

No obstant això, creiem oportú assenyalar aquests indicadors cronològics, per a donar una idea aproximada sobre la datació de les produccions.

Pel que fa a la Producció 1, la més antiga, la tenim documentada als nivells que cobreixen la Fase IV "dels enterraments". Estructuralment, aquestes tombes són cistes de planta rectangular, amb parets construïdes amb lloses de pissarra de mida variada. Aquest tipus de tomba és freqüent, si tenim en compte els resultats d'altres excavacions⁵⁸, d'un període cronològic que ocupa els segles XI i XII.

58.- J.I. PADILLA, La necròpolis de Santa Creu dels Joglars, (Osona) i M. RIU, Alguns costums funeraris de l'Edat mitjana a Catalunya. Ambdós en *Acta Medievalia*, Annex 1: Necròpolis i sepultures medievals a Catalunya. Barcelona 1982.

D'altra banda, la campanya d'excavacions realitzada al puig del Castell, l'any 1971⁵⁹, va donar com a d'altres resultats, la troballa de diferents fragments ceràmics, que es podrien situar dins de la Producció 2 sota un nivell de destrucció datable per fonts històriques a finals del segle XV.

Donant per vàlids els darrers testimonis abans exposats, podem afirmar a priori que el final de la Producció 1 i l'inici de la Producció 2 s'hauria de

situar entre els segles XIII-XV. Això no resol completament la qüestió, si pensem en la data a què es pot remuntar l'inici de la Producció 1, o en esbrinar la continuïtat que va poder tenir la Producció 2, ja que al nivell de terra vegetal remogut juntament amb ceràmiques vidriades de procedència clarament alòctona, la datació encara està per determinar.

A la figura 111 hem recollit algunes mostres de les marques de terrisser trobades.

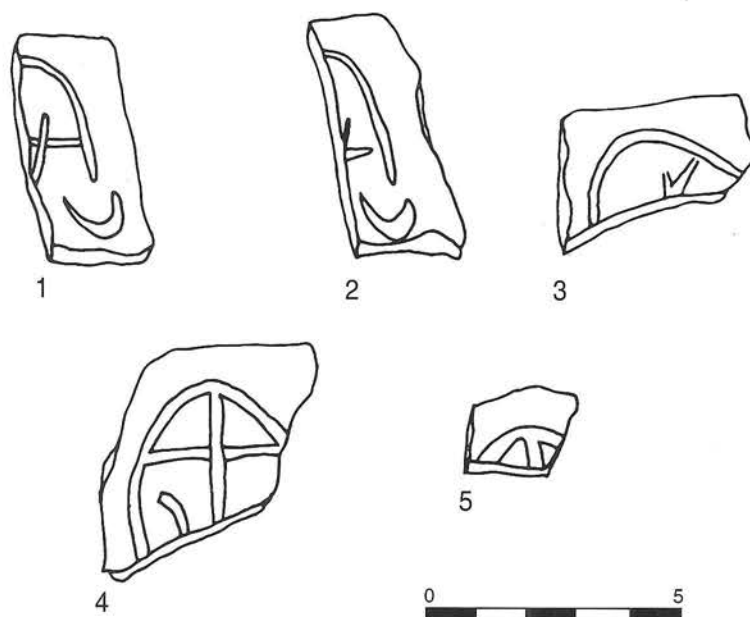

Figura 111. Carrer dels Forns, marques de terrisser de la ceràmica grisa-negra medieval.

59.- J. PADRÓ, A.M. FERRAN, M. CURA, Treballs arqueològics a Llívia, *Cypselà* II, 1976.

5. INVENTARIS

CAL DOCTOR 1980

NÚM. INVENTARI	NIV.	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLÒG.	REFERÈNCIA FIGURA
C.D.T. 1	Sup.	Inform.	Taller de Roses	Lamboglia 40	Fig. 83, núm. 1
C.D.T. 2	Sup.	Inform.	Taller de Roses	Lamboglia 40	
C.D.T. 3	Sup.	Inform.	C. campaniana B	Lamboglia 36?	
C.D.T. 13-33	Sup.	Informes	C. engalba blanca	Indeter.	
C.D.T. 14	Sup.	Base	C. parets fines	Indeter.	
C.D.T. 18	Sup.	Vora+base	TSI		Fig. 83, núm. 3
C.D.T. 20	Sup.	Vora	TSI	Indeter.	
C.D.T. 21-22	Sup.	Informes	TSI	Indeter.	
C.D.T. 23	Sup.	Inform.	TSI	Indeter.	
C.D.T. 19	Sup.	Vora	TSS	Drag. 18	Fig. 83, núm. 4
C.D.T. 25	Sup.	Inform.	TSS	Indeter.	
C.D.T. 27	Sup.	Vora	TSC A	Lamboglia 1b, Hayes 8b	
C.D.T. 26	Sup.	Inform.	TS indeterminada	Indeter.	
C.D.T. 17	Sup.	Vora	C. cuina africana	Hayes 197, Ostia III, 267	Fig. 83, núm. 2
C.D.A. 1-2-3-4	Sup.	Informes	Àmf. punicoebusitana	Indeter.	Fig. 77, núm.1, 2, 3, 4
C.D.A. 5-6	Sup.	Informes	Àmf. punicoebusitana	Indeter.	
C.D.A. 12	Sup.	Inform.	Àmfora itàlica	Indeter.	
C.D.A. 7-11	Sup.	Informes	Àmfora indeterminada	Indeter.	
C.D.A. 28-29	Sup.	Informes	Àmfora indeterminada	Indeter.	
C.D.A. 30-31	Sup.	Informes	Àmfora indeterminada	Indeter.	
C.D.A. 32	Sup.	Inform.	Àmfora indeterminada	Indeter.	
C.D.F. 1-2-4	Sup.	Vores exvasades	C. a mà	Indeter.	Fig. 79, núm.1, 2, 4
C.D.F. 5-6-8	Sup.	Vores exvasades	C. a mà	Indeter.	Fig. 79, núm. 5, 7, 6
C.D.F. 11-14	Sup.	Vores exvasades	C. a mà	Indeter.	
C.D.F. 9-12-15	Sup.	Vores exvasades	C. a mà	Indeter.	Fig. 80, núm.1, 2, 3
C.D.F. 28-29-30	Sup.	Vores exvasades	C. a mà	Indeter.	
C.D.F. 32-33	Sup.	Vores exvasades	C. a mà	Indeter.	
C.D.F. 35	Sup.	Vores exvasades	C. a mà	Indeter.	
C.D.F. 31-36-37	Sup.	Vores exvasades	C. a mà	Indeter.	Fig. 81, núm. 5, 6, 7
C.D.F. 39	Sup.	Vores exvasades	C. a mà	Indeter.	Fig. 81, núm. 8
C.D.F. 16-17	Sup.	Vores reentrants	C. a mà	Indeter.	Fig. 80, núm. 4, 5
C.D.F. 18-19	Sup.	Vores reentrants	C. a mà	Indeter.	Fig. 80, núm. 6, 7
C.D.F. 20-21-22	Sup.	Vores reentrants	C. a mà	Indeter.	
C.D.F. 23-24-25	Sup.	Vores reentrants	C. a mà	Indeter.	Fig. 81, núm. 1, 2, 3
C.D.F. 26	Sup.	Vores reentrants	C. a mà	Indeter.	Fig. 81, núm. 4
C.D.F. 34	Sup.	Vores reentrants	C. a mà	Indeter.	
C.D.F. 38-40-41	Sup.	Vores reentrants	C. a mà	Indeter.	Fig. 82, núm. 1, 2, 3
C.D.F. 42-43	Sup.	Vores reentrants	C. a mà	Indeter.	
C.D.F. 44	Sup.				Fig. 82, núm. 4
C.D.F. 45-46-47	Sup.	Bases planes	C. a mà	Indeter.	Fig. 82, núm. 5, 6, 7

C.D.F. 48-49-50	Sup.	Nanses	C. a mà	Indeter.	
C.D.D. 1	Sup.	Llengüeta	C. a mà	Indeter.	Fig. 78, núm.1
C.D.D. 2-3-4	Sup.	Inform. decorat	C. a mà	Indeter.	Fig. 78, núm. 3, 2, 5
C.D.D. 5-6	Sup.	Inform. decorat	C. a mà	Indeter.	
C.D.D. 8-15	Sup.	Inform. decorat	C. a mà	Indeter.	Fig. 78, núm. 4, 6
C.D.D. 9-12	Sup.	Inform. decorat	C. a mà	Indeter.	
C.D.D. 13-18	Sup.	Inform. decorat	C. a mà	Indeter.	
C.D.I. sense sigla	Sup.	85 frgs. informes	C. a mà	Indeter.	
C.D.F. 3	Sup.	Vora exvasada	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 79, núm. 3
C.D.F. 7-10	Sup.	Vores exvasades	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
C.D.I. 13-21	Sup.	Informes	C. indeterminada		
C.D.I. 27	Sup.	Inform.	C. indeterminada		
C.D.X. 51	Sup.	Fusaiola decorada	C. a mà	Indeter.	
C.D.X. 1	Sup.	Fulla de falç	Sílex	C. a mà	
C.D.X. 2	Sup.	Inform.	Placa de bronze	C. a mà	
C.D.X. 3	Sup.	Indeter.	Objecte lític	C. a mà	Fig. 83, núm. 5
C.D.X. 4	Sup.	Fauna	Os	C. a mà	
C.D.X. s. n.	Sup.	Fragment de paviment	Terra cuita	C. a mà	
C.D.X. s. n.	Sup.	Molí barquiforme	Granet	Terra cuita	

CAMÍ RAL 1974

TALL 1					
NÚM. INVENTARI	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLOG.	REFERÈNCIA FIGURA	OBSERVACIONS
CR. 74. 1. 1	Gerra (completa)	C. comuna romana		Fig. 68, núm. 1	Cocció reductora
CR. 74. 1. 2	Gerra (completa)	C. comuna romana		Fig. 68, núm. 2	Cocció oxidant
CR. 74. 1. 3	Gerra (completa)	C. comuna romana		Fig. 68, núm. 3	Cocció oxidant
CR. 74. 1. 4	Vora+nansa	C. comuna romana		Fig. 68, núm. 4	Cocció oxidant
CR. 74. 1. 5	Base+paret	C. comuna romana		Fig. 68, núm. 5	Cocció oxidant
CR. 74. 1. 11	Vora	C. comuna romana	Morter		Cocció oxidant
CR. 74. 1. 12	Vora	Àmfora bètica	Dressel 7/11		
CR. 74. 1. 13	Fusaiola	C. a mà			
TALL 2					
NÚM. INVENTARI	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLOG.		OBSERVACIONS
CR. 74. 2. 4	Base	TSS	Drag. 24-25		Cartel·la interna "Verum"
CR. 74. 2. 5	Vora	TSS	Drag. 18		
CR. 74. 2. 6	Vora	TSS	Ritt. 8		
CR. 74. 2. 7	Inform.	TSS	Drag. 24-25		
CR. 74. 2. 8	Inform. dec.	TSS	Drag. 30		
CR. 74. 2. 9	Inform. dec.	TSS	Drag. 29 B		
CR. 74. 2. 10	Inform.	TSC A	Indeter.		

111

CAMÍ RAL 1975

NÚM. INVENTARI	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLOG.	REFERÈNCIA FIGURA
CR. 75. 3. 1	Vora	C. àtica vernís negre	Lamb. 42 <i>Castulo Cup</i>	Fig. 69, núm. 3
CR. 75. 3. 2	Inform.	TSI	Indeter.	
CR. 75. 3. 3	Vora	Àmfora itàlica	Dressel 1C	Fig. 69, núm. 2
CR. 75. 3. 4-5	Informes	C. a mà decorada	Indeter.	Fig. 69, núm. 4, 6
CR. 75. 3. 6	Vora	C. indeterminada	Indeter.	Fig. 69, núm. 1
CR. 75. 3. 7	Fitxa	Retall lític		Fig. 69, núm. 5

CAMÍ RAL 1979

NÚM. INVENTARI	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLOG.	REFERÈNCIA FIGURA
CR. 4. 1. 1. 1	Vora	TSS	Drag. 18A	Fig. 70, núm. 1
CR. 4. 1. 1. 2	Inform.	TSC D	Indeter.	
CR. 4. 1. 1. 3	Vora	C. ibèrica pintada	Kalathos?	Fig. 70, núm. 2
CR. 4. 1. 2. 1-2-3	Bases	C. a mà	Indeter.	Fig. 70, núm. 3, 4, 5
CR. 4. 1. 2. 4-5	Inform. dec.	C. a mà	Indeter.	Fig. 71, núm. 1, 2
CR. 4. 1. 3. 1-3	Vores	C. a mà	Indeter.	Fig. 71, núm. 3, 4
CR. 4. 1. 3. 2-5-6	Vores	C. a mà	Indeter.	
CR. 4. 1. 3. 4	Vora	C. a mà	Indeter.	Fig. 71, núm. 5
CR. 4. 1. 3. 7	Base	C. a mà	Indeter.	
CR. 4. 2. 1. 1	Vora	C. a mà	Indeter.	
CR. 4. 2. 1. 2	Base	C. a mà	Indeter.	Fig. 72, núm. 1
CR. 4. 2. 1. 3	Inform. dec.	C. a mà	Indeter.	Fig. 72, núm. 2
CR. 4. 2. 2. 13	Vora	C. parets fines	Indeter.	Fig. 73, núm. 6
CR. 4. 2. 2. 14	Informe	C. parets fines	Indeter.	
CR. 4. 2. 2. 15	Vora	C. ibèrica pintada	Indeter.	Fig. 73, núm. 5
CR. 4. 2. 2. 16	Vora	C. ibèrica pintada	Indeter.	
CR. 4. 2. 2. 18	Inform.	C. ibèrica pintada	Indeter.	Fig. 73, núm. 8
CR. 4. 2. 2. 17	Base	C. grisa costa catalana	Indeter.	Fig. 73, núm. 7
CR. 4. 2. 2. 19	Clau	Ferro	Mat. construcció	Fig. 73, núm. 9
CR. 4. 2. 2. 1-5-6	Vores	C. a mà	Indeter.	
CR. 4. 2. 2. 2-3-4	Vores	C. a mà	Indeter.	Fig. 72, núm. 3, 5, 4
CR. 4. 2. 2. 7-8	Vores	C. a mà	Indeter.	
CR. 4. 2. 2. 9	Base	C. a mà	Indeter.	Fig. 73, núm. 1
CR. 4. 2. 2. 10	Nansa	C. a mà	Indeter.	Fig. 73, núm. 2
CR. 4. 2. 2. 11-12	Inform. dec.	C. a mà	Indeter.	Fig. 73, núm. 3, 4
CR. 4. 2. 3. 1	Vora	C. a mà	Indeter.	
CR. 4. 2. 3. 2-3	Bases	C. a mà	Indeter.	Fig. 74, núm. 1, 2
CR. 4. 3. 2. 1	Vora	TSS	Ritt. 8B	Fig. 74, núm. 3
CR. 4. 3. 2. 2	Vora	C. comuna romana	Indeter.	Fig. 74, núm. 5

CR. 4. 3. 2. 3	Vora	C. a mà	Indeter.	Fig. 74, núm. 4
CR. 4. 4. 2. 1	Inform.	TSS	Indeter.	
CR. 4. 4. 2. 3	Vora	C. comuna romana	Indeter.	Fig. 75, núm. 2
CR. 4. 4. 2. 2	Base	C. comuna romana	Indeter.	Fig. 75, núm. 1
CR. 4. 4. 2. 7	Vora	C. a mà	Indeter.	Fig. 75, núm. 4
CR. 4. 4. 2. 4	Nansa	C. indeter.	Indeter.	Fig. 75, núm. 3
CR. 4. 4. 2. 5-6	Informes	C. indeter.	Indeter.	

CAL MERANGES 1979

TOMBA 2				
NÚM. INVENTARI	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLOG.	REFERÈNCIA FIGURA
LL. 79. n.t. 3	Base	C. campaniana A	Lamboglia 5/7	Fig. 76, núm. 3
LL. 79. n.t. 5	Inform.	C. campaniana A	Indeter.	
LL. 79. n.t. 2	Vora	C. eng. blanca pint. roja	Kalathos?	Fig. 76, núm. 2
LL. 79. n.t. 1	Nansa	C. grisa costa catalana	Indeter.	Fig. 76, núm. 1
LL. 79. n.t. 4	Vora	TSC A	Indeter.	
TOMBA 4				
NÚM. INVENTARI	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLOG.	REFERÈNCIA FIGURA
LL. 79. n.t. 4. 1	Inform.	TSS	Indeter.	
LL. 79. n.t. 4. 2-4-5	Inform.	C. parets fines	Indeter.	
LL. 79. n.t. 4. 8-7-15	Inform.	C. indeterminada		
LL. 79. n.t. 4. 9-10-16	Inform.	C. indeterminada		
LL. 79. n.t. 4. 3-17		Inform.	C. indeterminada	
TOMBA 19				
NÚM. INVENTARI	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLOG.	REFERÈNCIA FIGURA
LL. 79. n.t.19. 1	Vora	C. a mà	Escudella	Fig. 76, núm. 4
HÀBITAT				
NÚM. INVENTARI	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLOG.	REFERÈNCIA FIGURA
LL. 79. n.p. 9	Inform.	Àmfora ibèrica	Indeter.	
LL. 79. n.p. 17	Inform.	Àmfora indeterminada	Indeter.	
LL. 79. n.p. 1	Vora	C. a mà	Indeter.	
LL. 79. n.p. 12	Inform.	C. a mà	Indeter.	
LL. 79. n.p. 2-5-6	Inform.	C. indeterminada	Indeter.	
LL. 79. n.p. 10-11	Inform.	C. indeterminada	Indeter.	

CARRER DELS FORNS 1982

TALL 2					
NÚM. INVENTARI	CAPA	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLOG.	REFERÈNCIA FIGURA
CF. 82. 2. 1. 26	1	Vora	Àmfora romana	Indeter.	
CF. 82. 2. 1. 31	1	Informe	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 82. 2. 1. 1-2-3-4-5-6	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 1. 7-8	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 84, núm. 2, 3
CF. 82. 2. 1. 9-10-11-12	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 1. 13-16-18	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 1. 14	1	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 87, núm. 6
CF. 82. 2. 1. 21-22-23-24	1	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 1. 15-17-19	1	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 1. 20	1	Informe decorat	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 1. 28	1	Base	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 2. 1. 36-37	1	Informes decorats	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 2. 1. 33-34-35	1	Informes	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 2. 1. 25-28-29	1	Vores	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 2. 1. 25-28-29	1	Base	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 2. 1. 30	1	Informe	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 2. 2. 3-4-5-6-7	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 2. 11-12-14	2	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 2. 9	2	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 2. 8-10	2	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 2. 15	2	Rebuig ceràmic	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 2. 13	2	Informe	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 2. 2. 13	2	Informe	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 2. 2. 16	2	Clau	Ferro	Mat. construcció	
CF. 82. 2. 2. 17	2	Placa	Bronze	Element decoratiu	
CF. 82. 2. 3. 29	3	Vora	Àmfora romana	Indeter.	
CF. 82. 2. 3. 2	3	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 84, núm. 4
CF. 82. 2. 3. 10	3	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 87, núm. 4
CF. 82. 2. 3. 1	3	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 87, núm. 8
CF. 82. 2. 3. 1-3-4-5-6	3	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 3. 7-8-9-11	3	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 3. 12-13-14-15	3	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 3. 16	3	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 3. 23-26-27	3	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 3. 24-25	3	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 3. 17-18-19	3	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	

CF. 82. 2. 3. 20-21-22	3	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 3. 28-30	3	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 3. 31	3	Base	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 36	4	Vora	TSC A?	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 38	4	Informe decorat	C. parets fines	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 37-39-40	4	Informes	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 1	4	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 85, núm. 3
CF. 82. 2. 4. 2-3-4-5-6	4	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 24-25-26-27	4	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 28-29-30-31	4	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 21-22	4	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 18-19	4	Colls	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 8-9-10-11-12	4	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 13-14-15-16	4	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 17-42	4	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 20-23-32	4	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 33-34-35	4	Rebuigs ceràmics	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 4. 41	4	Informe	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 2. 5. 23	5	Forma sencera	C. grisa-negra medieval	Tapadora	Fig. 87, núm. 7
CF. 82. 2. 5. 22	5	Forma sencera	C. grisa-negra medieval	Suport	Fig. 87, núm. 5
CF. 82. 2. 5. 16	5	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 86, núm. 1
CF. 82. 2. 5. 3-4-5-13-14	5	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 5. 15-16-17-18	5	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 5. 19	5	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 5. 8-9-10-11	5	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 5. 21	5	Broc	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 5. 6-7-20	5	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 5. 2	5	Base	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 2. 5. 12	5	Informe	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 54-55	6	Vores	TSS	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 1	6	Informe	C. comuna engalba blanca	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 6	6	Informe	Àmfora romana	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 8-9-10-11	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 12-13-14-15	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 16-17-35-36	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 37-38-39-40	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 42	6	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 86, núm. 2
CF. 82. 2. 6. 29-30-31-32	6	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	

CF. 82. 2. 6. 33-34-49-50	6	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 51-52-53	6	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 18-19-20	6	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 44	6	Coll	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 21-22-23-24	6	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 25-26-27-28	6	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 45-46-47-48	6	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 5	6	Base	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 41	6	Informe	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 2. 6. 2-3-7	6	Informes	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 2. "1". 1	"1"	Forma sencera	C. grisa-negra medieval	Plat	Fig. 84, núm. 1
CF. 82. 2. "1". 2	"1"	Nansa	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. "1". 3	"1"	Informe decorat	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. "2". 1	"2"	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 85, núm. 2
CF. 82. 2. "2". 2-3	"2"	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. "2". 4	"2"	Nansa	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. "3". 1-2	"3"	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. "4". 1-2	"4"	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. "5". 2	"5"	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 84, núm. 5
CF. 82. 2. "5". 8	"5"	Vora			
CF. 82. 2. "5". 14	"5"	Broc	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. "5". 3-4-5-6	"5"	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. "5". 7-9-10	"5"	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. "5". 11-12	"5"	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 2. "6". 1	"6"	Informe decorat	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
TALL 3					
NÚM. INVENTARI	CAPA	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLÒG.	REFERÈNCIA FIGURA
CF. 82. 3. 1. 8	1	Informe	C. cuina africana	Indeter.	
CF. 82. 3. 1. 1	1	Pivot	Àmfora romana	Indeter.	
CF. 82. 3. 1. 4	1	Informe	Àmfora romana	Indeter.	

CF. 82. 3. 1. 9-10	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 1. 13	1	Base	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 1. 3	1	Nansa	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 1. 11	1	Informe decorat	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 1. 7	1	Base	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 3. 1. 2	1	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 1. 5-6	1	Bases	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 3. 1. 2	1	Informe	Vidre	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 20	2	Informe	C. campaniana A	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 36	2	Forma sencera	C. grisa-negra medieval	Tapadora	
CF. 82. 3. 2. 30-47	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 85, núm. 5, 6
CF. 82. 3. 2. 37-38-39-40	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 41-42-43-44	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 45-46-47-48	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 49-50-51-52	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 53-54-55-56	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 32-33-34-57	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 58	2	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 85-88-89-90	2	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 93-94-95-96	2	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 71-72-73-74	2	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 77-79-80-83	2	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 31-35	2	Brocs	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 61-62-63-64	2	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 65-66-67-68	2	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 84	2	Informe decorat	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 70	2	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 1-7-9-17	2	Informes	C. verd manganès	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 2-28	2	Vores	C. reflexos metàl·lics	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 14-18	2	Informes	C. reflexos metàl·lics	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 8	2	Informe	C. blava catalana	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 3-25	2	Vores	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 86	2	Base	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 26-81	2	Nanses	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 5-6-12-13	2	Informes	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 15-16-23-24	2	Informes	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 27	2	Informe	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 21	2	Vora	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 22-87-91-92	2	Bases	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 75-76-78-82	2	Nanses	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 4-10-11-16	2	Informes	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 60-99	2	Informes	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 3. 2. 101	2	Polittja	Ferro	Mat. construcció	

CF. 82. 3. "2". 4	"2"	Informe	C. grisa costa catalana	Indeter.	
CF. 82. 3. "2". 11-13-14	"2"	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. "2". 15-18-19	"2"	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. "2". 20	"2"	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. "2". 21	"2"	Base	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. "2". 23-24-25	"2"	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. "2". 22	"2"	Broc	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. "2". 16-17	"2"	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. "2". 7-10	"2"	Bases	C. verd manganès	Indeter.	
CF. 82. 3. "2". 8-9	"2"	Bases	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 3. "2". 2-3-6	"2"	Informes	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 3. "2". 1-26-27-29	"2"	Informes	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 9	4	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 89, núm. 4
CF. 82. 3. 4. 8-10-12-13	4	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 15-16-18-19	4	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 20-21	4	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 30-31-32-33	4	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 34-35	4	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 14-22-25-26	4	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 27-28-29	4	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 3-11	4	Brocs	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 23	4	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 7	4	Informe	C. reflexos metàl·lics	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 1	4	Vora	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 24	4	Nansa	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 4	4	Informe	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 5-6	4	Bases	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 3. 4. 2	4	Informe	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 3. 5. 37	5	Nansa	Àmfora romana	Indeter.	
	5				
CF. 82. 3. 5. 8	5	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 85, núm. 7
CF. 82. 3. 5. 2-3-5-6	5	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 5. 4-8	5	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 87, núm. 1, 2
CF. 82. 3. 5. 7-9	5	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 86, núm. 3, 4
CF. 82. 3. 5. 10-11-12-18	5	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 5. 14 -21	5	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 88, núm. 1, 3
CF. 82. 3. 5. 17	5	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 89, núm. 2
CF. 82. 3. 5. 20-21-22-23	5	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 5. 19	5	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 5. 38-41-42-43	5	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 5. 44-45-46-47	5	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 5. 37	5	Nansa	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 5. 24-25-26-27	5		C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 5. 28-29-30-31	5	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	

CF. 82. 3. 5. 32-33-34-35	5	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 5. 36-39	5	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 5. 1	5	Vora	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 3. 5. 40	5	Base	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 3. 6. 3	6	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 89, núm. 5
CF. 82. 3. 6. 1-2-3-4-6-7	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 6. 8-9-10-11	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 6. 5	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 89, núm. 3
CF. 82. 3. 6. 12	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 88, núm. 5
CF. 82. 3. 6. 13-14-15-16	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 6. 17-18-19-20	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 6. 21-22-23-24	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 6. 25-26-27-51	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 6. 38-39-40-41	6	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 6. 43-45-46-47	6	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 6. 15	6	Nansa	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 6. 28-29-32-33	6	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 6. 34-35-48-49	6	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 6. 50	6	Informe decorat	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 6. 30-31-36-42	6	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 7. 38-42	7	Informes	Àmfora romana	Indeter.	
CF. 82. 3. 7. 3	7	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 89, núm. 1
CF. 82. 3. 7. 2-3-4-5-6-7	7	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 7. 8-9-10-11-13	7	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 7. 14-16-17	7	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 7. 12-20	7	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 86, núm. 5, 6
CF. 82. 3. 7. 18	7	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 87, núm. 3
CF. 82. 3. 7. 31-32-33-34	7	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 7. 35-36	7	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 7. 15	7	Nansa	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 7. 19-22-23-24	7	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 7. 26-27-29-30	7	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 7. 25-28	7	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 7. 1	7	Vora	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 82. 3. 7. 41	7	Base	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 3. 7. 40	7	Informe	C. oxidada	Indeter.	
CF. 82. 3. 9. 2	9	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 9. 1	9	Informe decorat	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 82. 3. 9. 3-4	9	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	

CARRER DELS FORNS 1983

SONDEIG 1					
NÚM. INVENTARI	NIV.	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLÒG.	REFERÈNCIA FIGURA
CF. 83. 1. 1. 1-2-3	1	Informes	TSS	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 7-10	1	Vores	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 47	1	Informe	Àmfora tarraconense?	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 6	1	Base	C. verd manganès	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 32	1	Tapadora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 90, núm. 1
CF. 83. 1. 1. 9-12-13	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 14-15-16	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 17-18-19	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 20-21-23	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 24-25-26	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 27-28-29	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 31-33-35	1	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 34-36-39	1	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 40-41-42	1	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 43-44-45	1	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 22-37-38	1	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 4-5	1	Informe	Vidriada moderna	Indeter.	
CF. 83. 1. 1. 49	1	Clau	Ferro	Mat. construcció	
CF. 83. 1. 1. 48	1	Informe	Vidre blau	Indeter.	Fig. 103, núm. 2
CF. 83. 1. 2. 29	2	Vora	Pseudocamp. C. empor.	Goudineau 10?	Fig. 91, núm. 3
CF. 83. 1. 2. 4	2	Vora	TSS	Drag. 24/25	Fig. 91, núm. 1
CF. 83. 1. 2. 26	2	Vora	TSS	Drag. 27	
CF. 83. 1. 2. 19	2	Informe	TSS	Drag. 27	
CF. 83. 1. 2. 1/2 -15	2	Vores	TSS	Drag. 29 A	
CF. 83. 1. 2. 7	2	Vora	TSS	Drag. 29 A	Fig. 102, núm. 1
CF. 83. 1. 2. 5	2	Vora	TSS	Drag. 29 B?	
CF. 83. 1. 2. 6/16	2	Vora	TSS	Drag. 30	Fig. 91, núm. 2
CF. 83. 1. 2. 3	2	Vora	TSS	Drag. 33	
CF. 83. 1. 2. 8	2	Base	TSS	Hermet 25	
CF. 83. 1. 2. 23	2	Vora	TSS	Ritt. 8	
CF. 83. 1. 2. 11-21-22	2	Informes	TSS	Ritt. 8	
CF. 83. 1. 2. 17-24/65	2	Informes	TSS	Ritt. 8	
CF. 83. 1. 2. 18	2	Informe	TSS	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 74	2	Vora tapadora	TSH taller local	Mezquiriz 7	Fig. 90, núm. 2
CF. 83. 1. 2. 75/77	2	Vora	TSH taller local	Livia 1	
CF. 83. 1. 2. 20-25-28	2	Informes	TSH taller local	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 33	2	Vora tapadora	C. cuina africana	Ostia III, 332. Hayes 196, 1	
CF. 83. 1. 2. 30/31	2	Vora	C. comuna romana	Indeter.	Fig. 91, núm. 4

CF. 83. 1. 2. 57	2	Vora	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 76	2	Vora trilobulada	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 58	2	Vora	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 63	2	Base	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 60	2	Nansa	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 82	2	Informe	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 34-52/53	2	Vora	C. grollera reduïda	Indeter.	Fig. 91, núm. 5, 6
CF. 83. 1. 2. 83	2	Informe	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 66-78-80	2	Informes	Àmfora africana	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 84	2	Informe	Àmfora africana	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 56-59	2	Nanses	Àmfora bètica ?	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 32-64	2	Informes	Àmfora bètica ?	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 71-72	2	Informes	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 36-37-38	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 39-40-41	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 42-43-44	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 46-47-48	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 51-61	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 54	2	Broc	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 35-45-50	2	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 55-70	2	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 27	2	Informe	C. vidriada moderna	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 79	2	Base	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 62-49-67	2	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 68-87	2	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 85	2	Tegula	Ceràmica	Mat. constructiu	
CF. 83. 1. 2. 73	2	Disc	Pissarra	Indeter.	
CF. 83. 1. 2. 86	2	Carrall	Ferro	Rebuig forja	
CF. 83. 1. 2. 10	2	Base	Vidre	Indeter.	Fig. 103, núm. 3
CF. 83. 1. "3". 10	"3"	Carena	C. vernís negre	Indeter.	Fig. 94, núm. 1
CF. 83. 1. "3". 15	"3"	Informe	C. parets fines	Indeter.	
CF. 83. 1. "3". 7	"3"	Base	TSS	Drag. 15/17?	Fig. 92, núm. 2
CF. 83. 1. "3". 12-24	"3"	Informes	TSH	Indeter.	
CF. 83. 1. "3". 2	"3"	Vora	TSH taller local	Drag. 27	Fig. 90, núm. 4
CF. 83. 1. "3". 1	"3"	Forma sencera	TSH taller local	Drag. 35	Fig. 90, núm. 3
CF. 83. 1. "3". 4/8	"3"	Forma sencera	TSH taller local	Llivia 1	
CF. 83. 1. "3". 6/11	"3"	Forma sencera	TSH taller local	Mezquiriz 7	
CF. 83. 1. "3". 3	"3"	Vora	C. cuina africana	Lamboglia 10 a, Hayes 23 b	Fig. 92, núm. 1

CF. 83. 1. "3". 9	"3"	Vora	C. engalba blanca pintura roja	Indeter.	Fig. 90, núm. 6
CF. 83. 1. "3". 16	"3"	Vora	C. engalba blanca pintura roja	Indeter.	Fig. 92, núm. 4
CF. 83. 1. "3". 19	"3"	Vora	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 1. "3". 23	"3"	Informe	Àmfora tarraconense	Indeter.	
CF. 83. 1. "3". 20	"3"	Base	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. "3". 21	"3"	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. "3". 17/18	"3"	Base	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. "3". 22	"3"	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
"CF. 83. 1. "3". 24	"3"	Tegula	Ceràmica	Mat. constructiu	
"CF. 83. 1. "3". 25	"3"	Nansa	Vidre	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 18	3	Peu anular	Pseudocamp. C empor.	Goudineau 12?	Fig. 90, núm. 8
CF. 83. 1. 3 . 51	3	Informe	C. pasta micàcia i vernís negre	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 3	3	Informe	C. parets fines	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 24	3	Base	TSS	Drag. 24/25	Fig. 92, núm. 6
CF. 83. 1. 3 . 44	3	Inform. decorat	TSS	Drag. 37	Fig. 93, núm. 1
CF. 83. 1. 3 . 22	3	Base	TSS	Drag. 15-17	Fig. 92, núm. 5
CF. 83. 1. 3 . 23	3	Base	TSS	Drag. 15-17	
CF. 83. 1. 3 . 2-25	3	Informes	TSS	Drag. 15-17	
CF. 83. 1. 3 . 45-46	3	Informes	TSH	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 47	3	Peu anular	TSH taller Abella	F. Drag. 37	Fig. 102, núm. 3
CF. 83. 1. 3 . 1	3	Informe	TSC A	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 48	3	Vora	C. cuina africana	Indeter.	Fig. 93, núm. 2
CF. 83. 1. 3 . 50	3	Base	C. cuina africana	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 7	3	Vora	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 49	3	Vora	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 34	3	Vora	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 10	3	Base	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 8	3	Informe	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 11	3	Informe	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 5-21	3	Vora	C. engalba blanca pintura roja	Indeter.	Fig. 90, núm. 5, 7
CF. 83. 1. 3 . 28/29	3	Vora	Àmfora tarraconense	Pascual 1	Fig. 94, núm. 2
CF. 83. 1. 3 . 12-30	3	Informes	Àmfora Indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 15	3	Vora exvasada	C. grollera reduïda	Indeter.	Fig. 92, núm. 3
CF. 83. 1. 3 . 13-35	3	Vora exvasada	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 37-35-52	3	Informes	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 1. 3 . 14-31-32	3	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	

CF. 83. 1. 3. 33-36	3	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 3. 38	3	Broc	C. grisa-negra medieval		
CF. 83. 1. 3. 39	3	Inform. decorat	C. grisa-negra medieval		
CF. 83. 1. 3. 19	3	Fitxa	C. grisa-negra medieval	Retall ceràmic	
CF. 83. 1. 3. 4-10-16	3	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 3. 17-20-42	3	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 3. 26/27-43	3	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 3. 43	3	Tegula	Ceràmica	Mat. constructiu	
CF. 83. 1. 4. 41	4	Vora	C. parets fines	Indeter.	Fig. 94, núm. 4
CF. 83. 1. 4. 22	4	Base	C. parets fines	Indeter.	Fig. 94, núm. 6
CF. 83. 1. 4. 18	4	Vora	TS "Marmorata"	Drag. 18	Fig. 102, núm. 2
CF. 83. 1. 4. 1	4	Vora	TSS	Drag. 29B	Fig. 93, núm. 3
CF. 83. 1. 4. 2	4	Base	TSS	Drag. 18	Fig. 93, núm. 4
CF. 83. 1. 4. 4-5	4	Bases	TSS	Drag. 24/25	Fig. 95, núm. 2, 3
CF. 83. 1. 4. 3-6	4	Bases	TSS	Drag. 27	Fig. 95, núm. 1, 4
CF. 83. 1. 4. 7-10	4	Informes	TSS	Drag. 27	
CF. 83. 1. 4. 9-11-12	4	Informes	TSS	Indeter.	
CF. 83. 1. 4. 13-14-15	4	Informes	TSS	Indeter.	
CF. 83. 1. 4. 16	4	Informes	TSS	Indeter.	
CF. 83. 1. 4. 19	4	Vora	TSH	Mezquiriz 7	Fig. 94, núm. 3
CF. 83. 1. 4. 35/36	4	Informe	C. engalba blanca pintura roja	Indeter.	
CF. 83. 1. 4. 20	4	Vora-baquetó	C. comuna romana	Forma taller de Llafranc	Fig. 102, núm. 4
CF. 83. 1. 4. 23-24	4	Bases	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 4. 21-38	4	Informes	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 4. 30	4	Base	C. grollera reduïda	Indeter.	Fig. 94, núm. 7
CF. 83. 1. 4. 33	4	Nansa	Àmfora bètica?	Indeter.	
CF. 83. 1. 4. 39	4	Informe	Àmfora bètica?	Indeter.	
CF. 83. 1. 4. 31-38	4	Informes	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 4. 34-37	4	Informes	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 4. 17-27	4	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 4. 40	4	Teula	Ceràmica	Mat. constructiu	
CF. 83. 1. "4". 2	"4"	Olla sencera	C. engalba blanca pintura roja	Indeter.	Fig. 94, núm. 5
CF. 83. 1. "4". 1	"4"	Vora	Àmfora bètica	Dressel 7-11	
CF. 83. 1. 5. 10	5	Informe	C. pasta micàcia vernís negre	Indeter.	

CF. 83. 1. 5. 8	5	Vora	C. parets fines	Indeter.	
CF. 83. 1. 5. 3	5	Base	TSS	Drag. 18	Fig. 94, núm. 9
CF. 83. 1. 5. 2	5	Base	TSS	Drag. 15/17?	Fig. 94, núm. 8
CF. 83. 1. 5. 1	5	Vora	TSS	Indeter.	
CF. 83. 1. 5. 5	5	Informe	TSH taller local?	Drag. 37 decor.	
CF. 83. 1. 5. 13	5	Informe	TSH taller local?	Indeter.	
CF. 83. 1. 5. 4	5	Informe	TSC A	Lamboglia 3, Hayes 15	
CF. 83. 1. 5. 9	5	Base	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 5. 12	5	Informe	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 5. 7	5	Vora	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 1. 5. 16	5	Pivot	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 5. 11-14	5	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. 5. 17	5	Teula	Ceràmica	Mat. constructiu	
CF. 83. 1. 5. 15	5	Fitxa	Ceràmica	Retall ceràmic	
CF. 83. 1. "5". 1	"5"	Vora	Vidre	Got de vidre	Fig. 103, núm. 1
CF. 83. 1. 6. 10	6	Base	C. grisa costa catalana	Pàtera?	Fig. 95, núm. 5
CF. 83. 1. 6. 3	6	Base	TSS	Indeter.	Fig. 94, núm. 10
CF. 83. 1. 6. 11-12	6	Informe	TSS	Indeter.	
CF. 83. 1. 6. 13	6	Informe	TSS	Indeter.	
CF. 83. 1. 6. 4	6	Informe	TSH taller local	Indeter.	
CF. 83. 1. 6. 1	6	Vora	C. cuina africana	Lamboglia 10 a, Hayes 23 b.	
CF. 83. 1. 6. 2	6	Vora	C. cuina africana	Indeter.	
CF. 83. 1. 6. 5	6	Vora trilobulada	C. comuna romana	Gerra	
CF. 83. 1. 6. 15	6	Informe	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 6. 7-9-17	6	Informes	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 1. 6. 18-19	6	Informes	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 1. 6. 8	6	Informe	Àmfora africana	Indeter.	
CF. 83. 1. 6. 6	6	Base	C. indeterminada	Indeter.	Fig. 96, núm. 1
CF. 83. 1. 6. 24-14-16	6	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 6. 21-22-23	6	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 6. 25	6	Teula	Ceràmica	Mat. construcció	
CF. 83. 1. "6". 1	"6"	Vora	C. indeterminada	Indeter.	

CF. 83. 1. "6". 2	"6"	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 7. 2	7	Vora	C. engalba blanca pintura roja	Kalathos?, Olla?	Fig. 97, núm. 1
CF. 83. 1. 7. 5/13/23	7	Vora+base	Roig intern pompeïà	Goudineau 15	Fig. 97, núm. 2
CF. 83. 1. 7. 25	7	Base	TSS	Drag. 15-17	
CF. 83. 1. 7. 3	7	Informe	TSS	Drag. 37	
CF. 83. 1. 7. 9-4-20	7	Vores	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 7. 18-19	7	Informe	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 7. 10-17	7	Vora	C. grollera reduïda	<i>Dolium</i> núm. 1	Fig. 97, núm. 3, 4
CF. 83. 1. 7. 27	7	Base	C. grollera reduïda	<i>Dolium</i> núm. 1	
CF. 83. 1. 7. 1	7	Vora+base	C. grollera reduïda	<i>Dolium</i> núm. 2	Fig. 102, núm. 5
CF. 83. 1. 7. 17	7	Vora	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 1. 7. 12	7	Informe	C. grollera reduïda	Indeter.	Fig. 95, núm. 6
CF. 83. 1. 7. 13-14-15	7	Informes	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 1. 7. 13	7	Nansa	Àmfora bètica?	Àmfora	
CF. 83. 1. 7. 26	7	Nansa	Àmfora indeterminada	Àmfora	
CF. 83. 1. 7. 28	7	Vora+cos+nansa	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 7. 6-8	7	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 7. 11	7	Nansa	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 7. 3-21-22-23	7	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. 7. 24	7	Informe	Vidre	Indeter.	
CF. 83. 1. 7. s/h	7	Teules	Ceràmica	Mat. construcció	
CF. 83. 1. 8. 2	8	Vora	C. parets fines	Escudella	
CF. 83. 1. 8. 1	8	Vora	TSS	Drag. 18	
CF. 83. 1. 8. 3-4	8	Informes	TSS	Indeter.	
CF. 83. 1. 8. 5-6	8	Informes	TSS	Indeter.	
CF. 83. 1. 8. 21	8	Informe	TSC A	Indeter.	
CF. 83. 1. 8. 7-8	8	Informes	C. engalba blanca pintura roja	Kalathos?	Fig. 97, núm. 5, 6
CF. 83. 1. 8. 15	8	Vora	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 8. 10/11	8	Nansa	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 8. 17-18	8	Informes	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 1. 8. 9/12	8	Informe	C. indeterminada	Indeter.	

CF. 83. 1. L. 6n	L	Informe	TSI	Indeter.	
CF. 83. 1. L. 7n	L	Vora	C. cuina africana	Atlante CVII, 11-12.	
CF. 83. 1. L. 9n	L	Informe	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. L. 5n	L	Base	C. grisa-negra medieval	Olla	
CF. 83. 1. L. 4n	L	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. L. 1n	L	Vora-nansa	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. L. 2-3n	L	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. L. 8n	L	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 1. L. 10n	L	Base	Vidre	Vas de vidre	
CF. 83. 1. L. 11n	L	Fitxa-tapadora	Pissarra	Indeter.	
CF. 83. 1. B. 2. 6	B. 2	Informe	Àmfora bètica?	Indeter.	
CF. 83. 1. B. 2. 1-3	B. 2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. B. 2. 2-5	B. 2	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 1. B. 2. 4	B. 2	Informe	C. grisa-negra medieval	Rebuig ceràmic	
CF. 83. 1. B. 2. 7	B. 2	Clau	Ferro	Mat. construcció	

SONDEIG 4

NÚM. INVENTARI	NIV.	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLÒG.	REFERÈNCIA FIGURA
CF. 83. 4. 1. 1-2	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 1. 3	1	Nansa	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 1. 4	1	Base	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 1. 5	1	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. "1". 2	"1"	Vora	C. comuna romana	Morter	Fig. 102, núm. 6
CF. 83. 4. "1". 1	"1"	Informe decorat	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 2. 2	2	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 2. 4	2	Base	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 2. 3-5	2	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 2. 1	2	Broc	C. vidriada moderna	Indeter.	
CF. 83. 4. "2". 2	"2"	Informe	C. campaniana A	Indeter.	
CF. 83. 4. "2". 3	"2"	Informe	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 4. "2". 1	"2"	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 4. 3. 2	3	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 3. 1	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 4. 4-8	4	Informes	C. ibèrica	Indeter.	
CF. 83. 4. 4. 1	4	Vora	TSS	Drag. 18	
CF. 83. 4. 4. 6/7	4	Nansa	C. comuna engalba blanca	Indeter.	
CF. 83. 4. 4. 2	4	Llengueta	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 4. 4. 4	4	Informe	C. verd manganès	Indeter.	
CF. 83. 4. 4. 5	4	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 4. 4. 2-3	4	Carrall	Ferro	Rebuig forja	
CF. 83. 4. 5. 1-2	5	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	

CF. 83. 4. 5. 11	5	Base convexa	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 5. 6-7-9	5	Inform. decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 5. 1-2-3	5	Inform. decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 5. 4-5-8	5	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 5. 10	5	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 7. 2-3-4	7	Informes	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 4. 7. 1	7	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 4. 8. 2-3	8	Informe	C. ibèrica	Indeter.	
CF. 83. 4. 8. 4	8	Informe	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 4. 8. 1	8	Informe	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 4. 9. 1	9	Informe	C. ibèrica	Indeter.	
CF. 83. 4. 9. 2	9	Vora	C. grollera de cuina	Indeter.	
CF. 83. 4. 9. 3	9	Carrall	Ferro	Rebuig forja	
CF. 83. 4. P. 8	P	Informe	C. grisa costa catalana	Rebuig forja	
CF. 83. 4. P. 1	P	Vora	C. comuna engalba blanca	Indeter.	
CF. 83. 4. P. 2-3-4	P	Informes	C. comuna engalba blanca	Indeter.	
CF. 83. 4. P. 5-6	P	Informes	C. comuna engalba blanca	Indeter.	
CF. 83. 4. P. 11	P	Vora	C. grollera reduïda	Indeter.	Fig. 96, núm. 8
CF. 83. 4. P. 13	P	Base	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 4. P. 9	P	Nansa	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 4. P. 15	P	Llengüeta	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 4. P. 14	P	Forma indeterminada	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 4. P. 7	P	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 4. 4	S	Informe	C. comuna engalba blanca	Indeter.	
CF. 83. 4. 3	S	Base	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 4. 1	S	Informe	Àmfora itàlica?	Indeter.	
CF. 83. 4. 2	S	Informe	C. indeterminada	Indeter.	

SONDEIG 5

NÚM. INVENTARI	NIV.	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLÒG.	REFERÈNCIA FIGURA
CF. 83. 5. 1. 9	1	Informe	Campaniana B	Plat	
CF. 83. 5. 1. 25	1	Vora	TSI	Drag. 15/17	
CF. 83. 5. 1. 27	1	Vora	TSS	Indeter.	
CF. 83. 5. 1. 6-7-27	1	Informes	TSS	Indeter.	
CF. 83. 5. 1. 18	1	Vora	C. cuina africana	Indeter.	
CF. 83. 5. 1. 4-10	1	Informe	C. comuna engalba blanca	Indeter.	
CF. 83. 5. 1. 12	1	Vora	C. engalba blanca pintura roja	Kalathos?	
CF. 83. 5. 1. 19-20	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 1. 24	1	Broc	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 1. 13-21	1	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 1. 22-23	1	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 1. 7	1	Base	C. blava valenciana	Escudella	
CF. 83. 5. 1. 11	1	Informe	C. verd manganès	Indeter.	
CF. 83. 5. 1. 1-2-3	1	Informe	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5. 1. 5-8-15	1	Informe	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5. 1. 14-16	1	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5. 2. 9	2	Informe	TSH	Indeter.	
CF. 83. 5. 2. 1	2	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 97, núm. 7
CF. 83. 5. 2. 3/7	2	Base	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 2. 4-5	2	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 2. 6	2	Base	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 2. 2	2	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 2. 10	2	Teula	Ceràmica	Mat. construcció	
CF. 83. 5. 2. 11	2	Informe	Vidre	Rebuig de vidre	
CF. 83. 5. 3. 47	3	Informe	Parets fines	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 45	3	Informe	TSH decorada	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 46	3	Informe	TSC A	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 87	3	Informe	Àmfora africana	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 1-5-7	3	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 16-26-42	3	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 43-44-48	3	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 49-50-73	3	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	

CF. 83. 5. 3. 81-83-86	3	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 85	3	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 97, núm. 8
CF. 83. 5. 3. 8	3	Nansa	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 2-3-32	3	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 35-36-68	3	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 77-80	3	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 4-28-74	3	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 10-11-79	3	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 78-56	3	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 6-9-38/75	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 12-13-14	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 15-18-19	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 20-21-22	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 23-24-25	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 27-29-30	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 31-33-34	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 37-40-54	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 55-57-58	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 59-60-61	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 62-63-64	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 66-67-69	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 70-71-72	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 76-84	3	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 51	3	Informe	C. blava catalana	Indeter.	
CF. 83. 5. 3. 88-89	3	Teula	Ceràmica	Mat. construcció	
CF. 83. 5. 4. 2-4	4	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 4. 6	4	Base	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 4. 5/7	4	Informe decorat	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 4. 3	4	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 4. 1	4	Vora	C. vidriada indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5. 5. 1	5	Vora	TSC A	Indeter.	
CF. 83. 5. 5. 6	5	Vora	C. cuina africana	Atlante CVII, 11-12	
CF. 83. 5. 5. 2-3	5	Informes	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 5. 5. 4	5	Informe	Ceràmica	Rebuig ceràmic	
CF. 83. 5. 6. 31-32	6	Informes	C. parets fines	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 28	6	Vora	TS "Marmorata"	Drag. 18	
CF. 83. 5. 6. 29	6	Vora	TSS	Drag. 18	
CF. 83. 5. 6. 33	6	Vora	C. comuna romana	Indeter.	

CF. 83. 5. 6. 30-37	6	Informes	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 3-5-6-7	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 8-10-11	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 12-13-15	6	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 17	6	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 9	6	Broc	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 14-18	6	Nanses	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 20-21	6	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 24-26	6	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 23	6	Informe decorat	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 19-22	6	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 30-34-35	6	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 36-38	6	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 39	6	Teula	Ceràmica	Mat. construcció	
CF. 83. 5. 6. 5. b	n.b.	Vora	C. cuina africana	Atlante CVII, 11-12	
CF. 83. 5. 6. 8. b	n.b.	Base	C. cuina africana	Atlante CVII, 11-12	
CF. 83. 5. 6. 2b-4b	n.b.	Vores	C. grollera reduïda	Indeter.	Fig. 98, núm. 1, 2
CF. 83. 5. 6. 12b	n.b.	Informe	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 1b	n.b.	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 6/9b-7/11b	n.b.	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 10b	n.b.	Base	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 3b	n.b.	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 6. 13b-14b	n.b.	Teula	Ceràmica	Mat. construcció	
CF. 83. 5. 7. 10	7	Base	TSS	Drag. 29 A	
CF. 83. 5. 7. 9	7	Informe	TSS	Drag. 24/25	
CF. 83. 5. 7. 8	7	Informe	C. cuina africana	Indeter.	
CF. 83. 5. 7. 4-6-7	7	Informe	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5. 7. 1-2-3-5	7	Informes	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 5. 7. 11	7	Informe	Vidre	Indeter.	
CF. 83. 5. 8. 19	8	Vora	TSS	Drag. 29	Fig. 99, núm. 6
CF. 83. 5. 8. 17	8	Base	TSS	Drag. 15/17	Fig. 98, núm. 6
CF. 83. 5. 8. 12	8	Vora	TSH taller local	Mezquiriz 7	
CF. 83. 5. 8. 16	8	Vora	TSH taller local	Indeter.	
CF. 83. 5. 8. 13-14	8	Informe	TSH taller local	Indeter.	
CF. 83. 5. 8. 8	8	Vora	TSC A	Indeter.	

CF. 83. 5. 8. 9	8	Informe	TSC D	Indeter.	
CF. 83. 5. 8. 4	8	Vora	C. cuina africana	Atlante CVII, 11-12	
CF. 83. 5. 8. 18	8	Vora	C. cuina africana	Atlante CIV, 6. Ostia I, 261	
CF. 83. 5. 8. 6-7	8	Bases	C. cuina africana	Atlante CVII, 11-12	Fig. 98, núm. 4
CF. 83. 5. 8. 1-2-3-5	8	Informe	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5. 8. 15-20	8	Informe	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5. 8. 11	8	Vora	C. grollera reduïda	Indeter.	Fig. 96, núm. 5
CF. 83. 5. 8. 21-22	8	Teules	Ceràmica	Mat. construcció	
CF. 83. 5. 8. 23	8	Claus	Ferro	Mat. construcció	
CF. 83. 5. 8. 1a-2 a-4 a	8.a.	Informe	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5. 8. 5 a	8.a.	Teula	Ceràmica	Mat. construcció	
CF. 83. 5. 8.11b-18b-19b	8.b.	Informe	TSH	Indeter.	
CF. 83. 5. 8. 17 b	8.b.	Vora	TSC A	Indeter.	
CF. 83. 5. 8. 6 b	8.b.	Informe	TSC D	Indeter.	
CF. 83. 5. 8. 1 b	8.b.	Vora tapadora	C. cuina africana	Hayes 22	Fig. 98, núm. 5
CF. 83. 5. 8. 5 b	8.b.	Vora	C. cuina africana	Atlante CVII, 11-12	Fig. 98, núm. 3
CF. 83. 5. 8. 2/16 b	8.b.	Vora	C. cuina africana	Atlante CVII, 11-12	
CF. 83. 5. 8. 3b-7 b-8 b	8.b.	Bases	C. cuina africana	Atlante CVII, 11-12	
CF. 83. 5. 8. 9 b-10 b-11 b	8.b.	Bases	C. cuina africana	Atlante CVII, 11-12	
CF. 83. 5. 8. 20 b	8.b.	Informe	C. cuina africana	Atlante CVII, 11-12	
CF. 83. 5. 8. 14 b	8.b.	Base	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 5. 8. 13 b	8.b.	Informe	C. grisa-negra medieval	Rebuig ceràmic	
CF. 83. 5. 8. 15 b	8.b.	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5. 8. 12 b	8.b.	Teula	Ceràmica	Mat. construcció	
CF. 83. 5. Neteja tall					
CF. 83. 5. 6	N.T.	Informe	TSH	Indeter.	
CF. 83. 5. 5	N.T.	Vora	C. cuina africana	Atlante CVII, 11-12	
CF. 83. 5. 7	N.T.	Informe	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5. 1-2	N.T.	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 4	N.T.	Base	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5. 3	N.T.	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	

SONDEIG 6

NÚM. INVENTARI	NIV.	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLOG.	REFERÈNCIA FIGURA
CF. 83. 6. 1. 18-19-21	1	Vores	C. grisa-negra medieval	Plats	
CF. 83. 6. 1. 13-22	1	Inform. decorat	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 1. 20	1	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 1. 11	1	Nansa	C. vidriada moderna	Indeter.	
CF. 83. 6. 1. 4-5-7-8	1	Informes	C. vidriada moderna	Indeter.	
CF. 83. 6. 1. 12-14-15	1	Informes	C. vidriada moderna	Indeter.	
CF. 83. 6. 1. 16-17	1	Informes	C. vidriada moderna	Indeter.	
CF. 83. 6. 1. 3	1	Base	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 1. 1-2-6-9	1	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 1. 23	1	Triangular	Bronze	Medalló?	
CF. 83. 6. 2. 4/6-2	2	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 2. 3	2	Nansa	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 2. 1-5	2	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 3. 21	3	Forma completa	C. grisa-negra medieval	Plat	Fig. 101, núm. 1
CF. 83. 6. 3. 2-3-4-5	3	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 3. 6-7-8	3	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 3. 18-22-23	3	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 3. 10-16	3	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 3. 9-11-12	3	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 3. 13-14-15	3	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 3. 17-19-20	3	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 3. 1	3	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 4. 1/18-2-3	4	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 4. 4	4	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 101, núm. 2
CF. 83. 6. 4. 14-15-16	4	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 4. 12-13-17	4	Informes decorats	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 4. 7-8-9	4	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 4. 10-11	4	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 4. 5	4	Fitxa circular	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 4. 6-19-20	4	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 4. 21	4	Teula	Ceràmica	Mat. constructiu	
CF. 83. 6. 5. 1	5	Vora	C. cuina africana	Ostia III, 332. Hayes 196	
CF. 83. 6. 5. 2-3	5	Bases	C. cuina africana	Indeter.	
CF. 83. 6. 5. 5	5	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 96, núm. 6

CF. 83. 6. 5. 6	5	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 101, núm. 3
CF. 83. 6. 5. 4-7	5	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 5. 8	5	Nansa	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 5. 9	5	Base	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 5. 10	5	Informe decorat	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 5. 11	5	Informe	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 5. 12	5	Teula	Ceràmica	E. constructiu	
CF. 83. 6. 6. 1/3-2-4-5	6	Informes	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 3	7	Vora	TSH taller local	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 2/3	7	Vora	TSH taller local	Indeter.	Fig. 99, núm. 1
CF. 83. 6. 7. 6	7	Base	TSH taller local	Indeter.	Fig. 96, núm. 4
CF. 83. 6. 7. 7	7	Informe decorat	TSH taller local	Drag. 37	
CF. 83. 6. 7. 8-11-34	7	Informes	TSH taller local	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 4-5-10-12	7	Informes	TSC A	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 1	7	Informe	TSC D decorada	Indeter.	Fig. 99, núm. 5
CF. 83. 6. 7. 13	7	Base	C. cuina africana	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 17	7	Base	C. roig intern pompejà	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 15-16-18	7	Informes	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 19-21-22	7	Informes	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 30-35	7	Informes	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 28-29	7	Informe	C. engalba blanca pintura roja	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 24/25	7	Vora	C. grollera reduïda	Plat	Fig. 101, núm. 4
CF. 83. 6. 7. 32	7	Base	C. grollera reduïda	Plat	Fig. 101, núm. 5
CF. 83. 6. 7. 33	7	Informe	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 26	7	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 27	7	Informe	C. vidriada moderna	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 9-14-31	7	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 36	7	Base	Vidre	Indeter.	
CF. 83. 6. 7. 23	7	Fitxa	Pissarra	Retall lític	
CF. 83. 6. 8. 7	8	Informe	C. campaniana B	Indeter.	
CF. 83. 6. 8. 1-2	8	Informe decorat	TSS	Indeter.	
CF. 83. 6. 8. 18	8	Informe	TSS	Indeter.	

CF. 83. 6. 8. 3	8	Informe	TSH	Indeter.	
CF. 83. 6. 8. 14	8	Informe	TSC A	Indeter.	
CF. 83. 6. 8. 17-19	8	Bases	C. cuina africana	Indeter.	
CF. 83. 6. 8. 16	8	Pivot	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 8. 9-11-12	8	Informes	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 8. 15-20	8	Informes	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 8. 21	8	Informe decorat	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 8. 13	8	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. 8. 8	8	Vora	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 8. 10	8	Base	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 8. 4-5-6	8	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 8. 22	8	Teula	Ceràmica	Mat. constructiu	
CF. 83. 6. 8. 25	8	Imbrex	Ceràmica	Mat. constructiu	
CF. 83. 6. 8. 23	8	Informe	Guix	Mat. constructiu	
CF. 83. 6. 8. 24	8	Clau	Ferro	Indeter.	
CF. 83. 6. T. 11	T.n.	Vora	C. parets fines	Indeter.	Fig. 99, núm. 4
CF. 83. 6. T. 9	T.n.	Base	TSH	Indeter.	
CF. 83. 6. T. 10	T.n.	Informe	TSC A?	Indeter.	
CF. 83. 6. T. 4	T.n.	Vora	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 6. T. 3-5	T.n.	Vores	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. T. 7-8	T.n.	Bases	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. T. 6	T.n.	Informe	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 6. T. 1-2	T.n.	Informes	C. reflexos metàl·lics	Escudella (1)	
CF. 83. 6. T. 12	T.n.	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. T. 13	T.n.	Fitxa	Pissarra	Retall lític	
CF. 83. 6. 2	Sup.	Vora	TSH	Drag. 24/25	
CF. 83. 6. 3	Sup.	Vora	TSH	Mezquiriz 7	
CF. 83. 6. 1-5	Sup.	Informes	TSH	Indeter.	
CF. 83. 6. 4	Sup.	Informe	TSC A	Indeter.	
CF. 83. 6. 11	Sup.	Vora	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 6-7-8-9-10-12	Sup.	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 6. 13	Sup.	Teula	Ceràmica	Mat. constructiu	

SONDEIG 5/6

NÚM. INVENTARI	NIV.	FORMA	MATERIAL	CLAS. TIPOLÒG.	REFERÈNCIA FIGURA
CF. 83. 5/6. 9. 3	9	Vora	TSI	Drag. 15/17	
CF. 83. 5/6. 9. 1-2	9	Bases	TSS	Indeter.	
CF. 83. 5/6. 9. 4-5	9	Informe	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 5/6.10. 1	10	Vora	C. cuina africana	Atlante CIX, 10. Hayes 183, 4	
CF. 83. 5/6.10. 3	10	Informe	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5/6.10. 2	10	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5/6.10. 4	10	Teula	Ceràmica	Mat. constructiu	
CF. 83. 5/6.11. 1a	11a	Vora	TSC A	Lamboglia 3C, Hayes 16	
CF. 83. 5/6.11. 2a	11a	Vora	C. cuina africana	Ostia III, Tav. 332. Hayes 196,1	
CF. 83. 5/6.11. 3a-4a-5a	11a	Informe	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11a. 7a-8a	11a	Claus	Ferro	Mat. constructiu	
CF. 83. 5/6.11. 2b	11b	Base	C. cuina africana	Atlante CIX, 10. Hayes 183, 4	
CF. 83. 5/6.11. 1b	11b	Nansa	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 3b	11b	Imbrex	Ceràmica	Mat. constructiu	
CF. 83. 5/6.11. 4b	11b	Informe	Calç	Mat. constructiu	
CF. 83. 5/6.11. 5b	11b	Informe	Plom	Mat. constructiu?	
CF. 83. 5/6.11. 4c	11c	Vora	TSS	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 1c	11c	Vora	TSH taller local	Llivia 1	Fig. 100, núm. 1
CF. 83. 5/6.11. 5c	11c	Inf. decorat	TSH taller local	Drag. 44?	
CF. 83. 5/6.11. 2c	11c	Inf. decorat	TSH taller local	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 3c	11c	Informe	TSC A	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 6c	11c	Vora	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 8c	11c	Vora	C. grollera reduïda	Indeter.	Fig. 100, núm. 3
CF. 83. 5/6.11. 7c	11c	Base	C. grollera reduïda	Indeter.	Fig. 96, núm. 3
CF. 83. 5/6.11.10c	11c	Informe	Vidre	Indeter.	

CF. 83. 5/6.11. 9c	11c	Clau	Ferro	Mat. constructiu	
CF. 83. 5/6.11. 45	11	Informe	C. parets fines	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 5	11	Vora	TSS	Drag. 37?	
CF. 83. 5/6.11. 18	11	Base	TSS	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 20	11	Vora	TSH taller local	Llivia 2	Fig. 100, núm. 4
CF. 83. 5/6.11. 17-40	11	Vores	TSH taller local	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 7	11	Informe decorat	TSH taller local	Drag. 37	
CF. 83. 5/6.11. 1-15-36	11	Informes	TSH taller local	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 37-39-41	11	Informes	TSH taller local	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 55	11	Informes	TSH taller local	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 9	11	Base	TSC A	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 14	11	Informe	TSC A	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 4-21	11	Vores	C. cuina africana	Atlante CIX, 10. Hayes 183, 4	Fig. 100, núm. 2
CF. 83. 5/6.11. 44-45	11	Vores	C. cuina africana	Ostia III, 267, Hayes 197	Fig. 100, núm. 6
CF. 83. 5/6.11. 46-38	11	Vores	C. cuina africana	Ostia III, 267, Hayes 197	
CF. 83. 5/6.11. 11-35	11	Vores	C. cuina africana	Ostia III, 332. Hayes 196	
CF. 83. 5/6.11. 34	11	Vora	C. cuina africana	Ostia III, 332. Hayes 196	Fig. 100, núm. 5
CF. 83. 5/6.11. 50	11	Vora	C. cuina africana	Lamboglia 10A, Hayes 23B	
CF. 83. 5/6.11. 10	11	Vora	C. cuina africana	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 2-19	11	Bases	C. cuina africana	Atlante CIX, 10. Hayes 183, 4	
CF. 83. 5/6.11. 9-12-32	11	Informes	C. cuina africana	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 8	11	Vora	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 30	11	Base	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 51	11	Nansa	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 23-29	11	Informes	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 22	11	Vora	C. grollera reduïda	Indeter.	Fig. 96, núm. 7
CF. 83. 5/6.11. 54	11	Base	C. grollera reduïda	Indeter.	Fig. 100, núm. 7
CF. 83. 5/6.11. 56-57	11	Informes	Àmfora indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 53	11	Vora	C. grisa-negra medieval	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 52	11	Base	C. grisa-negra medieval	Indeter.	Fig. 96, núm. 2
CF. 83. 5/6.11. 6-12-16	11	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 25/26-27	11	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 31-42-43	11	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 47-48-49	11	Informes	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 58	11	Base	Vidre	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 59	11	Informe	Vidre	Indeter.	
CF. 83. 5/6.11. 60	11	Teula	Ceràmica	Mat. constructiu	
CF. 83. 5/6.11. 61	11	Imbrex	Ceràmica	Mat. constructiu	
CF. 83. 5/6.12. 18	12	Vora	Campaniana B	Indeter.	Fig. 100, núm. 10

CF. 83. 5/6.12. 11	12	Vora	Pseudocamp. C empor.?	Indeter.	Fig. 100, núm. 8
CF. 83. 5/6.12. 1	12	Inform. deco.	TSS	Drag. 30	
CF. 83. 5/6.12. 2	12	Informe	TSH taller local	Indeter.	
CF. 83. 5/6.12. 16	12	Vora	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5/6.12. 6/8/10-3	12	Informes	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5/6.12. 4-7-14-17	12	Informes	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5/6.12. 12	12	Informe	Àmfora africana?	Indeter.	
CF. 83. 5/6.12. 9	12	Base	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 5/6.12. 5	12	Informe	C. grollera reduïda	Indeter.	Fig. 99, núm. 2
CF. 83. 5/6.12. 15	12	Vora	C. indeterminada	Indeter.	Fig. 100, núm. 9
CF. 83. 5/6.12. 13	12	Base	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5/6.12. 21	12	Informe	Vidre	Color verdós	
CF. 83. 5/6.12. 19	12	Teula	Ceràmica	Mat. constructiu	
CF. 83. 5/6.12. 21	12	Clau	Ferro	Mat. constructiu	
CF. 83. 5/6. P. 1	P	Vora	TSS	Drag. 18	Fig. 99, núm. 3
CF. 83. 5/6. P. 4-5	P	Bases	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5/6. P. 2	P	Informe	C. comuna romana	Indeter.	
CF. 83. 5/6. P. 6-7	P	Vores	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 5/6. P. 3	P	Vora	C. indeterminada	Indeter.	Fig. 96, núm 9
CF. 83. 5/6. P. 11	P	Vora	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5/6. P. S.	P	Base	Vidre	Indeter.	Fig. 103, núm. 4
CF. 83. 5/6. 3		Base	C. grollera reduïda	Indeter.	
CF. 83. 5/6. 4		Base	C. indeterminada	Indeter.	
CF. 83. 5/6. 1		Informe	C. indeterminada	Indeter.	

ÍNDIX D'ABREVIATURES

C.: ceràmica.

C. eng. blanca pint. roja: ceràmica d'engalba blanca i pintura roja.

Camp.: ceràmica campaniana.

Dec.: decorat/decoració.

Drag.: Dragendorff.

Empor.: emporitana.

Indeter.: indeterminat.

Mat.: material.

Ritt.: Ritterling.

Sup.: superficial.

TSC "A": *Terra sigillata* clara A.

TSC "D": *Terra sigillata* clara D.

TSH: *Terra sigillata* hispànica.

TSI: *Terra sigillata* itàlica.

TSS: *Terra sigillata* sudgàlica.

60.- Per problemes a l'hora d'informatitzar la sigla d'alguns dels materials, ens hem vist obligats a canviar el cercle que marcava determinades capes, per les cometes en els inventaris generals i en el text.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	9	
Josep Padró		
2. TREBALLS ARQUEOLÒGICS	15	
Josep Padró		
CAMPANYA D'URGÈNCIA DE 1974. CAMÍ RAL	15	
CAMPANYA DE 1975. CAMÍ RAL	16	
CAMPANYA DE 1979. CAMÍ RAL	18	
Cal Meranges	21	
CAMPANYA DE 1980. PREÀMBUL	23	
Cal Meranges	23	
(Aurora Martín)		
Cal Doctor	24	
Carrer dels Forns	25	
Epíleg	26	
CAMPANYA DE 1982. CARRER DELS FORNS	26	
(Amb la col·laboració de Oswaldo Arteaga i Anna Ma. Roos)		143
CAMPANYA DE 1983. CARRER DELS FORNS	33	
(Amb la col·laboració de Jordi Bolós)		
CAMPANYA DE 1984. INTRODUCCIÓ	41	
Pujada d'en Bernet	42	
Aqüeducte del Pont del Carrassut	42	
Epíleg	44	
3. CONCLUSIONS GENERALS	45	
Josep Padró		
4. ANNEXOS		
ESTUDI DE LA CERÀMICA DE LA FÀCIES ROMANA DE LLÍVIA	51	
Jordi Campillo		
ESTUDI TIPOLÒGIC DE LA CERÀMICA MEDIEVAL DEL CARRER DELS FORNS	97	
Luis M. González		
5. INVENTARIS		

Patronat Francesc Eiximenis Diputació de Girona

Pujada de Sant Martí, 5 - 17004 Girona
Apartat de Correus, 11 - 17080 Girona
Tel. 972 20 57 00 - Fax 972 20 80 88
Web: www.ddgi.es/eiximenis
A/e: eixim@ddgi.es

Centres adscrits:

Institut d'Estudis Gironins, Institut d'Estudis Empordanesos, Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, Amics de Besalú i el seu Comtat, Associació Arqueològica de Girona, Institut d'Estudis Ceretans, Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, Institut d'Estudis del Baix Empordà, Centre d'Estudis Selvatans, Cercle d'Estudis Històrics i Socials de Girona.

Sèrie monogràfica del Museu d'Arqueologia de Catalunya Girona. Títols publicats

- 1 PONS, E. dir., *La Fonollera (Torroella de Montgrí, Girona). Un poblado al aire libre del Bronce Final*. 1977. (Exhaurit).
- 2 MARTÍN, M.A., NIETO, F.J., NOLLA, J.M., *Excavaciones en la Ciudadela de Roses (Campaña 1976 y 1977)*. 1979. (Exhaurit).
- 3 PONS, E., TOLEDO, A., LLORENS, J.M., *El recinte fortificat ibèric de Puig Castellet, Lloret de Mar. (Excavacions 1975-1980)*. 1981. (Exhaurit).
- 4 PONS, E., *L'Empordà, de l'edat del Bronze a l'edat del Ferro. 1100-600 aC*. 1984. (Exhaurit).
- 5 C.R.P.E.S., *Sota Palou (Campdevàrol): Un centre d'intervenció prehistòrica postglaciària a l'aire lliure*. 1985.
- 6 MARTINELL, J., DOMÈNECH, R., *Característiques tafonòmiques i paleoecològiques del Pliocè marí de l'Empordà*. 1985.
- 7 AGUSTÍ, B., ALCALDE, G., BURJACHS, F., BUXÓ, R., JUAN-MUNS, N., OLLER, J., ROS, M.T., RUEDA, J.M., TOLEDO, A., *Dinàmica de la utilització de la Cova 120 per l'home en els darrers 6.000 anys*. 1987.
- 8 ROURE, A., CASTANYER, P., NOLLA, J.M., KEAY, S.J., TARRÚS, J., *La vil·la romana de Vilauba (Camós). Estudi d'un assentament rural (campanyes de 1977-85)*. 1988.
- 9 NIETO, J., JOVER, A., IZQUIERDO, P., PUIG, A.M., ALAMINOS, A., MARTÍN, A., PUJOL, M., PALOU, H., COLOMER, S., *Excavacions arqueològiques subaquàtiques a Cala Culip*, vol. I. 1989.
- 10 CASAS, J., *L'Olivet d'en Pujol i els Tolegassos. Dos establiments agrícoles d'època romana a Viladamat*. 1989.
- 11 BOSCH, A., TARRÚS, J., *La cova sepulcral del Neolític Antic de l'Avellaner. Cogolls (Les Planes d'Hostoles, la Garrotxa)*. 1990.
- 12 CASAS, J., CASTANYER, P., NOLLA, J.M., TREMOLEDA, J., *Ceràmiques comunes i de producció local a les comarques orientals de Girona. I. Materials augustals i alto-imperials*. 1992.
- 13 MAROTO, J., ed., *La mandíbula de Banyoles en el context dels fòssils humans del pleistocè*. 1993.
- 14 NIETO, J., *El edificio "A" de la ciudadela de Roses (La terra sigillata africana)*. 1993.
- 15 CASAS, J., CASTANYER, P., NOLLA, J.M., TREMOLEDA, J., *El món rural d'època romana a Catalunya (L'exemple del nord-est)*. 1995.
- 16 AGUSTÍ, B., BURCH, J., MERINO, J., eds., *Excavacions d'urgència a Sant Julià de Ramis. Anys 1991-1993*. 1995.
- 17 FULLOLA, J.M., SOLER, N., dirs., *El món mediterrani després del Pleniglacià (18.000-12.000 BP). Col·loqui Banyoles 1995*. 1997.
- 18 BUXÓ, R., PONS, E., dirs., *Els productes alimentaris d'origen vegetal a l'edat del Ferro de l'Europa Occidental: de la producció al consum*. 1999.
- 19 BUXÓ, R., PONS, E., dirs., *L'hàbitat protohistòric a Catalunya, Rosselló i Llenguadoc Occidental. Actualitat de l'arqueologia de l'edat del Ferro*. 2000.

Girona
Museu d'Arqueologia
de Catalunya

Generalitat
de Catalunya

Patronat Francesc Eiximenis
Organisme Autònom Local

ISBN 84-393-5271-9

9 788439 352716